

Ferdynand A. Ossendowski - Hayvanlar, İnsanlar ve Tanrılar

Samsara

(Sanskrit dilinden bir kelime...)

ES Yolculuk, yolda olmak; S Doğum, ölüm, genedoğum çarkı; 51 Tüm varoluşların döngüsü;

S İnsanın, mutlak gerçek ile birliğini anlayıp aydınlanmaya ulaşmaya dek yaşadığı farklı varoluş biçimleri...

Dharma Bildirisi

... Oralarda bir yerlerde,

Kaderinde, okuyabilmek için bizim yardımımızı alması yazılı olan bir çocuğun,

Büyüyüp, yok olan doğaya katkı sağlayarak varoluş amacım gerçekleştirmek için kendisini toprağa ekmemizi bekleyen bir fidenin, OHürünün varlığını sürdürebilmek için bizim gibi kişi ve kuruluşların mad-di ve manevi desteğine ihtiyaç duyan bir canlı türünün, Başını sokacak bir barınağa ihtiyacı olan bir evsizin var olduğunu biliyoruz.

Biliyoruz ki, bu dünyaya çıplak geldik ve bu dünyadan ayrılırken gene çıplak olacağız. Evrenin bize sunduklarının sadece kendimize değil tüm insanlığa ait olduğuna inanıyoruz. Bu nedenle, Dharma Yayınları olarak kazancımızın bir bölümünü yardım amaçlı bir fonda toplama karar aldık. Bu yardım fonuna hiçbir şekilde kişi ve kuruluşlardan bağış kabul etmiyoruz. Kazancımızdan ayırdıklarımızla kurmakta olduğumuz bu fon, hiçbir dini ya da siyasi amaca hizmet etmemektedir. Bu, tümüyle Dharma çalışkanı olarak bizim, özgür irademizle verdiğimiz bir karardır. Siz değerli okuyucularımız zaten satın almış olduğunuz her kitabımızla bu fona katkıda bulunmuş oluyorsunuz.

Bu, tümüyle evrene sunulan bir mesaj ve dilektir. Evreni yöneten ve farklı adlarla anılan Yüce Gücün bu arzumuzu yerine getirmemiz için, önümüzü açık etmesini diliyoruz; "Eğer bu arzunun gerçekleşmesi, bizler ve tüm yaşam adına en iyisi olacaksa..."

o

Samsara Kitapları / Ezoterizm dizisi

Hayvanlar, İnsanlar ve Tanrılar / Ferdynand A. Ossendowski ("Beasts, Men and Gods", 1922)

Yayın Yönetmeni: Cem Şen Samsara Kitapları Editörü: Cem Çobanlı

Türkçesi: Cem Çobanlı Düzelti: Kemal Bertan Şalmanlı
Kapak tasannu: Dtioena CPCOTlf
Sayfa düzeni: Asuman Akkaya
Yayına hazırlayan: Namık Kemal Atalay
Renk Ayrımı: 3B Grafik
Basım: Kitap Matbaacılık
Cilt: Fatih Mücellit
Yayın Tarihi: Mayıs 2002 / 1. Basım İletişim adresi: PK 1358 Sirkeci
34438, İstanbul
GSM: 0532 - 377 11 45 Tel.: 0212 - 512 81 21 pbx
Faks: 0212 - 512 50 21
E-posta: dhanna@dharna.com.tr
Web sitesi: <http://www.dharna.com.tr/>
Türkçe yayın hakları: ©Dharna Yayınları
Bu kitabın, Türkçe konuşulan ülkelerdeki tüm yayın hakları
Dharna Yayınları'na aittir. Yayıncının yazdı izni olmaksızın çoğaltılamaz.
Kaynak gösterilmek koşuluyla alıntı yapılabilir.
Kütüphane Bilgi Kartı (CİP):
Ossendowski, Ferdynand Antoni
Hayvanlar, İnsanlar ve Tanrılar
1. Orta Asya 2. Moğolistan 3. Tarih 4. Mistisizm 5. Ezoterizm
İstanbul, Dharna Yayınları, 2002, 352 sayfa
ISBN: 975-7800-80-5

HAYVANLAR,
İNSANLAR VE
TANRILAR

Esrarengiz Agarta'mın Kapılarında Ferdynand A. Ossendowski
Türkçesi: Cem Çobanlı

O

Gördüklerimin yansını bile anlatmadım. Çünkü kimse bana inanmayacaktı.
Marko Polo

İÇİNDEKİLER

Ferdynand A. Ossendowski'nin Yaşam Öyküsü.....	11
Türkçe Baskıya Sunuş.....	13
I Ölümle Kucak Kucağa	17
1 Ormanda.....	19
2 Yol Arkadaşımın Sırrı.....	25
3 Yaşam Mücadelesi.....	31
4 Bir Balıkçı	37
5 Tehlikeli Bir Komşu.....	39
6 İşi Çok Zahmetli Bir Irmak.....	43
7 Sovyet Sibirya'nın İçinden.....	47
8 Bir Uçurumun Kıyısında Üç Gün	51
9 Sayan Dağlan'na ve Güvenliğe Doğru.....	57
10 Seybi Üzerinde Çatışma	65
11 Kızıl Partizanlar Engeli.....	73
12 Sonsuz Barış Diyarında.....	77
13 Gizemler, Mucizeler ve Yeni Bir Çatışma.....	85
14 Şeytan Nehri.....	93
15 Hayaletlerin Yürüyüşü.....	99
16 Esrarengiz Tibet'te.....	105
II Cinler ve Periler Ülkesi.....	113
17 Esrarengiz Moğolistan.....	115
18 İntikamcı Esrarengiz Lama.....	127
19 Çahar'lar.....	137
20 Yagastay'ın Cini.....	141
21 Ölüm Yuvası	151
22 Katiller Arasında	155
23 Bir Yanardağın Üzerinde.....	163
24 Vahşi Cezalandırma	171
25 Tedirginlik Günleri.....	177
26 Beyaz Hong'lar Çetesi.....	189
27 Küçük Bir Tapınağın Sırrı.....	193
28 Ölümün Nefesi.....	199
m Gergin Asya'nın Orta Yerinde.....	207
29 Büyük Fatihlerin Yolu Üzerinde	209
30 Tutuklandım!.....	223
31 "Urga" İle Yolculuk.....	227
32 Yaşlı Bir Falcı.....	233
33 "Ölüm, Bir Beyaz Adam Biçiminde	

Karşına Çıkacak!"	237
34 Savaş Felaketi	243
35 Yaşayan Tanrılar, Otuz Bin Buddha ve Altmış Bin Keşiş.....	249
36 Haçlıların ve Korsanların Çocuğu	255
37 Şehitler Kampı.....	267
38 Buda'nın Huzurunda.....	273
39 Eyer Biçimli Kafası Olan Adam.....	285
IV Yaşayan Buddha.....	289
40 Binbir Sevincin Mutluluk Bahçesinde.....	291
41 Yüzyılların Tozu.....	299
42 Mucize Kitapları.....	303
43 Yaşayan Buddha'nın Doğumu.....	307
44 Şimdiki Yaşayan Buddha'nın.....	
Tarihinden Bir Sayfa	309
45 Yaşayan Buddha'nın Gördüğü Vizyon 17 Mayıs 1921.....	313
V Sırların Sun Dünyanın Hâkimi.....	315
46 Yeraltı Hükümdarlığı.....	317
47 Dünyanın Hâkimi "Tanrı'nın Yüzü"nün Karşısında.....	325
48 Gerçek mi yoksa Dinsel Bir Fantezi mi?	329
49 Dünyanın Hâkimi'nin 1890'daki Kehaneti	333
Ek	
"Gizli Öğreti"de Dünyanın Hâkimi	336
Sözlükçe	338
Harita	

Ferdynand Antoni Ossendowski

(1875, Rusya - 1945, Varşova, Polonya)

Polonya asıllı maden mühendisi, doğabilimci, gezgin ve yazar. Uzakdoğu mistisizmi, sosyal antropoloji, madencilik, dilbilim ve toplumbilim gibi geniş bir yelpazede yazı ve kitaplarıyla tanınır.

St. Petersburg'da öğrenim gördü. 1900'de Sorbonne Üniversitesi'nde fizik ve kimya laboratuvarlarında çalışmalar yaptı. Bir süre Sibiryada

öğretmenlik yaptıktan sonra, Bering Boğazı'ndan Ko-re'ye kadar Büyük Okyanus kıyısındaki tüm kömür madenlerini araştırdı ve bu alanda uzmanlaştı. Sibirya'ya ve Rusya içlerine bi-limsel amaçlı çok sayıda keşif gezisi düzenledi.

Rus-Japon savaşı sırasında (1904-1905), General Kuropotkin'in emrinde Rus ordusunun kimya danışmanlığını yaptı ve Yakıt Yük-sek Komiseri olarak görev aldı.

Birinci Dünya Savaşı sırasında, özel bir araştırma göreviyle Mo-ğolistan'a gönderildi ve o yıllarda Moğolca'yı öğrenerek, yalnızca madencilik konusunda değil kültürel konularda da araştırmalar yaptı. Daha sonra Petrograd Politeknik Enstitüsü'nde Endüstriyel Kimya Profesörlüğüne atandı ve Ekonomik Coğrafya Kürsüsü'ne başkanlık yaptı. Rus Hükümeti Maden Komitesi adına, altın ve platin madenleri konusunda elde ettiği bulgular, bu alanda önem-li gelişmelerin yolunu açtı. Aynı dönemde "Altın ve Platin" adlı bir gazetenin yöneticiliğini üstlendi; Rus ve Leh dillerinde yaptığı tek-nik inceleme ve çalışmaları kitaplaştırarak yayımladı.

1917'de Ekim Devrimi'nden sonra karşıdevrimci Amiral Alek-sandr Kolçak'ın yanında yer aldı ve Sibirya Maliye ve Tarım Ba-kanlığı'na atandı.

Kolçak'ın Bolşeviklere teslim olmasından sonra bir süre cezaevinde kaldı.

1920 yılı başlarında Bolşeviklerden ka-çarak Büyük Okyanus kıyılarına ulaşmak üzere giriştiği Orta Asya yolculuğu büyük bir serüvene dönüştü ve birçok kez ölümle karşı karşıya geldi.

1920'lerin ortasında Senegal, Sudan, Yeni Gine, Fildişi Kıyısı gi-bi birçok Afrika ülkesini gezdi, yaptığı incelemelerde 4000 tür bö-cek ve 550 tür deniz böceği topladı ve bunları tanımlayarak kaydet-ti. Fas, Tunus ve Cezayir'deki deneyimlerini, gezi yazılan biçimin-

de çeşitli kitaplarında biraraya getirdi. Daha sonraları, Varşova Harp Okulu ve Yüksek Ticaret Okulu'nda profesör olarak bulundu. Yaşamının son yıllarına ilişkin belirgin bilgiler olmamakla bir-likte, dünyanın çeşitli ülkelerini dolaşırken gizli servisler adına ça-lıştığı söylenmektedir.

Yapıtm:

• Çöl Şahini (?)

• Man, Beasts and Gods

(1922, Hayvanlar, İnsanlar ve Tanrılar)

• Man and Mystery in Asia (1924, Asya'da İnsan ve Gizem)

• From President to Prison (1925, Başkanlıktan Cezaevine)

• The Shadow of Gloomy East

(1925, Umutsuz Doğunun Gölgesinde)

• The Nineteenth Century and After

(1926, Ondokuzuncu Yüzyıl ve Sonrası)

- Çin Seddi'nin Ötesi (?)
- The Fire of the Desert Folk (1927, Çöl Halkının Ateşi)
- The Breath of the Desert - A Journey Through Algeria and Tunisia (1927, Çölün Soluğu - Tunus ve Cezayir Yolculuğu)
- Slaves of the Sun (1928, Güneşin Köleleri)
- Riff Dağları'nın Aslanları (1929)
- Lenin (1929)
- Şempanze Ket'in Günlüğü (1930)
- Kaptan Blanco (?)
- Çar Awiza (?)

Türkçe Baskıya Sunuş

Elinizdeki kitap, "Hayvanlar, İnsanlar ve Tanrılar"da, Po-lonya asıllı maden mühendisi, doğabilimci, gezgin ve yazar Ferdinand Antony Ossendowski'nin, 1917'de Rusya'da gerçekleşen Ekim Devrimi sonrasında, Büyük Okyanus kıyılarına doğru Bolşeviklerden kaçıışı sırasında yaşadığı ölüm kalım mücadelesi ve ummadığı olaylarla karşılaşması anlatılmaktadır. Önceleri, bir rejim karşıtlığından kaynaklanan basit bir kaçış gibi başlayan Ossendowski'nin öyküsü, bir yandan Asya'nın çetin ve acımasız, bir o kadar da görkemli doğa koşullarının; bir yandan da Moğolistan'ın bağımsızlığını kazanmasının hemen öncesindeki siyasal ve askeri koşulların arka fonunda değil, tam orta yerinde geçen bir varoluş mücadelesidir. Bir araştırmacı bu mücadele için, "Nefes kesen inisiyatif bir serüven" ifadesini kullanmaktadır. Yazar, bu serüven sırasında karşısına çıkan "Sırların Sırn"ının, yüzyılların efsanesi Agarthi'nin peşine düşüyor; bu konuya ilişkin olarak, "resmî tarih kitapları"nın ötesinde hatta, bir söylen-ce ya da bir folklorik öğe olmanın da ötesinde, İç Asya'nın yaşayan en kutsal kişilerinin sözel tanıklıklarını aktarıyor.

13

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Agarthi, Agharta, Agarttha, Agarta, Shambala, Belovod-ye, Belogorye, Beyaz Ada, Kaf Dağı'nın ötesi... Himalaya Dağları'nın altındaki esrarengiz yeraltı ülkesi!..

Yüzyıllardır, başta Tibet, Hint ve Moğol tradisyonları olmak üzere

yeryüzünün hemen hemen tüm kültürlerinde, masal, öykü, söylence, özdeyiş düzeylerinde olmak üzere bir yeraltı ülkesinden, hükümdarlığından söz edilir.

Ondokuzuncu yüzyılın sonlarında ve yirminci yüzyıl bo-yunca, Rus ressam ve kâşif Nicholas Roerich, Batı teozofisi-nin kurucusu Madam H.P. Blavatsky, Fransız gezgin, yazar ve ilk Batılı kadm guru Alexandra David-NĖgel, Fransız asıl-lı Mısırlı düşünür ve yazar RenĖ Guenon, Fransız yazar Ser-ge Hutin, İspanyol asıllı Fransız okültist ve yazar Papus (Ge-rard Encausse), Fransız yazar Robert Charroux, çeşitli ya-pıtlarında, Asya'daki esrarengiz bir yeraltı ülkesinin varlı-ğından, dolaylı ya da dolaysız biçimde söz etmişlerdir.

Agarta'nın varlığını açık biçimde Batı'ya bildiren ilk kişi ise, Fransız ezoterist ve simyacı Marki Saint Yves d'Alveyd-re (1842-1909) olmuştur. D'Alveydre'nin, ölümünden sonra yayımlanan (1910) "Hint Misyonu" adlı kitabında Agarta'ya ilişkin olarak kullandığı ifadeler, Ossendowski'nin "Hayvan-lar, İnsanlar ve Tanrılar "daki anlatımlarıyla büyük benzer-likler taşır. Hatta kimi araştırmacılar Ossendowski'yi, kay-nak belirtmeden d'Alveydre'nin kitabından alıntı yapmakla suçlar. D'Alveydre, Hindu kaynaklarından yararlandığı için "Agartha", Ossendowski, Moğol kaynaklarından yararlandı-ğı için "Agarathi" sözcüğünü kullanmaktadır. Kimi yazarlara göre "Agarathi" sözcüğü Tibetçedir ve "Dünyanın merkezindeki yeraltı krallığı"; kimilerine göre, Sanskrit bir sözcüktür ve "ele geçirilemeyen, ulaşılamayan,

14

- TÜRKÇE BASKIYA SUNUŞ

şiddetin erişemeyeceği yer" gibi anlamlara gelir. Orta Asya Türkçeleri ve Hinduizm üzerinde odaklanmış olan belirli bir etimolojik incelemeye göre, Agarathi/Agarti sözcüğünün Türkçe kökenli "ak-ağartı" sözcüğünden geldiği varsayılır, ki "ağartı", karanlıkta uzaktan güçlkle seçilebilen, belli belir-siz aydınlık, anlamlarını taşımaktadır. (Bu noktada, Van'm 35 km doğusunda, Van gölü kıyısında bulunan "Agarti" ad-lı bir köyden ve burada bulunan Urartu kalesi Ayanis'ten söz edilebilir. Van bölgesine ilişkin İngilizce yazılmış bir ya-zıda ise Ayanis/Agarti sözcükleri birlikte verilmekte ve bu ad İngilizceye "Ağartı" olarak aktarılmaktadır.) Öte yandan ilgili çevrelerde bir de Agarta-Şambala ayrımı "çatışması" yaşanmaktadır, ki bir kesim, bu türlü iki merke-zin varlığının ve onların birbirleriyle çatışma halinde olduk-ları iddiasının satanist ekollerden kaynaklandığını ve asla böyle bir ayrımın olmadığını öne sürmektedir.

Kimileri ise, kutupsallık olmamakla birlikte, anlamlı bir ayırım öne sürer: Agarta, tanrısal sevgiyi, Şambala tanrısal iradeyi sunar, ki bu da 'Tek' indinde bir ayırım değildir!

<<j yayvanlar, İnsanlar ve Tanrılar", ilk kez yayımlandığı ±~lyıl olan 1922'den itibaren, aralarında, Lehçe ve İsveç-çe de olmak üzere onlarca dile çevrilmiştir. Kitap, son bölü-münde aktarılan kehanetin içeriği bakımından ve 21. yüzyı-lın eşiğindeki dünyam toplumsal ve siyasal kargaşa koşul-larıyla yakından bağlantılı biçimde, olanca güncelliğiyle an-lamını sürdürmektedir.

"Dünyam Hâkimi'nin 1890'daki Kehaneti" başlıklı bu son bölüm, ilk bakışta ünlü Fransız kâhin Nostramus'un kimi ifadeleriyle büyük benzerlikler göstermektedir. Ancak,

15

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

burada bir kehanetten çok, bugün bütün özellikleriyle orta-ya çıkan ve dünyam her yanmda açıkça yaşanan "Kali-Yuga" (Demir Çağı) dönemi anlatılmaktadır. Hinduizmde ve budizmde bu dönemin tanımı tüm açıklığıyla yapılmıştır.

Böylesine bir Kali-Yuga döneminde bu tanımı yapan "Dünyam Hâkimi" aslında, bu küresel kargaşadan çıkış yolunu da göstermektedir. Bu da insanın iç dünyasında bu-lunmaktadır. İnsan, aklını ve en önemlisi vicdanını kullana-rak, ne kölelikle ne de ölümle karşılaşmayıp, Kali-Yuga dö-neminin tüm negatif etkilerini kendisinin lehine çevirebilir. Bu da, bireyin, tamamen kendisine bağlıdır.

Orta Asya budizminde, Kali-Yuga dönemi hoşnutlukla karşılanmaktadır. Çünkü bu müthiş basmeç sayesinde insan-lar -biraz da "bir dış zorlama"yla- kendi içlerine dönebile-ceklerdir.

Kimbilir, belki de Himalayalar'ın ya da daha başka dağ dizilerinin altmda hiçbir zaman böylesi "fiziksel bir yeraltı ülkesi" olmadı! "Agarta" belki, C.G. Jung'un "kolektif bilin-çaltı" olgusuyla tanımladığı derin bir sembolizmi barındır-maktadır. Eskilerin "Anima Mundi" (Dünya Canı), mikro-kozmos-makrokozmos öğretileri düzeyinde bakılırsa, "Agar-ta" belki de bugünün Dünya insanının, fiziksel bedeninin "yeraltı"nda, üzeri kat kat dünyasal kabalıklarla, nefsaniyet-lerle örtülmüş, saklanmış ve artık en içte belki de en uzak-ta kalmış öz varlığıdır; ışığı henüz sönmemiş, çok uzaklar-dan zorlukla seçilen ama hâlâ, daha güzel bir dünya umu-dunu canlı tutan o öz varlığın "ağartı"sıdır.

Cem Çobanlı
Samsara Kitapları Editörü
Nisan 2002

16

I

Ölümle Kucak Kucağı

1 Ormanda

-j a20 yılının başlarında, Sibirya'nın, Krasnoyarsk kentin-1.J7 de bulunuyordum. Kent, Yenisey nehrinin kıyılarında kuruludur. Yenisey, güneş ışığıyla yıkanan Moğolistan dağ-larının oluşturduğu Kuzey Buz Denizi'ne hareket ve yaşam götüren soylu bir nehirdir. Nansen,* Avrupa ticaretine As-yanın kalbine doğru bir yol açmak üzere onun doğduğu ye-re iki kez gelmişti. Rusya'ya intikam, kin, ölüm ve yasaların cezalandıramadığı türlü cinayetler saçarak, bu zengin ve sa-kin ülkenin bütün genişliği içinde uğuldayan ihtilal kasırğa-sına, Sibirya'nın durgun kışı ortasında, işte burada yakala-nıverdim. Kaderimi belirleyecek olan saati hiç kimse tahmin edemezdi. Evlerini terkeden insanlar günöbirlik yaşıyorlar, tekrar geri dönüp dönemeyeceklerini ya da sokak ortasında yakalanıp, Ortaçağ'ın engizisyonundan daha korkunç ve da-ha kan dökücü bir adalet mekanizmasının gülünç taklidi Devrim Komitesi'nin zindanlarına atılıp atılmayacaklarını bilmeksizin evlerinden ayrılıyorlardı. Bu endişe dolu ülkenin yabancısı olmakla birlikte, bizler de bu zulüm ortamının dı-şında değildik.

* Fridtjof Nansen (1861-1930). Norveçli Kutup araştırmacısı, bilim adamı, devlet adamı ve yazar. (Çev.n.)

I19

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Bir sabah dostlarımdan birini ziyarete gitmiştim. Birden-bire beni tutuklamak üzere gelen yirmi Kızıl Ordu askeri ta-rafından evimin çevrilmiş olduğunu öğrendim. Mutlaka kaç-mahydım. Aceleyle dostumun eski

av giysileriyle, biraz pa-ra alarak, kentin dar sokaklarından koşarak kaçtım. Biraz sonra yola vardım. Yanıma aldığım bir köylü beni, dört sa-at içerisinde otuz kilometre kadar uzağa götürerek sık ağaç-lık bir bölgenin kıyısına bıraktı. Yolda bir tüfek, üçyüz mer-mi, bir balta, bir bıçak, koyun postundan bir palto, çay, tuz, peksimet ve bir de çay satın almıştım. Terk edilmiş, ya-rı yarıya yanmış bir kulübe buluncaya kadar ormanın derin-liklerine doğru ilerledim. Ve o günden başlamak üzere bir vahşi hayvan avcısı yaşamı sürmeye başladım. Fakat, bunca zaman bu rolü oynayacağımı o sırada asla düşünmemiştim. Ertesi sabah ava çıktım ve şansım varmış ki iki yaban horo-zu vurduğum. Aynı gün, çok sayıda geyik izine rastlayarak yi-yeceksiz kalmayacağımdan emin oldum. Bununla birlikte, bu kulübede kalmam çok uzun sürmedi. Beş gün sonra, av-dan dönerken, kulübemin bacasından duman çıktığını far-kettim. Çevreyi dikkatlice kolaçan ederek kulübeme yaklaştım ve eyerli iki atla eyerlere bağlı iki asker tüfeği gördüm. Silahsız iki kişi, silahlı olan benim için hiçbir tehlike oluştur-mayacağından hızla kulübeye daldım. İçerideki sıranın üze-rinde oturmakta olan iki asker ürkerek ayağa kalktılar. Bun-lar Bolşevik'tiler.* Astragan kalpaklarında kızıl yıldız ve uzun etekli paltolarının omuz bölümlerinde kırmızı şeritler göze çarpıyordu. Selamlaşp oturduk. Kendilerine çay hazır-lamışlardı. Bir yandan ara ara birbirimizi kuşkulu bakışlarla tepeden tırnağa incelerken, bir yandan da çay içip şundan

* Bolşevik: Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi içinde, Lenin'in önderliğinde 1903'te oluşan ve 1917 Ekimi'nde iktidara gelen siyasal güç. Rusça'da "Ço-ğunlukta Olanlar" anlamına gelir. Karşıt grup ise Menşevikler (Azınlıkta Olanlar) adıyla anılıyordu. (Çev.n.)

20

- ORMANDA

bundan söz ettik. Benden kuşkulanmamaları için kendileri-ne, bu bölgede çok sayıda samur bulunduğu için uzak bir yerden buraya gelen bir avcı

olduğumu anlattım. Onlar da bana, kuşkulu kişileri yakalamak için ormanlık bölgelere gönderilen bir müfrezenin askerleri olduklarını söylediler.

Biri bana dönerek, "Sizin anlayacağınız Yoldaş, kurşuna dizmek üzere karşı devrimci arıyoruz."

Hangi gerekçeyle burada olduklarını anlamak için bu tür açıklamalara hiç ihtiyacım yoktu.

Sıradan bir köylü avcı olduğuma ve karşı devrimcilerle hiçbir ilişkimin

olmadığına dair, gerek sözlerim, gerekse davranışlarımla gücümün yettiği kadar onlan inandırmaya gayret ettim. Sürekli olarak, davetsiz konuklarım çekip git-tikten sonra nereye gitmem gerektiğini düşünüyordum. Ge-ce oluyordu. Yüzleri karanlıkta daha az sevimli idi. Votka şi-şelerini çıkartıp içmeye koyuldular. Alkolün etkisi kısa süre-de gözle görülür biçimde ortaya çıktı. Seslerinin tonu yük-seldi. Sürekli birbirlerinin sözünü keserek Krasnoyarsk'ta kaç tane burjuva öldürdüklerini ve nehire, buzlanın arasına kaç tane Kazak attıklarını tartışıp duruyorlardı. Sonra, itişip kakışmaya başladılar, fakat bir süre sonra takatleri kesilerek uyuklamaya başladılar. Ansızın kulübenin kapısı, sert bir darbeye hızla açıldı. İyice ısınmış olan odadaki buhar, dev bir bulut gibi bir anda dışarı hücum etti. Masallardaki cin-ler gibi, dağılmakta olan dumanın arasında uzun boylu, za-yıf yüzlü, köylü kıyafetinde, astragan kalpaklı ve koyun pos-tundan uzun paltolu bir adam belirdi. Elinde, ateşe hazır tüfeğiyle kapının eşiğinde dikiliyordu. Bir Sibiry köylüsü-nün asla yanından ayırmayacağı keskin baltası belinde ası-lıydı. Vahşi bir hayvaninkini andıran canlı ve parlak gözleri hızla bizim üzerimizde dolaşıp duruyordu. Bir anda kalpa-

21

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

gını çekip başından alarak çıkardı. Sonra göğsünün üzerin-de haç çıkardı ve sordu:

"Buranın sahibi kim?"

"Benim," dedim.

"Geceyi burada geçirebilir miyim?" diye sordu.

"Evet, hepimize yer var. Bir bardak çay içiniz. Henüz sı-cak, " diye yanıt verdim.

Yabancı, bakışlarını bizim ve odanın içindeki her şeyin üzerinde gezdirdi.

Sonra tüfeğini bir köşeye bırakıp kürkü-nü çıkarmaya başladı. Kürkün altından, eski bir deri ceket ve konçları çizmesinin içine sokulmuş yine deriden bir pan-tolon ortaya çıktı. Yüzü genç, ince çizgili ve biraz da alaycı idi. Beyaz ve sivri dişleri parlarken, gözleri de sanki baktığı her şeyi delip geçiyor gibiydi. Karmakarışık saçları arasında kır teller farkettim. Ağzının iki kenarındaki derin kırışıklık-lar, fırtınalarla ve tehlikelerle dolu geçmekte olan bir yaşa-mı ele veriyordu. Tüfeğinin yanına bir sandalye çekti, balta-sını da ayağının dibine yere bıraktı.

Sarhoş askerlerden biri, baltayı göstererek sordu: "Ne bu? Yoksa senin karın mı o?"

Adam, kalın kaşlarının altındaki donuk bakışlı gözlerini sükûnetle askere dikip aynı sükûnetle yanıt verdi:

"Bu günlerde her tür insana rastlamak var hesapta... Sağ-lam bir balta ise çok fazla güven verici."

Çayını oburca içerken bakışlarıyla beni sorguya çekiyor-muş gibi gözleri üzerime çevriliyor, sonra, kaygılarına yanıt alıyormuşçasına kulübenin içinde gezinip duruyordu. As-kerlerin tüm sorularını ağır ağır, temkinli bir tavırla yanıt-

22

- ORMANDA

larken yudum yudum sıcak çayı içiyordu. Bardağı baş aşağı getirerek başka çay istemediğini belirtip geri kalan küçük şe-ker parçasını da üstüne koydu ve askerlere, "Gidip atıma bakayım, sizinkilerin de eyerlerini alayım," dedi.

Uyumak üzere olan daha genç görünümlü asker, "İyi olur. Tüfeklerimizi de getir bari," diye yanıtladı.

Sıralara uzanmış olan erler, oturmamız için bize kulübe-nin zeminini bırakmışlardı. Yabancı az sonra geri döndü ve getirdiği tüfekleri karanlık köşeye bıraktı. Eyer takımlarını yere koyup üzerlerine oturarak çizmelerini çıkardı. Askerler-le yeni konuğum az sonra horuldamaya başladılar. Ben ise bundan sonra ne yapmam gerektiğini düşünerek uyanık kal-maya çalıştım. Nihayet, tanyeri ağanyordu ki uyuyakalmı-şım ve ortalık iyice aydınlandıktan sonra uyandım. Yabancı ortada yoktu. Kulübeden çıktım ve kendisini çok güzel bir damızlık atı eyerlerken buldum.

"Gidiyor musunuz?"

Fısıltıyla, "Evet, ama birlikte gitmek üzere yoldaşları bekliyorum. Sonra geri döneceğim," dedi.

Daha fazla bir şey sormadım, sadece, kendisini bekleye-ceğimi söyledim.

Eyere bağlı heybeleri çıkarıp kulübenin ya-nık bir köşesine gizledi.

Üzengilerle yulan kontrol etti ve işi-ni bitirdikten sonra gülümseyerek,

"Hazırım," dedi, "Gidip yoldaşları uyandırırım."

Çaylarını içtikten yarım saat sonra üç konuğum izin iste-yip gittiler.

Soba için odun kırmak üzere dışarıda kalmıştım. Ansızın uzakta bir yerden,

kısa aralıklarla iki el tüfek sesi geldi. Sonra, her şey yine sessizliğe

büründü. Tüfeğin atıl-mış olduğu yerden ürküp uçan yaban horozları tepemden

geçtiler. Bir çanım başında bir alakarga acı acı öttü. Kulü-

23

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

beye kimsenin yaklaşp yaklaşmadığını anlamak için uzun süre ortalığı dinledimse de etraf sessizdi.

Yenisey'in aşağısına akşam erken iner. Sobayı yakıp dışarıdan gelen en ufak bir gürültüye bile dikkat kesilerek çorba-mı pişirmeye başladım. Elbette, açıkça anlıyordum ki ölüm hep yanıbaşımdaydı ve beni her vesileyle, insan, hayvan, so-ğuk, kaza veya hastalıkla yakalayıp eline geçirebilirdi. Bili-yordum ki bana yardım edecek hiç kimse yoktu. Her tür yar-dım bana yalnızca Tann'dan, ellerimdeki ve bacaklarımdaki takatten, tüfeğimi dikkatlice ve tam isabetle kullanmaktan ve aklımın başımda olmasından gelebilirdi. Ve bu sırada boşu-na ortalığı dinliyormuşum, yabancının geri dönüşünü seze-medim. Bir gün önce olduğu gibi ansızın kapı eşiğinde orta-ya çıkıverdi. Dumanların arasında gülümseyen gözlerini ve ince yüzünü farkettim, Kulübenin içine girdi ve elindeki üç tüfeği köşeye doğru yere attı.

Gülerek, "İki at, iki tüfek, iki eyer, iki kutu peksimet, ya-rım paket çay, bir kese tuz, elli mermi, iki çift çizme..." de-di, "İyi bir av oldu, bugün..."

Şaşkınlık içerisinde ona bakıyordum.

Gülerek, "Niçin şaşırıyorsunuz ki?" dedi, Komu nujny eti tovarischi? Böyle herifler kimin umurunda ki? Hadi çay içip yatalım. Yarın sizi daha güvenli bir yere götürürüm. Böylelikle yolunuza devam edebilirsiniz."

24

2 Yol Arkadaşımın Sırrı

G ün ağarırken ilk sığmağımdan ayrılarak yola çıktık. Tüm kişisel eşyamızı çuvallara doldurup eyerlerden bi-rine bağladık.

Adi İvan olan ve her iki kişiden birinin mutlaka bu adla anıldığı bir ülkede, bu adıyla da ne zihnime ne kalbime bir şey ifade etmeyen yol arkadaşım gayet sakin bir tavırla:

"Dört yüz, beş yüz verst* yol almalıyız," dedi.

Sıkıntıyla sordum:

"Demek ki uzun zaman yolculuk edeceğiz?"

"Bir haftadan fazla sürmez, belki de daha az," dedi.

O geceyi ağaçlar arasında, çamların geniş dalları altında geçirdik. Bu benim, ormanda, açık havada geçirdiğim ilk geceydi. Birbuçuk yıldır sürmekte olan gezgin yaşantım sıra-sında, kaderimde böyle daha kaç gece geçirmek vardı aca-ba! Gündüzler çok soğuk oluyordu. Atlarımızın toynakları altında donmuş kar gıcırıyor, nalların içine doluyordu. Ya-ban horozlan ağaçtan ağaca tembelce uçuyor, tavşanlar yaz-

' Verst: Rus mili. 1 verst 1.066 metredir. (Çev.n.)

25

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

dan kalma çay yataklarında sıçraşıp duruyorlardı. Akşamla-rı, ağaçların tepesinde, iç geçirir gibi inleyen rüzgar, esme-ye başladığında aşağıda tam bir durgunluk ve sessizlik hü-küm sürüyordu. Yanlan kalın gövdeli ağaçlarla çevrili derin bir dere yatağında mola verdik ve burada bulunan devril-miş ağaçların dallarını topladık ve ateş yaktık. Çayı hazırladıktan sonra akşam yemeğimizi yedik.

İvan, iki ağaç kütüğü getirdi, bunların birer tarafını bal-tasıyla düzeltti, düz yanlan birleştirerek kütükleri üst üste koyduktan sonra başlarına birer kocaman kama sokup sekiz on santimetre genişliğinde bir yarıkla ikiye böldü.

Bu iş bitince yarığa kor doldurup ateşin, düzeltilmiş yü-zeyinin üzerine bir anda yayılmasını seyretmeye başladık.

"İşte böylelikle yarın sabaha kadar da ateşimiz olacak," dedi. "Bu, altın arayıcıların naida 'sidir. Biz maden arayıcı-yan, yaz olsun kış olsun, ormanlarda dolaşırken, daima bir naida'nın yanbaşımda uyuruz. Bunun ne kadar harika bir şey olduğunu kendi gözlerinizle göreceksiniz."

Çam dallan keserek bunlan iki direğe dayayıp naida yö-nünde bir tür eğimli çatı oluşturdu. Dallardan yapılan çatı-mızın ve naida'nın üzerine de koruyucu çamın oluşturduğu geniş gölge kaplıyordu. Daha başka dallar taşıdık ve kann üzerine, çatının altına serdik. Bunların üzerine de eyerlerde-ki battaniyeleri serdikten sonra oluşan sedire İvan yerleşti ve gömleğine kadar, sırtında ne kadar giysi varsa tümünü çı-karmaya başladı. Az sonra gördüm ki ter içindeydi ve alnı-nı ve boynunu kolunun tersiyle siliyordu.

"İşte şimdi epeyce ısındık," dedi soluk soluğa.

Bir süre geçmemişti ki ben de paltomu çıkarıp, üzerime örtü bile almaksızın, uyumak üzere uzandım. Dalları ara-

- YOL ARKADAŞIMIN SIRRI

sında ve naida'mın ötesinde hükmünü sürmekte olan soğu-ğa karşı rahatça korunmuştuk. O geceden sonra soğuktan yana hiç korkum kalmadı. Gündüzleri at sırtında donuyor, geceleyin naida ile iliklerimize kadar ısınıyor ve çam dalın-dan çatımızın altında, ağır gocuğumu çıkarıp sırtımda yal-nızca gömlekle kalıyor ve her zaman keyifli bir bardak çay içip dinleniyordum. Günlük yürüyüşlerle süren zorlu yolculuğumuz sırasında İvan bana, Transbaykal dağlarında ve ormanların derinlikle-rinde altın aramakla geçen yolculuklarının öyküsünü anlattı. Bu öyküler oldukça canlı bir yaşantının izlerini taşıyan, he-yecanlı maceralarla, tehlikelerle ve mücadelede doluydu. İvan, Rusya'da ve olasılıkla başka ülkelerde de son derece zengin altın madenlerini keşfettikleri halde, sefalet içerisinde yaşayan maden arayıcılarının iyi bir örneği idi. Transbaykal-lar'ı bırakıp Yenisey'e niye gelmiş olduğunu söylemekten çe-kindi. Sırrını gizlemek istediğini anladığımdan kendisini hiç zorlamadım. Bununla birlikte, yasanımın bu bölümünü ör-ten esrar perdesi bir gün raslantı eseri olarak kalkıverdi. He-nüz, yolculuğumuza hedef tutmuş olduğumuz noktada bulu-nuyorduk. Yenisey'in sağındaki, büyük kolu Mana'nın kıyı-larına doğru ilerlerken, tüm gün boyunca sık söğüt ağaçları arasında güçlkle yol almıştık. Buralarda yaşayan tavşanların izlerine her yanda rastlıyorduk. Ormanların bu beyiz ve kü-çük sahipleri önümüz sıra, ürkmeksizin, şuraya buraya koşu-şuyorlardı. Bir başka kez, bir kayanın arkasına saklanıp bizi gözetlemekte olan bir tilkinin kızıl kuyruğunu gördük. İvan'm ağzmdan bir süredir tek bir sözcük çıkmıyordu. Nihayet konuştu ve biraz ilerimizde Mana'ya dökülen kü-çük bir çay ve bunun ağzmda da bir kulübe bulunduğunu söyledi.

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Ne dersiniz? Oraya kadar gidelim mi, yoksa geceyi na-ida 'nın yanmda mı geçirelim?" Yıkanmak istediğim ve gece-yi gerçek bir çatının altmda geçirmenin zevkli olacağını dü-şündüğüm için kulübeye kadar gitmeyi önerdim. İvan kaş-larını çattı ama kabul etti.

Sık ormanlar ve yabani ahududularla çevrili bir kulübeye yaklaştığımızda, akşam oluyordu. Kulübenin çok küçük iki penceresiyle, kocaman bir Rus fırını bulunan tek bir küçük odası vardı. Bir sundurma ile bir şarap mahzeninin yıkıntı-larının duvardaki izleri fark ediliyordu. Fırını yakıp müteva-zı yemeğimizi hazırladık. İvan, askerlerden miras kalan vot-kayı içti ve biraz sonra dili çözüldü, gözleri parladı ve elle-ri uzun saçları arasmda sık sık gezinmeye başladı. Macera-larından birini naklederken birdenbire durup, gözlerini kor-ku içinde kısıp, karanlık bir köşeye doğru dikti.

"Fare mi var?"

"Bir şey görmedim," dedim.

Yine sustu ve kaşlarını çatarak düşündü. Kimi zamanlar saatlerce hiçbir şey konuşmadığımız oluyordu. Bu yüzden sessizliğine hiç şaşırmadım. İvan bana doğru eğilip fısıltıyla konuşmaya başladı:

"Size eski bir hikaye anlatmak istiyorum. Transbaykal-lar'da bir dostum vardı. Sürgün edilmiş eski bir hayduttu. Adı Gavronski idi. Altın peşinde, çeşit çeşit ormanları ve dağlan dolaşıyorduk. Bütün kazancımızı aramızda yan yarı-ya paylaşmayı kararlaştırmıştık. Ancak Gavronski, Yenisey üzerinden birdenbire Tayga'ya hareket etti. Beş yıl kadar sonra öğrendik ki zengin bir altm madeni bulmuş, servet ve mal sahibi olmuştu. Bir süre sonra da, kendisi ve karısı kat-ledilmişti.

- YOL ARKADAŞIMIN SIRRI

İvan bir an sustuktan sonra devam etti:

"Bu onların kulübesidir. Karısı ile birlikte burada yaşı-yordu ve burada, bu nehrin kıyılarında bir yerde, altın bu-luyordu. Fakat, nerede bulduğunu kimseye söylemiyordu. Bütün çevre halkı onun bankada parası olduğunu, hüküme-te altın sattığını biliyordu. Onları burada öldürdüler."

İvan fırına doğru ilerledi. Alev alev yanan bir odun par-çası çıkardı ve eğilerek yerdeki bir lekeyi aydınlattı.

"Yerdeki ve duvardaki şu lekeleri görüyor musunuz? On-ların kanı..."

Gavronski'nin kanı... Öldüler ama altının bu-lunduğu yeri asla söylemediler. Nehir yatağında kazmış ol-dukları derin bir delikten alıyorlar ve sundurmanın altında gizli mahzende saklıyorlardı onu. Fakat Gavronski hiçbir şey söylemek istemedi... Tanrım onlara nasıl işkence ettim! Yak-tım onları. Parmaklarım tersine çevirdim. Gözlerini çıkar-dım. Ama Gavronski yine de hiçbir şey söylemeden öldü."

Bir an düşündü, sonra, hızlı hızlı, "Bütün bunları bana köylüler anlattı," dedi.

Yanar odunu sobaya atıp sıraya uzandı. Sadece, "Uyuma zamanıdır," deyip

sustu.

Piposunu içerek bir yandan öte yana dönerken soluyup mırıldandığını uzun zaman işittim.

Ertesi sabah, bunca ıstırap ve cinayete sahne olmuş bu kulübeden ayrıldık ve yolculuğumuzun yedinci günü, uzun sıradağların dayandıkları ilk tepeleri kaplayan sedir ağaçla-rından oluşan sık bir ormana vardık.

İvan bana şu açıklamayı yaptı:

"En yakın evler, buradan en az seksen verst uzakta bu-lunuyor. Köylüler ormana gelip sedir fıstığı toplarlar, ama

29

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

yalnızca sonbaharda... Bu mevsimden önce kimseye rastla-yamazsınız buralarda. Pek çok kuş, hayvan ve çok bol sedir fıstığı bulacaksınız ve böylelikle burada yaşamanız mümkün olabilir. Şu ırmağı görüyor musunuz? Köylüleri görmek iste-diğinizde ırmağı izleyin, köylülere ulaşırsınız."

İvan, bir toprak kulübe kurmama yardım etti. Fakat bu gerçek bir toprak kulübe değildi. Bu, sanırım şiddetli bir ka-sırgada devrilip topraktan sökülmüş olan büyük bir sedir ağacının köklerinden oluşan bir kulübe idi. Sedirin koca de-liği, yukarı kalkık köklerle desteklenen bir toprak duvarla bir yandan bir yana kapanarak benim için bir oda işlevi gö-recekti. Havadan sarkan diğer kökler, bir tavan oluşturmak üzere birbirine geçen kazıklarla dalların birleştikleri çatı is-keletine biçim verdiler. Tavana düzen vermek için onu taş-larla ve sıcaklık vermek için de karla tamamladım. Kulübe-nin ön tarafı hep açıktı, fakat naida ile her zaman korunu-yordu. Karla örtülü bu inde hiçbir insan görmeden, çok önemli nice olaylann cereyan ettiği dış dünyayla hiç temas etmeden yaz ortasında iki ay geçirdim.

Bu mezar-kulübede, devrilmiş bir ağacın kökleri arasın-da, bana arkadaşlık eden türlü zorluklar, aileme ilişkin tasa-larım ve çetin yaşam mücadelesiyle başbaşa, yüz yüze yaşa-dım. İvan, ikinci gün, bana bir torba peksimetle biraz şeker bırakıp gitti. Kendisini bir daha hiç görmedim.

30

3 Yaşam Mücadelesi

-rralınız başıma kalmıştım. Çevremi yalnızca, sonsuzluğa X uzanıyor muşçasına yeşillikle ve karlarla örtülü sedir or-manı, çıplak çalılıklar, donmuş bir ırmak ve ağaç dallarıyla gövdeleri arasından görebildiğim kadar uzaklara uzanan uç-suz bucaksız bir sedir ve kar okyanusu çevreliyordu. Burası Sibiryaya taygasıydı ve ben burada daha ne kadar zaman yaşamak zorunda kalacaktım? Bolşevikler beni burada bula-caklar mı, yoksa bulamayacaklar mı? Dostlarım nerede ol-duğumu öğrenecekler mi? Ailem ne durumda? Bu sorular, sürekli olarak beynimin içini yakıp kavuruyordu. İvan'ın ba-na bunca zaman niçin kılavuzluk yaptığını bir süre sonra anladım. O denli gizli, insanlardan o denli uzak öyle yerler-den geçmiştik ki İvan beni buralarda bir yere güven içerisin-de bırakabilirdi. Fakat beni, yaşamamın kolay olduğu bir ye-re götüreceğini durmadan tekrarlamıştı. Ve gerçekten de böyleydi. Bu tenha sığınağın tılsımı, sedir ağaçları ve her yönden ufka kadar uzanan bu ağaçlarla kaplı dağlardı. Se-dir, sonsuza uzanan yeşil bir çadır şeklinde, genişliğine se-rili dallarıyla yaşayan her canlı varlığı himayesine alan kud-retli ve haşmetli bir ağaçtır. Sedirler arasında yaşam coşkuy-la, durmaksızın sürmekteydi. Sincaplar ağaçtan ağaca atla-

31

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

yıp zıplıyorlar, birbirleriyle oynayıp kıyameti koparıyor; ağaçkakanlar tiz çığlıklarla bağınıyor; parlak kırmızı ger-danlı şakrak kuşu ağaçlar arasından sürekli alev gibi geçiyor; minik saka orduları hiç durmadan şakıyarak ormanı bir am-fiteatra çeviriyorlardı. Bir tavşan bir kütükten ötekine sıçrı-yor ve onun ardı sıra da, gizlice, kar üzerinde sürünen, be-yaz bir kakım'ın güçlkle görülür gölgesi geliyordu ve ben, kuyruğunun ucu olduğunu bildiğim kara noktayı uzun süre izliyordum. Katılmış kar üzerinde ihtiyatla ilerleyen soylu bir geyik yaklaşıyordu. Nihayet, dağların tepesinden inen, Sibiryaya ormanlarının kralı boz ayı ziyaretime geliyordu.

Tüm bunlar beni avutuyor, zihnimdeki kara düşünceleri kovuyor, dayanabilmem için bana cesaret veriyorlardı. Güç olmakla birlikte, dağın tepesine kadar tırmanmaktan hoşla-nyordum. Böylelikle, Yenisey'in karşı kıyısında, ufukta olu-şan kızıl tepelere kadar olan uzak mesafeyi görebiliyordum. Orada ülkeler ve kentler uzanıyor, düşmanlar ve dostlar

yaşıyorlardı; hatta ailemin oturduğu noktayı keşfetmiş olduğu-mu sanıyordum. Olasılıkla İvan bu yüzden beni buraya ge-tirmişti. Günlerim yalnızlık içinde geçerken bu arkadaşı üzüntüyle anmaya başlamıştım. Bu adam Gavronski'nin ka-tili olmakla birlikte, hep benim için atımı eyerleyerek, odun kesip rahatımı sağlamak için elinden geleni yaparak bana bir baba gibi özen göstermişti. Düşünceleriyle başbaşa, yalnız, doğayla yüz yüze ve Tanrı ile karşı karşıya birçok kışlar ge-çirmişti. Yalnızlığın korkularını çekmiş ve bunlara taham-mül etmeyi öğrenmişti. Bazen, sonum burada gelecek olur-sa, bedenimde kalabilecek son gücü, ölürken, sevdiğimlerin buldukları noktayı bu dağ ve ağaç okyanusu üzerinden görebilmek umuduyla, kendimi dağın tepesine kadar sürük-lemeye ayırmam gerektiğini düşünüyordum.

32

L- YAŞAM MÜCADELESİ

Bununla birlikte, bu yaşam tarzı bana derin düşünme ve daha çok fiziksel uğraş olanağı tanıyordu. Bu, sert ve çetin ve sürekli bir varoluş savaşıydı. En güç iş nalda, için kaim odunlar hazırlamaktı. Ağaçlardan kopmuş başıboş kaim dal-lar, karla örtülü ve buz kestikleri için toprağa yapıştı. Bun-ları karların altından çıkarmak, sonra, manivela niyetine kullandığım uzun bir sopa aracılığıyla yerden kaldırmak zo-rundaydım. İş kolaylaştırmak için odun ihtiyacımı dağdan sağlıyordum. Çünkü dağa tırmanmak güç bir iş olsa da kü-tükleri bayır aşağı yuvarlamak çok kolaydı. Bir süre sonra harika bir keşifte buldum. Sığmağımın yakınlarında bir yerde çok miktarda lariks* kütüğü buldum. Sanırım, bu gör-kemli orman devleri bir fırtına sonrasında devrilerek bu ha-zin sona uğramışlardı. Kütükler karın altında olmakla birlik-te, düşüp kırılmış oldukları yerde henüz köklerine bağlı bu-lunmaktaydılar. Bunlara baltayı indirdiğim zaman demir iyi-ce içlerine giriyordu ve baltayı güçlükle çekilip çıkarılabili-yordum. En önemli şey ise kütüklerin içinin reçine ile dolup çiralaşmış olmalarıydı. Alev almalan için sadece bir kıvılcım yeterliydi. O günden sonra her av dönüşünde ellerimi ısıt-mak ya da çay kaynatmak için çabucak yakılabüecek olan bu lariks kütüklerinden büyük bir yığmak yapmıştım.

Günlerimin büyük bir bölümü avlanmakla geçiyordu. So-nunda, üzücü ve sıkıntı verici düşüncelerden kurtulmak için günlük bir çalışma programı düzenlemem gerektiğini anla-dım. Genellikle, sabah çayından sonra, yaban horozu ara-maya ormana gidiyordum. Bunlardan bir iki tane vurduktan sonra, öyle çok da karışık bir liste oluşturmayan akşam ye-meğimi hazırlamaya

başlıyordum. Bu yemek, hep av eti su-yu ile bir avuç peksimetten ve ondan sonra da bardak bar-dak çaydan, yani ormanın bu zorunlu içkisinden ibaretti.

* Lariks: Melez kuzey çamı. Kozalaklı, parlak yeşil iğne yapraklı, dik ve uzun bir ağaç türüdür. Kerestesi sert ve dayanıklıdır. (Çev.n.)

33

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Bir gün, avda, kendime kuş ararken sık ağaçların arasın-da bir pıtırta işittim. Ve etrafıma dikkatle bakarak bir geyiğin boynuzlarının ucunu gördüm. Oraya doğru süründüm, fakat tedbirli hayvan kendisine yaklaştığımı sezdi. Gürültü ve ace-leyle çalılıkların arasından fırladı. Üçyüz adım kadar koştuk-tan sonra dağın eteğinde durduğunda, onu iyice gördüm. Bu, koyu kül rengi tonda, sırtı hemen hemen kara, küçük bir inek boyunda, nefis bir hayvandı. Tüfeğimi bir dala dayayıp ateş ettim. Hayvan yerinden zıpladı. Birkaç adım koştu ve düştü. Tüm gücümle ona doğru fırladım. Fakat kalkındı ve yan zıplayıp yan sürünerek dağa tırmanmaya başladı. İkinci bir kurşun geyiği durdurdu. Sığınağım için sıcak bir post ve kendim için de bol et edinmişim. Boynuzlan ise sığınağımın duvarına mükemmel bir elbise askısı olmuştu.

Sığınağımdan birkaç kilometre ötede tanık olduğum il-ginç ama bir o kadar da vahşi bir sahneyi hiç unutamıyo-rum. Burada, ot ve çalılarla kaplı, yaban horozlarıyla kek-liklerin gelip böğürtlen yedikleri küçük bir bataklık bulunu-yordu. Ağaçların arasında sessizce ilerledim ve karlan kazı-yıp böğürtlen arayan bir sürü yaban horozu gördüm. Bu sahneyi seyrediyordum ki kuşlardan biri havaya fırladı ve geri kalanlar da ürküp hemen uçtu. İlk kuşun dimdik yük-seldiğini ve sonra birdenbire yere ölü olarak düştüğünü gördüm. Kuşun yanma yaklaştığımda yırtıcı bir kakım bir-den zıpladı ve devrilmiş bir ağaç gövdesinin altına gizlendi. Zavallı kuşun boynu paramparça idi. O zaman anladım ki kakım, yaban horozunun üzerine atılmış ve gırtlığından ka-nını emdiği ve böylece ölümüne neden olduğu kuşla birlik-te, boynunda asılı olduğu halde havaya yükselmişti. Kakı-mın bu havacılık yeteneğine teşekkür borçluydum.

34

- YAŞAM MÜCADELESİ

İşte böylece, acı ve keskin düşüncelerin zehiri her geçen gün biraz daha içime zerkolurken, ben bir sonraki gün için yaşama mücadelemi sürdürdüm. Günler ve haftalar geçiyor-du. Bir süre sonra havanın ılıdığını hissettim. Ormanlık alanda karlar erimeye başlamıştı. Yer yer derecikler ortaya çıkıyordu. Her gün yeni bir canlı, bu sert kışın ardından uyanmış bir sinek veya bir örümcek görüyordum. İlkbahar yaklaşıyordu. Çok iyi anlıyordum ki bu mevsimde orman-dan çıkmak olanaksızdı. Bütün akarsular yatağından taşıyor, bataklıklar geçilmez duruma geliyor, hayvanların açtığı tüm patikalar derelerin yatağına dönüşüyordu. Yaz gelince-ye kadar yalnız başıma yaşamaya mahkum olduğumu anla-mıştım. İlkbahar, ormanı çok hızlı biçimde kucaklayıverdi. Benim dağım, kar örtüsünden sıyrıldı ve üzerinde yalnızca küçük taşlar kaldı. Karınca yuvalarının girişindeki minik te-pecikler görüldü. Irmak yer yer, buzdan yüzeyini kırıyor ve aceleci dalgalan köpükler saçarak, başıboş koşuyordu.

35

4 Bir Balıkçı

Bir gün, avda, ırmak kıyısına yaklaştığımda, kırmızı sırtlı bir sürü kocaman balık gözüme çarptı. Sanki içleri kan-la doluydu. Akan suyun yüzeyinde güneş ışınlarının tadını çıkararak yüzüyorlardı. Irmak buzdan tümüyle kurtulunca çok büyük miktarda balık ortaya çıktı. Bir süre sonra, bun-ların, küçük akarsularda yumurtlama mevsimini geçirmek üzere, akıntıyla birlikte ilerlediklerini gördüm. O anda tüm ülkelerde yasaklanan bir avlanma yöntemini kullanmaya karar verdim. Eminim ki tüm yasa adamları, o mantıklı yasa-larını bozmaya cesaret eden ama devrilmiş ağaç kökleri ara-sında yaşayan bu adama merhamet göstereceklerdi. Çok in-ce kayın ve kavak dallan toplayarak ırmağın yatağında ba-lıkların delip geçemeyeceği bir set kurdum. Fakat bir süre sonra balıkların bunun üzerinden atlamaya çabaladıklarını gördüm. Kıyı yakınında, su yüzeyinden elli santimetre kadar aşağıda seti delip ağzma esnek söğüt dallarından ördüğüm bir sepeti yerleştirdim. Balıklar, delikten geçip sepete

giri-yorlardı. Ben de dikkatlice bekliyor ve onlar geçerken başla-rına büyük bir sopayı şiddetle indiriyordum. Yakaladığım balıkların her biri on kilodan fazla ağırlıktaydı; bazıları ise onbeş kiloyu geçiyordu. Bu balık cinsinin adı taimen 'di. Ala-balık soyundandır ve Yenisey'de daha iyileri de yoktur. İki hafta sonra bütün balıklar geçip gitmişlerdi. Sepetten artık bir şey alamaz olduğumdan tekrar avcılığa başladım.

37

5 Tehlikeli Bir Komşu

B aharın çevreyi canlandırdığı ölçüde avcılık da verimli ve zevkli geçiyordu. Orman, sabahları gün ağarır ağarmaz, bir kentli için tuhaf ve anlaşılmaz seslerle doluyordu. Bir se-dir dalına konup, aşağıda kuru yapraklan kemirmekte olan kül rengi dişisini hayranlıkla seyre dalan yabanhorozu ken-dine özgü sesiyle öterek ona aşk sarkılan söylüyordu. Bu bol tüylü tenor "Caruso"ya yaklaşmak ve onu bir kurşunda bu şairane durumundan kurtanp daha yararlı işler için aşağıya indirmek çok kolay olmuştu! Derin aşk hâli içerisinde hiçbir şeyin farkına varmamıştı. Geniş kuyruklan benekli yaban-horozlan, alanda döğüşürken dişileri de, oracıkta, boyunla-rını uzatıp kuşkusuz bu savaşçı sevdalıları hakkında dediko-du ederek büyük bir gururla onlara bakıyorlardı. Uzaklar-dan, bir geyiğin derin, muhabbet ve arzu dolu aşk daveti-nin sesi geliyordu. Buna yanıt olarak da, dişinin kısa ve tit-rek bağirtısı duyuluyordu. Fundalıklar arasında tavşanlar zıplaşıyorlar ve genellikle de yakınlarında, yerde sürünerek kendisini gözetleyen bir kızıl tilki bulunuyordu. Kurt sesini hiç işitmiyordum, çünkü Sibiry'a'nm dağlık ve ormanlık böl-gelerinde kurt pek bulunmaz.

Fakat, komşum olarak başka bir hayvan vardı ye ikimiz-den biri o bölgeden çekilmek zorundaydı. Bir gün, büyük bir yabanhorozuyla avdan dönerken, ağaçlar arasında, birdenbi-

39

re, siyah ve hareketli bir kütle farkettilim. Durdum ve dikkat-le bakınca olanca gücüyle bir karınca yuvasını eşelemekte olan bir ayı gördüm. Beni hissetti, vahşice homurdandı. Çok şaşırılmışım, çünkü o hantal yürüyüşüne hiç uymayacak bir hızla çabucak uzaklaşmıştı. Ertesi sabah, henüz gocuğu-mun altında yatıyordum ki bu kez kulübemin arka tarafın-dan gelen bir gürültüyle irkildim. İhtiyatla çevreye bakındım ve yine onu gördüm. Arka ayaklan üzerinde dikilmişti. San-ki, kışı, kendi türünün geleneklerine uyararak, devrilmiş bir ağaç kütüğünün altında geçiren bu yaratığın (yani benim) kim olduğunu sorguluyor gibiydi. Öfkeyle soluyordu. Bir fer-yat kopardım ve çaydanlığıma balta ile vurdum ve ilk ziya-retçim var gücüyle kaçtı. Bu olay baharın ilk günlerinde ol-muştu. Kış uykusuna yattığı yeri bu kadar erken terketme-meliydi. Bu karıncalara düşkün ayı, hemcinslerinin gurur ve-rici üstün özelliklerinden yoksun anormal bir ayıydı.

Karmca yiyen ayıların pek hiddetli ve cüretkâr oldukları-nı bildiğimden, hem saldırıya hem de savunmaya hemen hazırlandım. Hazırlıklarımı hızla tamamladım. Mermilerim-den beşinin uçlarını sivrilterek dum-dum kurşununa* dö-nüşürdüm, ki bu davetsiz ziyaretçinin anlayacağı en iyi dil-di. Gocuğumu giyerek hayvana ilk kez rastladığım, çok sa-yıda karmca yuvasının bulunduğu yere gittim. Dağın çevre-sini dolaştım, bütün dereleri gezdim, fakat konuğumu hiç-bir yerde bulamadım. Düşkırıklığına uğramış ve yorgun bi-çimde çekinmeksizin kulübeme yaklaşıyordum ki birden bu orman kabadayısının, orayı burayı koklayarak mütevazı ko-nutumdan çıkmakta olduğunu gördüm. Hemen ateş ettim. Kurşun böğrünü delip geçti. Acı ve öfke dolu bir bağırtıyla arka ayaklan üzerine dikildi. İkinci kurşun pençesini kırınca

Dum-dum kurşunu: Bir nesneye çarpınca yayılarak açılan yumuşak uçlu mermi. (Çev.n.)

40

- TEHLİKELİ BİR KOMŞU

çömeldi, fakat derhal bacağını sürüyerek ve ayak üstü dur-maya çabalayarak bana hücum etmek üzere atıldı. Ancak tam göğsünün ortasına isabet eden üçüncü kurşun kendisi-ni olduğu yerde durdurdu. Yanılmıyorsam en azından yüzon, yüzyirmi kilo ağırlığındaydı. Eti çok lezzetliydi. Kız-gın taş üzerinde kızarttığım ayı külbastısı, Petrograd, Med-ved'teki incecik sufle omletler kadar hafif, en azından Ham-burg'daki biftekleri aratmayacak denli lezzetliydi. Mutluluk-la kabul ettiğim bir raslantı sonucu kilerimi

zenginleştiren bu etle; o günden, toprağın katılaşp ve suların yeterince al-çalp İvan'm sözünü ettiği bölgeye ırmak yoluyla erişeceğim mevsime kadar karnımı doyurdum.

Hep tedbirli bir biçimde seyahat ederek ırmak boyunca yürüdüm. Geyik postunu kaba bir ilmekle bağlayıp yaptığım çantaya tüm eşyayı doldurarak taşıdım. Sırtımdaki bu yük-le küçük çayları geçit verdikleri yerlerden aşlıyor, yolumun üzerindeki bataklıklarda zar zor ilerliyordum. Doksan kilo-metre kadar süren bir yürüyüşten sonra Sifkova adında bir köye vardım. Burada Tropof adlı bir köylünün kulübesini buldum. Kulübe, benim doğal yaşam alanım olan ormanın kenarında idi. Bir süre bu adamla birlikte yaşadım.

Bugün, içinde bulunduğum ve o günlerde asla düşleye-meyeceğim güven ve banş ortamında, Sibiryaya taygasmda ge-çirdiğim deneyimlerden bazı sonuçlar çıkartıyorum. Zama-nımızda, eğer koşullar zorunlu kılarlsa, en sağlıklı bireyde bile, doğaya karşı olan savaşımında yardımcı olmak üzere, ilkel insanın avcılık ve savaşçılık içgüdüğü ortaya çıkmakta. Zihni ve ruhu eğitilmiş kimsenin, eğitimsiz kişi karşısındaki

41

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

ayrıcalığı şudur: O, üstünlük sağlamada, bilgi ve iradesinin gücüne sahiptir. Ancak kültürlü insan bu ayrıcalığın bedeli-ni her zaman pahalı öder. Öyle ki, mutlak bir yalnızlık içe-risinde hiçbir şey, herhangi bir insan topluluğundan, her türlü manevi ve estetik kültürden soyutlanmış olmak duygu-su kadar korkunç olamaz. Herhangi bir zayıflık ve çılgınca bir davranış, bu tür bir insanı ansızın yakalayıp asla önlene-mez müthiş bir çöküşe sürükleyebilir. Soğukla ve açlıkla sa-vaşarak çok kötü günler geçirdim; ne var ki, beni çökerte-cek düşüncelere karşı tüm irademle karşı koyarak daha da kötü günler geçirdim. O günlerin anısı yüreğimi yakıyor ve başımdan geçenlerin öyküsünü yazarken, onların çok net bir biçimde gözlerimin önüne geldiği şu anda bile tüylerim ürperiyor. Şunu da söylemeliyim ki, oldukça ileri bir uygar-lık düzeyine gelmiş olan ülkeler, ayakta kalmak için doğay-la mücadelenin ilkel koşullanna dönen insanlar için gereken eğitimi gözden kaçırıyorlar. Oysa güçlü, sağlıklı, çelik gibi insanlardan oluşan yeni bir kuşak yetiştirmenin biricik do-ğal yolu budur. Doğa, zayıf olanı çökertir, fakat kent yasanımın modern koşullarında uyumsuzluk içerisindeki ruhsal duygulan uyan-dırmada da güçlü olana yardım eder.

İşi Çok Zahmetli Bir Irmak

o ifkova'da çok fazla kalmadım. Bununla birlikte bu süreyi iJiyi değerlendirdim. İlk önce, kendisine güvendiğim bir ki-şiyi kentteki dostlarıma gönderdim. Onlar da bana çamaşır, çizme, para, ilkyardım malzemeleri, bazı ilaçlar ve en önem-lisi de -Bolşevikler beni ölmüş farzettiklerinden- bir sahte pasaport gönderdiler. Sonra, içinde bulunduğum duruma en uygun bir hareket tarzı tasarladım. Bir süre sonra Sifkova-lar, Bolşevik komiserinin, Kızıl Ordu için davarlara el koya-cağını öğrendiler. Burada daha fazla kalmak tehlikeli olacak-tı. Yalnızca, küçük çayların çoktan buzlarının çözöldüğü ve ağaçlar ilkbahar kılıklarına bürünmüş oldukları halde Yeni-sey'i hâlâ hapseden kalın buz tabakasının kalkmasını bekli-yordum. Bin ruble karşılığında bir balıkçıyla anlaştım. Bu adam, ancak bazı kısımları açılmış olan ırmak, buz parçala-rından tümüyle kurtulur kurtulmaz beni doksan kilometre kadar ileriye, terk edilmiş bir altın madenine doğru götürme-ye razı olmuştu. Bir sabah, şiddetli bir top sesini andıran sa-ğır edici bir gürültüylü sıçradım. Nihayet, ırmak, üzerindeki dev buz tabakasını kaldırmış ve sonra da bırakıp tuz buz et-mişti. Hızla ırmağın kıyısına koştum ve korku ve hayranlık-la karışık müthiş bir doğa olayının görüntüsüne tanık oldum.

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Irmak, güney tarafında kütlelen ayrılmış büyük hacimde bu-zu sürükleyip getirmişti ve bunu, henüz bazı bölümlerini ör-ten kalın tabakanın altından kuzeye doğru götürüyordu. Ne var ki bu itiş, kuzeydeki kış setini yıkmış ve bu devasa küt-leyi son bir hamle ile Kuzey Buz Denizi'ne doğru serbest bı-rakmıştı. Yenisey ya da "Baba Yenisey", "Kahraman Yeni-sey", bir kanyondaymışçasına yüksek dağlar arasına sıkışmış olduğu orta bölümü boyunca Asya'nın, derin ve görkemli, en uzun ırmaklarından biridir. Devasa buz kütlesi, şelaleler-le tek başına kayaları bizzat kendisi parçalayarak,

onları hid-detli akıntılarda fini fini döndürerek, uğursuz kış yollarını yer yer kaldırıp atarak, bu mevsimde donmuş ırmak üzerin-den Minusinsk'ten Krasnoyarsk'a giden kervanlar için ku-rulmuş çadırları da alıp götürerek kilometrelerce genişlikte buz alanları taşımıştı. Zaman zaman akış kesiliyor, homurtu başlıyor ve ezilip yığılan buz alanları bazen on metreye ka-dar yükselerek arkadaki suyun önünde bir baraj oluşturur-ken, su da hızla yükselerek, fırlatıp attığı büyük buz parça-larıyla birlikte alçak toprakları istila ediyordu. O zaman, güç-lenen su, sete hücum ederek ve kırılan bir cam çatırtısı sesiy-le onu alıp akıntı yönünde sürüklüyordu. Dönemeçlerde, ka-yalıklarda olup bitenler ürkütücü bir kaostu. Dev gibi buz blokları birbirine giriyor, birbirine çarpıyor, bazdan havaya fırlıyor, sonra gelip orada bulunmakta olan her şeye muaz-zam bir gürültüyle çarparak paramparça oluyor; ya da, kıyı-daki kayalıklara ve sarp kıyıya vurarak buralardaki taşları, toprağı ve yamacın en yüksek noktasından ağaçları söküp kopuyordu. Alçak kıyıları boyunca, insanı bir cüceye dönüş-türen bir ânilikle, bu doğa devi, köylülerin "Zaberega" adı-nı verdikleri ve ırmağı erişebilmek için, içinden bir yol aç-mak zorunda oldukları dörtbuçuk, beş metre yüksekliğinde büyük bir buz duvanı yükseltiveriyordu. O sırada bu Dev'in

44

- İŞİ ÇOK ZAHMETLİ BİR IRMAK

inanılmaz bir işine tanık oldum: Birkaç metre eninde, birkaç metre karelik bir blok havaya fırladı ve kıyıdan onbeş metre kadar içeriye düşerek küçük ağaçları ezdi.

Buzun bu zafer kazanmışçasına geri çekilişini seyrederek-ken, Yenisey'in bu yıllık çekiliş sırasmda sürüklendiğini gördüğüm şeyler karşısında içim korku ve isyan doluydu. Bunlar, Bolşeviklik karşıtı Rusya'nın genel valisi Amiral Kol-çak'ın* eski ordusuna mensup subay ve erlerin, Kazaklar'ın, karşı-devrimcilerin cesetleriydi. Bu, Minusinsk Çeja'sının kanlı eseri idi. Başları ve elleri kesilmiş, yüzleri parçalanmış, vücutları yarı yarıya kömürleşmiş, kafatasları parçalanmış olan bu cesetlerden yüzlercesi suda yüzüyor ve bir mezar bulmak umuduyla buz kütlelerine karışıyorlardı; ya da ku-durmuş akıntılarda, parça parça bloklar arasında fini fini dönüyor, eziliyor, parçalanıyor ve gördüğü işlevden tiksinen ırmak, artık biçimini yitirmiş bu kütleleri adacıklara ve kum-luklara kusuyordu. Yenisey'in bütün orta bölümünü geçtim ve Bolşeviklerin yaptıklarının, kokuşup dağılan korkunç ta-nıklanıyla sürekli karşılaştım. Irmağın bir döneminde bir at

cesetleri yığını gördüm, en az üç yüz kadar vardılar. Bir kilometre kadar aşağıdaki iğrenç bir manzara midemi bulan-dırdı: Kıyı boyunca bir grup söğüt, akıntıdan kurtanp dalla-ının araşma, bir elin parmaklarının araşma alır gibi her şe-kilde ve her durumda insan cesetlerini sıralamış ve bunlara öyle doğal bir görüntü vermişti ki bu müthiş manzara son-suza kadar belleğime kazınacaktı. O gün, bu acıklı ölümler ka-labalığında yetmiş kadar ceset saymıştım.

Nihayet dev buz gelip geçti ve ardından da ağaç kütükle-ri, dallar ve cesetler, cesetler... bitmek tükenmek bilmeyen cesetler sürükleyen çamurlu taşkın sular geldi. Yükümler bir-

' Aleksandr Vasilyeviç Kolçak (1874-1920): Beyaz Ordu komutanlarından Rus amiral. Ekim Devrimi'nden sonra Sibiry'a'da öldürüldü. (Çev.n.)

45

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

likte, balıkçı ile oğlunun, kayın kütüğünden oyularak yapılmış kayıklarına bindim. Sarp kayalıklı kıyı boyunca sıırıyla yol almaya başladık. Hızlı bir akıntıyı bu şekilde geçmek çok zor-dur. Ani dönemeçlerde akıntının şiddetine karşı tüm gücü-müzle sıırıklara asılmak zorundaydık. Hatta, bazı yerlerde yalnızca kayalıklara tutunarak ilerleyebiliyorduk. İvinti yerle-rinde* ise beş, altı metre ilerlemek çok zamanımızı alıyordu. İki günlük bir yolculuk sonrasında hedefimize vardık. Bekçi ile ailesinin yaşadığı altın madeninde günlerce kaldım. Yiye-cekleri olmadığından bana verecek bir şeyleri yoktu ve hem kendimin hem de ev sahiplerinin karınlarını doyurmak üze-re yine tüfeğime başvurdum. Bir gün bir ziraat mühendisi geldi. Gizlenmedim, çünkü ormanda geçirdiğim kış boyunca sakalım uzamıştı, annem bile beni bu halde tanıyamazdı. Bu-nunla birlikte ziyaretçimiz pek zeki idi ve hemen kim oldu-ğumu sezdi. Kendisinden korkmadım, çünkü Bolşevik olma-dığını anlamıştım ve daha sonra, bunun kanıtlarını da gör-düm. Ortak dostlarımız ve o dönemin olaylarına ilişkin ortak düşüncelerimiz olduğunu keşfettik. Altın madeninin yakınında küçük bir köyde yaşıyor ve burada bayındırlık işlerini yö-netiyordu. Birlikte kaçmayı kararlaştırdık. Uzun zamandan beri bunu düşünüyordum ve şimdi bir firar planım vardı. Si-biry'a'daki durumu ve coğrafyayı bildiğimden en uygun yol, Moğolistan'm kuzeyinde, Yenisey'in kaynağı civarındaki Ur-yanhay'dan geçip sonra Moğolistan'ı katederek Uzak Do-ğu'ya ve Büyük Okyanus'a varan yol olmalıydı. Kolçak hü-kümeti devrilmeden önce Uryanhay ile Batı Moğolistan'ı in-celeyen bir komisyonda

görev almıştım. O zaman bu vesileyle bulabildiğim tüm haritaları ve kitapları dikkatlice incelemiştim. Bu cesaret isteyen planı başarıyla sonuçlandırmak için kendi güvenliğim açısından büyük bir istek taşıyordum.

* İvinti yeri: Bir nehrin özerinde, suların kayalar üzerinden çok hızla aktığı yer. (Çev.n.)

46

Sovyet Sibirya'nın İçinden

Birkaç gün sonra, Yenisey'in sol kıyısı üzerindeki orman içinden güneye doğru, izlenmemize neden olabilecek bir iz bırakmak korkusuyla, köylere uğramaktan olabildiğince kaçınarak yola çıktık. Köylere girmek zorunda kaldığımız her seferinde, gerçek kimliğimizi bilmeyen köylüler tarafın-dan iyi karşılanıyorduk. Ve görüyorduk ki köylüler, birçok köyü yakıp yıkan Bolşevikler'den nefret ediyorlardı. Bir yer-de bize, Minnusinsk'ten, Beyazlar'ı* kovalayan bir Kızıl Or-du** birliğinin gönderildiği haberi geldi. Yenisey kıyıların-dan uzaklaşıp ormanda ve dağlarda gizlenmek zorunda kal-dık. Onbeş günlük bir süreyi buralarda geçirdik. Bu sırada Kızıllar bölgeyi dolaşüyor ve ormanlarda silahsız subayları ele geçiriyorlardı. Yan çıplak olan bu subaylar Bolşevikler'in acı-masız intikamından korkarak gizleniyorlardı. Daha sonrala-rı, bir ormandan geçerken yüzleri ve vücutları parçalanmış

Beyazlar / Beyaz Ordu: 1917'deki Ekim Devrimi sonrasında, 1918'de Volga nehrinin doğusundaki geniş topraklarda doğan iktidar boşluğundan yarar-lanarak Omsk kentinde ortaya çıkan ve Çarlık Rusyası generallerince yöne-tilen karşı-devrimci güç odağı. (Çev.n.)

"Kızıl Ordu / Kızıllar: Ekim Devrimi sonrasında, Bolşevik yönetiminin, 1918'de L. Troçki'nin sorumluluğunda kurduğu, yalnızca işçilerle köylüler-den oluşan ve 1946'ya kadar bu adı kullanan Sovyet Ordusu. (Çev.n.)

47

biçimde ağaçlara asılmış yirmîyedi subayın cesedini gördük. Sağ olarak Kızıllar'ın eline geçmemeye and içtik. Bunun için de silahlarımız ve bir miktar siyanürümüz vardı.

Bir gün, Yenisey'in bir kolundan geçerken, dar ve bataklık bir geçite geldik. Geçitin girişi insan ve at cesetleriyle doluydu. Biraz daha ileride kırılmış bir kızak, açılıp içleri boşaltılmış sandıklar ve sağa sola saçılmış kağıtlar bulduk. He-men yalanda yırtık giysiler ve cesetler vardı. Bu zavallılar kimlerdi? Bu doğal ortamda nasıl bir trajedi olmuştu? Yer-deki belge ve kağıtlardan bu sırrı çözmeye çalıştık. Bunlar general Pepelayef'in karargâhına gönderilmiş resmî belgeler-di. Olasılıkla, Kolçak ordusunun gerileyişi sırasında, asker-lerin bir kısmı her yandan yaklaşan düşmandan saklanmaya çalışarak bu ormanlardan geçmişti. Fakat, Kızıllar tarafın-dan yakalanıp öldürülmüşlerdi. Buradan uzak olmayan bir yerde zavallı bir kadının cesedini gördük, ki durumu, kur-tarıcı kurşun gelip kendisini öldürmeden önce olup bitenle-rin kapsamını açıkça anlatıyordu. Ceset, dallardan oluşan bir barınağın yanında, bu yaşamın sona ermesinden önce olup bitenlerin tanığı olan şişeler ve konserve kutuları arasında uzanıyordu.

Güneye doğru ilerledikçe, bize karşı daha konuksever, Bolşevikler'e ise daha düşmanca bir halkla karşılaşılıyorduk. Nihayet, ormandan çıktık ve Kızıl-Kaya adı verilen, kırmızı bir dağ silsilesinin katettiğı, yer yer tuz golleriyle dolu, geniş Minnusinsk bozkırlarına girdik. Burası mezarlar ve irili ufaklı binlerce dolmenlerle* bu toprakların ilk sahiplerine ait ölüm anıtları bölgesidir. On metre yüksekliğinde taş piramitler, önce Cengiz Han'ın daha sonra da Timur leng'in ' Dolmen: Yanyana aralıklı olarak dizilmiş birkaç büyük yassı taşla, bunların üzerine yatay olarak yerleştirilmiş yassı taşlardan oluşan tarihöncesi yapı. (Çev.n.)

48

- SOVYET SİBİRYA'NIN İÇİNDEN

bu topraklardaki ilerleyişlerini belirtmek için buralara dikil-mişlerdir. Binlerce dolmen ve piramit, sonu gelmez taş dizi-leri halinde, kuzeye doğru uzar gider. Şimdi Tatarlar, işte bu ovalarda yaşıyorlar ve bu yapılar Bolşeviklerce yağmalan-dığı için onlardan nefret ediyorlar. Kaçmakta bulunduğu-muzu kendilerine açıkça bildirdik. Bize bedava yiyecek ve kılavuz verdiler. Kimlere konuk olabileceğimizi ve tehlike durumunda nerelerde gizleneceğimizi söylediler.

Birkaç gün sonra, Kızıl askerlerle dolu olarak Krasno-yarsk'tan

Minusinsk'e doğru yol alan ilk gemiyi, "Oriol"u Yenisey'in yüksek kıyılarından görebiliyorduk. Uryanhay'ın başladığı Sayan Dağları'na kadar güneye doğru olan izleyeceğimiz Tuba'ya bir süre sonra erişiyorduk. Yolculuğumuzun, Tuba nehri ve bunun bir kolu olan Amil boyunca devam eden evresini, yolun en tehlikeli bölümü sayıyorduk. Çünkü bu iki ırmağın kıyılarında yaşayan halk, Şetinkin ve Krafçen-o gibi ünlü komünist partizanlara çok sayıda asker vermişti. Bir Tatar bizi ve atlarımızı Yenisey'in karşı kıyısına geçir-di. Tatarın, şafak vakti gönderdiği Kazaklar bize Tuba'nın ağzına kadar eşlik ettiler. Tüm gün dinlendik ve yaban üzümü ve kirazlarıyla kendimize gerçek bir ziyafet çektik.

49

8 Bir Uçurumun Kıyısında Üç Gün

f\ eplerimizde sahte pasaportlar, Tuba vadisi boyunca Yu-V-zkanya doğru çıktık. Her on ya da onbeş versr'te büyük köylere rastlıyorduk. Bunlardan bazdan altıyüz hane kadar-dı. Tüm yönetim Sovyetlerin* elindeydi ve casuslar yolcuları titizlikle izliyordu. İki nedenle bu köylerden geçmek zorundaydık: İlki, sürekli bu bölge köylüleriyle karşılaşılıyordu ve onlardan kaçmak gibi bir davranışta bulunmamız kuşku uyandırabilirdi. Bir sovyet de bizi tutuklayıp Minusinsk Çe-ia'sına gönderebilirdi ve böylece son sabahımızı görmüş olurduk. İkincisine gelince, yol arkadaşımın belgeleri, kendi-sine seyahatinde postalardan** yararlanma hakkım veriyor-du. Böylece, at değiştirmek için köy sovyetini ziyaret etmek zorundaydık. Atlarımızı Tuba'nın ağzında bize yardım etmiş olan Tatarla Kazağa vermiştik. Kazak, bizi postadan atlarımızı almış olduğumuz ilk köye kadar arabasmda getirmişti. Kü-

' Sovyet: Rusça "sovet", meclis. SSCB döneminde birlik, cumhuriyet, bölge, il, kent ve köy düzeylerinde hem yasama, hem de yürütme işlevini yerine getiren temel yönetim birimi. (Çev.n.)

"Posta: Konaklama yeri. Eskiden, uzun bir yolculuk sırasında, belirli nokta-larda bulunan; yolcuların ve habercilerin dinlendiği, at

değiştirdiği ya da mektupların yeni bir posta taşıyıcısına aktarıldığı duraklar. (Çev.n.)

51

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

çük bir azınlığı saymazsak, tüm köylüler Bolşevikler'e düş-mandı ve bize kendi arzularıyla yardımda bulunuyorlardı. Ben, hastalarını tedavi ederek, arkadaşım da ziraat işleriyle ilgili öğütler vererek onlara olan borçlarımızı ödüyorduk. Bi-ze özellikle yardım edenler, yaşlı muhaliflerle Kazaklar'dı.

Kimi zaman da tümüyle komünist olan köylere geliyor-duk. Ancak, bir süre sonra, bu köyleri birbirinden ayırmayı öğrendik. Atlarımızın çingirak sesiyle bir köye girdiğimizde, her an ayağa kalkmaya hazır, kaşları çatık, "Yine bu iblisler geldi" diye homurdanan köylülerle karşılaştığımızda anlı-yorduk ki o köy komünistlere karşıdır ve biz de burada gü-ven içinde kalabiliriz. Ancak, bizi karşılayan köylüler sevinç gösterileriyle, bize "Yoldaşlar" diye hitap edecek olurlarsa dost olmayan bir köyde bulunduğumuzu anlıyor ve ona gö-re önlem alıyorduk. Bu köylerde oturanlar özgürlük dostu Sibiryalılar değil, Ukrayna göçmenleriydiler. Köyleri bozkı-rın kara ve verimli topraklarıyla çevrili olduğu halde, tem-bel ve sarhoş bir şekilde ortalıkta dolaşıyorlar, sefil ve iğrenç kulübelerde yaşıyorlardı. Karatuz köyünde, daha doğrusu kasabasında tehlikeli ama hoş anlar geçirdik. Burası Güney Yenisey Kazaklan'nın başkentidir. 1912'de burada iki kolej açılmıştı ve o zamanlar nüfusu da 15 bini buluyordu. Fakat, şimdi bu kasabayı tanımak çok güçtü. Ukraynalı köylü göç-menler ve Kızıllar bütün Kazak halkı öldürmüş ve evlerden çoğunu yakmışlardı. şimdi burası Minusinsk'nin doğu böl-gesinin Bolşevizm ve komünizm merkezi olmuştu. Atlarımızı-değiştirmek üzere geldiğimiz sovyet binasında çeka'mn toplantısı vardı. Etrafımız derhal çevrilip belgelerimiz ince-lendi. Edinebilecekleri izlenimden pek emin olmadığımız için bu kontrolden kaçınmak istedik. Yol arkadaşım, daha sonraları, bana hep şunları söylemiştir:

52

- BİR UÇURUMUN KIYISINDA ÜÇ GÜN

"Biz çok şanslıyız. Çünkü, Bolşevikler arasında dünün bir ayakkabı tamircisi bile olamayacak denli yeteneksiz kişi-ler, bugünün yöneticisi olmuş durumdadırlar. Bunun tersi-ne bilim adamları da sokakları süpürmede veya Kızıl Ordu süvarisinin ahırlarını temizlemede kullanılmaktadır. Bolşe-viklerle çok rahat bir biçimde konuşabilirim. Çünkü onlar, 'dezenfekte etmek' ile 'difteri' ya da 'antrasit' ile 'apandi-sit' arasındaki farkları bilmezler. Onları, her zaman kendi görüşüme uydurur, hatta beni kurşuna dizmemelerinin ge-rekli olduğuna bile inandırırım."* Böylelikle, tüm ihtiyacımız olan şeyleri bize vermeleri ko-nusunda çeka üyesini ikna ettik. Bölgelerinin örgütlenmesi konusunda kendilerine

mükemmel bir proje sunduk. Onla-ra Uryanhay kerestelerini, Sayan- dağları altınıyla demirini ve Moğolistan kürklerini ihraca olanak verecek köprüler ve yollar yapacaktık. Bu yaratıcı girişim Sovyetler hükümeti için bir zaferdi! Bu şairane övgüler bir saatimizi almıştı ve ondan sonra da çeka üyesi evrakımızı artık düşünmeyerek bize yeni atlar verilmesini uygun gördü. Eşyalarımızı araba-ya yerleştirdiler ve bize iyi şanslar dilediler. Bu bizim Rusya sınırları içinde geçirdiğimiz son sınav oldu. Amil nehri vadisini aştıktan sonra şans bize bir kez daha güldü. Salın yakınlarında Karatuz milislerinden birine rast-ladık. Arabasında çok sayıda tüfekle otomatik tabancalar ve özellikle de, Bolşevikler'e hayli zorluk çıkarmış olan bazı Kazak subaylarını arayıp bulacak bir keşif kolunu donatacak

' Yazarın yol arkadaşı olan bu meçhul kişinin, 1920'lerde o günün koşulların-da öne sürdüğü bu öznel eleştirileri, sonraki yaran yüzyıl içerisinde, Bolşe-vikler'in kurduğu Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliği'nin, dünyanın bi-lim, sanat, spor ve hayatın öteki alanlarında öncü iki ülkesinden biri konu-muna gelmiş olması bakımından, nesnellikten

ve tarih biliminin ilke ve ger-çeklerinden çok uzakta bulunmaktadır. (Çev.n.)

53

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

sayıda mavzer vardı. Basiretli davrandık. Bu keşif koluna rastlama olasılığımız çok yüksekti ve bu taktirde, askerler güzel sözlerimizi çeka. üyesi kadar kolaylıkla beğenmeyebi-lirlerdi. Adamı dikkatlice sorguya çektikten sonra keşif ko-lunun nereden geçeceğini kendisine söyledik. İlk

köyde onun indiği eve indik. Çantamı açmam gerekti ve o zaman, çantanm içindekilere nasıl hayranlıkla bakmakta olduğunu farkettim.

"Hoşuna giden nedir?" diye sordum.

Mırıldandı:

" Pantolon, pantolon..."

Dostlarım bana ata binerken giymek üzere, kalın siyah çuhadan yepyeni bir uzun külot göndermişlerdi. Bu külot milisin dikkatini çekmişti.

Bu yeni dostuma bir taarruz planı tasarlayarak, "Panto-lonun yoksa," dedim.

Mahzun bir tavırla açıkladı:

"Hayır, Sovyet bize pantolon vermiyor. Kendileri de pantolonsuz geldiklerini söylüyorlar. Benimki ise epeyce es-kidi. Bakınız."

Bu sözlerin ardından paltosunun eteğini kaldırdı. Ku-maştan fazla deliği olan böyle bir pantolon içinde nasıl ba-rındığına şaştım.

Yalvancı bir sesle mırıldandı: "Bana satsanıza, bunu." Kararlı bir ifadeyle yanıtladım: "Kesinlikle olmaz. Bana lazım."

54

- BİR UÇURUMUN KIYISINDA ÜÇ GÜN

Birkaç dakika düşündü, sonra bana yaklaşıp, "Çıka-lım, olmaz mı? Burada konuşulmaz," dedi.

Dışarı çıkınca, "Ne dersiniz? dedi. "Uryanhay'a gidiyor-sunuz. Sovyet banknotlarının orada hiç değeri yoktur. Hiç-bir şey satın alamazsınız bunlarla. Oysa birçok kişi size tü-fek ve mermi karşılığında kakım, tilki postlarryla altın tozu satmak isteyeceklerdir. Her birinizin birer tüfeğiniz var. Eğer bana pantolonu verirseniz ben de size yüz kadar kur-şunu ile bir tüfek daha veririm."

Teklifini anlamamış görünerek, "Bizim silaha ihtiyacımız yok. Belgelerimiz bizi yeterince korur," dedim.

Sözümü kesti:

"Hayır, hayır. Bir tüfeği kürk veya altınla değiştirebilirsi-niz. Tüfeği size hemen vereyim."

"İyi ama yeni bir pantolon için bu az," dedim. "Şimdi Rusya'nın hiçbir yanında bunun benzerini bulamazsın. Şim-di bütün Rusya pantolonsuz geziyor. Tüfeklere gelince; bu-na karşılık bana olsa olsa bir sansar postu verirler. Tek bir post benim ne işime yarar?"

Yavaş yavaş istediğim oldu. Milis, pantolonu aldı, ben de karşılığında bir tüfek, yüz kurşun, iki otomatik tabanca ile her biri için kırkar kurşun aldım. Bunların dışında, pantolo-numun yeni sahibini bize bir silah taşıma

belgesi verme ko-nusunda ikna ettim. Yasalar da güç de, şimdi bizden yana geçmişti.

Uzakça bir köyden üç at, bir kılavuz, peksimet, et, tuz, tereyağı aldık ve yirmidört saat dinlendikten sonra, Uryan-hay sınırından Sayan Dağları'na doğru Amil kıyısını katet-mek üzere yola çıkık. Artık, akıllı veya aptal olsun, hiçbir

55

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Bolşeviğe rastlamayacağımızı umuyorduk. Tuba'nın ağzın-dan ayrıldıktan üç gün sonra, Moğolistan-Uryanhay sınırın yakınlarında, son Rus köyünden geçiyorduk. Azgm ve yasa-tanımaz insanlarla temas, sürekli tehlikeler ve her an kaza-ra bir ölümle karşılaşma olasılığıyla geçen üç gün! Yalnızca çelik gibi bir irade, soğukkanlılık ve dayanıklılık bizi bu teh-likelerden koruyabilir, özgürlüğün zirvesine doğru tırman-ma girişimlerinde başarılı olamamış nice bahtsızın yattığı uçurumun dibine düşmekten kurtarabilirdi. Bunların belki akıllan; belki "köprüler, yollar ve altın madenleri"ne ilişkin methiyeler düzecek şairane yetenekleri ve belki de sadece yedek pantolonlan yoktu!..

56

Sayan Dağlan'na ve Güvenliğe Dogru

B alta değmemiş sık ağaçlarla çevriliydik. Yüksek ve şim-diden sararmış otlar içinde ve çalılıklar ve renk renk yapraklan yeni dökülmeye başlayan ağaçlar arasında izledi-ğimiz patika, güçlkle görünür halde, kıvnla kıvnla uzanı-yordu. Bu, artık unutulmuş olan, eski Amil vadisi yoluydu. Yirmibeş yıl önce, şimdi terkedilmiş bulunan sayısız altın madenine malzeme, makine ve işçi bu yoldan taşınırdı. Yol, burada geniş ve hızlı olan Amil'in ivintili akısına uyarak iler-liyor, sonra sık ağaçlıklar içine dalıp dağlar ve geniş çayır-lardan geçerek Sibirya'ya özgü tehlikeli yarlarla dolu bir ba-taklığı çevreliyordu. Kılavuzun, asıl amacımıza ilişkin, açık-ça söyleyebilirim ki, hiçbir kuşkusu yoktu.

Bazen, yere kuşku ile bakarak, "Atlarının ayaklan naili üç süvari geçmiş buralardan. Bunlar asker olmalı," diyordu. Ayak izlerinin bir yanı takip ettikten sonra geri gelip keçi yoluna sapmış olduklarını anlayınca bu tasası geçti. Kurnaz-ca gülümseyerek şöyle dedi:
"Daha ileriye gitmemişler."

57

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Talihimiz yokmuş. Birlikte yolculuk etmemiz daha zevkli olurdu," dedim. Fakat, köylü sadece gülüp sakalını sıvazlamakla yetindi. Belli ki bu sözlerimize katılmıyordu.

Zamanında en son gelişmelere göre donatılmış, ancak şimdi terkedilmiş, binaları da yıkılmış bir altın madeninin yanından geçtik. Bolşevikler makineleri, araç-gereci, hatta barakaların bir kısmını alıp götürmüşlerdi. Biraz ötede pen-cereleri kırılmış, üzerindeki haçı koparılmış, çan kulesi yakıl-mış, bugünkü Rusya'nın tipik örneği, karanlık ve hazin bir kilise vardı. Bekçi ile ailesi, açlıktan neredeyse ölmek üzere, sürekli yoksunluk ve tehlike içinde madende yaşıyorlardı. Bi-ze anlattıklarına göre, bir Kızıl çete, maden arazisinde ne kalmışsa hepsini çalarak, ne çıkarabilirlerse her şeyi alarak, bu ormanlık bölgeyi dolaşıyordu. Çeteciler burada buldukları altın tozları yanlarında olduğu halde, çevredeki köylere gi-dip içiyor, kumar oynuyor ve köylüler de bunlara yabancı ye-mişlerle patatesten yaptıkları kaçak votkaları altın karşılığın-da satıyorlardı. Bu çeteyle karşılaşacak olursak öldük demek-ti. Üç gün sonra Sayan dağlarının kuzey yanını aşılıyor ve Al-giak adını taşıyan ve sınır oluşturan ırmağı geçerek, o gün-den itibaren Uryanhay topraklarına girmiş bulunuyorduk.

Doğal kaynakların her türlüünü barındıran bu harikula-de topraklarda, henüz altmış bin^nüfusu olan, fakat yavaş yavaş yok olmaya yüz tutmuş bir Moğol kabilesi yaşamak-tadır. Bunlar, aynı halkın lehçelerinden tamamıyla farklı başka bir dil konuşurlar ve yaşam felsefeleri ise "Sonsuz Ba-rış"tır. Uryanhay, uzun bir zamandır, bu bölge üzerinde hak iddiasında bulunan Ruslar, Moğollar ve Çinliler için bir yönetim sevdası alanı olmuştur. * Buranın talihsiz halkı olan
* Uryanhay, bugün Tuva Özerk Cumhuriyeti olarak bilinmektedir. Bölgede yaşayan Tuvalar (Soyotlar olarak da bilinirler), Moğolca'dan etkilenmiş bir Türk dili konuşurlar. (Çev.n.)

- SAYAN DAĞLARI'NA VE GÜVENLİCE DOĞRU

Soyotlar, bu üç işgalciye sürekli haraç vermek zorunda kal-mışlardır. Bunun içindir ki burası bizim için henüz güvenli bir sığınak olamazdı. Uryanhay'a girmeye hazırlanmakta olan keşif kolundan kılavuzumuz bize daha önce söz etmiş-ti. Köylülerden de öğrendik ki, aşağı Yenisey ile daha gü-neydeki köylerin halkından oluşturulan Kızıl müfrezeler el-lerine düşenleri soyup öldürüyorlardı. Yalan zamanda, bun-lar Uryanhay'dan geçerek Moğolistan'a gitmeye niyetlenen altmışyedi subayı katletmişler, bir Çinli tüccar kervanını so-yup kervandakileri öldürmüşlerdi. Sovyet cennetinden kaç-mak isteyen Alman savaş suçlularını kılıçtan geçirmişlerdi. Dördüncü gün, açık ağaçlık bir alanın ortasında bir tek Rus evinin bulunduğu, bir bataklık vadiye eriştik. İşte burada, kar, Sayan geçitlerini kapamadan, köyüne dönmekte acele eden kılavuzumuzdan ayrıldık. Evin sahibi, onbin ruble kar-şılığında, bizi Seybi nehrine kadar götürmeye razı oldu. Yor-gun atlarımızı dinlendirmek zorundaydık. Bu nedenle yirmi-dört saat burada kalmayı karar verdik.

Çay içiyorduk ki ev sahibimizin kızı bağırdı: "Soyotlar geliyor!" Ansızın, ellerinde tüfekleri ve başlarında sivri başlıklarıyla dört kişi içeri girdi. Bize, "Mende, " deyip hepimizi teklif-sizce aramaya başladılar. Etkili bakışlarından giysilerimizin ne bir düğmesi, ne bir dikişi kurtulabildi. Bundan sonra, "Merin", yani şefleri olduğu anlaşılan biri siyasi düşüncele-rimiz hakkında bizi sorguya çekti. Bolşevikleri eleştirdiğimi-zi işitince belirgin bir hoşnutluk gösterdi ve açıkça konuş-maya başladı:

"Sizler dost kişilersiniz. Bolşevikleri sevmiyorsunuz. Size yardım edeceğiz."

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Kendisine teşekkür ederek belimdeki kemer işlevi gören kalın ipek kordonu armağan ettim. Ertesi sabah gelecekleri-ni söyleyerek ayrıldılar. Gece oluyordu. Otlayan yorgun at-larımıza bakmak üzere çayıra kadar gidip döndük. Sevimli ev sahibi ile neşeli neşeli konuşuyorduk ki avluda nal sesleri ve boğuk konuşmalar işittik ve bir an sonra, tüfekli ve kılıç-lı

beş Kızıl askerin içeriye girdiğini gördük. Boğazım düğüm-lendi ve kalbim çarpmaya başladı. Kızılların düşmanlarımız olduğunu biliyorduk. Askerlerin başlarındaki astragan kal-paklarda kızıl yıldız ve kollarında da üçgen vardı. Bunlar Ka-zak subayların peşinden gönderilmiş olan müfrezedendiler. Bizlere suratsız suratsız bakarak kaputlarını çıkarıp oturdu-lar.

Kendilerine yolculuğumuzun konusu olan köylerden, yollardan ve altın madenlerinden söz ettik. Komutanlarının diğer yedi askerle birlikte az sonra geleceğini ve Kazak su-baylarının gizlenmiş olduklarını sandıkları Seybi nehrine ka-dar kılavuzluk etmesi için ev sahibimizi yanlarına alacakları-nı öğrendik. Bu durumda işimizin iyi gittiğini görerek birlik-te yolculuk edeceğimizi söyledik. Askerlerden biri buna an-cak "Yoldaş-Komutan"ın karar verebileceğini söyledi.

Biz konuşurken Soyotlann şefi içeriye girdi. Yeni gelenle-ri baştan aşağı iyice bir süzdükten sonra sordu:

"Niçin Soyotlar'm iyi atlarını alıp kötülerini bıraktınız?"

Askerler gülüşüler.

Soyot tehdit edici bir sesle şöyle dedi:

"Unutmayın ki yabancı bir ülkede bulunuyorsunuz!"

Askerlerden biri bağırdı:

"Haydi oradan, sen de!"

60

- SAYAN DAĞLARI'NA VE GÜVENLİĞE DOĞRU

Fakat, Soyot son derece sakin bir biçimde bir sandalye çekip masaya oturdu ve ev sahibinin karısı tarafından ikram edilen çayı içti. Konuşma kesildi.

Soyot çayını içti, uzun pi-posunu yaktı ve sonra kalkarken, "Eğer yarın sabah atlar sa-hiplerine verilmezse biz gelir, alırız," dedi ve çıktı gitti.

Askerlerin yüzlerinde endişe sezdim. Biraz sonra, arala-rından biri haberci olarak komutana gönderildi. Ötekiler başlarını önlerine eğip sustular. Gecenin geç vakitlerinde komutanları yedi süvariyle geldi. Olup bitenleri öğrenince kaşlarını çattı:

"Pis iş! Öyle bir bataklıktan geçeceğiz ki her tepenin ar-dında bizi gözetleyecek bir Soyot bulunacak," dedi.

Komutan gerçekten de endişeli görünüyordu ve neyse ki, bu telaş arasında bizimle uğraşacak zaman bulamadı. Kendi-sine sakin olmasını söyleyerek, bu meseleyi ertesi gün Soyot-larla halledeceğimi ifade ettim. Subay kaba

saba, acımasız bir adamdı ama aptalın tekiydi. Tek derdi terfi etmek

amacıyla Kazak subaylarını ele geçirmektir. Bir yandan da Seybi'ye ka-dar gitmesine Soyotların engel olacağından korkuyordu.

Şafakta Kızıl müfreze ile yola çıktık. Onbeş kilometre ka-dar ilerlemiştik ki sık çahlıkların arasında iki atlı gördük. Bunlar Soyotlardı. Sırtlarında çakmaklı tüfekleri asılıydı.

Subaya, "Beni bekleyin, onlarla anlaşmaya gidiyorum," dedim.

Atımı tüm gücüyle dört nala kaldırdım. Süvarilerden biri, Soyotların şefi olan adamdı.

Bana, "Müfrezenin arkasında kalıp bize yardım ediniz," dedi.

61

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Tamam ama bir süre konuşalım ki görüşme yaptığımızı sansımlar," diye yanıt verdim.

Kısa bir süre geçtikten sonra Soyot'un elini sıktım ve as-kerlerin yanına döndüm.

"Tamam her şey yolunda," diye bağırdım. Yolculuğumu-za devam edebiliriz. Soyotlar bizi engellemeyecekler."

İlerlemeye devam ettik ve açıklık bir alandan geçerken uzaktan iki Soyot'un dağın yamacına büyük hızla tırman-dıklarını gördük. Yol arkadaşım ile birlikte müfrezenin geri-sinde kalmak için gereken dönüşü adım yaptım. He-men arkamızda, bize düşman olduğu her halinden belli bir asker kalmıştı. Arkadaşıma usulca, tek bir sözcük, "mavzer" diyecek kadar zaman buldum ve onun da eyer çantasını ih-tiyatla açarak tabancasının kabzasını ortaya çıkardığını gör-düm. Ormanda yolculuğa ne kadar alışık olurlarsa olsunlar bu askerlerin Seybi'ye kadar niçin kılavuzla seyahat etmek istediklerini bir süre sonra anladım. Algiak ve Seybi arasın-daki tüm bölge, birbirinden, derin ve bataklık vadilerle ayrıl-mış dar ve yüksek sıradağlardan oluşmaktadır. Burası lanet-li ve tehlikeli bir yerdir. Önce atlarımız dizlerine kadar ba-taklığa gömüldü, çalılıkların köklerine takılarak zorlukla adım atıyorlardı. Daha sonra düşüp süvarilerini de düşürdüler, eyerlerini ve yularlarını koparıp parçaladılar. Daha ileri-de bizler de dizlerimize kadar çamura battık. Atımın göğsü ve başı yivşik kırmızı çamura gömüldü. Binbir zahmetle hayvanı kurtarabildik. Subayın atı yere kapaklanırken süva-risini de sürükleyerek başının bir taşa çarpmasına neden ol-du. Yol arkadaşım ise bir ağaca çarparak dizinden yaralan-dı. Erişimden de birkaçı düşüp yaralandı. Atlar gürültü ile so-luyordu. Biraz sonra yol daha da kötüleşti. Patika aynı ba-taklığı izliyordu ama her yanı devrilmiş ağaçlarla kapanmış-

- SAYAN DAĞLARINA VE GÜVENLİĞE DOĞRU

ti. Atlar ağaçların üzerinde atlıyor ve atladıkları ağacın öte yanında nallan havaya dikerek bir çukura yuvarlanıyorlardı. Biz de, askerler de çamur ve kan içinde kalmıştık. Hayvan-larımızın takatini büsbütün tüketmekten korkuyorduk. Uzun bir mesafe boyunca, inip atlarımızı yedeklemek zo-runda kaldık. Sonunda çalılıklarla dolu ve kayalıklarla çev-rili geniş ve açıklık bir alana girdik. Dipsiz gibi görünen ça-mura yalnızca atlar değil, bizler de gömülüyorduk. Çayırli-ğın yüzeyini örten ince otların altında simsiyah ve suyu kok-muş bir göl saklıydı.

Birbirimizden hayli uzak bir dizi halin-de ilerleyerek yağ gibi kaygan yüzeyde tutunmayı sonunda başardık. Bazı noktalarda toprak yükselip çatırdıyordu.

Birdenbire üç tüfek sesi işitildi. Bunlar Flober tüfekleri-nin patlayışından daha kuvvetli değildi, fakat içinden çıkan-lar gerçek mermiydi; çünkü, subayla iki er yere yuvarlandı-lar. Öteki erler tüfeklerini doğrultup kimin ateş ettiğini an-lamak için korka korka çevrelerine batandılar. Ansızın arka-mızdaki budalanın baha nişan almak üzere tüfeğini doğrult-tuğunu gördüm. Fakat, mavzerim onunkinden önce davran-dı. Böylelikle öykümü anlatmaya devam edebildim!

Yol arkadaşşıma, "Ateşe başla!" diye bağırdım ve böylece biz de, çatışmaya katılmış olduk.

Az sonra çayırılık alan Soyotlarla dolmuştu. Bunlar ölüle-ri soyuyor, mallarını paylaşıyor ve atlarını ele geçiliyorlardı. Kimi çatışmalarda, düşmana ezici kuvvetlerle çarpışmaya tekrar başlama olanağı tanınmamalıdır.

Bir saatlik zorlu bir yürüyüşten sonra dağa tırmanmaya başladık ve bir süre sonra da ağaçlarla kaplı yüksek bir yay-laya vardık.

Soyot şefe yaklaşarak, "Soyotlar da öyle pek barışçı de-ğillermiş," dedim.

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Sert sert yüzüme bakarak karşılık verdi: "Onları öldürenler Soy otlar değil ki."

Şef haklıydı. Bolşevikleri öldürenler Soyot kılığına girmiş Abakan Tatarları idi. Bu Tatarlar, öküz ve at sürülerini Rus-ya'dan Uryanhay yoluyla Moğolistan'a götürüyorlardı. Kıla-vuzları ve çevirmenleri lamacı bir Kalmuk'tu. Ertesi sabah küçük bir Rus yerleşimine yaklaştık ve ormanda gözcülük yapan birkaç süvari farkettilik. Bizim genç ve cesur Tatarlar-'dan biri, atını bu adamlara doğru dört nala kaldırdı. Fakat az sonra dudaklarında güven verici bir gülümsemeye geri döndü. Gülererek, "Her şey yolunda," diye bağırdı. "İleri!"

İçinde bir elk* sürüsünün otladığı bir çayın çevreleyen uzun bir çit boyunca, iyi ve geniş bir yolda yürüyüşe devam ettik. Ruslar bu tür geyikleri Tibetli ve Çinli ilaç tüccarları-na, tüyleri henüz üzerlerinde iken yüksek fiyata sattıkları boynuzları için yetiştiriyorlar. Bu boynuzlar suda kaynatılıp kurutulduktan sonra pânti adını alır ve çok pahalı olarak Çinliler'e satılır.

Rus yerleşimciler bizi korkuyla karşıladılar. Ev sahibinin karısı bağırdı: "Tann'ya şükürler olsun! Bizde sanmıştık ki..." Ve kocasına bakarak sözünü yarıda kesti.

* Elk: Avrupa'da ve Asya'da yaşayan, yassı, büyük çatallı boynuzları olan çok iri bir geyik türü. (Çev.n.)

64

10 Seybi Özerinde Çatışma

çı ürekli tehlike içerisinde bulunmak, insanın hep ihtiyatlı iJ olmasını sağlıyor ve algılama keskinliğini geliştiriyor. Çok yorgun olmamıza karşın, giysilerimizi çıkarmadık, atla-rımızın eyerlerini de indirmedik. Mavzerimi gocuğumun iç cebine yerleştirip insanları incelemek amacıyla çevreme ba-kınmaya başladım. Gözüme ilişen ilk şey, köylülerin geniş yataklarının üzerindeki her yastık yığmm altına gizlenmiş bir tüfek dipçiği oldu. Sonra, ev sahibimizin hizmetçileri-nin, hep odaya gelip kendisinden emirler aldıkları dikkatimi çekti. Bunların, sakallan uzun ve kirli olsa da basit köylü halleri yoktu. Beni dikkatlice incelediler ve ne beni ne de yol arkadaşımı ev sahibiyle hiç yalnız bırakmadılar. Bununla birlikte, onlara ilişkin herhangi bir tahminde bulunamadık. Biraz sonra Soyot şef içeriye girdi ve bunlarla ilişkimizin gergince olduğunu f arkederek bizimle ilgili bildiklerini Soyot dili ile yerleşimcilere anlatmaya başladı.

Adamlardan biri, "Kusura bakmayın," diye söze başladı. "Fakat siz de çok

iyi biliyorsunuz ki Şu günlerde karşımıza çıkan bir namuslu insana karşılık on bin katil veya hırsız do-laşıyor ortalıkta."

65

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Bu sözler üzerine daha rahatlamıŐ biçimde konuşmaya başladık. Zaman zaman burada saklanan Kazak subaylarını izleyen bir Bolşevik çetesinin, ev sahibine saldırmaya niyet-lendiğini Ğrendik. Bir müfrezenin de tümüyle yok olduğuna ilişkin kendisine bilgi gelmişti. Ancak, bizim verdiğimiz ha-berlere karşın ihtiyaer yine de pek emin değildi. Çünkü, sığır-larını sürerek güneye, Moğolistan'a doğru kaçmakta olan Ta-tarlann peşini bırakmayan güçlü bir Kızıl müfrezenin Usins-ki bölgesi sınırlarından yaklaşmakta olduğunu duymuŐtu.

"Birdenbire gelip karşımıza ıkacaklarından her an kor-kuyoruz," dedi.

"Bizim Soyot, az önce, Kızılların Seybi'yi geçmekte olduklarını ve Tatarlann da onlarla savaşmaya ha-zırladıkları haberini verdi."

Hemen dıŐanya fırlayıp, binek ve yk hayvanlarımızın durumuna bakmaya gittik. Bunları götürüp, biraz ötede, sık aldıkların arasına gizledik. Tfeklerimizle tabancalarımızı hazırladık, ortak düşmanı bekleyerek avluda mevzi aldık. Sabırsızlık içerisinde yaklaşık bir saat geçti. Sonra, iŐilerden biri koşarak geldi ve haberi verdi:

"Bizim bataklığı geçiyorlar!.. Kavga başlıyor!.."

Gerçekten de, sanki bu sözleri onaylarmıŐcasına, orman-dan önce tek tük, sonra giderek artan tüfek sesleri duyuldu. Sesler yavaş yavaş eve yaklaşıyordu. Çok kısa bir süre son-ra at nallarıyla askerlerin vahŐı bağırtılarını işittik. Bir an sonra, Tatarların ateşiyle her taraftan sarılan yoldan kaçan tanesi bağıra çağıra eve daldı. Bunlardan biri ev sahibi-mizin üzerine ateş etti. Yaşlı adam sallandı, diz üstü sende-lerken eli de yastıkların altında saklı tüfeğini aradı.

Askerlerden biri bizlere doğru dönüp tüfeğini üzerimize çevirirken sordu:

66

- SEYBİ ÜZERİNDE ÇATIŞMA

"Kimsiniz?"

Kendisine mavzer ateşiyle ve başarılı bir şekilde karşılık verdik; çünkü, kapıdan kaçmayı beceren yalnızca en geride-ki oldu. Bunun da, avluda eline düştüğü işçilerden biri ica-bına baktı. Çatışma kızışıyordu. Askerler bağırarak yardım istediler. Kızıllar, evden yüz metre ötede, yol kenarında, hendeğin içine dizilmişler, etraflarını çevirmekte olan Tatar-ların ateşine karşılık veriyorlardı. Birçok asker, yoldaşlarına yardım için eve doğru koşarlarsa da bu kez bir yaylım ateşi sesi işittik. Ev sahibimizin işçileri, sanki bir askerî tatbikat-taymışlar gibi, sükûnetle nişan alıp ateş ediyorlardı. Asker-lerden beşi yol üstüne serilmişler, diğerleri hendeğin dibine yapışıp kalmışlardı. Çok geçmeden anladık ki bunlar hende-ğin öteki ucuna, atlarını bırakmış oldukları ağaçlığa doğru sürünerek ilerlemeye çalışıyorlardı. Tüfek sesleri giderek uzaklaşıyordu. Sonra, elli ya da altmış kadar Tatarın, Kızıl-ları çayırdan önlerine katıp geri sürdüklerini gördük. Dinlenmek üzere iki gün Seybi'de kaldık. Ev sahibimizin, sayısı sekizi bulan işçileri, aslında burada gizlenen subaylar-dı. Bizimle birlikte gelmeyi önerdiler, biz de kabul ettik. Arkadaşımla ben, tekrar yola çıktığımız zaman yanımız-da sekiz subaydan oluşan bir muhafız kirasıyla üç yük bey-girimiz vardı. Seybi ile Ut arasında çok güzel bir vadiden geçtik. Her tarafta, şahane otlaklar ve hayvan sürüleri görü-yorduk. Bu arada, yol kenarında, terkedilmiş iki üç ev gör-dük. Bunların sakinleri Kızıllarla olan çatışmada silah sesle-rinden ürkererek kaçıp gizlenmişlerdi. Ertesi gün Daban adı-nı taşıyan yüksek dağ silsilesini aştık ve kütükler arasında at koşturduğumuz yanık ağaçlı geniş bir alanı geçtikten sonra tepeciklerin gözlerimizden sakladıkları bir vadiye doğru in-meye başladık. Asıl Moğolistan'a varmadan önceki büyük

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

nehirlerin sonuncusu olan, Küçük Yenisey bu tepelerin ar-dında akıyordu. Irmağın on kilometre kadar ötesinde or-mandan yükselen bir duman sütunu gördük. Subaylardan ikisi ayrılıp keşfe çıktılar. Fakat, uzun bir süre geri gelme-yince, başlarına kötü bir şey gelmiş olabileceğini düşünerek, her an kavgaya hazır bir biçimde dumanın yükseldiği yere doğru dikkatlice ilerledik. Nihayet, hayli büyük bir kalaba-lığın seslerini ve kalabalık arasında da keşifçilerimizin biri-nin gürültülü kahkahasını işitecek kadar yaklaştık. Bir çayır ortasmda küçük bir çadırla ağaç dallarından yapılmış

iki sı-ğmak ve bunların çevresinde de altmış, yetmiş kişilik bir ka-labalık vardı. Biz ormandan çıkınca herkes neşeyle bize doğ-ru koştu. Burası, Sibiry'a'dan kaçtıktan sonra Uryanhay'da-ki Rus yerleşimcilerin ve zengin köylülerin evlerinde kalmış olan Rus subayların ve erlerin kamp alanıydı.

Şaşkınlık içerisinde sorduk: "Burada ne yapıyorsunuz?" Albay Ostrovski denilen yaşlıca bir kişi yanıtladı:

"Demek ki olup bitenler hakkında hiçbir şey bilmiyorsunuz. Uryanhay'daki askerî yetkili, yirmisekiz yaşını geçmiş tüm erkeklerin silah altına alınmaları emretti. Şimdi, Belot-zarsk kentine doğru her yandan bu partizan birlikleri yürü-yorlar. Yerleşimcileri ve köylüleri soyuyorlar ve ellerine geçirdikleri herkesi öldürüyorlar. Bu çetelerden saklanıyoruz." Tüm kampta, Batı Moğolistan'daki sürülerini Kalmuk kı-lavuzuyla birlikte görmeye giden bir Tatar'a ait yalnızca onaltı tüfekte üç adet bomba vardı. Yolculuğumuzun amacı-nı ve Moğolistan'ı geçerek Büyük Okyanus kıyısındaki en ya-kın limana varmak istediğimizi anlattık. Subaylar bizimle bir-likte

gelmek istediler. Ben de kabul ettim. Küçük bir araştır-ma sonrasında, bizi Küçük Yenisey'den geçirecek olan köylü-

68

- SEYBİ ÜZERİNDE ÇATIŞMA

nün evinin yakınlarında hiçbir partizanın bulunmadığından emin olduk. Yenisey'in bu tehlikeli bölgesini olabildiğince ça-buk geçip ormana dalmak için hemen yola çıktık. Kar yağı-yor, fakat hemen eriyordu. Gece karanlığı basmadan önce buz gibi bir kuzey rüzgarı çıktı ve küçük bir tipiye de berabe-rinde getirdi. Gecenin geç saatlerinde ırmağa eriştik. Orada bizi bekleyen yerleşimci, bize çok yalan davrandı ve ırmağın kaynağından gelen buz parçaları olmasın karşın hiç zaman yitirmeden sal ile karşı kıyıya geçirmeyi önerdi. Konuşmamız sırasında köylünün, kızıl saçlı ve gözleri şaşı olan bir işçisi dikkatle bizi dinliyordu. Birdenbire ortadan

kayboldu.

Ev sahibi, ürkek bir sesle, "İşçi koşarak köye gitti. Sanırım partizanlara haber verecek. Irmağı hemen geçmeliyiz," dedi.

İşte o zaman, tüm yolculuğumuzun en korkunç gecesi baş-ladı. Yerleşimciye yalnızca yiyeceklerimizle cephanemizi sala yüklemeyi önerdik. Birkaç sefer yaparak zaman yitireceğimi-ze, at sırtında karşıya geçmek daha doğru olacaktı. Yeni-sey'in genişliği burada üç yüz metre kadardı. Akıntı çok hız-lı, kıyı ise ırmak yatağına doğru oldukça dik biçimde iniyor-du.

Ortalık gerçekten zifiri karanlıktı ve gökyüzünde tek bir yıldız görünmüyordu. Rüzgar delicesine esiyor, kar sert bi-çimde yüzümüzü kamçılıyordu. Önümüzdeki simsiyah su-yun hızlı akışı, bıçak gibi keskin ince buz parçalarımla fırl fi-ni döndürüp kaya parçalarına çarparak daha da incelterek alıp götürüyordu. Atım, burnundan soluyordu ve dik kıyı-dan inmeme için uzun zaman direndi. Elimdeki kırbaçla boynuna öyle çok vurduğum ki, nihayet, acınacak bir iniltiyle, buz gibi nehre kendini attı. İkimiz de sulara gömüldük. Bu sırada eyerin üzerinde güçlkle duruyordum. Biraz sonra kı-yıdan birkaç metre uzaklaşmıştım ve atım, ilerlemek için bü-yük bir çaba harcayarak başımı ve boynunu olabildiğince ile-

69

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

ri ve yukarı uzatıyor, durmaksızın gürültüyle soluyordu. Su-ya girip çıkan bacalarının her bir hareketini ve bu inanılmaz çetin koşullarda tüm vücudunun titreyişini hissediyordum. Nihayet, akıntının daha da hızlandığı ve bizi alıp sürükledi-ği ırmağın orta yerine geldik. Gecenin uğursuz karanlığı için-de yol arkadaşlarımla bağrışmalarını ve atların acı ve kor-kuyla kişnemelerini işittim. Belime kadar buzlu suyun için-deydim. Arasına yüzen buz parçaları gelip bana çarpıyor, dalgalar tokat gibi yüzüme vuruyordu. Ne çevreme bakına-cak, ne de soğuğu hissedecek halim vardı. Hayvanın yaşama arzusu tüm benliğimi ele geçirmişti. Aklımda bir tek şey var-dı: Eğer atım, akıntı ile olan savaşını kaybedecek olursa mahvolurdum. Tüm dikkatimi onun gayretine ve ürkmeme-sine odaklamıştım. Birdenbire inledi. Sulara gömülmekte ol-duğunu farkettim. Belli ki, su burun deliklerini tıkıyordu; çünkü soluduğunu eskisi kadar sık işitmiyordum. Başına vu-rup duran büyük bir buz parçası yönünü değiştirdiğinden o da akıntıyı izlemek zorunda kaldı. Yularını çekerek onu kıyı-ya doğru yönelttiysem de artık gücünün tükenmeye başladığı hissettim. Başını birkaç kez delice çırpınan sulara gömül-dü. Başka bir çarem kalmamıştı. Eyerin üzerinden kendimi yavaşça suya bıraktım. Sol elimle eyere yapışarak ve sesimle de atımı cesaretlendirmeye çalışarak sağ elimle yüzmeye ça-baladım. Bir an, dudaklarını yan açıp, dişlerini sıkarak su üs-tüne çıktı. İyice açtığı gözlerinde asla anlatılamaz müthiş bir korku okunuyordu. Eyerden ayrıldığı andan itibaren hızla yüzeye çıkmış, sakince ve hızlı bir biçimde yüzmeye başla-mıştı. Nihayet, bitkin atımın nallarının kayalara çarpma çı-kardığı sesi işittim. Yol arkadaşlarımla birer birer kıyıya çıkı-yorlardı. İyi terbiye görmüş atlar, binicilerini sudan geçirme-yi başarmışlardı. Daha ileride, aşağıda, bizim yerleşimci,

malzemelerle birlikte kıyıya çıkıyordu. Bir an yitirmeksizinI

70

- SEYBİ ÜZERİNDE ÇATIŞMA

hızla eşyamızı atlara yükleyip yolumuza devam ettik. Rüzgar giderek daha hızlı ve daha dondurucu esiyordu. Tanyeri ağa-rırken soğuk korkunçtu. Islak giysilerimiz donmuş ve kösele kadar sertleşmişti. Dişlerimiz birbirine çarpıyordu. Ve gözle-rimiz kan çanağına dönmüştü. Bununla birlikte, partizanlar-la aramızda olabildiğince fazla mesafe bulunması için hiç durmadan ilerliyorduk. Ormanda yaklaşık onbeş kilometre-lik bir yürüyüşten sonra Yenisey'in karşı kıyısını görebilece-ğimiz açıklık bir vadiye çıktık. Saat sekiz olmalıydı. Irmağın karşı kıyısı boyunca süvari ve arabalardan oluşan uzun bir yürüyüş kolunun yılan gibi kıvrılarak uzandığını gördük. Bunlar Kızıl askerlerle taşıtlarıydı. Görülmekten korkarak hemen yere atlayıp çalılıkların araşma gizlendik.

Tüm gün boyunca termometre sıfırı ve sıfırın altını göster-diği halde biz yolumuzdan geri kalmadık ve ancak gece oldu-ğunda karaçamlarla örtülü dağlara vardık. Büyük bir ateş yaktık, elbiselerimizi kurutup kendimiz de epeyce ısındık. Aç atlarımız ateşten hiç uzaklaşmadılar, arka tarafımızda, başla-rını önlerine eğip uyudular. Sabah, çok erken bir saatte, bir-kaç Soyot kamp alanımıza geldi. İçlerinden biri sordu:

"Man?" (Kızıl?)

Bütün arkadaşlar hep bir ağızdan bağırdılar:

"Hayır, hayır!.."

Tekrar sordu:

"Çağan?" (Beyaz?)

Tatar, "Evet, evet, hepsi Beyaz," dedi.

Soyotlar, "Mende, mende," dedikten sonra çay içerek bi-ze çok ilginç ve önemli haberler vermeye başladılar. Öğren-dik ki Kızıl partizanlar, Tannu Ola dağlarından ayrılarak ora-

71

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

ya hayvan sürülerini götüren köylülerle Soyotlan tutuklamak için tüm

Moğolistan sınırını öncü birlikleriyle işgal ediyorlar-dı. Tannu Ola'yı geçmek artık olanaksızlaşıyordu. Bence tek çare şuydu: Güneydoğuya doğru gitmek, bataklık Buret Hei vadisini aşmak ve asıl Moğolistan topraklarında bulunan Ko-şu gölünün güney kıyısına erişmek. Haberler kötüydü. Mo-ğolistan'ın ilk yerleşim merkezi Samagaltay, doksan kilometreden fazla uzaklıkta olmadığı halde Koşu gölü, en kısa yol-dan yaklaşık dört yüz elli kilometre ötedeydi. Arkadaşımın benim bindiğimiz atlar kötü yollarda, yeterince dinlenmeden ve beslenmeden dokuz yüz kilometre kadar yol almışlardı ve daha fazla uzun yol alamazlardı. Böylece, koşullar ve yeni yol arkadaşlarımm durumunu göz önüne alarak Tannu Ola dağlarını geçme girişiminde bulunmamaya karar verdim. Bu adamlar manen bıkkın, sinirli, kötü giyimliydi. Silahlan kö-tüydü, hatta bazdan silahsızdı. Savaş koşullarında silahsız adamların bulunmasından daha büyük bir tehlikenin olma-dığını biliyordum. Böyleleri hemen paniğe kapılır, şaşırır ve ötekileri de şaşırırlar. Bu nedenle, dostlarımla da görüştük-ten sonra Koşu gölüne gitmeye karar verdim. Herkes bu ka-rara uymayı kabul etti. Büyük et parçalarıyla pişirilmiş bir çorba, peksimet ve çaydan oluşan yemeğimizi yedikten son-ra yola çıktık. Saat ikiye doğru dağlar önümüze dikilmeye başladılar. Bunlar, arkalarında Buret Hei vadisinin uzandığı Tannu Ola dağlarının kuzeybatı tepeleriydi.

72

11 Kızıl Partizanlar Engeli

I " ki sarp sıradağ arasındaki bir vadide, atlı on Soyot'un hız-la kuzeye doğru sürdükleri bir yak ve öküz sürüsü gördük. Çobanlar bize ihtiyatla yaklaşarak Toci Noyon 'unun, Kızıl-ların bu sürüleri yağmalamasından korktuğu için Buret Hei boyunca Moğolistan'a götürmelerini emrettiğini anlattılar. Bunlar yola çıkmışlar, fakat Tannu Ola dağlarının bu bölü-münün, Vladimirovka'dan gelen partizanlarca işgal edilmiş olduğunu öğrendikten sonra yollarını değiştirmek zorunda kamslardı. Öncü birliklerin nerede bulunduğunu ve dağlar-daki geçitleri kaç tane partizanın tuttuğunu sorduk. Tatarla Kalmuk arkadaşımı keşfe gönderirken, biz de hayvanlarımızın ayaklarına gömleklerimizi sarıp, kişnememeleri için de kayış ve ip parçalarıyla burunlarını bağlayarak hareket et-meye hazırladık. Keşfe gönderdiklerimiz gelip de, on kilo-metre ileride Soyotlar'ın yurtta lannı işgal eden otuz kadar partizanın kamp kurmuş

olduğunu haber verdiklerinde ge-ce olmuştu. Geçitte, biri iki diğeri üç kişilik iki posta bulu-nuyordu. İleri postalardan kampa kadar olan mesafe bin beşyüz metre kadardı. İzlediğimiz keçi yolu iki nöbet yeri-nin arasmdan geçiyordu. Dağın tepesinden bunlar açıkça

73

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

görülüyordu. Bir kurşunla öldürülmeleri çok kolaydı. Tepe-ye vardığımız zaman gruptan ayrılıp ve yanıma dostumla Tatar'ı, Kalmuğu ve genç subaylardan ikisini alıp ilerledim. Dağın tepesinden, beş yüz metre kadar ötede iki ateş gör-düm. Bu iki ateşten her birinin yanında tüfekli bir asker nö-bet tutuyor, ötekiler ise uyuyordu. Partizanlarla çatışmak is-temiyordum ama bu küçük postalardan, ateş etmeden kur-tulmak gerekiyordu, yoksa geçidi kesinlikle aşamazdık. On-dan sonra Kızılların izimizi bulamayacaklarına inanıyor-dum; çünkü yolda, çok sayıda at ve öküzün izleri vardı.

Arkadaşım, soldaki nöbetçileri göstererek, "Ben bunları alıyorum," dedi. Bizler de öteki posta ile ilgilenecektik. Sık ağaçlar arasın-dan sürünerek, gerektiğinde kendisine yardım için yol arka-daşımın ardısına ilerledim; fakat itiraf etmeliyim ki ondan yana hiçbir kaygım yoktu. Boyu 2,20'ye yalandı ve o kadar güçlü kuvvetliydi ki, örneğin atlardan biri gem almayacak olsa boynuna kolunu doluyor, ön ayaklarını tekmeliyor ve onu yere yuvarladıktan sonra kolayca başlığı kafasına geçi-riyordu. Otuz metre kadar yaklaşınca çalılıkların ardında durup baktım. Ateşi ve uyuklayan nöbetçiyi görebiliyor-dum. Er bağdaş kurup oturmuş, tüfeğini de dizlerinin üze-rine yerleştirmişti. Yanında uyumakta olan arkadaşı hiç kı-mıldamıyordu. Beyaz aba çizmeleri karanlıkta parlıyordu. Arkadaşımı uzun süre göremedim. Ateşin çevresinde her şey sakın görünüyordu. Ansızın öteki postanın olduğu yan-dan birtakım boğuk bağırtılar geldi ve sonra yine sessizlik başladı. Bizim nöbetçi ağır ağır başını kaldırdı. Tam bu sı-rada dostumun dev cüssesi, benimle ateş arasına dikildi ve göz açıp kapayınca kadar nöbetçinin bacakları şimşek gi-bi havaya fırladı. Arkadaşım, askeri gırtlığından yakalayıp

74

- KIZIL PARTİZANLAR ENGELİ

çalılıkların içine çekmişti... Bir an sonra tekrar ortaya çıktı. Tüfeğinin dipçiği ile öteki Kızılın kafasına şiddetli ama ses-siz bir darbe indirdi. Sonra yine mutlak sessizlik başladı. Ba-na doğru gelirken mahcup bir tavırla gülümsedi:

"Tamam," dedi. "Şu işe bak!" Ben çocukken annem ra-hip olmamı isterdi. Büyüdüm, ziraat mühendisi oldum... İn-sanları boğup kafalarını kırmak için sanki... Devrim çok ap-talca bir şey!.."

Öfke ve tiksintiyle yere tükürdükten sonra piposunu dol-durup dumanını çekmeye başladı.

Öteki küçük postada da iş bitmişti. O gece Tannu Ola'-nm tepesine çıktıktan sonra küçük çayların birbirine girdiği sık ağaçlık bir vadiye indik. Burası Büret Hei'in kaynağıydı. Saat bir'e doğru mola verip atlarımızı otlamaya saldı, çün-kü buradaki otlar nefisti. Bazı güven verici işaretlerden teh-likede olmadığımızı anlıyorduk; dağlarda yak ve geyik sürü-leri görüyorduk. Yanımıza gelen Soyotlar da tahminlerimizi doğruladılar. Tannu Ola dağlarının ardında Kızıl asker gör-memişlerdi. Bu Soyotlara bir paket çay ikram ettik ve bizim "çağan ", yani "iyi insanlar" olduğumuzdan emin olarak ge-ri döndüler.

Atlarımız dinlenirken ve yüksek çayırlar arasında otlar-ken, biz de ateşin başında, izleyeceğimiz yol hakkında tar-tışıyorduk. Gruptaki iki karşıt görüş arasında şiddetli bir tartışma çıktı. Bunlardan birinin başında bir albay vardı. Tannu Ola'nın güneyinde Kızıllann olmadığına ilişkin habe-rin kesinlikle etkisi altında kalan diğer dört subayla birlikte, bu grup batıya doğru Kobdo'ya kadar gitmeye karar verdi. Bu grup, daha sonra, Emil ırmağı üzerinde, Moğol toprak-larına girmiş olan general Bakiç kuvvetlerinden altı bin kişi-

75

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

nin Çinli yetkililerce gözaltına alındığı kampa doğru ilerle-yecekti. Ben ve arkadaşım, onaltı subayla birlikte, Koşu gö-lüne ve oradan da Uzakdoğu'ya varmaktan ibaret olan ilk projemizde ısrar ediyorduk. İki gruptan biri ötekini fikrin-den caydırmayı başaramadığından ayrılmaya karar verdik ve ertesi gün öğle saatlerinde birbirimize veda ettik. Bizim onsekiz kişilik grup, arkadaşlarımızdan altısının yaşamına malolan birçok çatışmaya girip büyük güçlüklerle karşılaştı. Ancak, karşılıklı özveri duygusu bağlarıyla birbirlerine sıkı-ca bağlı, yaşamlarının sözkonusu olduğu çatışmalarda ortak tehlike karşısında bu bağlan daha da

güçlendirmiş olan ge-ri kalanlarla yolculuğun sonuna varıp, sürekli olarak sıcak dostluk duygularıyla yaşamımızı sürdürdük. Albay Yu-kof 'un yönettiği öteki grup mahvoldu. Kuvvetli bir Kızıl sü-vari birliğine rastladılar ve bu birlik tarafından iki çarpışma-da yok edildiler. Yalnızca iki subay kurtuldu. Bunlar bana, dört ay sonra Urga'da* bulduğumuzda, bu üzücü haberi verip çatışmanın ayrıntılarını anlattılar. Onsekiz süvariden oluşan grubumuz, beş yük beygiriyle, Buret Hei vadisini geçti. Bataklıklara batıp çıktık. Sayısız ça-murlu çaylar aşık. Soğuk rüzgarlar altında donduk. Karlar ve buz gibi yağmurlar iliklerimize işledi. Fakat Koşu gölü-nün güney kıyısına doğru, yorulmaksızın yolumuza devam ettik. Tatar kılavuzumuz, Uryanhay'dan Moğolistan'a götü-rülen pek çok hayvan sürüsünün izlediği yollardan bizi gü-ven içerisinde sevk ediyordu.

' Urga: Moğolistan'ın başkenti. Bugünkü adı Ulan Bator'dur. (Çev.n.)

76

12 Sonsuz Barış Diyarında

T yryanhay'ın yerleşik halkı olan Soyotlar, gerçek budist ol-kJ makla, kutsal Rama'nın saf öğretisini ve Sakkia-Mo-uni'nin derin bilgeliğini korumuş olmakla gurur duyarlar. Bunlar savaşa ve kan dökmeye kesinlikle karşıdırlar. Önü-çüncü yüzyılda, bu mükemmel süvarileri ve maharetli okçu-ları kendi kuvvetlerine katmak isteyen kan dökücü Cengiz Han'la savaşmaktan veya onun imparatorluğunun bir parça-sı durumuna gelmekten, topraklarını bırakıp kuzeye yerleş-meyi seçmişlerdi. Bunlar, tarihleri boyunca üç kez, savaştan kaçınıp hep kuzeye doğru çıkmışlardır. Bugün hiç kimse So-yotlar'ın ellerini insan kanına buladıklarını söylemez. Onlar barış tutkusuyla savaş denilen belaya karşı hep mücadele ver-mişlerdir. Sert Çinli yöneticiler bile bu barış ülkesinde, acı-masız yasalarını uygulayamamışlardır. Kana ve cinayete su-samış biçimde, ülkelerini yağmalamaya gelen Ruslara karşı da böyle davrandılar. Kızıl birliklerle veya partizanlarla kar-şılaşmaktan çekinerek aileleri ve süvarileriyle birlikte Kemçik ve Soldyak gibi uzak prensliklere doğru göç ettiler. Hayvan sürüleriyle birlikte ilerleyen bu göçmen topluluğunun doğu kolu, geride bıraktığımız Buret Hei vadisinden geçti.

77

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Kıvnlı kıvnlı uzanıp giden Buret Hei vadisini hızla geçtik ve iki gün sonra Buret Hei ve Kharga vadileriyle birleşen geçitlere ulaştık. Yol yalnızca sarp değil, devrilmiş ağaç kü-tükleriyle kesilmiş ve inanılmaz gibi görünse de, âtların bü-yük zorluklarla batıp çıktıkları bataklıklarla kaplıydı. Bir sü-re sonra, atlarımızın ayaklarının altında kayıp, kıyısından geçmekte olduğumuz uçuruma fırlayan taşlarla dolu tehlike-li bir yolu geçmek zorunda kaldık. Dağ etekleri boyunca es-ki buzullardan arta kalan bu kayalıklardan geçerken atları-mız hemen yoruluyorlardı. Yol bazen uçurumun tam kena-rından geçiyor ve atlar burada büyük miktarda kum ve çakı-lın aşağıya dökülmesine neden oluyorlardı. Bu kaygan kum-larla örtülü bir dağ anımsıyorum. Atlardan inip yularları eli-mize alarak bu hareketli yataklarda, zaman zaman dizlerimi-ze kadar kumlara gömülerek ve kimi kez kendimiz de aşağı-daki uçuruma doğru kayarak iki kilometre kadar bu durum-da ilerlemek durumunda kaldık. Dikkatsizce bir hareket he-pimizi uçurumun dibine gönderebilirdi. Atlarımızdan birinin başına gelen bu oldu. Karnına kadar bu kaygan tuzağa gö-müldükten sonra yönünü rahat biçimde değiştiremeyerek uçurumun dibine kadar taşlarla ve toprakla birlikte, bir da-ha çıkmamak üzere kayıp aşağıya yuvarlandı. Yalnızca, ölümle sona eren düşüşü sırasında çarptığı dalların çatırtısı-nı işittik. Eyerle üzerindeki eşyayı kurtarmak için büyük güç-lüklerle uçuruma indik. Uryanhay'ın kuzey sınırından beri bizimle birlikte yolculuk etmiş olan zavallı yük hayvanları-mızdan birini, biraz ileride bırakmak zorunda kaldık. İlk ön-ce sırtındaki yükten kendisini kurtardık, sonra itip kakmala-rımız, gayret sözcüklerimiz de bir işe yaramadı. Hiç hareket etmeden, başı önünde, öyle bitkin bir durumdaydı ki zah-metli yaşamının sonuna gelmiş olduğu her halinden belliydi. Bizimle beraber olan birkaç Soyot onu muayene ettiler. Ön

78

- SONSUZ BARIŞ DİYARINDA

ve arka ayaklarının kaslarını yokladılar, başını elleri arasına alıp sağa sola salladılar, sonra hükümlerini verdiler:

"Bu at daha ileri gidemez. Beyni kurumuş!" Bu durum-da onu kendi haline bıraktık.

Bir tepeye varıp karaçamlarla örtülü geniş bir yaylaya ge-lince manzarada

fevkalâde bir değişiklik gördük. Burada, birkaç Soyot avcının, her zamanki gibi damlan abadan de-ğil, ağaç kabuklarından yapılmış yurta larını bulduk. Bun-lardan tüfekli on kadarı karşımıza çıktı. Soldyak prensinin bu bölgeden hiç kimsenin geçmesine izin vermediğini, çün-kü topraklarına katillerle hırsızların girmesinden korktuğu-nu söylediler. Gözleri korku içinde, şöyle demişlerdi:

"Geldiğiniz yere dönünüz!"

Yanıt vermedim, fakat yaşlı bir Soyot ile subaylardan bi-ri arasındaki olası bir kavganın çıkmasını önledim. Karşı-mızda, vadide akan küçük çayı gösterip bunun adının ne ol-duğunu kendisine sordum. Soyot şöyle dedi:

"Onun adı Oyna'dır. O, prensliğin sinindir ve geçilmesi de yasaktır.

"Tamam. Fakat biraz ısınıp dinlenmemize izin verirsiniz, değil mi?"

Konuksever Soyot, "Peki peki," diyerek bizi çadırlarına götürdüler.

Yolda, fırsattan yararlanarak, yaşlı Soyota bir sigara ve bir başkasına da bir kutu kibrit ikram ettim. Arkamızda, sü-rünürcesine gelirken eliyle de burnunu tutmakta olan bir Soyot'u saymazsam hep birlikte yürüyorduk.

"Hasta mı bu?" diye sordum.

79

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Evet, oğlumdur o. İki günden beri burnu karıyor. Çok zayıf düştü," diye yanıtladı.

Geri dönüp delikanlıyı yanıma çağırdım:

"Paltonun düğmelerini çöz. Boynunu ve göğsünü aç. Ba-şını olabildiğince fazla havaya kaldır."

Başının iki yanından şah damarını birkaç dakika sıktık-tan sonra, "Artık burnun kanamayacak. Çadırına gidip bir süre dinlen," dedim.

Parmaklarımın "gizemli" etkisi yaşlı Soyotu iyice şaşırttı. Korku ve saygıya karışık mırıldandı:

"Ta Lama, Ta Lama!" (Büyük hekim, büyük hekim)

İhtiyar Soyot derin düşüncelere dalmış susarken bize de yurta 'da çay ikram ettiler. Sonra, yaşlı adam arkadaşlarına danıştı ve nihayet bana şöyle dedi:

"Bizim prensin karısı gözlerinden rahatsızdır. Eğer Ta Lama'yı kendisine götürürsem prens memnun olur ve beni cezalandırmaz. Çünkü bana 'kötü adamları' buradan geçir-mememi emretti. Fakat bu, 'iyi adamlar'ın bize gelmeyece-ği anlamına gelmez."

Kayıtsız görünerek, "Nasıl uygun görürseniz öyle yapın," dedim. "Aslında göz rahatsızlıklarının nasıl iyileştirileceğini bilirim ama öyle

diyorsanız yine geri dönerim."

Korkuya kapılan yaşlı adam bağırdı: "Hayır, hayır! Sizi kendim götüreceğim."

Ateşin yanında oturduğu halde piposunu bir çakmak ta-şıyla yaktı, ucunu giysisinin yeniyle sildi ve içten bir konuk-severlik belirtisi olarak pipoyu bana uzattı. Sonra, her biri-

80

- SONSUZ BARIŞ DİYARINDA

miz sırayla çubuğu aramızda dolaştırdık. Karşılığında da her birimizden de birer sigara, bir parça tütün ve kibrit aldı. Dostluğumuz artık resmiyet kazanmıştı. Bir süre sonra, er-kek, kadın, çocuk ve köpeklerden oluşan sayısız ziyaretçi çevremizi sardı. Aralarında tıraş olmuş, saçlarını dibinden kesmiş, ait olduğu kast'm kırmızı geniş entarisini giyinmiş bir Lama göze çarpıyordu. Genellikle ne kadar temiz oldu-ğu kuşkulu saçlarını uzun uzun ören ve başlarına da uçla-rında sincap kuyrukları sallanan kalpaklar takan Soyotlar'ın içinde bu kişi, hem giysileri, hem de davranışlarıyla dikkat çekiyordu. Lama bize karşı pek iyimser görünüyordu. Bu-nunla birlikte altın yüzüklerimizle saatlerimize de gıpta ede-rek bakıyordu. Kendisine peksimetle çay ikram ettikten son-ra ata ihtiyacımız olduğunu söyledim. Şöyle yanıt verdi:

"Bir atım var. Satın almak ister misiniz? Fakat, Rus bank-notlarını kabul etmem. Değiş tokuş yapalım."

Uzun süre pazarlık ettim ve sonunda, altın nişan yüzü-ğüm, bir yağmurluk ve deri eyer çantası karşılığında kaybet-tiğimizin yerini tutan güzel bir Soyot atı ile bir de genç keçi aldım. Geceyi onlarla birlikte geçirdik. Bize bir koyun kızart-ması ikram edildi. Ertesi sabah, yaşlı Soyotun öncülüğünde, tepelerin ve bataklıkların olmadığı Oyna vadisini izlemek üzere yola çıktık. Fakat aramızdan kimilerine ait atların Ko-şu gölüne kadar ulaşamayacağını bildiğimizden burada baş-ka atlar satın almayı kararlaştırdık. Biraz sonra, sığırları ve atlarıyla Soyot yurta larından oluşan küçük topluluklara rast-lamaya başladık. Nihayet, prensin sürekli yer değiştiren baş-kentine yaklaştık. Prens, Ta Lama 'yi kabul etmekten hoş-nut olacağını sağlamayı unutmaksızın, kendisiyle görüşmek üzere yola çıkan kılavuzumuzun yüzünde korku ve sıkıntı belirtileri gördüm. Çalılarla örtülü geniş bir ovaya çıktık. Ir-

81

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

mak kıyısında tepelerindeki sanlı mavili bayraklarla, büyük yurtlar karşımıza çıktılar. Burasının yönetim merkezi olduğunu tahmin ettik. Az sonra kılavuzumuz geldi. Yüzü neşe içinde gülümsüyordu. Ellerini sallayarak bağırdı:

"Noyon, hemen gelmenizi istiyor. Çok neşeli."

Şimdiye kadar bir savaşçı olan ben, artık bir diplomat gibi davranacaktım. Prens yurt'a 'sına gelince, arka taraflarından tutturulmuş tavus tüyleriyle süslü sivri uçlu kalpaklar giyinmiş iki görevli tarafından karşılandık. Derin revanslar yaparak "yabancı Noyon'un" yurt'a 'ya girmesini rica ettiler. Dostum Tatarla ben içeri girdik. İçi fevkalade güzel bir ipekli kumaşla kaplı olan görkemli yurt'a 'da soluk benizli, saç ve sakalı tamamen tıraşlı, ortasına koyu kırmızı bir düğme yerleştirilmiş al ipek tepeli, kunduz derisinden yüksek ve sivri kalpaklı, ve kalpağının arka tarafı da uzun tavus kuşu tüyleri içinde, kısa boylu yaşlı bir adamla karşılaştık. Gözlerinde kocaman Çin gözlükleri vardı. Alçak bir sedire oturmuş, tespinin taşlarını sinirli sinirli şakırdatıyordu. Bu adam, Ta Lama, Soldyak Prens ve Budist Tapınağının Başrahibi idi. Bizi çok içten bir biçimde karşıladı ve bakır mangaldaki ateşin karşısına oturmaya davet etti. Şaşırtıcı bir güzelliğe sahip olan prens ise bize çay, Çin şekerlemeleri ve pastalar getirdi. Karşısında çubuklarımızı tüttürdüğümüz prens, Lama sıfatıyla bizi taklit etmemekle beraber, kendisi-ne sunduğumuz çubukları dudaklarına kadar götürdü ve karşılık olarak da bize yeşil nefritten enfiye kutusunu uzatarak ev sahipliği görevini yerine getirdi. Kabul usul ve âdabını böylece yerine getirdikten sonra prensin söz söylemesini bekledik. Bize, yolculuğumuzun iyi geçip geçmediğini ve sonraki planlarımızın neler olduğunu sordu. Kendisiyle açıkça konuşarak kendisinden, grubumuzu ve atlarımızı ko-

82

- SONSUZ BARIŞ DİYARINDA

nuk etmesini istedim. Bu isteğimi hemen kabul ederek bi-zim için dört yurt'a hazırlanmasını emretti.

- Yabancı noyon'un mükemmel bir hekim olduğunu öğrendim.

- Evet, bazı hastalıklardan anlarım. Ve yanımda da bazı ilaçlar vardır. Fakat hekim değilim. Başka alanlarda bilgimim.

Prens bu sözlerimi anlamadı. Onun basit düşüncesine göre bir hastalığı tedavi edebilen her insan hekimdi.

Bana, "Karım iki aydan beri hep gözlerinden rahatsız. Ona yardım edin," dedi.

Presesten bana gözlerini göstermesini istedim ve gördüm ki yurta 'nın içini dolduran devamlı dumanla her tarafındaki pislikten ötürü konjonktivit olmuştu. Tatar bana ecza çanta-mı getirdi. Prensese gözlerini asitborikli su ile yıkadıktan sonra biraz kokainle hafif bir çinko tuzu karışımı uyguladım.

Prensese bana şöyle dedi:

"Size yalvarırım, beni iyileştiriniz. İyileştirmeden de git-meyiniz. Size bütün dostlarınız için koyun, süt ve un veri-riz. Şimdi sık sık ağlıyorum, çünkü eskiden güzel gözlerim vardı ve kocam bana onlarm yıldızlar gibi parladıklarını söy-lerdi. Şimdi kıpkırmızı oldular. Buna tahammül edemem. Hayır, dayanamam..."

Ayağını yere vurarak, "Beni iyileştirmek istersiniz, değil mi?" dedi.

Sevgi dolu bir kadının karakteri de, hal ve tavırları da her yerde birdir: Işıklar içinde Brodway'de, görkemli Thames boyunda, şen Paris'in bulvarlarında veya karaçamlarla örtü-lü Tannu Ola dağlarının ardında Soyot prensinin ipek astar-lı yurta'stnda....

83

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Yeni göz hekimi, güven verici bir şekilde yanıt verdi: "Kesinlikle elimden geleni yapacağım."

Burada, prens ailesinin samimi dostluk ortamında, on gün geçirdik.

Prensese, sekiz yıl önce, oldukça yaşlı Lama prensini baştan çıkaran gözleri iyileşmişti. Neşesinden kabı-na sığmıyor ve aynasından da ayrılmıyordu.

Prens bana beş tane sağlam at, on koyun ve hemen pek-simet yaptığımız bir çuval un verdi. Dostum kendisine Bü-yük Petro'nun resmini taşıyan beşyüz rublelik bir Romanoff rublesi armağan etti. Ben de, bir dere yatağında bulduğum altın tozunu sundum... Prens, soyotlardan birine Koşu gö-lüne kadar bize kılavuzluk etmesini emretti. Prens'in bütün ailesi, başkentten on kilometre ötedeki manastıra kadar bi-ze eşlik etti. Manastırı ziyaret etmedik ama bir Çin ticaret kurumu olan "dugun"da. durduk. Çinli tüccar bize düşman-ca bir tavırla bakmakla birlikte, yine her çeşit mal ve yuvar-lak şişelerde (lanhon) maygolo ya da anasondan yapılmış tatlı brandi sunarak bizi etkileyeceklerini sandılar. Ne külçe halinde gümüş paramız,

ne de Çin dolarlarımız vardı. Bu çekici şişelere, prens imdadımıza gelip bunlardan beş tane-sini eyer çantalarımıza yerleştirmelerini Çinlilere emredince-ye kadar, ancak gıpta ile baktık.

84

13

Gizemler, Mucizeler ve Yeni Bir Ça

Aynı günün akşamı, yaklaşık sekiz kilometrekare genişliğinde, kıyılan son derece itici ve büyük çukurlarla dolu, çamurlu ve sarımsı bir su kütlesi olan kutsal göl Teri'ye ulaştık. Gölün ortasında eskiden varolan, ancak şimdi kay-bolmak üzere olan bir adanın kalıntıları uzanıyordu. Bu adada birkaç ağaçla yıkıntılar vardı. Kılavuzumuz bize, iki yüzyıl önce bu gölün varolmadığını ve ovada, onun yerinde çok önemli bir Çin kalesinin bulunduğunu anlattı. Bu kale-nin komutanı olan Çinli şef, yaşlı bir Lama'ya hakaret etmiş. Lama da ona kalenin yıkılacağı kehanetinde bulunmuş. Ertesi gün yerden su fişkırmaya başlamış. Kale yıkılmış ve içindeki askerler boğularak ölmüş. Şimdi bile, gölde fırtına olunca, burada ölmüş olan insanlarla atların kemiklerini dalgalar kıyıya atıyormuş. Teri gölü, her yıl biraz daha genişleyerek dağlara yaklaşmaktadır. Gölün doğu kıyısını izleyerek zirveleri karlı dağlara doğru tırmanmaya başladık. Yol, başlangıçta kolaydı ama kılavuzumuz, asıl zorlu bölü-mün daha ileride olduğunu bildirdi. Bu noktaya iki gün sonra eriştik ve burada karlar altında, sık ağaçlarla örtülü sarp bir yamaç bulduk. Daha ileride, sonsuz kar çizgisi, koyu

85

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

renkli kayaların lekelediği beyaz mantosunu giymiş, parlak güneş altında pırıldayan sıradağlar uzanıp gidiyorlardı. Bunlar, Tannu Ola Dağları'nın en doğuda bulunan en yüksek tepeleriydi. Geceyi ormanda geçirip tırmanışa ertesi sabah başladık. Öğle zamanı, kılavuz bizi, derin yarıkların, dağ

yamacından yuvarlanırken durmuş ağaç veya kaya döküntü-lerinin kestiği zigzaglı bir keçi yoluna soktu. Hayvanlarımızı zı yorgunluktan iyice bitkin duruma getirerek saatlerce tır-mandık ve son kez mola vermiş olduğumuz yere geliverdik. Belli ki Soyot yolu şaşırılmıştı, yüzünde de korku okunuyor-du. Dudakları titreyerek mırıldandı:

"Lanet olası orman cinleri geçmemizi istemiyorlar. Kötü-ye alâmet.

Kharga'ya dönüp Noyon'u görmeliyiz.

Fakat onu tehdit ettim. Kesinlikle yolu bulacağından umutsuz ve isteksizce grubun başına geçti. Neyse ki aramız-dan biri, Uryanhay'lı bir avcı, kılavuzumuzun kaybetmiş ol-duğu yolu gösteren işaretleri ağaçlarda buldu. Bunları izleye-rek ormandan geçtik. Yanık karaçamlı bir bölgeyi de geçtik-ten sonra zirveleri erimez karlarla örtülü dağların eteklerini sınırlayan bir koruya daldık. Karanlık basıyordu, geceyi geçirmek üzere burada kamp kurmaya verdik. Rüzgar serindi ve büyük bir kar tabakasını kaldırıp her yandan ufukumuzun kaplanmasına neden oldu. Kampımız ak kıvamlarının altı-nda kaldı. Atlarımız beyaz hayaletler gibi arka tarafımızda duruyor, karınlarını doyurmak ve ateş çemberinden ayrılmak istemiyorlardı. Rüzgar, atların yelelerini ve kuyruklarını sa-vurup birbirine karıştırıyor, dağın kovuklarında kükreyip ıs-lık çalıyordu. Uzaklarda bir kurt sürüsünün uluması işitildi ve bunu, zaman zaman, uygun bir rüzgarın oldukça yüksek perdeden bir staccato* ile getirdiği tek bir uluma izledi.

* Staccato: Müzikte, notaların birbirinden ayrı, tek tek çalınacağını belirten terim. Genellikle keman gibi yaylı çalgılarda kullanılır.

(Çev.n.)

86

- GİZEMLER, MUCİZELER VE YENİ BİR ÇATIŞMA

Ateşin kenarında dinlenirken Soyot yanıma gelip, "No-yon benimle beraber obo 'ya gel," dedi. Sana bir şey göster-mek istiyorum. Onu izledim ve dağa çıkmaya başladık. Sarp bir yamacın eteğinde, ağaç gövdeleriyle kayalar, yaklaşık üç metre yükseklikte bir koni oluştaracak biçimde üst üste yığılmıştı. Bu obo lar Lamaların tehlikeli noktalara koydukları kutsal işaretler, bu yerlerin hâkimi olan iblisler için kurulmuş sunaklardır. Yolcular, Soyot veya Moğol olanlar, obo'-nun dallarına hatikle, yani mavi ipekten uzun bezler, pal-tolarının astarından koparılmış parçalar veya sadece atları-nın yelelerinden kesilmiş kıllar asarlar; taşlara da et parça-ları, bardaklarla çay veya tuz bırakırlar. Soyot, "Bakınız," dedi.

"Hafik'ler sökülmiş. Cinler kızgın, geçmemize izin vermek istemiyorlar. Noyon..."

Elimi yakalayıp yalvaran bir sesle mırıldandı:

"Geri dönelim, Noyon, geri dönelim! Cinler dağı geçme-mizi istemiyorlar. Yirmi yıldan beri kimse buradan geçmeye cesaret edemedi ve bu işe girişmiş olan cüretkârlar burada can verdi. Cinler onlara kar tipisi arasmada çullandılar. Bak işte başlıyor bile. Bizim Noyon'un yanma dönelim. Daha sı-cak günleri bekleyelim. O zaman..."

Soyot'u daha fazla dinlemedim. Gözlerimi kör eden kar-lar arasında hayal meyal görebildiğim ateşin başına dön-düm. Kılavuzun bizden ayrılacağından kuşkulananarak adam-larımızdan birini başına diktim. Gecenin daha geç bir sa-atinde nöbetçi beni uyandırarak, "Belki yanılıyorum ama bir tüfek sesi işittiğimi sandım," dedi.

Ne diyebilirdim? Belki bizim gibi yollarını şaşırılmış olan-lar, kaybettikleri arkadaşlarına böylece durumlarını bildiri-yor, belki de nöbetçi, bir kayanın veya bir buz kütesinin,

87

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

düşerken çıkardığı gürültüyü tüfek sesi sanmıştı. Tekrar uyudum. Uykumda bir rüya gördüm: Karla örtülü ovada at-lılar ilerliyordu. Bunlar yük hayvanlarımız, bizim Kalmuk, komik koca burunlu atımızdı. Karlı yayladan, birkaç karaça-mın yükseldiği ve açıkta bir çaym şınl şırl aktığı bir dağ kıvrımına doğru inmekte olduğumuzu gördüm. Sonra ağaçlar arasında parlak bir ateş farkederek uyandım.

Gündüz olmuştu. Ötekileri sarsıp uyandırarak zaman kaybetmeksizin yola çıkmamız için hızla hazırlanmalarını istedim. Fırtına olanca şiddetiyle sürüyordu. Soğuk da gide-rek artıyordu. Kar, izleri hemen örterek gözlerimizi kör edi-yordu. Nihayet atlara bindik. Soyot yolu görmeye çabalaya-rak önde gidiyordu. Dağa çıktıkça kılavuzumuz sık sık şaşını-yordu. Karla dolu derin çukurlara düşüyor, kaygan kütle-ler üzerinde tökezliyorduk. Nihayet, Soyot atını döndürüp bana doğru geldi ve kararlı bir ifade ile, "Sizinle birlikte öl-mek istemiyorum; daha ileri gitmeyeceğim," dedi.

İlk hareketim kamçıma el atmak oldu. Moğolistan'a, "Vaad Edilen Toprağa" o kadar yaklaşmıştım ki umutları-mın gerçekleşmesine engel olmaya kalkışan bu Soyot bana en azdı düşmanımmış gibi görünüyordu. Fakat, kalkan eli-mi indirdim. Aklıma birdenbire umutsuz bir fikir geldi.

"Dinle," dedim. "Eğer atını geriye döndürecek olursan arkana kurşunu

yiyecek ve dağın tepesinde değil, eteğinde gebereceksin. Şimdi sana bundan sonra neler göreceğimizi söyleyeyim. Yukarıdaki kayalıklara vardığımız zaman rüzgar duracak ve tipi de dönecek. Üst taraftaki karlı yaylayı geçti-ğimiz sırada güneş çıkacak ve daha sonra, karaçamları ve açıkta akan bir çayı olan küçük bir vadiye ineceğiz. Orada ateş yakıp geceyi geçireceğiz."

88

1 - GİZEMLER, MUCİZELER VE YENİ BİR ÇATIŞMA
Soyot korkudan titremeye başladı. Şaşkınlık içinde sordu: "Noyon bu Darkat Ola dağlarından hiç geçti mi?"

"Hayır, ama dün gece bir rüya gördüm. Bu tepeyi kolay-ca geçeceğimizi biliyorum."

Soyot bağırdı:

"Size kılavuzluk yapacağım!"

Ve atını kamçılayarak uçsuz bucaksız karlı dağlara götü-ren sarp yamaca doğru grubun basma geçti.

Bir uçuşumun dar kenarından geçerken durdu ve patika-yı dikkatle kontrol etti. Fırtınanın uğultusu arasında bağırdı:

"Bugün buradan ayaklan naili birçok at geçmiş. Kar üs-tünde sürünmüş bir kırbacın izi var. Bunlar Soyot değil!"

Olayın sırrını çok çabuk öğrendik. Ansızın bir yaylım ateşi patladı.

Arkadaşlarımdan biri bağırarak elini sağ om-zuna götürdü. Yük beygirlerinden biri kulağma yediği bir kurşunla düşüp öldü. Hızla yere atlayıp kayalıkların arkası-na gizlendik, durumu inceledik. Bir dağ çıkıntısından yakla-şık yüz metre genişliğinde küçük bir vadi ile ayrılmıştık. Otuz kadar süvarinin mevzi alıp üzerimize ateş ettiğini gör-dük. Karşı taraf ilk atışı yapıncaya değin çatışmaya girmeye izin vermemiştik. Düşmanlarımız bize saldırınca arkadaşla-rıma karşılıklıta bulunma emrini verdim.

Albay Ostrovski bağırdı: "Atlara nişan alın!" Sonra So-yotla Tatar atlan yere yatırma emrini verdi. Düşmanlarımızın atlarından altısını öldürdük ve sanırım birkaçını da ya-raladık ama bundan emin olma fırsatını bulamadık. Tüfek-lerimiz kayaların ardından başım çıkarma cüretini gösteren herkesi deviriyordu. Bulduğumuz yere giderek daha yo-

89

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

ğün biçimde ateş eden Kızıl askerlerin, hiddet ve küfürle ba-ğırdıklarını işitiyorduk.

Bir anda bizim Soyotun atlardan üçünü tekmeleyip aya-ğa kaldırarak bunlardan ikisini yedeğine alıp üçüncüye atla-dığını gördüm. Tatarla Kalmuk da peşinden fırladılar. Tüfe-ğimi Soyota doğru döndürmüştüm ki Tatarla Kalmuğun o hayran olduğum atlarına binip bunun ardı sıra gitmekte ol-duklarını anlayınca tüfeğimi indirip her şeyin yolunda oldu-ğunu anladım. Kızıllar bu üçlüyü yaylım ateşine tuttular ama berikiler kayalıklar ardına gizlenip gözden kayboldular. Ateş gittikçe şiddetleniyor, ben ne yapacağıma karar vere-miyordum. Bizimkiler mermi tasarrufu yapıyordu. Büyük bir dikkatle düşmanı izlediğimden Kızılların üst tarafında, karlar üstünde, iki kara noktanın belirlediğini gördüm. Bu ka-ra noktalar ağır ağır düşmanlarımıza yaklaştılar. Ve sonra, tepeciklerin arkasında kayboldular. Tekrar meydana çıktık-larında, eteğinde Kızılların mevzi almış oldukları sarp kaya-lığın tam üst kenanndaydılar. O anda bu iki kara noktanın iki insan başı olduğuna dair hiç kuşku kalmadı. Birdenbi-re bu adamların ayağa kalkıp kollarını taş atar gibi uzatarak aşağıya bir şey fırlattıklarını gördüm. Hemen sonra kulakla-rı sağır edici iki patlama sesi duyuldu. Üçüncü bir patlama-yı, Kızılların vahşi bağırtılan arasında rasgele atışlar izledi. Atlardan birkaçı karlar arasında yamaçtan yuvarlandı ve ateşimizin altındaki askerler de gelmiş olduğumuz vadiye ne kadar hızla inmek mümkünse öyle kaçtılar.

Daha sonra Tatar bana, Soyotun, Kızıllara arkadan bom-ba ile saldırabilecekleri bir yere kadar götürmeyi önerdiğini anlattı. Subayın yaralı kolunu sardıktan ve ölmüş hayvanla-rın sırtından eşyalarımızı aldıktan sonra yolumuza devam ettik. Durumumuz oldukça karmaşıktı. Hiç kuşku yok ki,I

90

- GİZEMLER, MUCİZELER VE YENİ BİR ÇATIŞMA

Kızıl müfreze Moğolistan'dan geliyordu. Demek ki Moğolis-tan'da Kızıllar vardı. Kuvvetleri ne kadardı? Onlarla nerede karşılaşmamız sözkonusuydu? Şu halde Moğolistan "Vaad Edilmiş Toprak" değildi. Kederli düşüncelere daldık.

Bununla birlikte doğa bizi sevindirdi. Rüzgar yavaş yavaş durdu. Fırtına

dindi. Güneş, rüzgarla sürüklenen bulutların arasından daha sık ortaya çıkmaya başladı. Karla örtülü yük-sek bir yayladan geçiyorduk. Rüzgar yaylayı yer yer yalaya-rak kar yığınlarını süpürüyor, atlarımıza zahmet verip ilerle-melerine engel oluyordu. Atlardan inerek, bellerimize kadar içine gömüldüğümüz kar kümeleri arasmdan kendimize bir yol açmak zorunda kaldık. Zaman zaman içimizden biri ya da bir at yere düşüyordu. Durup bunların kalkmalarına yar-dım etmek gerekiyordu. Nihayet, iniş başladı. Bir karaçam korusunda mola verdik. Geceyi ağaçlar arasında ateş başın-da geçirdik. Dereden aldığımız su ile çay pişirdik. Birçok yer-de az önce çarpıştığımız düşmanlanmızın izlerine rastladık. Her şey, doğanın kendisi ve Darkat Ola'nın cinleri bile bize yardım etmişlerdi! Fakat, neşesizdik çünkü bizi yine tehdit eden korkunç bir belirsizlikle dehşetli yeni tehlikeler bizi bekliyordu.

91

14 Şeytan Nehri

U lan taygası ile Darkat Ola dağlarını arkamızda bırakı-yorduk. Hızla ilerledik, çünkü Moğol ovaları burada başlıyordu ve önümüzde artık dağlık engel kalmamıştı. Şu-rada burada karaçam koruları vardı. Son derece hızla akan, fakat derinliği olmayıp geçitleri kolayca aşılabilen birkaç de-reyi geçtik. Darkat ovasında iki gün süren bir yolculuktan sonra kuzeybatı yönünde, Orgorka Ola bölgesine sürülerini götürmekte olan Soyotlara rastladık. Bize keyif kaçıran ha-berler verdiler.

İrkutsk'lu Bolşevikler Moğolistan sınırını aşmışlar, Koşu gölünün güney kıyısında, Khathyl'deki bir Rus yerleşim merkezini ele geçirmişler ve gölün güneyinde bulunan bü-yük bir Lama manastırından doksan kilometre ötedeki Mö-rön Küre Rus yerleşimine yönelmişlerdi. Moğollar bize Khathyl ile Mö-rön Küre arasında hiçbir Rus birliği bulunma-dığını söylediklerinden, daha doğudaki Van Küre'ye ulaş-mak üzere bu iki nokta arasından geçmeyi kararlaştırdık. Bi-zim Soyot, kılavuzundan onay alıp üç kişiyi keşfe çıkardık-tan sonra ilerledik. Koşu gölünü çevreleyen dağlar üzerin-den, koyu renk ve bol ağaçlı ormanlarla güzellikleri bir kat

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

daha artan tepeciklerin saf altına oturtulmuş bir safiri andı-ran bu geniş, yüksek dağ gölünün görkemli manzarasını bü-yük bir hayranlıkla seyrettik. Akşamüstü büyük bir dikkatle Khathyl'e yaklaştık ve Koşu gölünden çıkarak akan, Yağa veya Egingöl adındaki akarsu kenarında durduk. Karşılaştı-ğımız bir Moğol, bizi donmuş çayın öte yakasına, Khathyl ile Mörön Küre arasında güvenli bir yoldan götürmeye razı oldu. Kıyı boyunca her tarafta çayın cinine adanmış büyük obo Tarla küçük tepecikler vardı. Moğola sorduk:

"Niye bu kadar çok obo var?" Moğol hemen yanıtladı:

"Bu tehlikeli ve hileci Şeytan Nehri'dir. İki gün oluyor ki bir araba kafiləsi bunu kırdı ve bunlardan üç hayvanla beş asker boğuldu." Geçmeye başladık. Çayın yüzeyi, saydam ve karsız, ka-lın bir cam tabakasına benziyordu. Atlarımız dikkatle ilerli-yorlardı. Bazdan düştü ve ayağa kalkmadan önce hayli çır-pındılar. Onları yedeğimizde götürüyorduk. Başları eğik, bütün vücutları titriyor ve korkuyla dolu gözlerini buzdan ayırmıyorlardı. Yaklaşık otuz santimetre kalınlığında buzun altında, çayın dibini oldukça net bir biçimde görmek olasıydı. Ay ışığında, taşlar, delikler ve su bitkileri açıkça görülüyordu. On metre ve daha fazlasını bulan derinliklerde Ya-ga'nın kudurmuş dalgaları, uzun köpükler ve dev kabarcık-larla, ürkütücü bir hızla kıvrıla kıvrık yuvarlanıyorlardı. An-sızın bir top patlamasıyla yerimden zıpladım ve olduğum yere mihlanmış gibi kalakaldım. Hemen ardından ikinci, sonra da üçüncü patlama sesi duyuldu.

Moğol eliyle bize işaret ederek, "Daha hızlı, daha hızlı yürüyün!" diye bağırdı.

- ŞEYTAN NEHRİ

Hemen yakınımızda yeni bir top sesinin ardından, bir ça-tırtı işitildi. Atlar şaha kalkıp yere kapaklandılar. İçlerinden birçoğu başlarını buza çarptılar. Bir saniye sonra buz, yarım metre genişliğinde bir delik şeklinde çatladı; öyle ki çatlağı çay boyunca görebiliyordum. Delikten o anda hızla su fiş-kırdı.

Kılavuz bağırdı: "Çabuk! Çabuk!"

Atlarımıza bu yarığı atlatıp ilerletmede hayli güçlük çek-tik. Atlar titriyor, itaatsizlik ediyor ve yalnızca güçlü bir kır-baç darbesi korkularını unutturup onları ilerletebiliyordu.

Karşı kıyıya sağ salım geçip ağaçların arasına girdiğimiz zaman Moğol kılavuzumuz bize çayın nasıl olup da bazen böyle gizemli bir şekilde açılarak büyük su kitlelerinin orta-ya çıktığını anlattı. O sırada çayın üzerinde bulunan insan-larla hayvanlar, ölüme mahkum bir durumda bulunurlar. So-ğuk ve hızlı akıntı onları sürükleyip buz tabakasının altına atar. Çatlama bazen geçmekte olan atın ayaklarının altında gerçekleşir. Öte tarafa atlamayı deneyen at suya düşer ve bir-denbire kapanan buzdan çeneler onun iki bacağına kesiverir.

Koşu gölü vadisi sönmüş bir volkanın krateridir. Bu kra-terin çevresini batı kıyısından izlemek olasıdır. Bununla bir-likte, cehennemi bir güç, hükmünü daima icra eder, ve şey-tanın zaferini ilan ederek, Moğollar obo' lar oluşturmaya ve onun adına kurulmuş sunaklarda kurbanlar vermeye zorlar.

Ertesi günün gecesiyle gündüzünü, Ruslarla karşılaşma-mak ve atlarımıza iyi otlaklar aramak için, doğuya doğru kaçmakla geçirdik. Akşamın dokuzuna doğru ileride bir ate-şin parladığını gördük. Bunun, yakınında konaklayabileceği-miz bir Moğol yurta 'sı olduğunu düşünerek ben ve dostum oraya gittik. Fakat, bizi kimse karşılamadı, ve daha da tu-

95

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

hafi Moğolların, kara gözlerinden ateşler saçan, vahşi kö-pekletince etrafımız çevrilmedi. Oysa, uzaktan ateşi gör-müştük. Şu halde burada birilerinin olması gerekiyordu. At-larımızdan inip yaklaştık. Yurta 'dan aceleyle iki Kızıl asker çıktı. Bunlardan biri bana ateş etti ise de tutturamadı. Yal-nızca eyerin altından atımı sırtından yaraladı. Kızılı bir ta-banca kurşunuyla yere serdim; öteki de dostumun bir tüfek dipçığı darbesiyle öldü. Cesetleri muayene ettik, ceplerinde, İkinci Dahili Savunma Komünist Süvari Bölüğü'ne ait belge-ler bulduk. Geceyi burada geçirdik. Belki de yurta lann sa-hipleri kaçmışlardı, çünkü Kızıl askerler Moğollara ait ne bulmuşlarsa tümünü toplayıp çuvallara doldurmuşlardı. Her türlü eşyaları üzerlerinde bulduğuna göre harekete hazır durumda buldukları kuvvetle olasıydı. Bu işten, ağaçlık içinde bulduğumuz iki at, iki tüfek, iki otomatik tabanca ile mermiler kazandık. Çantalarda, çay, tütün, kibrit ve kurşun gibi değerli malzeme bulduk.

İki gün sonra Uri nehri kıyısına yaklaşıyorduk ki, iki Rus atlıya rastladık. Bunlar, Selenga nehri vadisinde Bolşevikler-le savaşmakta olan Sutunin adında bir atamanın Kazakla-rıydı. Altay bölgesi Bolşevik karşıtlarının şefi Kaygorodof'a Sutumin'in bir mesajını götürüyorlardı. Kızıl kıtaların Rus-ya-Moğolistan sınırının boyunca her yana dağılmış olduğunu; komünist ajitatörlerin Khathyl, Ulangom ve Kobdo'ya ka-dar tüm bölgeye girdiğini, Rusya'dan kaçıp buralara sığın-mış olan bütün mültecilerin Sovyet yetkililerine teslim edil-mesi konusunda Çin makamlarını razı etmiş olduklarını, bu kişilerden öğrendik. Urga ile Van Küre yakınlarındaki Çin birlikleriyle, dış Moğolistan'ın bağımsızlığı için savaşan Bol-şevik karşıtı general Baron Ungern ve albay Kazagrandı bir-likleri arasında çatışmalar yaşandığını haber aldık. Baron Ungern iki kez yenilmişti. Çinliler de tüm yabancıların Rus

96

- ŞEYTAN NEHRİ

generali ile ilişkisi olduğundan kuşkulananarak, Urga'da bir tür sıkıyönetim kurmuşlardı.

Gördük ki durum tamamiyle değişmişti. Büyük Okya-nus'a giden yol kapanmıştı. Durumu dikkatle inceledikten sonra bizim için ancak bir tek kaçma olanağı kalmış olduğu sonucuna vardım. Çin'in yönetimi altındaki Moğol kentle-rine hiç uğramamamız, Moğolistan'ın kuzeyinden güneyine doğru geçmemiz, çölü Jassaktu Han prensliğinin güne-yinden aşmamız, Gobi'ye İç Moğolistan'ın batısından gir-memiz ve Kansu eyaletindeki doksan kilometrelik Çin top-rağından hızla geçip Tibet'e girmemiz gerekiyordu. Burada, İngiliz konsoloslarından birini bularak, Hindistan'daki her-hangi bir İngiliz limanına ulaşmayı umuyordum. Böyle bir girişimin tüm güçlüklerini çok iyi anlamıştım ama yapılacak başka bir şey de yoktu. Geriye, bu son çareye başvurmak, Bolşevik kurşunu ile ölmek veya bir Çin zindanında çürü-mek gibi seçenekler kalmıştı. Bu çılgınca girişimin tüm teh-likelerini hiçbir biçimde gizlemeksizin, düşüncemi arkadaş-larıma açtığım zaman hep bir ağızdan bana şu yanıtı verdi-ler: "Rehberlik edin, ardmızdan geleceğiz!"

Bir şey tamamiyle bizden yanaydı: Aç kalmak konusunda korkumuz yoktu; çünkü yanımızda çay, tütün, kibrit, atlar, eyer takımları, tüfekler, paltolar ve çizmeler vardı ki bunla-rı gerekirse kolayca de-ğiş-tokuş amacıyla kullanabilirdik. Bunun üzerine yeni sefer programını hazırlamaya başladık. Ulyassutay kentini sağımızda bırakıp Zaganluk'a doğru gi-derek güneye hareket edecek, sonra Jassaktu Han bölgesin-de ıssız Balir

topraklarından Naron Khuhu Gobi'den geçerek Boro dağlarına doğru gidecektik. Burada, yorgunluklarımızı gidermek ve atlarımızı dinlendirmek için uzun bir mola verebilirdik. Yolculuğumuzun ikinci bölümü küçük Go-

97

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

bi'den, Torgutlar'ın topraklarından geçecek, Kara Dağlar, Kansu yoluyla İç Moğolistan'ın batı kısmında sürecektik ve Kansu'da, Su-chou'nun batısında bir yol seçmemiz gerekecekti. Buradan, Kuku Nor bölgesine girecek, sonra güneye Yangtze nehrinin doğduğu yere kadar ilerleyecektik. Bu noktadan sonra, bildiklerim belirsizleştiyse de subaylardan birine ait bir Asya haritası sayesinde, Yangtze'nin doğduğu yörenin batısındaki sıradağlar bu nehrin havzasını, İngilizlerin yardımını sağlayacağını umduğum asıl Tibet'teki Brahmaputra havzasından ayırdığımı saptadım.

98

15 Hayaletlerin Yürüyüşü

E ro nehrinden Tibet sınırına yolculuğumuzu şöyle anlatabilirim. Karla kaplı bozkırları, dağları ve çölleri aşmış kırksekiz günde yaklaşık bin sekizyüz kilometre yol aldık. İnsanlardan hep gizlendik ve en tenha yerlerde kısa mola-lar verdik. Haftalarca tek gıdamız, ateş yakıp dikkati üzerimize çekmemek için çığ, donmuş et oldu. Bir koyun veya sığır satın almamız gerektiğinde, kendilerini Rus yerleşimcilerin yanında çalışan işçi gibi gösteren iki silahsız adam gönderiyorduk. En az beş bin baştan oluşan büyük bir antilop sürüsüne rastladığımız halde, avlanmaktan bile korkuyorduk. Balir'in arka taraflarında, "Yaşayan Buddha'nın" emri üzerine Urga'da kardeşini zehirledikten sonra tahta varis olan lama Jassaktu Han'ın topraklarında, Altay ve Abakan'dan sürülerini getirmekte olan göçebe Rus Tatarlarına rastladık. Bizi büyük bir içtenlikle karşıladılar. Bize sığır ve otuzaltı kutu çay verdiler. Hiçbir otlağı olmayan Gobi çö-

* Yaşayan buddha: Sanskrit bir sözcük olan buddha, "aydınlanmış" anlamına gelir. Teozofide ise "bilginin en yüksek derecesi"ni simgeler. Kimi Batılılar, Tibet'te tulkular olarak bilinen ve sayısız yaşamlar (enkarnasyonlar) boyun-ca "aydınlanma" sürecini deneyimleyen Lama'lar için, "yaşayan buddha'lar" deyimini kullanır. Metin boyunca, budizmin kurucusu Siddhartha Gautama Buda ile karıştırılmaması için "buddha" olarak kullanılmıştır. (Çev.n.)

99

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

lünden bu mevsimde atların geçmesinin olanaksız olduğu-nu haber vermekle de bizi olası bir ölümden kurtardılar. At-larımızla erzakımızdan bir bölümünü deşiş-tokuş ederek deve almak zorunda kaldık. Tatarlardan biri kampa, zengin bir Moğol getirerek kendisiyle pazarlık işini halletti. Moğol bize ondokuz deve vererek karşılığında bütün atlarımızla bir tüfek, bir tabanca ve en iyi Kazak eyerini aldı. Kutsal Narabañşi manastırını ziyaret etmemizi ısrarla tavsiye etti. Tibet'e giden bütün yolcuların uğrayıp dua ettikleri bu pek tanınmış manastırı ziyaret etmeyecek olursak Kutsal Hutuk-tu'ya, bu "reenkarne* olmuş Buddha"ya saygısızlık etmiş olacağımızı söyledi. Bizim Lamacı Kalmuk da Moğolun gö-rüşlerine katıldı. Kalmukla beraber oraya gitmeye karar ver-dim. Tatarlar bana manastıra armağan etmek üzere büyük ipek hâtik'ler verip ödünç dört güzel at ayarladılar. Manas-tır, doksan kilometre ötede olduğu halde saat dokuzda Kut-sal Hutuktu'nun yurta 'sına girdim.

Bu, orta yaşlı, başı tamamiyle tıraşlı, ufak ve zayıf, Jelib Djamsrap Hutuktu adında bir adamdı. Bizi çok samimi bir biçimde kabul ederek, sunduğum hafitlerle Moğol görgü kurallarını çok iyi bildiğimi görmekten çok mutlu oldu. Ger-çekten de, bizim Tatar bunu bana hayli zaman ve bir o ka-dar da sabır pahasına öğretmişti. Hutuktu beni dikkatle din-ledi. Yolculuk hakkında değerli öğütler verdi ve bir yüzük armağan etti, ki bu yüzük o zamandan beri, bütün Lamacı manastırlarının kapılarını bana açtı. Bu Hutuktu'nun adı, yalnızca Moğolistan'da değil, bütün Tibet'te ve Çin'in La-macı âleminde yüksek bir itibar görür. Geceyi görkemli yur-te'sında geçirdik ve ertesi sabah, gong, tamtam ve düdük eşliğinde müzikli âyinlerin yapıldığı kutsal yerleri gezdik.

* Re-enkarne (Latince re-incarnatio): Yeniden doğmuş, yeniden ete kemiğe bürünmüş dünyada yeniden beden edinmiş (Çev.n.)

- HAYALETLERİN YÜRÜYÜŞÜ

Davudi sesli Lamalar dualar okurken izdeşler de nakaratla-rı bir ağızdan tekrarlıyorlardı. Kutsal, "Om! Mâni padme Hung" cümlesi durmaksızın yineleniyordu.

Hutuktu bize iyi yolculuklar diledi, büyük bir san hatik armağan etti ve manastırın dış kapısına kadar eşlik etti. Ât-lara bindiğimiz zaman şöyle dedi:

"Burada her zaman, ağırlanacak konuklar olacağınızı unutmayın. Yaşam karmakarışıktır ve insanın başına her şey gelebilir. İleride Moğolistan'a tekrar dönmek zorunda kalma olasılığı var. Narabañşi Küre'den geçmemelik etmeyin."

O gece Tatarlarla buluştuk ve ertesi gün yolumuza de-vam ettik. Çok yorgun olduğumdan devenin ağır ve esnek yürüyüşü beni sallayıp dinlendirdi. Bütün gün uyukladım ve bazen de derin uykuya daldım. Bu çok kötü oldu. Çünkü uyku sırasında bir ırmağın dik kıyısını çıkmakta olan deve-min üstünden düştüm, başımı bir taşa çarptım. Bilincimi yi-tirmişim. Kendime geldiğimde üstüm başım kan içindeydi. Dostlarım etrafımı çevirmişlerdi ve yüzlerinde korku okunu-yordu. Başımı sardılar. Tekrar yola koyulduk. Çok daha sonraları, beni muayene eden bir hekimden öğrendim ki şe-kerleme sırasında kafatasımı çatlatmışım.

Önce Büyük Altaylar'ı [Moğol AltaylanJ, ardmdan Tanrı Dağlan'nm doğuda Gobi'ye doğru sürdükleri en son nöbet-çi olan Karlık Dağ'ı aştık. Sonra Gashun Gobisi'ni boylu bo-yunca kuzeyden güneye geçtik. Şiddetli bir soğuk vardı ve neyse ki soğuk kumlarda daha hızlı ilerlemek olanaklıydı. Kara Dağ'ı geçmeden önce bizleri sahtnilanıyla uyutan deve-lerimizi atlarla değış-tokuş ettik ve bu alışverişte, usta soy-guncular olan Turgut'ların utanmazca hırsızlığına uğradık.

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Dağların çevresinden geçip Kansu eyaletine geldik. Bu tehlikeli bir manevraydı; çünkü Çinliler bütün mültecileri tutukluyorlardı. Benim de Rus arkadaşlarımdan yana kor-kum vardı. Gündüzleri derelerde, ormanlarda ve çalılıklar-da gizleniyor ve geceleri zorunlu yürüyüşler yapıyorduk.

Kansu'yu aşmak için dört güne ihtiyacımız oldu. Rastladığı-mız Çin köylüleri görünüşe göre barışçı ve pek konuksever kimselerdi. Biraz Çince bilmemden ötürü, özellikle Kalmu-ğa ve benim ecza çantama ilgi gösteriyorlardı. Her tarafta pek çok cilt hastasıyla karşılaştık. Altındağ silsilesinin kuzeydoğusundaki dağlara, Nan Dağlan'na (Altın Dağ, Pamir ve Karakorum dağ sisteminin doğu koludur) yaklaşıyorduk ki Tibet'e gitmekte olan büyük bir Çin tüccar kervanına yetişip takıldık. Üç gün bu dağla-ın bitmez tükenmez dereleri içinde dolaştık veya geçitlerin-den aştık. Bu güç yollarda Çinlilerin en iyi patikaları seç-mekte olduklarına dikkat ettik. Ben, bütün bu yollardan ya-rı bilinçli bir halde geçtim. Koko Nor'u ve bütün büyük ne-hirleri besleyen bataklık göller grubuna doğru gidiyorduk. Yorgunluk, sinir gerginliği ve başıma yemiş olduğum darbe bende sıtma ve titreme nöbetlerine neden olmuştu. Kimi kez ateşler içinde yanıyor, bazen de çenelerim birbirine çar-pacak kadar titriyordum; öyle ki, ürken atım beni birkaç kez üzerinden atmıştı. Hezeyanlar geçiriyor, bağılıyor veya ağ-lıyordum. Ailemi sayıklıyordum, onları yanıma çağırıyor-dum. Bir rüyadaymışçasına anımsıyorum ki arkadaşlarım beni eyerden alıp yere indirdiler. Bana Çin brendisi içirdiler ve aklım biraz başıma geldikten sonra aramızda şu konuş-maların geçtiğini hayal meyal anımsıyorum:

Bana, "Çinli tüccarlar batıya doğru gidiyorlar, biz ise gü-neye gitmeliyiz," dediler.

102

- HAYALETLERİN YÜRÜYÜŞÜ

Ben, sert bir ifade ile, "Hayır, kuzeye!" dedim. Arkadaşlarım, "Hayır, güneye!" diye ısrar ettiler.

"Haydi siz de oradan! Daha az önce Küçük Yenisey'i yü-zerek geçtik. Oysa Algyak kuzeydedir," dedim

Arkadaşlarım itiraz ettiler:

"Biz Tibet'teyiz. Brahmaputra'ya varmamız gerekiyor."

Brahmaputra!.. Brahmaputra!..

Bu sözcük, alev alev yanan beynimde dönüp dolaşüyor, ve kafamın içinde müthiş gümbürtülerle karışıklıklara neden oluyordu. Ansızın her şeyi anımsayıp birden gözlerimi açtım. Dudaklarımı güçlkle kımıldatabiliyordum. Kendimden geç-tim. Arkadaşlarım beni Sharkhe manastırına götürdüler. Bu-rada, bir Lama-hekim, fatil denilen bir tür Çin ginsengiiün suyunu içererek beni hızla kendime getirdi. Lama-hekim, bi-zimle planlarımız hakkında tartışırken, Tibet'i geçip geçeme-yeceğimize

dair ciddi kuşkulana olduğunu belirtti. Fakat bana kuşkulana ilişkin herhangi bir şey açıklamak istemedi.

103

16 Esrarengiz Tibet'te

O ldukça uzun bir yol bizi Sharkhe'den dağlar araşma gö-türdü ve manastırdan ayrıldıktan beş gün sonra, orta-sında büyük Koko Nor [Ch'ing Hail gölünün yayıldığı, mer-divene benzer dağlara [Nan Dağları] ulaştık. Eğer Finlandiya "bin göller ülkesi" adını hak ediyorsa, Koko Nor bölgesi de "milyon göller diyarı" adını fazlasıyla hak etmektedir. Sa-yısız bataklıklar, göller, derin ve balçıklı çaylar arasından ge-çen zigzaglı bir yolu izleyerek bu gölün çevresini batıdan do-lanarak geçtik. Sular burada henüz buzla örtülü değildi; rüz-garların kamçılıyıcı soğuğunu ancak dağların tepesinde his-settik. Yerlilere pek seyrek rastladık ve bizim Kalmuk, yanla-rından hiç de sık olmayarak geçtiğimiz çobanlar sorguya çe-kerek yolumuzu bulmayı başarabildi. T'o-so Hu gölünün do-ęu kıyısından sapıp ilerideki bir manastıra kadar gittik ve bir süre burada dinlenmek üzere kaldık. Bu kutsal yerde bizim-le birlikte bir başka ziyaretçi kafilesi daha bulunuyordu. Bunlar Tibetli'ydi. Oldukça küstah davranıp bizimle görüş-meyi reddettiler. Hepsi Rus tüfekleriyle silahlanmış, göğüsle-ri fişekli ve mermi yerleştirilmiş olan kemerleri de ikişer üçer tabancayla donanmıştı. Bizi dikkatle incelediler. Askerî gücümüzü tahmin etmeye çalıştıklarını hemen anladık. Aynı

105

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -
gün, adamlar oradan ayrıldıktan sonra, Kalmuktan, tapına-ğın başrahibinden bunların kim olduğunu öğrenmesini iste-dim. Rahip uzun süre kaçamak yanıtlar verdi. Fakat, kendi-sine Narabañşi Hutuktusu'nun yüzüğünü

gösterip ayrıca bü-yük bir san hatik armağan edince dili çözüldü:
"Bunlar kötü insanlardır, onlardan çekiniriz..."

Bununla birlikte, bunların adlarını söylemiyor ve gerekçe olarak da, bir kimsenin babasının, öğretmeninin veya şefi-nin admı bildirmeyi yasaklayan, budist topraklarda geçerli bir yasayı öne sürüyordu. Bu geleneğin, kuzey Tibet'te ol-duğu gibi kuzey Çin'de de sürmekte olduğunu daha sonra fark ettim. Hong* çeteleri bu bölgelerde dolaşıyorlardı. Tüccarlarından ve manastırlardan topladıkları haraçlarla bölgeye egemen oluyorlardı. Olasılıkla çete, bu Tibet manastırını da ele geçirmişti.

Yolculuğumuza devam ederken uzaklarda, ufukta, hareketlerimizi büyük bir dikkatle gözden geçirmekte oldukları-nı sandığımız bazı tek tük atlılar sık sık dikkatimizi çekiyor-du. Kendilerine yaklaşım görüşme girişimlerimiz hep boşa çıktı. Küçük hızlı atları üzerinde hayaletler gibi kaybolu-veriyorlardı. Sarp ve geçilmesi güç Hamşan geçidine yaklaşıyor ve geceyi orada geçirmeye hazırlanıyordu ki, ansızın uzaklarda, üst taraf muzdaki bir dağ sırtından, tümüyle beyaz, kırk kadar atlı görüldü. Önceden hiçbir uyanda bulunmaksızın üzerimize kurşun yağdırdılar. Bizim subaylardan ikisi bağırarak yere yuvarlandı. Bunlardan biri derhal öldü, diğeri ise birkaç dakika daha yaşadı. Adamlarıma kar-

Hong: Pinyin yazımında "cohong", Wade-Giles yazımında "kung-hung". Çin'de merkezî yönetimin, 1800'lerin ortasında Kanton'da batılı tüccarlarla ticaret yapmaya yetkili kıldığı Çinli tüccarların oluşturduğu lonca. O yıllarda "hong tüccarları" olarak bilinen bu kesim, 1920'lerde olasılıkla, yazarın "çete" sözcüğüyle tanımladığı tekelci bir gruba dönüşmüştü. (Çev.n.)

106

- ESRARENGİZ TİBET'TE

şılıkta bulunma iznini vermedim ve Kalmuğu yanıma alıp görüşmeci olarak beyaz bayrak sallaya sallaya kendilerine doğru ilerledim. İlk önce üzerimize iki el ateş ettiler. Fakat sonra ateşi keserek tepeden bize birkaç atlı gönderdiler. Görüşmeye başladık. Tibetliler bize Hamşan'ın kutsal bir dağ olduğunu ve geceyi burada geçirmememiz gerektiğini anlatıp kendimizi güvende sayabileceğimiz bir noktaya kadar yolumuza devam etmemizi söylediler. Nereden gelip nereye gittiğimizi sordular. Yolculuğumuzun hedefi hakkında verdiğimiz ayrıntılı bilgilere yanıt olarak da Bolşevikleri tanıdıklarını ve onları, beyaz ırkın boyunduruğu altında ezilen Asya halklarının kurtarıcıları olarak kabul ettiklerini

söyle-diler. Hiç kuşkusuz onlarla politik tartışmaya girişme niye-tinde değildim. Arkadaşlarımın yanına döndüm. Kamp ye-rimize doğru inerken her an arkamdan bir kurşun yemeyi bekledim. Fakat, Tibetliler ateş etmediler. İki arkadaşımızın cesetlerini, yolculuğumuzdaki güçlük-lerle tehlikelerin hazin bir armağanı olarak taşlar arasında bıraktıktan sonra yolumuza devam ettik. Bitkin atlarımız sık sık durakladıkları, hatta bazıları süvarileri altında yere yat-tıkları halde biz kendilerini durmadan ilerlemeye zorladık ve tüm gece boyunca yol aldık. Nihayet, güneş yükseldiğin-de mola verdik. Eyerlerini sırtlarından almadan atlarımızı biraz yatıp dinlenmeye bıraktık. Karşımızda, Ma-Çu ırmağı-nın bulunduğu bataklık bir ova uzanıyordu. Tezek ateşi ya-kıp çay kaynatmaya başladık. Yine, habersizce, her yandan üzerimize kurşun yağdı. Hemen kayaların arkasında mevzi alıp bekledik. Ateş daha yoğunlaşıp yakınlaştı. Saldırganlar etrafımızı çevirdi. Kurşun yağmuru sıklaştı. Pusuya düşmüş-tük ve umutsuz durumdaydık. İyice anladık ki ölüm alnımı-zın yazısıydı. Adamlarla görüşmeyi tekrar denedim. Ne var ki, beyaz bayraklarla ayağa kalkar kalkmaz yanıt olarak ge-

107

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

len kurşunlardan biri bir kayaya çarpıp sekti ve sol bacağı-ma girdi. O anda arkadaşlarımızdan biri daha vurulup öldü. Başka seçeneğimiz yoktu, biz de karşılık vermeye başladık. Çatışma iki saat kadar sürdü. Aramızdan üç kişi hafifçe ya-ralandı. Olanaklarımız ölçüsünde direndik. Honglax yakla-şıyor, durum giderek umutsuzlaşıyordu.

Bizlerden biri, deneyimli bir albay, "Hiç şansımız yok! Atlara atlayıp hemen yola çıkmak gerek... Nereye olursa ol-sun!.."

"Nereye olursa olsun!" Bu, dehşet bir sözdü! Bir an bir-birimize danıştık. Çok açıktı ki, bu haydutlar peşimizi bırak-madıkça, Tibet'in içlerine ne kadar girersek girelim canlı olarak kurtulmamız olanağı da o kadar azalacaktı.

Moğolistan'a dönmeyi karar verdik. Fakat nasıl dönecek-tik? Bunu biz de bilmiyorduk. İşte böylece geri çekilmeye başladık. Durmadan ateş ederek kuzeye doğru yola çıktık. Birbiri ardına üç arkadaşımız daha düştü. Dostum Tatar, boynunda bir kurşunla yatıyordu. Ondan sonra, iki genç ve güçlü subay acıyla haykırarak eyerlerinden yuvarlanırken ruh halimizin canlı örnekleri olan ürkmüş atlan da, çılginca bir korku içinde çölde kaçıyorlardı. Bu durum, Tibetlileri daha da cesaretlendirmişti. Bir mermi sağ ayak bileğimdeki kayış tokasına çarptı ve onu, tam bileğin üst

tarafmdan, de-ri ve kumaş parçalarıyla birlikte, içeri soktu. Eski dostum zi-raatçi, omzunu tutarak bağırdı. Sonra, onun, kanlı alnını si-lip olabildiğince sardığını gördüm. İki saniye sonra bizim Kalmuk arka arkaya iki kez aynı elinin ayasmdan yaralandı. Eli paramparça olmuştu. Tam bu sırada onbeş kadar Hong üzerimize saldırdı. Albay emir verdi: "Yaylım ateşi açın!"

108

- ESRARENGİZ TİBET'TE

Altı haydut yere serildi. Atlarından yuvarlanan diğer ikisi de kaçmakta olan arkadaşlarına yetişmek için bütün hızlarıy-la koşmaya başladı. Birkaç dakika sonra düşman, ateşi kesip beyaz bayrak salladı. İki atlı bize doğru ilerledi. Görüşme sı-rasında öğrendik ki liderleri göğsünden vurulmuş ve bunlar da bize, adama ilk tedavisini yapmamızı istemek üzere geli-yorlarmış. O anda bir umut ışığı görür gibi oldum. Ecza çan-tamı alıp Kalmuğu da çevirmen olarak yanımda götürdüm.

Arkadaşlarıma, "Şu iblise potasyum siyanür verin," de-dim. Fakat, başka bir planım vardı.

Bizi yaralı liderlerinin yanına götürdüler. Kayalıklar ara-sında, at örtüleri üzerine yatmışlardı. Tibetli olduğunu söy-lediyse de yüz hatlarından olasılıkla Türkistan'm güneyinden gelme bir Türkmen olduğunu hemen anladım. Bana ürkek ve yalvaran bir tavırla baktı. Yaptığım muayene sonucunda kur-şunun, göğsünü soldan sağa delip geçtiğini, ve adamın çok kan kaybettiğini, bitkin düştüğünü anladım. Vicdanımın em-ri doğrultusunda elimden geleni yaptım. Kendisine uygula-nacak tüm ilaçları, hatta iyodoformu, zehir olmadığını kanıt-lamak amacıyla ilk önce dilimle denedim. Yaralı yeri iyotla yaktım, üzerine iyodoform döktüm, sonra sardım. Yaralıya dokunulmaması, yatmakta olduğu yerden kesinlikle kımılda-tümamamasını söyledim. Daha sonra, bir Tibetliye pansumanın nasıl değiştirileceğini öğretip pamuk, sargı ve biraz da iyodo-form bıraktım. Ateşi şimdiden çıkmakta olan hastaya bolca aspirin verdim. Çok sayıda kinin tableti de bıraktım. Bundan sonra, orada hazır bulunanlara bizim Kalmuk aracılığıyla hi-tap ederek, çok ciddi bir tavırla şunları söyledim: "Yara çok tehlikeli ama şefinize çok etkili bir ilaç verdim. Kurtulacağımı umarım. Ancak, bunun gerçekleşmesi bir ko-şula bağlı: Biz, zararsız yolculara, durup dururken saldırma-

109

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

sı için ona musallat olan cinler, bir tek kurşun daha atılacak olursa kendisini derhal öldüreceklerdir. Hatta silahlarınızda mermi bile bırakmamalısınız..."

Bu sözler üzerine bizim Kalmuğa tüfeğini boşaltmasını söyledim. Ben de tabancamdaki bütün kurşunları çıkardım. Tibetliler köle gibi itaat edip benim yaptığımın aynısını yaptılar. Sözlerime devam ettim:

"Şunları sakın unutmayın: Tam onbir gün ve onbir gece buradan kıvıldamayacak ve tüfeklerinizi de doldurmaya-caksınız. Yoksa ölüm iblisi şefinizi ele geçirip sizin de peşinizi bırakmayacak!.."

Sözlerimi bitirir bitirmez Narabañşi Hutuktusu'nun yü-züğünü parmağımdan çekip çıkararak başları üzerinde gezdirdim.

Arkadaşlarımla yanına dönerek kendilerini yatıştırdım. Haydutların yeni saldırılarına artık hedef olmayacağımızı, ama Moğolistan yolunu tekrar bulmaya çalışmamız gerektiğini söyledim. Atlarımız öyle bitkin, öyle zayıftılar ki etsiz kemiklerine paltolanmamızı asmak olasıydı. Burada iki gün kalarak yaralı şefi sık sık yokladım. Bu iki gün, hafif olan yaralarımızı sanp biraz dinlenmemize olanak sağladı. Ne yazık ki sol baldırdaki kurşunla sol bacağımın bileğinde duran bütün o çizme parçalarını çıkarmak için yalnızca bir bıçağım vardı. Kervan yolları hakkında haydutlardan bilgi aldıktan sonra anayollardan birine kısa zamanda varma olanağını bulduk. Oradan da, şansımız varmış ki, Urga'daki Yaşayan Buddha'dan Lhasa'daki Dalay Lama'ya bir mesajını ulaştır-mak üzere kutsal bir görev alan ve yola çıkan genç Moğol prensi Pounzig'in kervanına rastladık. Prens; at, deve ve yi-yemek maddeleri satın almak konusunda bize yardım etti.

110

- ESRARENGİZ TİBET'TE

Bütün silahlarımızla eşyalarımız, yolculuk sırasında at, deve ve yiyecek alımında kullanılmış olduğundan Hutuktu'-nun bizi büyük bir sevinçle karşıladığı Narabañşi manastırı-na adeta soyulmuş, beş parasız bir durumda geldik.

Hutuktu, "Geri geleceğinizi biliyordum," dedi. "İlahi güçler bana her şeyi bildirdiler..."

Küçük grubumuzdan altı kişi, güneye doğru olan cesur seferimizin bedelini

yaşamlarıyla ödeyerek, Tibet'te kalmış-lardı. Geriye dönen oniki kişi, manastırda onbeş gün kaldık. Biraz kendimize gelip bu fırtınalı deniz üzerinde, olayların bizi nasıl olup da yüzeyde bırakacağını ve kaderin gösterdiği limana doğru nasıl yönelteceğini düşündük. Subaylar, ül-kelerini yok etmeye niyetlenen Bolşeviklerle savaşmak üzere Moğolistan'da kurulmakta olan bir birliğe katıldılar. Yol arkadaşım ben, daha güvenli bir yere doğru kaçıp kurtul-ma mücadelesi sırasında yaşayabileceğimiz her türlü mace-ra ve tehlikeyi göze alarak, Moğolistan düzlükleri üzerinden yolumuza devam etmeye hazırlandık.

Bu zahmetli seferin sahneleri şu anda gözlerim önünde tekrar canlanırken bu satırları dayanıklı dev dostum, felaket yoldaşım ziraat mühendisine, Rus yol arkadaşlarıma, ve özellikle, bedenleri Tibet dağlarında ebedi uykularına dalıp dinlenmekte olanlarımıza; albay Ostrovski, yüzbaşı Zubof ile Turof, teğmen Pisaryevski, Kazak Vernigora ve Tatar Muhammed Spirin'in kutsal anılarına ithaf ediyorum. Gös-termiş oldukları yardımlardan ve dostluktan ötürü Noyon ve Ta Lama olan Soldyak prensine, Narabaşı manastırının Kampo Gelong'u sayın Jelib Djamsrap Hutuktu'ya da derin şükranlarımı sunmak istiyorum.

111

Cinler ve Periler Ülkesi

I

17 Esrarengiz Moğolistan

U çsuz bucaksız ve sırlarla dolu Asya'nın tam ortasında, zengin bir ülke yer alır. Bu ülke, Tanrı Dağları'nın kar-lı yamaçlarından, batı Çungarya'nın kızgın kumlarından Sa-yan Dağları'nın ağaçlı tepelerine ve Çin Seddi'ne kadar, Or-ta Asya'nın geniş bir bölümünü kaplar.

Halkların, tarihin ve efsanelerin beşiği; gizemli yüzükle-rini, kadim göçebe yasalarını, Gobi'nin kumlarına gömülü başkentlerini buralarda bırakmış olan kan dökücü fatihlerin anayurdu... Keşişlerin, iblislerin, Kubilay Han'ın ve Cengiz Han'ın soyundan gelme hanlarla prenslerin diyan:

Burası Moğolistan'dır.

Rama, Sakkia-Mouni, Djonkapa ve Paspas kùltlerinin Ta Kùre ya da Urga'daki Yaşayan Buddha -Lamacı dinsel inanç-ta Buda'nın üçüncü enkarnasyonu- Bogdo Gheghen'in; esra-rengiz hekimlerin, kâhinlerin, büyücülerin, falcıların ve cadı-ların; geçmişte Asya ile Avrupa'nın yansı üzerinde saltanat sürmüş büyük hükümdarların düşüncelerini unutulmaksızın saklayan esrarlı sıvastika'nın diyarı: Burası Moğolistan'dır.

Çıplak dağların, güneş altında yanıp, soğuktan ölüveren yaylalann diyarı; sığır ve insan hastalıklarının egemen oldu-

115

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

ğü; vebanın, şarbonun, çiçek hastalığının yuvası; kaynar su-lar, tekinsiz dağ geçitleri, içlerinde balık kaynaşan kutsal göller diyarı; kurtların, antilopların, dağ keçilerinin, en na-dir hayvan türlerinin yurdu; milyonlarca dağsıçanına birden rastlanan, hiçbir zaman yular görmemiş yaban atlarının ve eşeklerinin bulunduğu coğrafya; ovalarda terkedilmiş be-denleri bir çırpıda parçalayıp yutan vahşi köpeklerle yırtıcı kuşların diyarı: Burası Moğolistan'dır.

Zamanında Çin'i, Siyam'ı, kuzey Hindistan'ı ve Rusya'yı fethetmiş ve Leh şövalyelerinin demir mızraklarına karşı göğüslerini siper etmiş, başıboş ve yabanıl Asya'nın işgal edilmesine karşı tüm Hıristiyan âlemine direnen ilkel halkın, şimdi ölen ovaların kum ve tozu üzerinde atalarının kemik-lerinin beyazlanmakta olduğunu gören halkın yurdu.

Doğal zenginliklerle dolu olan, hiç ürün vermeyen, her şeye muhtaç bulunan, büyük bir dünya felaketinde tümüyle harap olan, ıstırapları artan bahtsız ve esrarengiz diyar: Burası Moğolistan'dır!

Kader beni, Tibet'ten geçip Hint Okyanusu'na erişmek için atıldığım başansız girişimden sonra, altı aylık bir yaşam ve özgürlük mücadelesi yapmak üzere işte bu topraklara ge-tirdi, bıraktı. Eski ve vefakâr dostumla ben, 1921 yılında Moğolistan'da yaşanan olaylara* ister istemez karışmak zo-runda kaldık. Moğol ulusunun sakinliğini, iyiliğini, dürüst-

"1921 olayları": Resmi tarihe göre, Rusya'da, 1917 Ekim Devrimi sonrası-daki gelişmeler üzerine, Çin Moğolistan'ı işgal etti ve yönetimi, Çin Cum-huriyeti'ne katılmaya zorladı. O sırada Bolşeviklerden kaçarak Moğolis-tan'a giren ve "Deli Baron" (Ungern von Sternberg) komutasındaki Beyaz-lar, Çin işgaline son vermekle birlikte, Moğol halkına karşı acımasız baskı-lara giriştiler. 1921 Temmuzunda Kızıl Ordu'dan yardım

alan devrimci Moğol güçleri, işgalcileri yenilgiye uğratarak başkenti ele geçirdiler. Bu sü-reç, 26 Kasım 1924'te Moğolistan Halk Cumhuriyeti'nin ilan edilmesiyle son buldu. (Çev.n.)

116

- ESRARENGİZ MOĞOLİSTAN

lüğünü, bu çırpıntılı devrede takdir etme olanağını buldum. Moğol ulusunun ruhunu okudum; bu ulusun acı ve umutla-rının tanığı oldum; gizemin tüm yaşama egemen olduğu, bi-linmeyen karşısında insanların yaşadığı baskı ve korkunun yarattığı dehşetin tanığı oldum.

Şiddetli soğuklar sırasında ırmaklar gördüm, ki üzerleri-ni kaplayan buz tabakasını gök gürültüsünü andıran çatırtı-larla kırdılar; göl kıyılarına insan kemikleri fırlatıp attılar; dağlar arasındaki derin vadilerde bilinmeyen ve yabanıl ses-ler işittim; çamurlu bataklıklar üzerinde belli belirsiz ateşler dolaştığını gördüm. Yanan göllere tanıklık ettim; erişilmez sivri tepelere gözlerimi dikip baktım; kışın birçok yılanın kaynaştığı hendeklere rastladım; ezelden donmuş çayların üzerinden geçtim; kayaklıklarda, develeri, atlıları ve araba-ları taş kesilmiş kervanları çağrıştıran şekiller gördüm; kıraç dağlar gördüm, ki kıvrımları batan güneşin kana boyadığı, şeytanın mantosundaki kıvrımlara benziyordu. Yaşlı bir çoban, lanetli Hangaylar'ın yamaçlarını göstere-rek, "Yukarıya bakın!" diye bağırdı. "Bu dağ değil! Bu, kızıl paltosuna bürünüp uzanan ve iyi ruhlara karşı olan savaşma yeniden başlamak üzere sabahı bekleyen O'nun ta kendisi!.."

Onu dinlerken Vroubel'in mistik tablosunu anımsıyor-dum. Yaklaşan kurşunî bir bulutun altında, çehresi yan sak-lı şeytanın erguvanı ve lacivert mantosuna bürünmüş olan aynı çıplak dağlardı bunlar. Moğolistan, gizemlerin ve iblis-lerin korkunç ülkesidir.

Bu yüzden, burada, göçebe kabilelerin kadim yaşam dü-zeninin her bozuluşunun; hüznün ve acının kül rengi peleri-nine veya savaşın ve intikamın mor mantosuna bürünüp çıp-lak dağlara uzanmış olan şeytanın zevki adma bir kan ve dehşet akıntısına dönüşmesine hiç şaşmamak gerekmektedir.

117

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Koko Nur bölgesinden dönüp Narabañşi manastırında birkaç gün dinlendikten sonra, Batı Dış Moğolistan'ın baş-kenti olan Ulyassutay'a gittik. Bu, batıda gerçekten Moğol olan son kenttir. Moğolistan'da tümüyle Moğol olan üç kent vardır: Urga, Ulyassutay ve Ulangom. Dördüncü kent olan Kobdo ise temel olarak Çin özellikleri taşır. Kobdo kenti, Pekin'in veya Urga'nın etkisini ancak ismen bilen göçebe kabilelerin yaşadığı bu bölgenin Çin yönetimi altındaki mer-kezidir. Ulyassutay ile Ulangom'da, Çinli yöneticilerle, ba-şıbozuk askerî birliklerin dışında, Yaşayan Buddha'nın ira-desiyle atanmış valiler veya "sait"ler vardır.

Bu kente gelir gelmez kendimizi bir politik tutkular deni-zinde bulduk. Moğollar, büyük bir ajitasyon içerisinde, Çin-lilerce ülkelerine uygulanan politikayı protesto ediyorlardı. Kızgınlık içinde olan Çinliler de, Moğolistan'ın Pekin'den zorla koparılmış olan özgürlüğünden bu yana geçen döneme ait vergilerin verilmesini istiyorlardı. Kente ve büyük manas-tırın çevresine yıllardan beri yerleşmiş bulunan Ruslar, hizip-lere ayrılıp birbiriyle mücadeleye girişmişlerdi. Dış Moğolis-tan'ın özgürlüğünü korumak amacıyla Rus generali Baron Ungern von Sternberg'in komutasında başlamış olan çatış-malara ilişkin Urga'dan haberler geliyordu. Rus subay ve mültecilerinden birlikler oluşturuluyor ve bunların varlığını, Çin yetkilileri protesto ederken Moğollar da hoşnutlukla ka-bul ediyorlardı. Moğolistan'da beyaz Rus birliklerinin oluştu-rulmasından rahatsızlık duyan Bolşevikler, Ulyassutay ile Ur-ga'ya İrkutsk'tan askerî birlikler gönderiyorlardı. Bolşe-vik'lerden Çin komiserlerine gelen haberciler bunlara her tür-lü öneriyi getiriyorlardı. Öte yandan, Moğolistan'daki Çinli yetkililer Bolşeviklerle aşamalı bir şekilde gizli ilişkiler kuru-yorlardı. Khathyl ile Ulangom'da bulunan Rus mültecilerini bunlara teslim ediyorlar ve böylelikle de uluslararası hukuku;,* .1

118

I- ESRARENGİZ MOĞOLİSTAN

ihlâl ediyorlardı. Urga'da Bolşevikler bir Rus komünist bele-diyesi kuruyorlar, buradaki Rus yetkilileri hiçbir şey yapmı-yorlardı. Kızıl kıtalar, Koşu gölü ile Selenga vadisi bölgelerin-de Beyaz Rus birlikleri ile kanlı çatışmalara girişiyorlardı. Çin yetkilileri Moğol kentlerine garnizonlar yerleştiriyor ve bu ka-rışıklığı tamamlamış olmak üzere de, Çin birlikleri durumdan yararlanıp yağma ve hırsızlık amacıyla evlere giriyorlardı.

Uryanhay, Moğolistan, Torguteli, Kansu ve Koko Nor'da Yenisey boyunca sürmüş olan çetin ve tehlikeli yolculuk sonrasında biz nasıl da bir belaya

çatmıştık!..

Sadık dostum bana, "Biliyor musun," dedi, "İnsanı böyle her gün biraz daha tasalandıran haberler bekleyeceğime, par-tizanları boğup hong çeteleriyle dövüşmeyi tercih ediyorum?"

Hakkı vardı, işin en korkunç yanı şuydu: Olumlu olaylara ait haberlerin bize dedikodularla, söylentilerle karışarak gel-diği bu kasırga ile bu kargaşa arasında Kızıllar karışıklıklar-dan yararlanarak Ulyassutay'a yaklaşip bir tek mermi bile yakmadan herkesi ele geçirebilirlerdi. Bu denli az güvenli olan bir kentten hoşnutluk içinde çıkar giderdik ama nereye gideceğimize dair en ufak bir fikrimiz yoktu. Kuzeyde Kızıl Ordu partizanları bulunuyorlardı. Güneyde arkadaşlarımızı yitirmiş ve kendi kanımızı dökmüştük; batıda Çin yöneticile-riyle askerî birlikleri faaliyetleydi. Doğuda savaş patlamıştı ve Çin yetkililerinin koydukları sansüre karşı, gelen haberler Dış Moğolistan'ın bu bölümündeki durumun ciddiliğini dile getiriyordu. Bu durumda, tercih edebileceğimiz bir seçenek yoktu. Ulyassutay'da kalmaktan başka çaremiz kalmamıştı. Burada birçok Polonyalı askerle iki Polonyalı aile ve iki Ame-rikan firması vardı ve herkes aynı kötü koşullar içerisinde bu-lunmaktaydı. Olayların gelişimini dikkatle izleyerek birleştik ve kendi istihbaratımızı kendimiz kurduk. Gerek Çin komise-

119

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

ri, gerek Moğol sait ile iyi ilişkiler kurmayı başardık. Bu da, ne yapacağımızı belirlemede bize çok yardımcı oldu.

Moğolistan'daki tüm bu olayların ardında aslında neler yatıyordu?

Ulyassutay'daki işten anlar Moğol sait bana bu durumu şöyle açıkladı:

"Moğolistan, Çin ve Rusya arasında 21 Ekim 1912, 23 Ekim 1913 ve 7 Haziran 1915 tarihlerinde yapılmış olan ant-laşmalara göre, Dış Moğolistan özgürlüğüne kavuşuyordu. Bizim 'San İncin' ruhani lideri olan Yaşayan Buddha, Bogdo Djebsung Damba Hutuktu Han unvanıyla, Khalkha ile Dış Moğolistan'daki Moğolların hükümdarı oluyordu. Rusya, gücünü sürdürüp Asya politikasına özen gösterdiği sürece Pekin hükümeti anlaşmaya uydu. Fakat, Almanya ile olan savaşın başlangıcında Rusya, Sibiry'a'dan birliklerini çekmek zorunda kalınca, Pekin, Moğolistan'da kaybetmiş olduğu haklarını geri istemeye başladı. Bunun içindir ki 1912 ve 1913 antlaşmaları, 1915 uzlaşmasıyla tamamlanmış-tır. Bu, böyle olmakla birlikte 1916'da, bütün Rus kuvvetle-rinin şanssız bir savaşta bir yerde toplanması ve daha son-raları, ilk Rus devriminin 1917 Şubatı'nda başlayıp Romanof hanedanını devirmesi üzerine, Çin hükümeti Moğolistan'ı açıkça işgal etti. Bütün

Moğol bakanlarla sait lerini azledip Çin'e sempatisi olan kimseleri bunların yerine getirdi; özerk-lik yanlısı birçok Moğol tutuklanıp Pekin'e cezaevlerine gön-derildi. Çin, Urga ile diğer Moğol kentlerinde kendi ege-menliğini kurdu. Yönetimi, Kutsal Bogdo Han'ın elinden al-dı; onu Çin kararnamelerini imzalayan bir robota dönüştür-dü. Sonunda, Moğolistan'a kendi askeri birliklerini soktu. O andan itibaren Moğolistan, yığınla Çinli tüccar ve işçinin akı-nına uğradı. Çinliler, 1912 yılına kadar olan tüm vergi ve ödentileri istemeye başladılar. Moğol nüfusun malları hızla ellerinden alındı. Şimdi, kentlerle manastırlar civarında, so-

120

- ESRARENGİZ MOĞOLİSTAN

yulup iflasa sürüklenmiş Moğol kalabalıklarının yeraltı izbe-lerinde yaşadıkları görülüyor. Bütün tezgahlarımıza, bütün hazinemize el konuldu. Bütün manastırlar vergi vermeye zorlandı. Ülkelerinin özgürlüğü için çalışan tüm Moğollara zulüm yapıldı. Çinliler para, nişan ve rütbe vererek satın al-dıkları yoksul Moğol prenslerinden kendilerine yandaşlar bulmayı başardılar. Yönetici sınıfın, Hanların, Prenslerin Yüksek Lamaların ve aynı zamanda mağdur ve mazlum hal-kın geçmişte Moğol hükümdarlarının Pekin'i ve Çin'i elleri-ne geçirip, onu Asya'da en yüksek düzeye çıkarmış olduğu-nu anımsayarak davranan Çinli yöneticilere karşı niçin düş-manca davrandıkları kolaylıkla anlaşılır. Ne var ki, ayaklan-ma olanaksızdı. Silahımız yoktu. Tüm liderlerimiz gözhapsi altındaydılar. Silahlı bir direniş hareketi, Moğolistan'ın öz-gürlük mücadelesinde daha önceden açlık ve işkence sonu-cunda seksen soylu Prens ve Lamamızın ölmüş oldukları Pe-kin cezaevlerinde son bulacaktı. Halkı ayağa kaldırmak için olağanüstü bir şey olması gerekiyordu. Hareketin başlaması-na neden olanlar, Çinli yöneticilerin kendileri, general Cheng Yi ile general Chu Chi-hsiang oldu. Kutsal Bogdo Ha-n'ın kendi sarayında tutuklandığını bildirdiler ve kendisine de Moğollarca yasal olarak Kutsal Yaşayan Buddha olduğu kabul edilmeyen, Pekin hükümetinin eski kararnamesini anımsattılar. Bu kadarı fazlaydı. Derhal, halk ile onun Yaşa-yan Tanrısı arasında gizli ilişkiler kuruldu: Kutsal unvanının kurtarılıp halkımıza bağımsızlık ve özgürlüğünü geri getire-cek mücadele planları yapıldı. Buryatlar'ın büyük hükümdarı Djam Bolon'dan yardım gördük. Bu hükümdar o zaman-lar Transbaykallar'da Bolşeviklerle savaşmakta olan General Ungern'le müzakereye oturdu. Çinlilere karşı olan savaş-ımızda bize yardım için kendisini Moğolistan'a çağırdı. Ba-ğımsızlık mücadelemiz o zaman başladı..."

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Ulyassutay Sait'i durumu bana işte böyle anlattı. Daha sonra, öğrendim ki Moğolistan'ın bağımsızlığı için savaşma-yı kabul etmiş olan Baron Ungern, kuzey eyaleti Moğollan-nın seferberlik emrinin hemen verilmesini istedi ve Kerulen nehri boyunca ilerlemekte bulunan kendi birliğiyle Moğolis-tan'a girmeye karar verdi. Bir süre sonra da albay Kazagran-di komutasındaki diğer Rus birliğiyle birleşti ve seferber edi-len Moğol süvarilerinin yardımıyla Urga'ya saldırdı. İki kez yenildiyse de 3 şubat 1921 tarihinde kente girmeyi başardı ve Hanlar, Yaşayan Buddha'yı tahtına tekrar oturttu. Ancak, mart sonuna gelindiğinde, bu olaylar Ulyassu-tay'da henüz bilinmiyordu. Ne Urga'nın düştüğünden, ne de Tuul nehri kıyısı ile Urga ve Ude [Ulan-Ude] arasındaki yollarda cereyan etmiş olan çatışmalarda yaklaşık 15 bin kişilik Çin ordusunun yok edildiğinden haberimiz vardı. Çin-liler, hiç kimseyi Urga'nın batısına geçirmemekle gerçeği özenle sakladılar. Bu sırada, ortalığı karıştıran söylentiler dolaşıyordu. Durum ciddileşiyordu. Bir yandan Çinliler, öte yandan Moğollarla Ruslar arasındaki ilişkiler giderek gergin-leşiyordu. O devirde Ulyassutay'daki Çin komiseri Wang Tsao-tsun ve yardımcısı Fu Hsiang'dı ve ikisi de genç ve de-neyimsizdi. Çinli yetkililer Ulyassutay Sait'i, Moğol yurtse-ver Prens Chultun Beyli'yi azletmişler, yerine Çin yanlısı bir Lama prensini, Urga'daki eski savaş bakanının yardımcısını getirmişlerdi. Gerilim giderek artıyordu. Rus subay ve yer-leşimcilerinin evleri arandı, Bolşevik'lerle açıkça ilişkilere gi-rildi, tutuklamalar oldu ve insanlara meydan dayakları atıl-dı. Rus subayları kendilerini savunmak amacıyla gizlice alt-mış kişilik bir birlik kurdular. Fakat, bu birlikte, Yarbay M.M. Michailof ile subaylarından birkaçı arasında anlaş-mazlık çıktı. Belli ki en gereken anda birlik, birbirine rakip hiziplere bölünecekti.

- ESRARENGİZ MOĞOLİSTAN

Biz yabancılar Kızıl kıtalarının gelip gelmediklerini anla-mak üzere bizzat keşfe çıkmayı kararlaştırdık. Arkadaşım la ben, bu işi kendimiz halletmeye karar verdik. Prens Chultun Beyli bize, Rusça'yı mükemmel biçimde okuyup yazabilen Tzeren adında yaşlı bir Moğolu kılavuz olarak

verdi. Bu, ba-zen Moğol bazen de Çin yetkilileri için çevirmenlik yapan ve önemli bir konumda bulunan bir kişiydi. Bir süre önce, çok önemli belgelerle özel bir görev için Pekin "e gönderilen bu kişi, Ulyassutay ile Pekin arasındaki mesafeyi, yani üç bin ki-lometreyi, ne kadar inanılmaz görünürse görünsün yalnızca dokuz günde almıştı. Bu yolculuğa karnını, göğsünü, bacak-larını ve boynunu pamuklu bezlerle sararak, eyer üzerinde geçecek uzun saatlerin neden olacağı kas gerilmeleri ve ben-zeri sorunlardan kendini korumuştı. Kalpağında, kuş kadar hızlı gitmek emrini aldığı bir belirtisi olarak, üç kartal tü-yü taşıyordu. Her posta menziline, biri kendisine ait ve diğeri eyerlenmiş olarak yedeğinde götürdüğü iki atla hem muhafızlık etmek hem de bir sonraki duraktan atlan geri ge-tirmek için iki ulaçen alma hakkını veren Çara adındaki özel belgeye sahipti. Her menzil arasındaki yirmibeş ile kırk kilo-metreyi -at ve muhafız değiştirerek- dörtnala katetti. Önü sıra, en iyi atlarla, bir ulaçen gidiyor ve geleceğini haber ve-rip sonraki menzilde yeni atlar hazırlıyordu. Her ulaçen 'in üç atı vardı; böylelikle takati kalmayan attan iner ve dönüş-te bulup geri getirmek üzere bu atı otlamaya bırakabilirdi. Her üç menzilde bir, eyer üstünde, kendisine sıcak ve tuzlu bir yeşil çay veriliyor ve o da güneye doğru koşuya devam ediyordu. Onyediyedi, onsekiz saat at koşturduktan sonra men-zilde geceyi veya gecenin kalan kısmını geçirmek üzere ko-naklıyor, bir koyun budu haşlaması yiyip uyuyordu. Böyle-likle günde bir öğün yemek yiyor, beş kez de çay içiyordu. Bu mesafeyi dokuz günde işte böyle geçmişti!

123

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

İşte bu adamla, soğuk bir kış sabahı, beş yüz kilometre ötedeki Kobdo'ya doğru yola çıktık. Çünkü, Kızıllar Ulan-gom'a girmiş ve. Çinli yetkililerin kentte bulunan bütün Av-rupalıları kendilerine teslim etmiş olduklarına dair kaygılan-dıncı söylentiler bize ulaşmıştı. Dzaphan nehrini buz üstün-de geçtik. Bu korkunç bir ırmaktır. Yatağı yerinde dur-mayan kumlarla doludur ve burada yazın, sayısız deve, at ve insan-lar kaybolur. Uzun ve yılan gibi kıvrılan bir vadiye girdik. İki taraftaki dağlar kalın bir kar tabakasıyla örtülüydü ve çevre-mizde tek tük karaçamlar vardı. Kobdo'nun yan yolunda, ka-ranlılığının çökmesi ve şiddetli bir tipinin başlaması üzerine küçük Bağa gölünün kıyısında bulduğumuz bir çoban yurta '-sına girdik. Yurta 'nın yakınında eyeri gümüş ve mercanlarla süslü güzel bir doru at duruyordu. Yoldan ayrılıyorduk ki iki Moğol aceleyle yurta 'dan çıktılar. Bunlardan biri eyere atla-yıp ovada karlı

tepeler ardında hızla kayboldu. Geniş gocuğu altında sarı giysisinin parlak kıvrımlarını fark edebiliyorduk. Yeşil deriden kını içinde kılıcını da gördük; kabzası boynuz ve fil dişindendi. Öteki adam, yerel bir Prensın çobanıydı. Bi-zi görünce bir hayli sevindi ve yurta 'sına aldı. Sordum: "Doru atlı süvari kimdi?"

Bakışlarım yere indirdi ve sustu. Israrla, "Onun kim ol-duğunu söyleyin," dedim. "Eğer söylemezseniz bu, tehlike-li bir adamla ilişkide bulunduğunuz anlamına gelir."

Ellerini kaldırıp, "Hayır! Hayır!" dedi. "O iyi adam... O harika bir adamdır... Fakat yasa onun admı söylememe izin vermez..."

Anlamıştık. Adam ya bu çobanın efendisi ya da büyük bir lama idi. Bu yüzden daha fazla ısrar etmeyerek geceyi geçirmeye hazırlandık. Ev sahibimiz, iri bıçağını büyük bir

124

- ESRARENGİZ MOĞOLİSTAN

ustalıkla kullanarak kemiklerinden sıyırdığı, üç koyun budu-nu bizim için haşlamaya koydu. Sohbet ettik. Öğrendik ki bölgede hiç kimse Kızılları görmemişti; fakat Ulangom'la Kobdo'da Çin askerleri halka zulmediyor ve kadınlarını Çin askerlerinin kötü niyetlerine karşı koruyanları da döverek öldürüyorlardı. Moğollardan kimileri dağlara çıkmışlar ve kendilerine silah vermekte olan Altaylı Tatar subayı Kayga-rodof'un birliğine katılmışlardı.

125

\

i

18

İntikama Esrarengiz

Buz gibi bir soğukta karlar arasında iki gün sürmüş olan yaklaşık üç yüz kilometrelik bir yolculuktan sonra bu yurta 'da, gerçekten hakettiğimiz bir istirahate çekildik. Ser-bestçe ve kayıtsızca görüşüp akşam yemeğimizin lezzetli ko-yun etinden tadıyorduk ki boğuk ve kalın bir ses işittik:

"Sayn (İyi akşamlar)..."

Başımızı korluktan [mangaldan] kaldırıp kapıya doğru çevirdik. Karşımızda orta boylu ve topluca, sırtına geyik de-risinden başlıklı bir gocuk giymiş, bir Moğol duruyordu. Ol-dukça acele gitmiş olan atlının üzerinde gördüğümüz! yeşil-den kınlı geniş kılıcı kemerindeydi. Karşılık verdik:

" Omursayn..."

Kemerini hızla çözüp gocuğunu attı. Dövme altm gibi sapsarı uzun ipek giysisi ve son derece güzel parlak mavi ku-şağıyla karşımızda duruyordu. Tümüyle tıraş edilmiş yüzü, kısa kesilmiş saçları, sağ elinde kırmızı mercandan tespihi, uzun san giysisi her şeyi bize anlatıyordu. Karşımızda, ma-vi kuşağına sokulu büyük Kolt tabancasıyla, büyük bir La-ma rahibi bulunuyordu.

127

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Ev sahibimizle Tzeren'in buldukları yöne baktım ve yüzlerinde korku ve saygı okunuyordu. Yabancı, ateşin ya-nına gelip oturdu. Bir et parçası alarak, "Rusça konuşalım," dedi.

Konuşmaya başladık. Yabancı'nın ilk sözü Urga'daki Ya-şayan Buddha yönetimini eleştirmek oldu:

"Orada, Moğolistan'ı kurtarıyorlar, Urga'yı alıyorlar, Çin ordusunu kaçırmıyorlar ve sonra, burada, batıda, bize du-rumu bildirmiyorlar.

Çinliler yurttaşlarımızı öldürüp soyar-ken biz burada kımıldamıyoruz. Bogdo Han, eminim ki, bi-ze haberciler gönderebilirdi. Nasıl oluyor, da Çinliler Urga ile Kyakhta'dan Kobdo'ya haberci gönderiyor da Moğol hü-kümeti aynı şeyi yapamıyor? Niçin?"

Sordum: "Çinliler Urga'ya takviye gönderebilecekler mi? Ziyaretçimiz boğuk bir sesle güldü:

"Bütün habercileri yakaladım, götürdükleri belgeleri elle-riden aldım ve kendilerini de gönderdim... yerin dibine."

Tekrar gülüp ateş saçan gözleriyle çevreye baktı. Ancak o zaman dikkat ettim ki elmacık kemikleri ve gözleriyle Orta Asya Moğollarma pek

benzemiyordu. Daha çok Tatar'a veya Kırgız'a benziyordu. Susuyor ve çubuklarımızı çekiyorduk.

"Çahar birliği Ulyassutay'dan ne zaman ayrılacak," diye sordu.

Bundan söz edildiğini duymadığımızı söyledim. Lama-ra-hip, Çin yetkililerinin, Çin Seddi'nin dışında dolaşan savaş-çı Çahar kabileleri mensuplarından seferber edilen kuvvetli bir birliği gönderdiklerini anlattı. Birliğin komutanı, Kobdo ve Uryanhay bölgelerinden bütün kabileleri Çin'e bağlaya-cağını vaadetmesinden ötürü Çin hükümetince kendisine

128

- İNTİKAMCI ESRARENGİZ LAMA

yüzbaşı rütbesi verilmiş olan tanınmış bir Hong lideriydi. Lama, nereye hangi nedenlerle gitmekte olduğumuzu öğre-nince, en doğru haberleri verebileceğini ve daha ilerilere git-mekten bizi kurtaracağını söyledi.

"Ayrıca pek tehlikeli bir iştir bu," dedi. "Çünkü Kobdo yakılacak ve katliam olacak. Bunu biliyorum."

Tibet'ten geçmek için girişmiş olduğumuz umutsuz yol-culuğu öğrenince bize oldukça yakın bir ilgi gösterdi ve sa-mimi üzüntü duygularıyla şöyle dedi: "Bu işte size yardım edebilecek tek kişi bendim. Nara-banşi Hutuktusu bir şey yapamazdı. Benim 'bırakın geçsin-ler' sözümle Tibet'te istediğiniz yere gidebilirdiniz. Ben Tuşgun Lama'yım..."

Tuşgun Lama! Ona dair nice müthiş maceralar dinlemiş-tim! Bu bir Rus Kalmuğudur. Kalmuk halkının bağımsızlığı uğruna yaptığı propagandaları nedeniyle, Çarlık döneminde birçok Rus cezaeviyle tanıştı. Bolşevik yönetiminde de, aynı amaç uğrunda çalışmalarına devam etti. Moğolistan'a kaç-tı ve Moğollar arasında büyük bir etki kazandı. Gerçekten, Lamacılığın en bilgilisi ve ünlü bir keramet sahibi ve hekim olarak tanınan Potala'daki Dalai Lama'nın yakın dostu ve öğrencisiydi. Yaşayan Buddha ile olan ilişkilerinde hemen hemen ayrıcalıklı bir konumu vardı. Batı Moğolistan ile Çungarya'daki bütün göçebe kabilelerin komutanlığını almış ve hatta, siyasi egemenliğini Türkistan'daki Moğol ka-bilelerine kadar yaymıştı. Etkisine dayanılmazdı. Çünkü bu etki, kendisinin de söylediği gibi, gizemli bilime dayanı-yordu. Bana söylendiğine göre de, daha çok Moğollara tel-kin ettiği korkudan ileri geliyordu. Emirlerine kim uymadıy-sa yok olmuştu. Yurta 'da veya ovada dörtnala giden atın ya-

129

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

nmda olsun, Dalai Lama'nın tuhaf ve kudretli dostunun hangi gün, hangi saatte ortaya çıkıvereceğini kimse bilemez-di. Bir bıçak darbesi, bir tabanca kurşunu veya boynu men-gene gibi sıkan güçlü parmaklar... İşte, bu keramet gösteri-cisinin planlarına yardım eden adalet yöntemleri böyleydi! Yurta 'nın içinde rüzgar ılık çalıp homurdanarak gergin abaya karları savuruyordu. Rüzgarın uğultusu arasında ba-ğırtiların, iniltilerin, gülüşmelerin birbirine karıştığı türlü türlü sesler duyuluyordu. Böyle bir ülkede, göçebe kabilele-ri mucizelerle hayrete düşürmek güç olmasa gerek diye dü-şünüyordum. Çünkü, doğanın kendisi de buna ilişkin koşul-lan sunuyordu. Tüm bunları düşünmeye ancak zaman bul-muştum ki Tuşgun Lama başını kaldırıp gözlerini birdenbi-re gözlerime dikti ve şöyle dedi: "Doğada bilinmeyenler çoktur. Mucizeyi oluşturan da bu bilinmeyenleri kullanma sanatıdır. Ne var ki, bu güç yalnız-ca çok az sayıda kişiye verilmiştir. Size bunu kanıtlayaca-ğım. Ve siz de bana daha önce böyle bir olay görüp görme-diğinizi söyleyeceksiniz."

Ayağa kalktı, san giysisinin kollarını sıyırdı. Bıçağını al-dı ve çobana doğru yürüdü.

"Mişik! Ayağa kalk!" dedi.

Çoban ayağa kalkınca Lama onun gömleğini açıp göğsü-nü ortaya çıkardı. Niyetinin ne olduğunu henüz anlayama-dan Tuşgun'un, bıçağını ansızın tüm kuvvetiyle çobanın göğsüne sapladığını gördüm. Moğol kanlar içinde yere yu-varlandı ve Lamanın ipek giysisine de kan sıçradı.

"Ne yaptınız!" diye bağırdım.

Şimdi sapsarı olan yüzünü bana döndürerek mırıldandı:

130

- İNTİKAMCI ESRARENGİZ LAMA

"Şişşt... Sessiz ol!"

Birkaç bıçak darbesiyle Moğol'un göğsünü yardı. Ada-mın ciğerlerini gördüm, yavaş yavaş inip kalkıyordu. Kalbi-nin çarptığını da farkettim. Lama, adamın organlarına eliy-le dokundu. Artık kan akmıyordu ve çobanın yüzü de ol-dukça sakindi. Gözleri kapalı, çok derin bir uykuya dalmış gibi yatıyordu. Lama yine bıçağını kullanarak çobanın kar-nını da açmaya başlayınca dehşete kapıldım ve gözlerimi ka-padım. Tekrar gözlerimi açtığımda çobanın, gömleğinin önü hâlâ açık, göğsü sapsağlam, yan yatmış

ve rahat rahat uyu-makta olduğunu görünce şaşkınlığım daha da arttı. Lama, ateşin karşısına sükûnetle oturmuş, çubuğunu tütürüyordu. Düşüncelerine dalmış, ateşe bakıyordu. Dayanamadım:

"Bu müthiş bir şey! Daha önce hiç böyle bir şey görme-dim..."

Çoban sordu: "Siz neden söz ediyorsun?" "Lamanın gösterisinden ya da 'mucize'sinden..."

Lama umursamazca yanıt verdi: "Ben herhangi bir şey yapmadım!"

Arkadaşıma sordum: "Olan biteni görmedin mi?" Uykulu bir sesle, "Neyi?" dedi.

İşte o zaman birden, Tuşgun Lama'nın hipnotik gücünün kurbanı olduğumu anladım; fakat bunu masum bir Mo-ğol'un ölümünü seyre tercih ederdim! Çünkü Tuşgun La-ma'nın, zulmüne uğrayanların, göğüslerini ve karınlarını aç-tıktan sonra bu denli kolayca tekrar dikebileceğini sanacak kadar saf olmamam gerekirdi!..

131

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Ertesi gün, ev sahiplerimizden izin aldık. İşimiz bitmiş olduğundan geri dönmeye karar verdik. Tuşgun Lama, ken-disinin uzun mesafeler katedeceğini anlattı. O, çoban veya, avcı yurta 'smda olduğu gibi, prenslerin ve kabile reislerinin görkemli çadırlarında da derin saygı ve dinsel korkuyla sar-malanmış olarak, mucize ve kehanetleriyle zengini de yok-sulu da kendisine çekip bağlayarak yaşıyor ve tüm Moğolis-tan'da yolculuk ediyordu.

Bize veda ederken büyücü Lama kurnaz kurnaz gülüm-sedi: "Benden Çin yetkililerine sözetmeyin." Sonra, ekledi:

"Dün akşam gördüğünüz anlamsız bir gösteriden ibaret-ti. Siz, Avrupalılar, biz, cahil göçebelerin, esrarengiz bilim-lerin gücüne sahip olmamızı kabul etmek istemezsiniz. Kut-sal Ta-shih Lama'nın, bir bakışta kadim Buda heykelinin önünde duran lambalarla mumlan yakıverdiğini ve Tann heykellerinin dile gelip kehanete başladıkları zamanki mucizelerini ve gücünü bir görseydiniz! Fakat, ondan da güçlü, ondan da kutsal bir insan vardır..."

Sözünü keserek birden sordum: "Agarti'deki dünyanın hâkimi mi?"

Şaşkınlık içerisinde, gözlerimin içine baktı ve kaşlarını çatarak sordu:

"Siz... Kendilerinden söz edildiğini işittiniz mi?"

Birkaç saniye sessizlikten sonra, kısık gözlerini kaldırdı ve dedi ki:

"Onun saygıdeğer adını yalnızca bir tek kişi bilir. Şimdi yaşamakta olan bir kişi de Agarti'ye gitmiştir... O da benim... Kutsal Dalai Lama bu

nedenle beni onurlandırmışlardır. Ve yine bu nedenle Urga'daki Yaşayan Buddha benden çekinir.

132

- İNTİKAMCI ESRARENGİZ LAMA

Fakat, boşuna! Çünkü Lhasa'daki başrahipliğin Kutsal Tah-tı'na hiçbir zaman oturmayacağım gibi; Cengiz Han'dan san dinin reisine kadar intikal ederek gelmiş olana da ilişmeyece-ğim. Ben rahip değilim. Ben savaşçıyım ve intikamcıyım..."

Bir anda eyerin üstüne atladı, dizginiyle atmı kamçıladı ve atı yerinde döndürürken, yumuşak bir sesle Moğolların veda sözünü tekrarladı:

"SaynL. SaynbaynaL." Sonra gitti...

Dönüşte Tzeren bize, Tuşgun Lama adının çevresinde dönen yüzlerce efsaneden söz etti. Özellikle bir tanesi ak-lımda kaldı. Bu, 1911 veya 1912"de, Moğolların silah gücüyle Çin egemenliğinden kurtulmak istedikleri bir dönemdi. Çin genel karargâhı batı Moğolistan'da, Kobdo'da bulunuyordu. Burada, en iyi subaylar tarafından komuta edilen on-bin kadar asker vardı. Çinlilere karşı olan savaşta kendini gösteren ve Yaşayan Buddha'dan Hun Prensi unvanını alan sıradan bir çobana, Hun-Baldon'a, Kobdo'yu ele geçirme emri verilmişti. Kan dökücü, korkusuz ve bir dev kadar güç-lü olan Baldon, kötü bir şekilde silahlanmış Moğollarla bir-çok kez kente saldırmış fakat her seferinde de mitralyöz ate-şi altında adamlarından birçoğunu kaybederek geri çekilmiş-ti. Derken beklenmedik şekilde Tuşgun Lama gelmişti. Bü-tün askerleri biraraya toplayarak şunları söylemişti:

"Ölümden korkmamalısınız, geri çekilmemelisiniz! Yur-dunuz Moğolistan için savaşıyorsunuz ve bu uğurda ölecek-siniz; çünkü tanrılar ülkenize görkemli bir gelecek vaad edi-yor. Bakın da görün Moğolistan'ın kaderini!.."

Sonra, bütün ufku kavrayacak şekilde eliyle bir hareket yaptı ve birden askerler buldukları bölgenin zengin yurta -

133

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

larla, at ve davar sürülerinin otladığı çayırlarla dolu olduğu-nu gördüler. Ovada, atlarına çok değerli eyerler vurulmuş sa-yısız atlılar

oraya çıktı... Kadımlar en güzel ipeklilerini giyin-mişlerdi. Kulaklarında görkemli gümüş küpeler vardı. Çok in-ce bir şekilde düzenlenmiş saçları çok pahalı süslerle bezen-mişti. Çinli satıcılar, çevrelerini tzirikler, yani parlak giysili askerler çevirmiş olan kibar tavırlı Moğol sairlerine mallarını sunarak sonu gelmez bir kervanı sürüp götürüyorlardı. Az sonra görüntü kaybolmuştu ve Tuşgun Lama sözleri-ne devam etti: "Ölümden korkmayın! Ölüm, dünyadaki işlerin bitişi ve sonsuz kutsallığa götüren yoldur. Yüzlerinizi Doğuya doğru çevirin. Savaşta ölen kardeşlerinizi ve arkadaşlarınızı görü-yor musunuz?" Moğol savaşçılar şaşkınlık içerisinde bağurdılar: "Evet, evet görüyoruz!" Ilık ve yumuşak bir ışıkla yıkanan yurta lara ya da tapı-nak kemerlerine benzeyen bir yapı görüyorlardı. Duvarlar ve zemin, tümüyle kırmızı ve sarı ipek kumaşlarla kaplıydı. Sütunlar ve duvarlar aydınlıktı, pırıl pırıl parlıyordu... Bü-yük ve kıpkırmızı bir sunakta altın şamdanlarda adak mum-ları yanıyordu... Saf gümüşten kâseler ağızlarına kadar süt veya cevizle dolu idi. Kobdo'ya karşı yapılan son saldırıda ölmüş olan Moğollar yere serilmiş yumuşak minderlere otur-muşlardı. Önlerine parlak ve alçak sofralar kurulmuştu. Bunlar dumanları tüten yiyeceklerle, lezzetli koyun ve oğlak etleri, içleri çayla veya şarapla dolu uzun ibrikler, borsuk denilen tatlı ve nefis çörekler, koyun yağıyla kaplı misk gibi kokan zaturan, katı peynir, hurma, kuru üzüm ve cevizler-

134

- İNTİKAMCI ESRARENGİZ LAMA

le doluydu. Saldırıda ölmüş olan tüm savaşçılar altın çubuk-larda tütün içiyor ve neşe içerisinde söyleşiyorlardı...

Bu görüntü de kayboldu ve bu manzaraya hayran Moğol-lar karşısında yalnızca eli hâlâ havada, esrarengiz Lama kal-dı.

"Haydi savaşa! Zaferi kazanmadan geri dönmeyin! Kav-gada yanınızdayım!

Saldın başladı. Moğollar çılgınca çarpıştılar ve yüzlercesi öldü; fakat o hızla Kobdo'nun içlerine kadar girdiler. O za-man, Avrupa kentlerini yıkmış olan barbarların çoktan unu-tulmuş olan sahnesi tekrar canlandı.

Hun-Baldon, önu sıra, kırmızıdan parlak bayraklarla bezenmiş üçgen bir mızrağı dolaştırdı. Bu, kenti üç gün boyunca Moğol savaşçıların yağmasına bıraktığına işaretti. Bunun üzerine katliam ve soygun başladı. Bütün Çinliler öldürüldü. Kent yakıldı, ka-lenin surları yıkıldı. Bundan sonra Hun-Baldon Ulyassu-tay'a saldırarak buradaki Çin kalesini de yıktı.

Mazgalları devrilmiş, kuleleri yıkılmış, kapılan artık işlevini yitirmiş ka-lenin ve yangının yakıp kül ettiği resmî binaların ve kışlala-rın arta

kalan yıkıntılan hâlâ ortadadır...

135

19 Çahar'lar

t -rlyassutay'a döndüğümüzde, Moğol saire kaygılandınıcı kJ haberler gelmiş olduğunu öğrendik. Kızılların, Koşu gö-lü bölgesinde albay Kazagrandi'yle çatıştığı bildiriliyordu. Sa-it, Kızılların güneye doğru Ulyassutay'a kadar bir ileri hare-kette bulunacaklarından kuşkulanıyordu. İki Amerikan tica-ret evi işlerini tasfiye ettiler. Bütün dostlarımız, doğudan gönderilmiş olan Çahar birliğine rastlayacaklarından çekini-yorlardı. Kentten ayrılmakta tereddüt etmekle birlikte, derhal çıkıp gitmeye de hazırdılar. Bu birlik, olayların gidişatını de-ğiştirebileceğinden, gelmelerini beklemeye karar verdik. Bir-kaç gün sonra, kavgacı iki yüz kadar Çahar haydudu, eski bir Çin hong'unun komutasında geldiler. Başlarındaki adam za-yıf, uzun boylu, elleri hemen dizlerine kadar inen, yüzü gü-neş ve rüzgardan sertleşmiş, alnında ve yanağında iki büyük yara izi taşıyan biriydi. Bu yaralardan biri adamın bir gözü-nü kapamıştı. Geri kalan gözünün, bir atmacanıniki gibi, de-lip geçen vahşi bir bakışı vardı. Başına vaşak postundan bir kalpak geçirmişti. Çahar birliğinin komutanı işte böyle bir adamdı. Gece karanlığında, تنها bir sokakta rastlamaktan çekinilecek kadar sinir bozucu ve tekinsiz bir herifti...

137

/

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Birlik, kale yıkıntılarının içinde, şimdi Çin komiserine ge-nel karargâh hizmeti gören tek yapının yalanma yerleşti. Çaharlar, tam geldikleri gün, bir Çin düğününü, kaleden ancak sekiz yüz metre uzaktaki bir Çin ticaret evini yağma-ladılar. Çin komiserinin karışma "kahpe" diye bağırdılar

Ça-harlar, Moğollar gibi, bunda haklıydılar. Çünkü, Çin komi-seri Wang Tsao-tsun, Ulyassutay'a gelir gelmez âdet olduğu üzere bir Moğol kızıyla evlenmek istemişti. Yeni sait de, ona yaranmak arzusuyla, komiserin hoşuna gidebilecek güzel bir Moğol kızı bulunmasını emretmişti.

Çahar birliğinin gelmesinden sonra hırsızlıklar, kavgalar, içki ve sefahat âlemleri birbirini izledi. Bu yüzden Wang Tsao-tsun, birliğin daha batıya, Kobdo taraflarına ve daha sonra da Uryanhay'a doğru gönderilmesi için tüm gücünü kullandı.

Soğuk bir günün sabahı, Ulyassutay halkı uyandığı za-man dikkat çekici bir şiddet sahnesine tanık oldu. Üçlü gruplar halinde, uzun tüylü küçük atlara binmiş Çaharlar, kentin anayolundan geçiyorlardı. Mavi üniformaları, koyun postundan kaputları vardı. Tepeden tırnağa kadar silahlıydılar. Vahşi naralar atıp bağırış çağırış içerisinde, Çinlilerin dükkanlarıyla Rus yerleşimcilerin evlerine açgözlerle baka-rak ilerliyorlardı. En önde tek gözlü reisleri, hemen arkasın-dan da, büyük bayraklar dalgalandırıp müzik diye dinlettik-leri hayvan boynuzundan yapılmış borularını çalarak, beyaz kaputlu üç atlı geliyordu. Çaharlardan biri duyduğu açgöz-lülüğe dayanamadı, atından atlayıp sokaktaki Çin dükkanla-rından birine daldı. Dükkandan çığlık sesleri yükseldi. Hun-guç yürüdü. Çinli dükkanlıların korkak bağırılan da hemen yükseldi. Tek gözlü reis, atmı hemen geriye döndürdü. Ça-harın dükkanın kapısında duran atını gördü ve içeride olup

138

-ÇA HAR'LAR

bitenleri tahmin etti. Hemen fırladı ve boğuk sesiyle Çahar'ı dışarı çağırdı ve kamçısını bütün gücüyle suratına indirdi. Adamın yanağından kan fışkırdı. Fakat Çahar sesini bile çı-karmadan derhal atma atladı ve sıradaki yerine geçmek üzere dört nala uzaklaştı. Çaharlar geçerken, halk evlerine giz-lenip yürekleri hoplayarak kepenk aralıklarından korkuyla dışarı bakıyorlardı. Ancak, Çaharlar sükûnetle geçtiler ve ancak, kentten dokuz kilometre kadar ötede, Çin şarabı nakleden bir kervana rastladıklarında doğal eğilimleri gere-ği saldırıp yağmaladılar, şarap fişilerini boşalttılar. Kobdo yakınlarında düştükleri pusuda, Tuşgun Lama onları öyle bir karşıladı ki, kadim Tuba kıyılarında, Soyotlan ele geçir-meye çıkmış savaşçı oğullarını Çahar ovaları bir daha asla selamlayamayacaktı...

Çahar atlılarının Ulyassutay'dan ayrıldığı gün o kadar çok kar yağdı ki yollar geçilmez oldu ve dizlerine kadar ka-ra gömülen atlar yorulup ilerleyemez duruma geldi. Birkaç Moğol atlı, kırksekiz saatte ancak kırk

kilometre yol alarak büyük çabalar ve ağır yorgunluklar pahasına Ulyassutay'a varabildiler. Kervanlar yollarda durmak zorunda kaldılar. Moğollar, günde ancak onaltı ile yirmi kilometre giden öküz ve yaklarla yapılacak bir yolculuğu denemeye bile razı olmu-yorlardı. Yalnızca develer kullanılabilirdi. Ne var ki yeterince deve yoktu ve deveciler, yaklaşık iki bin üçyüz kilometre ötedeki Kuku-Hoto demiryolu durağına varabileceklerini hiç ummuyorlardı. Bir kez daha beklemek zorundaydık. Neyi beklemek? Ölümü mü? Kurtuluşu mu? Bizi sadece enerjimiz ve gücümüz kurtarabilirdi. Dostum ve ben, yanımıza bir çadır, bir ocak ve yiyecek maddeleri alarak, Moğol Sait'in Kızı-zıl işgalinden korktuğu Koşu gölü kıyılarına doğru yola ye-ni bir serüvene çıktık.

139

1

20 Yagastay'ın Cini

T/" üçük kafilemiz, biri yük, dördü binek olmak üzere beş J\» deveden ibaretti. Boyagöl ırmağı vadisini izleyerek ku-zeye doğru hareket ettik. Yol, taşlı ve kalın bir kar tabaka-sıyla örtülüydü. Develerimiz ihtiyatla, patikayı koklayarak yürüyor ve kılavuzumuz da deve sürücülerinin hayvanlarını yürütmek için kullandıkları "Oka! Oka!" sözlerini tekrarlayarak bağırıyordu. Çin kalesi ile dugun'u ardımızda bırak-tık, bir dağ sırtını dolaştık ve bir suyu sığılıktan geçerek da-ğa tırmanmaya başladık. Çıkış, güç ve tehlikeli oldu. Deve-lerimiz, bu tür durumlarda âdetleri olduğu üzere durmadan kulaklarını oynatarak, en iyi yolu seçiyorlardı. Derelerden geçiyor, tepeler aşılıyor, derinliği daha az vadilere iniyor ve hep daha yükseklerle tırmanıyorduk. Bir yerde, sivri tepelere yayılan kül rengi bulutlar altında, karla kaplı geniş bir alan-da birkaç siyah nokta gördük. Kılavuz açıkladı: "Bunlar obo lar, bu geçitleri bekleyen cinler adına dikil-miş kutsal işaretler, sunaklardır. Bu geçidin adı Yagas-tay'dır. Hakkında, bu dağlar kadar eski öyküler anlatılır." Bu öykülerden birkaçını anlatmasını kendisinden rica ettik.

141

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Devesi üzerinde sallanan Moğol dikkatle çevreye baktık-tan sonra anlatmaya başladı:

"Uzun, çok uzun bir zaman önceydi... Yüce Cengiz Han Çin tahtında oturuyor ve bütün Asya üzerinde saltanat sürü-yordu. Çinliler hanlarını öldürdüler ve ailesini de yok etmek istediler. Fakat yaşlı ve saygıdeğer bir Lama, aileyi alıp Çin Seddi'nin ötesine geçirdikten sonra yurdumuzun ovalarına indirdi. Çinliler mültecilerimizi uzun bir süre aradılar ve en sonunda nerede olduklarını buldular. Son derece hızlı atlara binmiş bir birliği, onları ele geçirmek üzere gönderdiler. Za-man oldu ki Çinliler Yüce Han'a yetişecek oldular, ne var ki Lama göklere yalvardı ve böylece bol bol kar yağıp yol ka-pandı. Develer ilerleyebilirlerdi ama atlar bunca karda yürü-yemezlerdi. Lama uzaklardaki bir manastıra mensuptu. Bu Jahantsi Küre hanı yakınından biz de geçeceğiz. Oraya git-mak için Yagastay geçidini aşmak gerekir. İşte, tam burada, yaşlı Lama birdenbire hastalandı, başı döndü ve öldü. Yüce Han'ın karısı Ta Sin Lo ağlamaya başladı; fakat aşağıda Çin-li atlıların vadiden dört nala geçtiklerini görerek geçide yetiş-meye çabaladı. Yorgun develer her an duruyor ve kadın da onları yürütmek için ne yapacağını bilemiyordu. Çinli atlılar gittikçe yaklaşıyorlardı. Neşeli bağırılan işitiliyordu bile. Çünkü Yüce Han'ın veliahdını öldürdükleri takdirde manda-rinler tarafından verileceği vaadedilmiş olan ödülü şimdiden elleri arasında hissediyorlardı. Ana ile oğulun kesik başlarını Pekin'e götürüp halkın alay ve küfür etmesi için Ch'ien Men'de teşhir edeceklerdi. Bu hali düşünüp dehşet içinde ka-lan kadın, çocuğunu gökyüzüne doğru kaldırarak bağırdı:

"Ey, yeryüzü ve Moğol tanrıları! Moğolların adını dün-yanın bir ucundan diğer ucuna kadar şerefle tanıtan er kişi-nin oğlu bakın ne halde! Cengiz Han'ın kanından gelen bu çocuğun ölmesine izin vermeyin!..'

142

- YAGASTAY'IN CİNİ

"O anda oracıkta bir kayanın üzerinde gördüğü beyaz bir fare gelip kadının kucağına oturdu ve dile geldi:

"Ben size yardım etmek üzere gönderildim. Rahatça yo-lunuza devam ediniz. Korkmayınız. Peşinize düşmüş olan-lar yaşamlarının son anlarını yaşıyorlar. Şan ve şeref dolu bir yaşam oğlunun kaderidir.'

"Ta Sin Lo, küçük bir farenin üçyüz atlı ile nasıl başa çı-kabileceğini anlamıyordu. Fare yere atlayıp konuşmaya de-vam etti:

"Ben Tarbagatay'ın, Yagastay'ın ciniyim. Ben kudretli-yim... tanrıların sevgilisiyim. Fakat, mademki mucize fare-nin kudretinden kuşku duydun, bugünden itibaren, Yagas-tay, iyiler gibi kötüler için de tehlikeli olacak!..'

"Han'ın karısı ile oğlu kurtuldular ama Yagastay her za-man tehlikeli kaldı. Buradan geçilirken çok dikkatli olmak gerekir. Dağın cini, yolcuyu her an ölüme sürüklemeye ha-zırdır. "

Tarbagatay'ın tüm tepelerine taşlardan ve dallardan ya-pılma obo lar serpilmişti. Bir yere, Ta Sin Lo'nun kuşkuların-dan ötürü hiddetlenmiş Tanrıların gönlünü almak için, taş-tan bir kule dikilmişti. Belli ki cin bizi bekliyordu. En sivri tepeye tırmanmaya başladığımızda yüzümüze üfördü: Buz gibi, yakıcı bir rüzgar esmeye, uğuldamaya başladı. Hemen ardmdan yükseklerde birikmiş kar kütlelerini üzerimize at-maya başladı. Çevremizde hiçbir şeyi göremiyor, önümüzde giden deveyi ancak farkedebiliyorduk. Birdenbire bir darbe hissettim. Bakındım, fakat görünürde olağanüstü bir şey yoktu. Ekmek ve etle dolu iki heybenin arasmda rahatça otu-ruyor, ancak, devemin başını artık gözden kaybetmiş bulu-nuyordum. Yok olmuştu o! Kaymış ve derince bir dereye yu-

143

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

varlanmış ve bağlarla tutturulmaksızın sırtına yerleştirilmiş olan heybeler bir kayaya takılarak benimle birlikte karlar içinde kalmıştı. Yagastay'ın cini bana kötü bir oyun oyna-mıştı ama bu oyun kendisini tatmin etmemişti! Bu yüzden giderek daha çok kızdığını göstermeye başlamıştı! Kudur-muşçasına eserek bizi adeta eyer üstünden aşağı alıyor, de-veleri devirecek gibi oluyor, katı karları yüzlerimize çarparak sanki gözlerimizi körleştiriyor ve hiçbirimize soluk aldırmi-yordu. Genellikle kayaların dibinde düşe kalka, kalın kar ta-bakası üzerinde saatlerce büyük zorluklarla ilerledik. Niha-yet, rüzgarın ıslık çalıp bin türlü ses çıkararak uğuldadığı kü-çük bir ovaya geldik. Moğol, çevrede yol arıyordu. Az son-ra ellerini ve kollarını sallaya sallaya geldi ve şöyle dedi: "Yolu kaybettik. Geceyi burada geçireceğiz. Ne şans! Çünkü ocağımızı yakacak odun bulamayacağız. Oysa hava daha da soğuyacak..." Binbir zahmetle, donmuş ellerimizle ve rüzgara karşın çadırımızı kurmayı başarıp içine de artık gereksiz olan oca-ğı yerleştirdik. Çadırın üzerini karla örttük, kar tabakaları arasında uzun ve derin hendekler açıp, "Dzuk!

Dzuk!" (çok, çok) diyerek develerimizi bunların içine çöktürdük. Eşyamızı da çadıra aldık.

Dostum, ocağı yakmayıp çadırda buz gibi bir gece geçir-me fikrine karşı çıktı. Ve kararını vermiş bir adam ifadesiy-le, "Odun aramaya gidiyorum," dedi.

Baltasını alıp çıktı. Bir saat sonra kocaman bir telgraf di-reği parçasıyla geri geldi. Donmuş ellerini ovalayarak, "Siz, Cengiz Han'lar! Baltalarınızı alıp sol tarafa, dağa gidiniz. Devrilmiş telgraf direkleri bulacaksınız. İhtiyar Yagastay'la tanıştım. Bana direkleri gösterdi," dedi.

144

- YAGASTAY'IN CİNİ

Bulduğumuz yerin biraz ötesinden, devrimden önce İr-kutsk'u Ulyassutay'a bağlayan Rus telgraf hattı geçiyordu. Çinliler direkleri devirip telleri almalarını Moğollara emret-mişlerdi. Bu direkler, şimdi, geçidi aşan yolcuların canlarını kurtarıyorlar. İşte bu suretledir ki, hiddetli Yagastay cininin egemenlik bölgesinin tam merkezinde, etle pişirilmiş sıcak telşehriye çorbası içtikten sonra geceyi iyice ısınmış bir çadır-da geçirdik. Ertesi sabah erkenden, çadırlarımızın iki yüz metre ötesindeki yolu bularak Tarbagatay'ın tepelerindeki zorlu yolculuğumuza devam ettik. Adair ırmağı vadisinin başladığı yerde, kırmızı gagalı Moğol kargalarının kayalıklar arasında daireler çizerek uçtuklarını göldük. Yaklaştık ve kısa bir süre önce öldükleri anlaşılan bir atla binicisinin ce-setlerini bulduk. Başlarına ne gelmiş olduğunu tahmin et-mek güçtü. İki de yanyana yatıyordu. Ve atm yuları bini-cisinin sağ bileğine dolanmış bulunuyordu. Hiçbir bıçak ve-ya kurşun yarası görünmüyordu. Adamın yüz çizgilerini ayırt etmek olanaksızdı. Kaputu Moğol kaputuydu. Fakat pantolonu ile ceketi buralarda görülenlerden değildi. Süvari ile atının nasıl olup da ölmüş olduklarını aramızda tartıştık.

Bizim Moğol kaygıyla başını önüne eğip emin bir ifade ile, "Yagastay'ın intikamı!" dedi. Adam, güneydeki obo'da. yapması gerekenleri yapmamış. Cin de hem kendisini hem atını boğmuş..."

Nihayet, dağları arkada bırakmıştık. Önü-müzde Adair va-disi uzanıyordu. Bu dar ve girintili çıkıntılı bir ovaydı ve bol otlarla örtülüydü. Yol, bu ovayı ikiye bölüyordu. Yol uzunluğun-ca devrilmiş telgraf direkleri, muhtelif yüksekliklerde kesilmiş parçalar yerde yatıyor ve uzun uzun teller de yıkıntıları ta-mamlıyordu. İrkutsk-Ulyassutay telgraf hattının tahribi, Çi-n'in Moğolistan'ı işgal etme politikası için çok gerekliydi.

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Bir süre sonra, kar altında kuru ve fakat besleyici otları arayan büyük koyun sürülerine rastlamaya başladık. Bazı ta-raflarda, yüksek dağ yamaçlarında sığır ve yak sürüleri otlu-yordu. Bununla birlikte, yalnızca bir kez çoban gördük. Di-ğerleri bizi görür görmez dağlara veya ıssız vadilere gizleni-yorlardı. Hatta yol üstünde hiçbir yurta görmedik. Moğollar, taşınabilir evlerini de gözlerden ve rüzgardan uzakta, dağ kıvrımları arasına saklamışlardı. Göçebeler kışlıklarının yerle-rini pek iyi seçerler. Moğol yurta lannı kışın sık sık ziyaret et-miştim. Bunlar öyle kuytu yerlerde kurulmuştu ki rüzgarların yaladığı yerlerden bunlara gelince insan kendini limonluğa girmiş sanırdı. Bir keresinde büyük bir koyun sürüsüne rast-geldik. Fakat biz ona yaklaştıkça büyük bölümü yavaş yavaş uzaklaşıyor, diğ er bölümünün yansı bulunduğu yerde kalır-ken öteki yansı ovayı geçiyordu. Bu gruptan otuz kırk hay-van ayrılıp, hopluya zıplaya, dağ yamacına çıktı. Dürbünümü alıp baktım. Sürünün arkada kalan kısmı bildiğimiz koyunlar-dan, ovaya çekilmiş olan büyük kısım Moğol antiloplarından (Gazelle gutturosa) oluşuyordu. Dağa çıkan küçük bölüm ise kocaman boynuzlu muflonlardı (Ovis argali). Bütün bu hay-vanlar epey ot ve berrak su buldukları Adair ovalarında ehlî koyunlarla birlikte otuyorlardı. Irmağın birçok yeri donmuş-tu, ve suyun yüzeyinde büyük buhar kütleleri görüyordum. Bu sırada birkaç antilopla birkaç muflon bize bakıyorlardı.

Moğol gülererek, "Şimdi bizim patikadan geçecekler," de-di. Bunlar acayip hayvanlardır. Zaman olur ki antiloplar bi-zi geçmek için kilometrelerce yarışır ve önümüzden yolu keserler. Sonra, bu işi başarırlarsa rahat rahat yollarına de-vam ederler."

Antiloplann bu stratejisini aslında farketmiş ve avlanmak için bundan yararlanmaya karar vermiştim. Bu avı şöyle dü-

- YAGASTAY'IN CİNİ

zenledik: Bir Moğolu yük devesiyle bizim gibi ilerlemeye bı-raktık. Diğ er üçü, asıl yönümüzün sağ tarafında, yelpaze gi-bi açılarak ilerlediler.

Sürü durdu, şaşırıp bakındı. Çünkü bu dört atlının aynı zamanda önünden geçmek isterdi. Telaş kendini gösterdi. Üç bin kadar hayvan vardı. Bütün bu or-du, ayrı bir grup oluşturamadan sağa sola koşuşturmaya başladı. Bütün bir bölük önümüzden geçti, sonra, bir başka atlıyı farkedince geri dönüp aynı hareketi tekrarladılar. Elli antilopluk bir grup iki sıralı olup bana doğru koştu. Yüz met-re kadar yaklaşınca bağırdım ve ateş ettim. Hemen durdular ve çarpışarak birbirlerinin üzerinden atlayıp oldukları yerde dönmeye başladılar. Bu panik kendilerine pahalıya mal oldu. Çünkü dört kez ateş etmeye ve aralarından irice iki tanesini devirmeye zaman bulabildim. Dostum benden de şanslı çık-tı ve yanından birbirine paralel diziler şeklinde kasırga gibi geçmekte olan sürüden, bir atışta iki hayvanı yere serdi.

Bu sırada muflonlar yamacı tırmanmışlar, askerler gibi dizilerek mevzi almışlardı. Bizi seyretmek için geri dönmüş-lerdi. Bu mesafeden bile onların kaslı vücutlarını, haşmetli başlarını ve güçlü boynuzlarını görebiliyordum.

Avladığımız hayvanları aldık, baştaki Moğola yetiştik ve yolumuza devam ettik. Birçok yerlerde koyun iskeletleri gördük ki boyunları parça parça edilmiş, göğüsleri de yen-mişti. Moğol, "Kurtların işi," dedi. "Burada her zaman çok sayıda kurt bulunur..."

Başka antilop sürülerine de rastladık. Çok ilerimize ge-çinceye kadar koşuyorlar, sonra da şaşılacak hoplama ve zıplamalarla karşımızdan, köy yollarındaki tavuklar gibi, yo-lu geçiyorlardı. Daha sonra, yine bir ikiyüz metre kadar da-ha koşuyor, duruyor ve sükûnetle otlamaya başlıyorlardı.

147

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Bir defasında devemi geri döndürdüm. Bütün sürü bu meydan okuyuşumu kabul etti. Hayvanlar, bana eşdeğer olarak uygun gördükleri mesafeye kadar koştu ve bir kez daha, yol kızgın taşlarla döşeliymişcesine atlayarak yolu önüm sıra geçtiler. Sonra sükûnete dönerek kendilerini bul-muş olduğumuz tarafta otlamaya devam ettiler. Aynı tuhaf koşuşturmayı kabul ettiklerini görüp kahkahalarla gülerken aynı sürü ile aynı manevrayı üç kez tekrar ettim.

Bu vadide oldukça kötü bir gece geçirdik. Donmuş bir su kenanında durduk. Yüksek kıyı bizi rüzgardan koruyordu. Ateş yaktık ve su kaynattık. Çadırımız sıcak ve rahattı. Ha-zırlanmakta olan zevk verici yemeği düşünerek dinleniyor-duk ki çadırımızın yakınında bir uluma ile sanki

şeytanî bir gülüşme işitilirken vadinin öte yanından uzun ve hüzünlü uluma sesleri bunlara karşılık verdi. Moğol sakin bir biçim-de açıkladı:

"Kurtlar!"

Tabancasını alıp çıktı. Bir süre dışarıda durdu. Bir el si-lah sesinden sonra içeriye girdi.

— Korkuttum. Adair kıyısında bir deve leşinin çevresin-de toplanmışlardı.

— Bizim develere dokunmamışlar mı?

— Çadırın arka tarafında ateş yakarız. Bizi rahatsız et-mezler.

Yemekten sonra yattık. Fakat ben, ateşin çıtırtısını, deve-lerin derin soluk alışını ve kurtların uzaklardan gelen uluma-larını dinleyerek uzun zaman uyumadım. Nihayet, bütün bu gürültülere karşın uyumuşum. Ne

zamandan

beri uyuyor-dum bilmiyorum ama yan tarafıma yediğim kuvvetli bir dar-be ile uyandım. Çadırın eteğinin yanına uzanmıştım. Ve biri

148

- YAGASTAY'IN CİNİ

dışarıdan, seremoniye gerek görmeden, beni şiddetle itmişti. Bunun çadır abasını geveleyen bir deve olduğunu düşündüm. Mavzerimi alıp dipçiği ile vurdum. Tiz bir bağırıtı ve bunu da taşlar üzerinde hızla uzaklaşan patırtı sesi izledi. Ertesi sa-bah, ateşin ters tarafından çadırımıza kadar yaklaşmış olan bir kurdun izlerini buldum. Çadırın eteği altından toprağı kazmaya başlamış ve dipçiği kafasına yiyince kaçmıştı.

Moğolun ciddi bir tavırla anlattığı üzere, kurtlar ve kar-tallar Yagastay'ın hizmetkârlarıydılar. Bu böyle olmakla bir-likte Moğollar onlan avlarlar. Bir gün, prens Baysey'in kam-pında bir kurt avına katıldım.

Moğol süvarileri en iyi atları-na binerek ovada kurtların peşine takılıyor ve bunlan taşur adını verdikleri kamıştan sopalarla vura vura öldürüyorlar. Bir Rus veteriner-cerrah, kurtları stiriknin ile

zehirleyerek öldürmeyi öğretmişse de Moğollar bu yöntemden çabuk va-zgeçmişlerdi. Çünkü bu yöntem göçebelerin sadık ve dost müttefikleri olan köpekler için zararlıydı. Ayrıca onlar, ne kartallara, ne de

doğanlara dokunmazlar. Hatta bunlara yi-yecek bile verirler. Moğollar bir hayvan öldürdükleri zaman havaya et parçaları atarlar ve doğanlarla kartallar, attığımız şekerleri bizim köpekler nasıl havada yakalarlarsa, öylece yakalayıp yutarlar. Kartallarla doğanlar, atlarla davarlar için çok tehlikeli olan saksaganlar ve kargalarla mücadele edip onları avlarlar.

Çünkü kargalarla saksaganlar, hayvanların sırtında bir sıyrık görür görmez gelip vahşice gagalarlar. Bunlan iyileşmez yaralar haline getirdikten

sonra da vahşi-ce saldırıların artık ardı arkasını kesilmez.

149

21 Ölüm Yuvası

y-v evelerimiz ağır ağır, fakat düzgün adımlarla, kuzeye 1-J doğru ilerliyorlardı. Günde kırk elli kilometre yol alı-yorduk. Bir süre sonra, yolumuzun sol tarafında bulunan küçük bir manastıra geldik. Bu, kare biçiminde, yüksek ve kalın bir duvarla çevrili, büyük bir yapıydı. Karenin her ke-narında, merkezdeki tapınağın dört kapısına ulaşan girişler vardı. İç avlunun merkezinde kırmızı lake boyalı sütunları ve Çin tarzı çatılarıyla, alçak Lama evlerine hâkim tapınak-lar bulunuyordu. Yolun öte yanında Çin kalelerini andıran, ama aslında bir dugun ya da Çin çarşısı yükseliyordu. Çin-liler bunları daima kale biçiminde, birbirinden birkaç metre aralıklı çifte surlu inşa eder ve iç taraflarına da evleriyle dük-kanlarını yerleştirirler. Dugun larda, her olasılığa karşı, yir-mi otuz kişilik bir de silahlı birlik bulundurulur. Gerektiğin-de dugun lar kale işlevi görür ve uzun kuşatmalara dayanır-lar. Dugun la manastır arasında, yolun yakınında, bir göç-men kampı gördüm. Atlan ve davarları yanlarında değildi. Bir zamandan beri burada konaklamış olan Moğollar, hay-vanlarını dağlara bırakmışlardı. Furtalardan çoğunun üze-rinde hastalık işareti olarak, renk renk bayraklar dalgalan^

151

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

yordu. Furtalardan bazılarının yanında toprağa çakılmış kazıklann tepesine oturtulmuş Moğol kalpakları, o yurta 'nın sahibinin ölmüş olduğunu belirtiyordu. Başiboş köpek sürü-leri de çevrede, derelerin dibinde veya ırmakların kenarın-da, leşlerin bulunduğu belirtisiydi. Kampa yaklaştığımız sırada, kulaklarımıza, uzaktan uzağa davul sesleri, flütle ça-lınan hüznü havalar ve kulak tırmalayıcı haykırışlar gel-meye başladı. Bizim Moğol, bilgi almaya gitti ve geri döndü-ğünde,

mucizeleriyle tanınmış Hutuktu Yahantsi'den yar-dım istemek üzere manastıra birçok ailenin gelmiş olduğu haberini getirdi. Vebaya ve karaçiçeğe tutulmuş olan bu in-sanlar uzak yerlerden gelmiş, fakat Urga'daki Yaşayan Bu-ddha'yı ziyarete gitmiş olan Hutuktu'yu manastırda bula-mamışlardı. Bunun üzerine kabile büyücülerini çağırarak zorunda kalmışlardı. Hastalar birbiri ardına ölüyordu. Bir gün önce, yirmiyedinci cesedi, ovaya bırakmışlardı.

Bu arada biz konuşurken, büyücü de yurta ların birinden çıktı. Bu, bir gözüne perde inmiş, geçirmiş olduğu çiçek has-talığında yüzü delik deşik olmuş yaşlı bir adamdı. Sırtında lime lime olmuş bir elbise vardı, kemerinde de renk renk bezler asılıydı. Elinde bir davul ve bir flüt tutuyordu. Mavi dudakları köpük içinde, bakışlar bomboştu. Ansızın dönme-ye, uzun bacaklarının çeşit çeşit hareketleri ve kollarıyla omuzlarını değişik biçimlerde kıvrmasıyla dans edip davula vurmaya, kavalı üflemeye, bağırıp çağırmaya ve hızını gide-rek arttırmaya başladı. O kadar ki, yüzü sapsarı, gözleri bi-rer kan çanağı, karların üzerine yuvarlandı ve orada da, vü-cudunun bütün organlarıyla kıvranıp birbirini tutmaz ho-murtular çıkarmaya devam etti. Büyücü, hastalarını işte böyle tedavi ediyor, hastalık taşıyan cinlerle perileri bu tür çılgınlığıyla ürkütüyordu. Daha sonra öğrendim ki bu büyü-cülerden bir ikincisi de hastalarına Yaşayan Buddha'nın kut-

152

- ÖLÜM YUVASI

sal lotus çiçeğinden doğmuş ilâhî bedenini yıkadığı banyo-dan çalınmış kirli ve çamurlu sulan içiriyordu.

İki büyücü durmayıp bağınıyorlardı: "Omm!.. Omm!.."

Bu iki büyü ustası, cinleri ve perileri böylece kovarken hastalar da kendi hallerine bırakılmışlardı. Keçi pöstekileriy-le gocuklara sarılmış, korkunç bir ateş içinde yanarak, nö-betler geçirip hezeyan ederek yatıyorlardı. Henüz sağlıklı olan büyüklerle çocuklar ise, ateşin başına bağdaş kurup oturmuşlar, çay içip çubuklarını çekerek kayıtsızca çene ça-lıyorlardı. Bütün yurta. larda hastalar, ölüler, tanımı olanak-sız sefillikler ve iğrençlikler gördüm...

Ey, büyük Cengiz Han! Sen ki o üstün zekânla Asya'nın ve Avrupa'nın olanca halini görmüştün; sen ki yaşamını Moğol adının zaferine adamıştın...

Halkına, kendisini böyle bir ölümden koruyacak bilgi ışığını niçin vermedin? O halk, eski ahlakını, yüzyıllar görmüş dürüstlüğünü ve banşçı ge-leneklerini korudu fakat gelip geçen yılların, Karakorum'da-ki

mezarında yavaş yavaş tahrip ettiği kemiklerin halkımı ko-ruyamadı. Halkın yok olmak üzeredir ve o halk ki, zama-nında uygar dünyamın yansını korkudan titretirdi..

Zihnimden böyle düşünceler akıp geçerken, ölümün eşi-ğindeki bu insan topluluğunu görüyor; erkeklerin, kadınla-rın ve çocukların feryatlarını, hezeyan içerisinde bağıışlan-nı işitiyordum. Uzakta bir yerlerde köpekler acı acı uluyor ve burada da, artık kımıldanacak hali kalmamış olan büyü-cünün davulu hiç susmayacakmış gibi çalıp duruyordu. İleri! Mücadele için ne bir aracım ne de gücüm olmadı-ğından bu faciaya artık dayanamıyordum. Bu, lanete uğra-

153

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

mış yerden hızla uzaklaştık. Ne var ki, dehşet sahnelerine ta-nık olduğumuz andan itibaren göze görünmez kötü bir ru-hun peşimizi bırakmadığını, ardımız sıra geldiği hissini veren iç sıkıntısından da kendimizi kurtaramıyorduk. "Hastalık cinleri?" ... "Dehşet ve sefalet levhaları?" ... "Moğolistan'ın karanlık sunaklarında her gün kurban edilenlerin ruhları?" Bizi sanp sarmalamasından kendimizi bir türlü kurtaramadı-ğımız, anlatılamaz bir korku içindeydik. Ancak, yoldan ayrı-lıp ağaçlı bir tepeyi aştıktan ve ne Jahantsi Küre, ne dugun, ne de içinde ölüm halinde insanların kaynaştığı çukuru göre-mez olduktan sonradır ki rahatça soluk alabildik.

Biraz sonra büyük bir göle rastladık. Tisingöl'dü. Kıyının yakınında büyük bir Rus evi vardı ve burası, Koşu gölünü Ulyassutay'a bağlayan telgraf merkeziydi.

154

22 Katiller Arasında

np elgraf merkezine yaklaşırken orada görevli Kanine adın-JL da sanşm bir gence rastgeldik. Biraz çekinerek geceyi merkezde geçirmemiz önerisinde bulundu. Salona girerken uzun boylu ve zayıf bir adamın ayağa kalkıp bizleri dikkat-le gözden geçirerek bulunduğumuz yana doğru tereddütle

yürüdüğünü gördük. Kanine, "Konukturlar," diye açıkladı. "Khathyl'e gidiyorlar. Özel kişiler... Yabancılar..."

Öteki, sakın biçimde, "Yaaa" diye karşılık verdi.

Biz, kemerlerimizi çözüp ağır Moğol paltolarımızı zah-metle çıkarırken adam ev sahibimize heyecanla bir şeyler an-latıyordu. Oturmak ve dinlenmek üzere masa başına yaklaş-tığım sırada şöyle dediğini işittim: "Ertelemek zorundayız."

Kanine, bu sözleri başıyla onaylamayı yeterli buldu.

Masada, aralarında Kanine'nin yardımcısının da bulun-duğu daha birçok kimseler vardı. Uçuk benizli ve kısa san saçlı bir delikanlı olan Kanine'nin yardımcısı her şeyden laf bolluğuyla söz ediyordu. Hafif çatlak bir adamdı ve bu tu-haflığı, konuşma gürültüleri arasında bir bağırıtı ya da çatır-tı olup da karşısındakinin sözlerini tekrarlamaya veya o an-

155

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

da onun çevresinde geçmekte olan bir olayı mekanik ve ace-leci bir ifadeyle anlatmak zorunda olduğunda ortaya çıkıyor-du. Genç, yorgun, solgun yüzlü ve şaşkın bakışlı, yüzü kor-kudan çarpık biçimli bir kadın olan Kanine'nin karısı da ora-daydı. Bunun yanında da saçları kısa kesilmiş, erkek elbise-leri giymiş onbeş yaşında bir genç kızla Kanine'nin iki erkek çocuğu oturuyordu. Hepsi ile tanıştık. Uzun boylu yabancı-nın adı Gorokof'tu, Samagaltaylı bir Rus yerleşimcisiydi. Kı-sa saçlı genç kızı bize kardeşi diye tanıştırdı. Kanine'nin ka-rısı, belli ki varlığımızdan hoşnut olmayarak, ancak gizleye-bildiği bir ürkeklikle baktı ve sesini hiç çıkarmadan olduğu yerde oturdu, kaldı. Ne yapalım ki gidecek başka yerimiz yoktu. Çay içip ekmeğimizle soğuk etimizi yemeye başladık. Kanine bize, telgraf hattının tahrip edilmesinden beri tüm ailesinin ve yakınlarının yoksulluktan çok sıkıntı çekmiş olduğunu anlattı. Bolşevikler kendisine İrkutsk'tan herhan-gi bir para göndermedikleri için elinden geldiğince başının çaresine bakıyordu. Rus yerleşimcilere saman satıyor, özel mesajlar taşıyor, Kyakhta'dan Ulyassutay'a ve Samagaltay'a mal taşıyor, sığır ticareti yapıyor, ava çıkıyor ve böylelikle yaşamını sürdürmeyi başanyordu. Gorokof işlerinden ötürü Khathyl'e gitmek zorunda olduğunu, kız kardeşi ile kendi-sinin bizim gruba katılırlarsa, bundan mutluluk duyacakla-rını söyledi. Hiddetli ve sevimsiz bir yüz hali vardı ve renk-siz gözlerini, konuştuğu kişiye çevirmekten sakınıyordu. Ko-nuşmalarımız sırasında çevrede Rus yerleşimleri bulunup bulunmadığını Kanine'ye sorduk. Kaşlarını çatıp tiksinen bir adam tavrıyla yanıt verdi:

"Bizim merkezden bir kilometre kadar ötede Bobrof adın-da ihtiyar bir zengin yaşıyor ama kendisini ziyaret etmenizi tavsiye etmem. Konuktan hoşlanmayan aksi bir cimridir."

156

- KATİLLER ARASINDA

Kocasını anlatırken, Kanine'nin kansı gözlerini önüne indirip sanki ürpermiş gibi omuzlarını kıstı. Goro-kof'la kız kardeşi kayıtsızca sigaralarını içmeye devam edi-yorlardı. Bütün bunlar, yani Kanine'nin düşmanca tavrına ve karısının utangaç haline karşı, Gorokof'un zoraki kayıt-sızlığı dikkatimi çekti ve Kanine'nin, kendisinden bu denli soğuk bir biçimde söz ettiği ihtiyar yerleşimciyi gidip görme-ye karar verdim. Ulyassutay'da Bobrof adında iki kişi tanı-yordum. Bobrof'a elden teslim etmek zorunda olduğum bir mektup getirdiğimi Kanine'ye söyledikten sonra çayımı bi-tirdim ve paltomu giyerek çıktım.

Bobrof'un evi dağın derin bir girintisinde bulunuyordu. Evi çevreleyen yüksek çit üzerinden, evlerin alçak damları görülebiliyordu. Pencerelerden birinde ışık vardı. Kapıyı çal-dım. Öfkeli köpek havlamaları duyuldu. Çitin aralıklarından simsiyah ve kocaman dört Moğol köpeğinin, dişlerini göste-rip hırlayarak kapıya doğru koştuğularını gördüm. Avluda biri kapıyı açarak "Kim o?" diye bağırdı.

Yolcu olduğumu, Ulyassutay'dan gelmekte olduğumu söyledim. Köpekler zincirlendi, ve beni, bir engizisyoncu gi-bi dikkatle gözden geçirip tepeden tırnağa kadar süzen bir adam tarafından karşılandım. Ceplerinin birinde bir taban-ca kabzası görünüyordu. Yaptığı incelemeyi tatmin edici bulduktan ve yakınlarını tanıdığımı öğrendikten sonra beni oldukça sıcak bir tavırla içeriye aldı, son derece kibar görü-nümlü yaşlıca bir kadın olan karısı ve evlatlığı olan güzel bir kız çocuğuyla tanıştırdı. Bu çocuğu, Sibiryada Bolşevikler-den kaçarken bitkinlikten düşüp ölmüş olan annesinin ya-nında, bir ovada bulmuştu.

Boborof bana Kazagrandı birliğinin Kızılları Koşu gölü çevresinden kovmayı başardığını ve bu yüzden Khathyl'e

157

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

kadar tehlikesizce yolumuza devam edebileceğimizi söyledi. Sonra, sordu: "O haydutların yanma gideceğinize niçin bizim eve gel-mediniz? "

Kendisinden birçok şeyler öğrenmek istedim ve o da ba-na değerli bilgiler verdi. Kanine'nin, İrkutsk'taki Sovyet'in ajanı olduğunu ve ülkede olup bitenleri bildirmek için bura-ya yerleştiğini öğrendim. Ne var ki, İrkutsk yolu bu sırada kapalı olduğundan zararsız bir duruma gelmişti. Ancak Al-tay bölgesinde Biysk'ten son derece nüfuzlu bir komiser bu-roya gelmişti. Sordum:

— Gorokof mu?

— Kendisine bu adı veriyorsa da ben, Biysk'li olduğum-dan oradaki herkesi iyice tanırım. Onun asıl adı Pouzi-kof'tur, yanındaki kısa saçlı kız da metresidir. Pouzikof çe-ka komiseri, kız ise ajanıdır. Geçen Ağustos'ta bu iki hay-dut, Kolçak ordusunun, tutsak düşerek elleri ve kolları bağ-lanmış yetmiş subayını tabancayla öldürmüşlerdir. Bunlar alçak katillerdir. Buraya bilgi toplamak için gelmişlerdir. Bizde kalmak istiyorlardı. Fakat, kendilerini iyice tanıdığım-dan içeriye almadım.

Masadayken kullandıkları sözcükleri ve birbirlerine an-lamlı bakışlarını anımsayarak sordum:

— Ondan korkmuyor musunuz?

— Hayır! Ben kendimi de, ailemi de nasıl savunacağımı bilirim. Ayrıca bir de koruyucum vardır. Oğlum, Moğolis-tan'ın en iyi nişancısı, en iyi binicisi ve en iyi savaşçısıdır. Oğlumla tanışmamış olmanızdan ötürü çok üzgünüm. Sü-rüleri görmeye gitti. Yarın akşamdan önce dönmeyecek.

158

- KATİLLER ARASINDA

Birbirimize çok içten biçimde veda ettik. Dönüşte evinde kalmaya söz verdim. Merkeze dönüşümde Kanine ile Goro-kof sordular:

— Bobrof, hakkımızda size ne tür hikayeler uydurdu?

— Sizinle ilgili hiçbir şey söylemedi; çünkü, sizin buraya geldiğinizi öğrenir öğrenmez benimle bile konuşmak isteme-di.

Ve bu işe çok şaşmış bir kişi tavırla konuşmaya devam ettim: "Aranızda acaba ne geçti ki?"

Gorokof, canı sıkılmış gibi, "Eski bir mesele," dedi.

Kanine de arkadaşımın sözlerine, "Kötü niyetli bir köylü" diyerek katılırken karısının korku ve acı dolu gözleri her an bir ölüm darbesi bekliyormuş gibi dehşetli bir ürkeklik gös-teriyordu. Gorokof, ertesi sabah bizimle yola çıkmak için hazırlıklara başladı. Seyyar karyolalarımızı yandaki bir oda-da kurduk ve yatıp uyuduk. Yatmadan önce dostuma her ih-timale karşı

tabancasını el altında bulundurmasını fısılda-dım. Fakat o gülümseyerek cebinden bir tabancayla bir bal-ta çıkarıp yastığının altına yerleştirdi. "Bu adamlar bana ilk andan itibaren kuşkulu göründü. Kötü bir şey hazırlıyorlar. Yarın bu Gorokof'un arkasında gideceğim ve sadık kurşunlarımdan birini, minik bir dum-dum'u ona ayıracağım..." Moğollar geceyi çadırda, avluda, yem verecekleri devele-rinin yanında geçirmek istediler. Saat yediye doğru hareket ettik. Dostum artçı görevini üzerine aldı ve ikisi de tepeden tırnağa kadar silahlanmış ve güzel atlara binmiş olan Goro-kof'la kız kardeşinin peşlerini bir an bırakmadı. Atlarını hayranlıkla seyrederek sordum:

159

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Samagaltay'dan buraya kadar geldiğiniz halde bunları nasıl bu kadar iyi durumda koruyabildiniz?"

Gorokof atların Kanine'ye ait oldukları yanıtını verdi. Gördüm ki Kanine inandırmaya çalıştığı kadar yoksul değil-di; çünkü herhangi zengin bir Moğol bu nefis hayvanlardan biri karşılığında ona, ailesini tüm bir yıl but ve pizola ile besleyebileceği kadar koyun verirdi.

Bir süre sonra, sık fidanlarla çevrili büyük bir bataklığa geldik. Burada yüzlerce kuropatka veya beyaz keklik göre-rek şaşır-dım. Biz yaklaşırken sudan bir sürü yaban ördeği kalktı. Kışın, bu soğuk rüzgarda ve bu karda böyle yaban ördekleri! Moğol bana bunu şöyle açıkladı:

"Bu bataklık her zaman yüksek ısıda kalır ve hiç don-maz. Yaban ördekleriyle kuropatkalai, yumuşak ve ılık top-rakta yiyecek buldukları için burada bütün kış yaşarlar."

Moğolla konuşurken bataklığın üzerinde kırmızımsı sarı bir alevin dil gibi uzandığını farkettim. Alev bir an parlamayı sönüyordu. Daha sonra, öte yanda iki alev daha yükseldi. Bu, çevresinde binlerce efsane dönen ve şimdi kimya bilimi-nin, ıslak ve ılık topraklardaki bitkisel maddelerin çürümesi sonucunda metan'ın, yani bataklık gazının birdenbire yan-masıyla basitçe açıkladığı buharlı alevdi.

Moğol bana şunları söyledi:

"Adair'in cinleri burada bulunur ve Mörön cinleriyle durmadan savaşır-lar." Düşündüm ki, zamanımızın tekdüze Avrupasında köylü-ler, bu alevlerin tuhaf bir büyücülük eseri olduğuna inansa-lardı, bu gizemli ülkede elbette iki komşu ırmağın cinleri arasında yapılan savaşlarda bunu bir kanıt sayacaklardı!

- KATİLLER ARASINDA

Bataklığı geçtikten sonra uzakta, karşı tarafta büyük bir manastır gördük. Manastır, yolumuzdan yaklaşık sekizyüz metre kadar ötede olmakla birlikte Gorokoflar bize, Çin dükkanlarından bir şeyler satın almak üzere oraya gitmek is-tediklerini söylediler. Yalanda bizimle tekrar buluşacakları-nı söyleyerek hızla uzaklaştılar. Fakat kendilerini bir hayli zaman göremedik. Gerçi hiçbir iz bırakmadan gözden kay-boldular ama, daha sonra onları, kendileri için beklenmedik ölümcül koşullar içerisinde, yine yolumuzun üzerinde bul-duk. Kendi hesabımıza biz, onlardan bu kadar çabuk kur-tulmuş olduğumuz için durumdan hoşnuttuk. Bir gün önce Bobrof tan almış olduğum bilgiyi, onların gitmesinden son-ra, dostuma aktardım.

23 Bir Yanardağın Üzerinde

E rtesi akşam, dağınık biçimde on kadar evden oluşan kü-çük bir Rus yerleşimi olan Khathyl'e geldik. Kent, kay-nağını bir kilometre yukarıda Koşu gölünden alan Egiyn ya da Yağa ırmağı vadisindedir. Koşu büyük bir dağ gölüdür ki sulan soğuk ve derindir. Yüz otuzbeş kilometre uzunluğun-da ve onaltı ile kırkbeş kilometre enindedir. Batı kıyısında, ona Hubsugul ya da Hövsgöl adını veren Darkhat Soyotlan yaşar. Moğollar ona Koşu gölü derler. Her iki halk da onu kutsal ve korkunç bir göl olarak kabul ederler. Bu duygula-rını anlamak da kolaydır: Göl, volkanik aktivite alanında bulunmaktadır. Yazın, güneşli ve durgun günlerde sular bü-yük dalgalar halinde kabanır; o kadar ki yalnızca yerlilerin balıkçı kayıklar değil, bir kıyıdan karşı kıyıya yolcu taşıyan büyük Rus gemileri bile tehlikeye düşerler. Kışın, buz taba-kası bazen bir uçtan diğer uca kadar kırılır ve buradan ha-vaya kaim buhar tabakalan yükselir. Çok açıktır ki gölün di-bi sıcak su kaynaklan ve belki de lav akıntılanyla zaman za-man

delinmektedir. Bu yeraltı çarpınmalan, aslında, göl su-lannın ırmağa aktığı sığ bölgeleri zaman zaman dolduran ölü balıkların çokluğuyla da sabittir. Koşu gölü balık, hele

163

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

alabalık ve som çeşitleri bakımından çok zengindir. Özellik-le, eskiden bütün Sibirya'ya ve Mukden'e [ŞenyangI kadar Mançurya'ya gönderilen bir tür beyaz balığıyla çok tanın-mıştır. Bu balığın eti yağlı ve çok gevrek tir ve nefis havyar da elde edilir. Göldeki balıklardan bir başkası da beyaz kay-rus denilen bir tür alabalıktır. Bunlar göç mevsiminde, çoğu balığın yaptığı nın tersine, akıntıyla Yaga'ya kadar inip su-yun yüzeyini binlerce balık sırtı ile kaynaştıracak şekilde ır-mağı bir kıyısından öte kıyısına kadar doldurur. Bununla birlikte, bu balıklar avlanmazlar; çünkü içleri kurtla dolu ol-duğundan gıda olarak işe yaramazlar. Kedilerle köpekler bi-le bunlara ilişmezler. Bu dikkate değer olay İrkutsk Üniver-sitesi profesörlerinden Dorogostaiski tarafından incelenmek-teyken Bolşeviklerin gelişiyle çalışmalar yanda kalmıştır.

Khathyl'de bir panik havasıyla karşılaştık. Albay Kazag-randi'nin Rus birliği, iki çarpışmadan sonra Bolşevikleri bozguna uğratmış ve İrkutsk'a doğru başarılı ileri hareketi-ne devam etmekteyken subaylar arasmda çıkan anlaşmazlık yüzünden birçok parçaya bölünerek gücünü kaybetmişti. Bolşevikler de durumdan yararlanıp, birliklerini takviye et-mişler ve bin kadar askerle ileri harekete geçerek kaybetmiş oldukları yerleri tekrar ele geçirmeye kalkışırken, Kazagran-di birliklerinden kalanlar, liderlerinin Kızıllara umutsuzca direnmeye karar vermiş olduğu Khathyl'e doğru geri çekil-mişlerdi. Halk, eşyalarını arabalara yükleyip kentten kaçıyor ve hayvanlarını kimler gelip alacaksa onlara bırakıyordu. Bir grup biraz ötedeki sık karaçam ormanında ve derelerde giz-lenmeye niyetlenirken, bir başka grup da güneye, Mörön ile Ulyassutay'a doğru ilerliyordu. Gelişimizin ertesi günü Mo-ğol yöneticiye, Kazagrandi'nin adamlarının Kızıllarca çevril-miş ve bunların kente yaklaşmakta olduğu haberi geldi. Bu-nun üzerine yönetici tüm belgeleri ile yardımcısını onbir de-

164

- BİR YANARDAĞIN ÜZERİNDE

veye yükleyip kentten ayrıldı. Bizim Moğol kılavuzlar da, bir tek deve bile bırakmadan, onunla birlikte kaçtılar. Du-rumumuz umutsuzlaşmıştı. Henüz hareket etmemiş olan Rus yerleşimcilere başvurarak deve satın almak istediyssek de kargaşalığı tahmin ederek bunlar develerini uzaklardaki Mo-ğollara göndermiş olduklarından bize satacak hayvanları yoktu. O zaman, bütün Moğolistan'da hayvan hastalıkları-na karşı mücadelesiyle tanınmış veteriner hekim V.G. Gay'a başvurduk. Resmî görevini terketmek zorunda kalarak hay-yan yetiştiriciliği yapmaya başlamıştı. Ailesiyle birlikte bura-da oturuyordu. Çok zeki ve çok gayretli olan bu kişi, Çarlık rejiminde, Alman cephesindeki Rus ordularının et gereksini-mini Moğolistan'dan sağlamakla görevlendirilmişti. Moğo-listan'da büyük bir organizasyona girişti. Bolşevikler, 1917'de, iktidarı ele aldıklarında bu işe devam etti. 1918 Mayıs'ında, Kolçak ordusu Bolşevikleri Sibiry'a'dan kovduklarını zaman tutuklandı ve cezaevine konuldu. Bu levazım işi-ni Moğolistan'da düzenleyebilecek tek adam olarak kabul edildiğinden serbest bırakılınca Amiral Kolçak'a bütün et mevcudu ile önceden Sovyet komiserlerinden alınmış olan bütün parayı teslim etti. O devirde Gay, Kazagrandı kuvvet-lerinin levazım işlerini düzenlemekle görevliydi. Kendisiyle görüştüğümüzde bize ne kaldıysa onu, yani bizleri doksan kilometre ötedeki Mörön'e götürebilecek bir-kaç berbat atı almamızı önerdi. Ulyassutay'a dönmek için orada deve bulabilecektik. Ancak, bu atlar da kentten biraz uzakta bulduklarından geceyi burada geçirmek zorunda kaldık. Oysa Bolşevikler de orada tam o gece bekleniyorlardı. Bolşevikler beklenmekteyken Gay'in ailesiyle birlikte kal-masına şaşıyorduk. Khathyl'de, kentten ayrılmayan birkaç kişi dışında, düşmanın hareketlerini izlemek için geride bu-lunma emri almış olan birkaç Kazak kalmıştı. Gece oldu. Ar-

165

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

kadaşım ve ben, çatışmaya veya gerektiğinde, Bolşeviklerin eline düşmektense kendi ellerimizle kendimizi öldürmeye ha-zırdık. Kaçamayan veya kaçmaya gerek görmeyen birkaç iş-çinin yaşadığı, Yağa yakınında bir evde yattık. Bunlar gidip Kızılların ilk görüneceği bir tepeye kadar bütün bölgeye ege-men bir dağın başında mevzi aldılar. Ormanlar arasındaki bu gözlem noktasından bir işçi koşarak geldi ve bağırdı:

"Vay başımıza gelenler! Kızıllar geldi! Orman yolundan bir atlı dörtnala

geçti. Kendisine seslendimse de yanıt ver-medi. Karanlıktı ama atm, bu bölgenin atlarına benzemedi-ğini farkettim."

İşçilerden biri karşılık verdi:

— Böyle gelişigüzel söylenip durma. O Moğoldu. Sen Kızıllı sandın...

— Hayır! Moğol değildi. Atı nailiydi. Nalların çıkardığı sesi işittim.

Mahvolduk!..

Arkadaşım, "Sanırım bu kez son ânımız geldi. Böyle öl-mek ne budalaca bir şey!.." dedi.

Hakkı vardı. O anda kapı vuruldu. Bu, kaçmak için bize üç at getirmiş olan Moğoldu. Hemen atlan eyerledik; üçün-cü atm sırtına da çadırımızla eşyamızı yerleştirip Gay'a ve-da etmeye gittik.

Gay'ın evinde bütün kurmayı bulduk. İki üç yerleşimciyle birçok Kazak, Kızılların Khathyl'e yaklaştığını ve ateş yak-makta oldukları ormanda geceyi geçireceklerini haber ver-mek üzere dağdan buraya dörtlü gelmişlerdi. Gerçekten de, bu ateşlerin ışığını pencerelerden görebiliyorduk, işgal etmek istediği kentin bu kadar yalanında bulunan düşmanm sabaha kadar ormanda beklemesi tuhaf görünüyordu.

166

- BİR YANARDAĞIN ÜZERİNDE

Silahlı bir Kazak içeriye girdi ve müfreze mensup iki silahlı erin yaklaşmakta olduğunu haber verdi. Salonunda bulunan herkes kulak kabarttı. Dışarıda at nallarının çıkardığı gürültüyle insan sesleri işitildi ve az sonra kapı vuruldu.

Gay, "Girin," dedi.

İçeriye iki kişi girdi. Kar, sakal ve bıyıklarını beyazlatmış ve yüzlerinin kırmızılığını arttırmıştı. Üzerlerinde Sibiry kaputları ve başlarında astragan kalpaklar vardı; ancak silahlıydılar. Kendilerini sorguya çektiler. İrkutsk bölgesinden bir Beyaz köylü birliğine mensuptular. Bolşeviklerle savaşır-ken İrkutsk civarında bir yerde yenilgiye uğramışlardı ve şimdi, Kazagrandi güçleriyle birleşmeye çalışıyorlardı. Fakat komutanı Çarlık rejimindeki fikirlerinden ötürü baskı görmüş olan bir sosyalist, yüzbaşı Vasiliyef idi.

Kaygımız kalmamıştı. Fakat derhal Mörön Kure'ye hare-kele etmeye karar verdik; çünkü şimdi istenilen tüm bilgiyi edinmiş-tik. Yolda, güneye doğru kaçan yerleşimcileri geri çağırmaya giden üç Kazağa rastladık. Birlikte yolculuk ettik. Yere inip buz üzerinde ilerlerken atlan yedeğe aldık. Yağa kudurmuştu. Yeraltı güçleri suda büyük dalgalar oluşturuyor ve bu

dalgalar da kalın yüzeyi gürültüyle yukanya kal-dınyor, havaya kocaman buz kütleleri fırlatıyor, bunları kü-çücük parçalara bölüyor, sonra da akıntı yönünde sağlam kalmış tabaka altında yutup yok ediyordu. Eğri büğrü, çat-lak çatlak ve her yönde ırmağın bütün yüzeyini katediyor-du. Kazaklardan biri bu yarıklardan birine düştüyse de tam zamanmda kurtardık. Sırılısıklam, soğuktan donmuş bir hal-de, Khathyl'e dönmek zorunda kaldı. Atlarımız kayıyorlar-dı. Hatta birkaç kez düştüler. İnsanlar da, hayvanlar da kendilerini tehdit etmekte olan ölümü, hemen yanibaşlann-da varlığını hissediyorlardı. Nihayet, öteki kıyıya vardık ve

167

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

gerek jeolojik gerekse mecazi volkanları ardımızda bırakmış olmaktan ötürü mutlu bir biçimde vadiyi izleyerek güneye doğru yolumuza devam ettik. Onaltı kilometre ileride ilk fi-rari kafilesine rastladık. Büyük bir çadır kurup ateş yakmış-lardı. Hemen orada bir dugun vardı; fakat, mülteciler ara-sında kadmlar, çocuklar ve hastalar bulunmasına karşın es-naf, yerleşimcilerin geniş yapılarına girmesine izin verme-mişti. Biz yarım saat kaldık. Yol, karın fazla olduğu birkaç yer dışında kolaydı. Mörön'ü Yaga'dan ayıran yüksek tepe-yi aştık. Zirve yalanında başımıza beklenmedik bir olay gel-di. Çok sık ağaçlarla kaplı bir genişçe bir vadinin girişinden geçiyorduk. Alanda, görünüşe göre bizi gözetleyen iki atlı dikkatimizi çekti. Eyer üstünde oturuş biçimleri ve atlarının yürüyüşü bunların Moğol olmadıklarını gösteriyordu. Elle işaret edip yanımıza çağırdık. Karşılık vermediler. Orman-dan bir üçüncüsü çıkıp durarak bize baktı. Onlara doğru at-larımızı dörtnala kaldırdık. Bin metre kadar yaklaşmıştık ki ansızın yere atladılar ve üzerimize ateş ettiler. Neyse ki bi-rbirimizden mesafeli yol aldığımız için, vurulması güç he-defler oluşturuyorduk. Hemen atlardan inip yüzüstü yere yatarak çarpışmaya hazırlandık. Bununla birlikte yanıldıkları ve bizi Kızıl sandıklarını düşünerek ateş etmedik. He-men uzaklaştılar. Bize Avrupa tüfekleriyle ateş etmişlerdi. Öyleyse yerli değildiler. Gidip izlerini kontrol edebilmek için ormandan çekilmelerini bekledik. Atlannm ayaklan nai-liydi ve bu da bunlann Moğol olmadıklarının bir başka ka-nıtıydı. Kim olabilirlerdi? Bunu hiçbir zaman öğrenemedik. Ancak, mermiler yerini bulmuş olsaydı, bu adamlar yaşam-larımızın seyrini önemli ölçüde değiştirmiş olacaktardı! Suların bölünme hattını* geçtikten sonra rastladığımız bir Rus yerleşimci, D.A. Teternikof bizi evine davet ederek La-

* Bölünme hattı (İng. watershed): İki nehir havzasını, birbirinden ayıran yük-sek arazi. (Çev.n.)

168

- BİR YANARDAĞIN ÜZERİNDE

malardan deve alıp bize vereceğine dair söz verdi. Soğuk çok şiddetliydi ve buz gibi esen rüzgar yüzünden bize daha da keskin geliyordu. Gündüzleri iliklerimize kadar donuyor, fa-kat geceleri çadırımızın sobasının yanında keyifle ısıniyorduk.

İki gün sonra Mörön ovasına giriyorduk. Uzaktan, Kü-re'nin Çin tarzı çatıları ve kırmızı büyük tapınaklarıyla kö-şe yapısını gördük. Hemen oracıkta ikinci bir alan, Rus-Çin yerleşimi vardı. İki saatlik yürüyüş bizi konuksever arkada-şımızla sevimli genç karısının evine getirdi. Bize lezzetli ye-meklerden oluşan nefis bir akşam ziyafeti çektiler. Deve bulmak için Mörön'de beş gün kaldık. Albay Kazagrandi ağır ağır kente doğru çekilmekte olduğundan Kathy'l'den birçok mülteci geliyordu. Bunlar arasında, Kazagrandi kuv-vetlerinin parçalanmasına neden olan iki albay, Plavakö ile Maklakof da vardı. Mülteciler, Mörön Kure'ye henüz gel-mişlerdi ki Moğol memurlar Çin yetkililerinden aldıkları em-re göre tüm Rus mültecilerin dışarı çıkarılacağını bildirdiler. Umutsuz mülteciler soruyorlardı:

"Böyle, karakışta, hiçbir yeri yurdu kalmamış olan bizler, karılarımız ve çocuklarımızla nereye gideceğiz?"

Moğol memurlar yanıt veriyorlardı: "Bu bizi ilgilendir-mez. Çinliler kızmıştır ve sizi kovma emrini bize vermişler-dir. Sizin için bir şey yapamayız..."

Mülteciler Mörön Küre'den ayrıldılar ve çadırlarını ken-tin biraz dışında kurdular. Plavako ile Maklakof at satın alıp Van Kure'ye hareket ettiler. Uzun bir süre sonra öğrendim ki her ikisi de Çinliler tarafından yolda öldürülmüştü.

Üç deve edinmeyi başararak Ulyassutay'a gitmek üzere önemli bir Çinli tüccar ve Rus mülteci kfilesiyle yola çı-karken, yüreklerimiz bizleri konuk etmiş olan T.V. ve D.A.

169

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Teternikof'a karşı çok derin bir minnet anısıyla doluydu. Develerimiz bize pahalıya malolmuştu. Bunları alabilmek için Ulyassutay'daki bir Amerikan ticaretevinin bize vermiş olduğu gümüş külçenin önemli bir bölümünü harcamıştık.

170

24 Vahşi Cezalandırma.

K uzeye doğru giderken izlemiş olduğumuz yola bir süre sonra vardık ve daha önce bizi ısıtarak kurutmuş olan o tanıdığımız devrilmiş telgraf direkleri dizisini gördük. Gece olurken Tisingöl vadisinin kuzeyindeki ağaçlıklı tepelere gel-dik. Biz Bobrof'un evinde kalmak isterken arkadaşlarımız telgraf merkezinde Kanine'ye konuk olmak istediler. Merke-zin kapısında tüfekli bir asker ile karşılaştık. Kim olduğumu-zu, ve nereden geldiğimizi sorup öğrendikten sonra, açıkla-malarımız kendisini tatmin etmiş olacak ki, bir düdük çala-rak haberdar ettiği subay evden çıktı.

Subay, kendisini takdim etti: "Teğmen Ivanof! Beyaz partizanlardan oluşan birliğimle burada bulunuyorum."

İrkutsk yakınlarından on erle buraya gelmişti. Ve Ulyas-sutay'daki albay Mihailof ile ilişki kurmuş, o da kendisine merkezi teslim alması emrini vermişti.

İçten bir tavırla, "Lütfen içeri buyurun," dedi.

Bobrof'un evine gitmek istediğimi söyleyince eli ile bir umutsuzluk işareti yaparak, "Zahmet etmeyin. Bobrof'lar öldürüldü, evleri de yakıldı!"

171

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Dehşetle bağırışım. Teğmen devam etti:

"Kanine ile Pouzikof'lar onları öldürdüler, evlerini soy-dular, sonra da evi, içindeki cesetlerle birlikte yaktılar. Gör-mek ister misiniz?"

Arkadaşımla ben yanan eve kadar teğmene refakat ettik. Alevlerden kararmış tavan ve döşeme tahtaları arasmda kö-mür haline gelmiş direkler

yükseliyordu ve yemek takımıyla tencereler oraya buraya saçılmıştı. Bir tarafta, bir örtü altında, dört talihsizden geriye kalan beden parçaları yatıyordu. Teğmen bana bazı açıklamalar yaptı:

"Olayı Ulyassutay'a bildirdim ve Bobrof'un yakınlarının iki subayla birlikte inceleme yapmak için gelmek üzere oldukları yanıtını aldım. Bu nedenle cesetleri gömemiyorum."

Bu hazin manzara karşısında yüreğim daralarak sordum: "Nasıl olmuş, bu iş?"

"Şöyle: Geceleyin, on askerimle Tisingöl'e yaklaşıyordum. Kızıkların varlığından çekinerek merkeze ihtiyatla yaklaşıp pencerelerden içeriye baktık. Pouzikof, Kanine ve kısa saçlı kızın, giysilerle çeşitli eşyaları inceleyip bunlarla gümüş külçeleri aralarında paylaştıklarını gördük. Tanığı olduğu-muz sahnenin önemini hemen kavrayamadım, fakat ihtiyatla hareket etmenin zorunlu olduğunu hissederek askerlerden birine çiti aşırıp kapıyı açmasını emrettim. Avluya girdik. Dışarıya ilk çıkan, Kanine "nin, ellerini havaya kaldırıp korkusundan şöyle bağırarak karısı oldu: 'Bu işten sonra başımı-za bir felaket geleceğini biliyordum!' Kadın sonra bayıldı. Erkeklerden biri yan kapıdan fırlayıp avludaki sundurmaya kadar gittikten sonra çitten atlamak istedi. Ben bunun farkında olmadım ama askerlerimden biri kendisini yakaladı.

172

- VAHŞİ CEZALANDIRMA

Kanine bizi kapıdan karşıladı. Yüzü sapsarıydı ve titriyordu. Bir olay cereyan etmiş olduğunu tahmin ederek hemen kendisini tutukladım. Erkekleri bağlatarak etkisiz duruma getirdim. Sorularımıza hepsi sakın bir biçimde karşılık veriyor, yalnızca Bayan Kanine dizüstü çöküp ellerini uzatarak bağırıyordu: 'Merhamet ediniz, çocuklara merhamet ediniz, onlar masumdur!..'

"Kısa saçlı kız bize umursamazca ve alaycı bakıyor, yüzüme sigarasının dumanlarını üflüyordu. Onları tehdit etmek zorunda kaldım:

"Bir cinayet işlemiş olduğunuzu biliyorum. Fakat itiraf etmek istemiyorsunuz. İnkâr etmeye devam ederseniz erkekleri kurşuna dizdirecek ve kadınları da yargılanmak üzere üzere Ulyassutay'a göndereceğim.

"Sert ve kesin bir dille konuşuyordum çünkü beni gerçekten çok sinirlendirmişlerdi. İlk ağzını açan kısa saçlı kız oldu:

"Size hepsini anlatacağım,' dedi.

"Bana mürekkep, kağıt ve kalem getirilmesini istedim. Askerlerim tanıklık etti. Böylece Pouzikof'un karısının itiraflarına dair bir tutanak

hazırladım. Bana söyledikleri şunlar-dan ibaretti:

"Kocam ve ben, Bolşevik komiserleriyiz. Buraya, Moğo-listan'da ne kadar Beyaz Rus subayının gizlenmiş olduğunu öğrenmek için gönderildik. Fakat, ihtiyar Bobrof bizi tanı-yordu. Kalkıp gitmek istedikse de Kanine, Bobrof'un zengin olduğunu, uzun süredir kendisini öldürüp evini soymak is-tediğini söyledi. Kendisiyle birlikte hareket etmeye razı ol-duk. Bobrof'un oğluyla yakınlık kurup kendisini iskambil

173

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

oynamaya davet ettik. Evine dönerken kocam arkasından gidip onu öldürdü. Sonra, hepimiz Bobrof'un evine gittik. Çitten atlayıp köpeklere zehirli et verdim. Bunlar birkaç da-kika içinde öldüler. O zaman hepimiz çiti aştık. Dışarı ilk çı-kan Bobrof'un karısı oldu. Kapı arkasına saklanmış olan Pouzikof onu baltayla öldürdü. İhtiyar uyurken bir balta darbesiyle gitti. Gürültüye koşarak gelen küçük kızı da Ka-nine alnının ortasından bir tüfek kurşunuyla yere serdi. Da-ha sonra, evi soyduk ve ateşe verdik. Atlan ve sığırları da yok ettik. Hepsi tümüyle yanacaktı; fakat sizler geldiniz, bu aptallar da bizi ele verdiler..."

Daha sonra telgraf merkezine dönerken, yolun bir kena-rında dikkatimi çeken siyah bir kütle görerek teğmene sor-dum:

"Bu ne?"

"Bir tabanca kurşunuyla öldürdüğüm canı Pouzikof. Ka-nine'yi de, Pouzikof'un karısını da öldürmek istedim, fakat Kanine'nin karısı ile çocuklarına acıdım. Ötekine gelince; doğrusu, henüz kadın öldüremiyorum. Onları askerimin ko-ruması altında sizinle birlikte Ulyassutay'a göndereceğim. Aslında bu da durumu değiştirmeyecek, onları yargılayacak olan Moğollar ölüm hükmü vereceklerdir."

Kıyılarındaki bataklıklarda durup dururken alevler yük-selen ve yanında son depremin neden olduğu üç yüz kilo-metrelik bir' yarık uzanan Tisingöl'de olup biten olaylar işte bunlardır. Dünyayı cinayet ve vahşetleriyle kirleten Pouzi-kof'lar, Kanine'ler ve diğer cehennemlik ruhlar acaba bu ya-rıktan mı çıkmışlardı? Teğmen İvanof'un, sürekli dua eden askerlerinden biri, soluk yüzlü bir delikanlı, onlara "şeyta-nın uşakları" adını vermişti.

174

- VAHŞİ CEZALANDIRMA

Ulyassutay'a bu canilerle yoldaşlık ederek dönüşümüz hiç zevkli olmadı. Arkadaşımın ben her zamanki ruhsal gü-cümüzü ve sağlıklı düşünebilme yetimizi kaybetmiştik. Ka-nine düşüncelerine dalmıştı. Utanmaz kadın ise gülüyor, si-gara içiyor, askerlerle veya arkadaşlarımızdan bazılarıyla şa-kalaşyordu. Nihayet Yagastay'ı geçtik. Birkaç saat sonra, ilk olarak kaleyi ve hemen sonra ovada biraraya gelmiş al-çak, kerpiç evleri gördük; burası Ulyassutay'dı.

175

25 Tedirginlik Günleri

O layların hızlı seyrine bir kez daha dalmış bulunuyor-duk. Kentten, onbeş günlüğüne uzaklaşmamız sırasın-da çok şeyler olmuştu. Çinli komiser Wang Tsao-tsun, Ur-ga'ya onbir haberci göndermiş, ancak hiçbirini geri gelmemiş-ti. Moğolistan'daki durum şeffaf olmaktan uzaktı. Rus birli-ği, yeni yerleşimciler geldiğinden büyümüş ve yasadışı varlı-ğını, Çinlilerin her yerde hazır ve nazır casusluk örgütünce haber alınmış olmasına karşı, gizlice sürdürmüştü. Kentte, Ruslardan ve yabancı uyruklulardan hiçbirisi evinden çıkmı-yordu. Herkes silahlı ve harekete geçmeye hazır bekliyordu. Geceleri nöbetçiler avlularda nöbet tutuyordu. Bütün bu ön-lemelerin nedeni Çinlilerdi. Bunların komiserince verilen emir üzerine, elinde silah bulunan tüm Çinli tüccarlar adam-larını silahlandırdıktan sonra geri kalan silahları da memur-lara dağıtmışlar ve bunlar da iki yüz kadar vasıfsız işçiden oluşan bir birlik oluşturmuşlardı. Daha sonra, Moğol silah deposunu da teslim alarak aşağı tabaka Çinli gündelikçiler-den oluşan bir kalabalığın daima bulunduğu bir bölgedeki zerzevatçılara bu şekilde ellerine geçirdikleri silahları dağıt-mışlardı. Bu grup şimdi kendisini güçlü hissediyordu. Top-

177

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

laşıp, aralarında coşkulu görüşmeler yapıyorlar ve belli ki ani bir saldırıya hazırlanıyorlardı. Akşamları, çapulcu kalabalığın cüreti hoşgörülmez bir durum alıyordu. Bu başıbozuklar gelip geçenleri durdurup üstlerini yokluyor, göz koymuş oldukları şeyleri almaya zemin hazırlayan kavgalara girişiyorlardı. Çin mahallelerinden gizlice öğrendik ki Çinliler Ulyas-sutay'daki tüm Ruslarla Moğollara karşı bir soykırıma hazırlanıyorlardı. Biliyorduk ki uygun bir yere, bir tek eve ateş sokmak, bu ahşap yapılardan oluşan tüm bu yerleşim yerinin bir anda alevler içerisinde kalmasına yetecekti. Bütün halk kendisini savunmaya hazırlandı: Avlularda nöbetçilerin sayısı çoğaltıldı; kentin mahallelerinde sorumlular belirlendi; bir itfaiye örgütü kuruldu; hızla kaçmak amacıyla atlar, arabalar ve erzak hazırlandı. Kobdo'dan gelen haberlere göre, Çinlilerin soykırım yaparak insanların birçoğunu öldürdükleri ve kırıp dökme, yağma olaylarından sonra tüm kenti yaktıkları öğrenilince durum büsbütün kötüleşti. Kobdo'da halkın çoğu dağa, ormana kaçmıştı. Fakat, bu iş gece olmuş ve insanlar yanlarına ne kalın giysiler ne de yiyecek alabilmişlerdi. O geceyi izleyen günlerde Kobdo'yu çevreleyen dağlardan acı ve ölüm sesleri gelmişti. Açık alanda Moğolistan kısmının soğuşuna maruz kalan kadınlarla çocukları buz gibi hava birer birer öldürmüştü. Bütün bunlar Çin yetkililerine bildirildi. Fakat onlar gülmekle yetindiler ve bir toplantı düzenleyerek Ulyassutay'ın ayaktakımına ve başıbozuklara tesliminin uygun olup olmayacağını tartıştılar. Yerleşimcilerden birinin yanında çalışan aşçının oğlu olan genç bir Çinli, suikastı bize haber verdi. Olayı hemen incelemeyi kararlaştırdık. Bir Rus subayı da arkadaşımın bana katıldı ve bize kılavuzluk eden genç Çinlinin peşinde kenti do-laştık. Yalnızca gezintiye çıkmış gibi görüldüysek de yolda bir Çinli nöbetçi tarafından durdurulduk. Bize düşmanca bir

178

- TEDİRGİNLİK GÜNLERİ

tavır takınarak, kimsenin sur dışına çıkmaya hakkı olmadığını bildirdi. Onunla konuşurken dikkat ettim ki kentte yol boyunca Çinli nöbetçiler dizilmişti. Bir Çinli grubu da kent dışına giderken bulunmuştu. Bu yandan toplantı yerine gitmenin olanaksız olduğunu derhal anlayarak başka bir yol aradık. Doğudan çıktık, Çin vergilerinin dilenci haline getirdiği

çaresiz Moğolların toplandığı kampın kenarından dolaştık. Onlar da, belli ki, olayların nasıl bir seyir izleyeceğini sıkıntı içinde öğrenmeye çabalıyorlardı. Çünkü geç bir vakit olması-na karşın hiç kimse uyumuyordu. Kentin dışına doğru ilerlerken her engelin arkasına gizlenerek son derece dikkatli hareket ediyorduk. Tabanca ve el bombalarıyla silahlanmıştık ve biliyorduk ki tehlikeye düşecek olursak imdadımıza koşacak küçük bir birlik kentte hazır bulunuyordu. Önde genç Çinli gidiyor, arkasında da onun gölgesi gibi, bize ihanet ettiği tak-tirde kendisini bir piliç öldürür gibi boğazlamaya hazır oldu-ğunu zaman zaman hatırlatan dostum ilerliyordu. Peşinden soluğu ensesinde dostumun geldiğini bildiği bu yolculuktan genç kılavuzun pek hoşlandığını sanmıyorum. Nihayet toplantı yerinin çitleri görüldü. Aramızda sadece, kolayca görülebileceğimiz çıplak ova vardı. Bu yüzden birer birer, sürüne-rek ilerlemeye karar verdik. Neyse ki ovada donmuş gübre yığınları bulunuyordu. Bunları siper olarak çite doğru ilerledik. Coşkulu kalabalığın gürültüsü bize rehberlik ediyordu. Dinlemek ve gözlemlemek için karanlıktan yararlanıyorduk. Bu sırada hemen yanımızda olağanüstü iki şey farkettilik. Bu Çinli toplantısına bizimle birlikte bir başka gizli göz-cü daha katılıyordu. Yere yatmış, çitin dibindeki bir delik-ten başım içeri uzatmıştı. Tamamiyle hareketsizdi ve belli ki geldiğimizi de işitmemişti. Oracıkta, bir hendek içinde, bu-run delikleri tıkanmış bir kır at yatıyor ve daha ileride dire-ğe bağlı eyerli bir başka at duruyordu.

179

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Meydanda cehennemi bir gürültü hüküm sürüyordu, aşağı yukarı iki bin kişi bağırıyor, tartışıyor, el kol hareketleriyle tüfeklerini havaya kaldırıyor. Hemen hemen hepsi tüfek, tabanca, kılıç ve baltalarla silahlanmıştı. Kalabalık arasını başıbozuklar dolaşarak durmadan bir şeyler anlatıyor, kağıtlar dağıtıyor, açıklamalarda bulunuyorlardı. Nihayet, uzun boylu ve geniş omuzlu bir Çinli yüksekçe bir yere çıktı, tüfeğini başından yukarı kaldırdı, kalın ve sert bir sesle konuşmaya başladı. Kılavuzumuz aktardı:

"Çinlilerin Kobdo'da yapmış olduklarını yapmaları, planlarının gerçekleşmesine engel olmaması için muhafız kıtası-na emir vermesi konusunda Çin komiserinden güvence almaları gerektiğini söylüyor. Rusların elindeki silahları da komiserin teslim alması gerektiğini anlattıktan sonra, 1900'de üç bin Çinliyi Blagovesensk'te suda boğmuş olan Ruslardan intikam alacağız. Ben gidip komiserle görüşünceye kadar burada

bekleyin, diyor."

Adam çıktığı yerden indi ve kent tarafına açılan kapıya doğru hızla yürüdü. Yerde yatmakta olan öteki adamın başını delikten çıkardığını, kır atını hendekten alıp koşup öte-ki atı direktten çözerek ikisini de bize doğru, kentin ters yö-nünde getirdiğini gördüm, ikinci atı orada bıraktı ve kendi atına binip çitin bir kenarına gizlendi. Bu sırada dışarı çık-mış olan konuşmacı, atını çitin öte yanında görünce tüfeği-ni kayışından omzuna geçirdi ve atma doğru yürüdü. Yan yola varmıştı ki çitin köşesinde pusuya yatmış olan yabancı bir anda dörtnala kalktı. Adama yıldırım gibi yetişip ense-sinden yakaladığı gibi yerden aldı, eyerin ön kısmına bir çu-val gibi yerleştirdi ve yarı boğulmuş Çinlinin ağzını bir bez parçasıyla tıkadıktan sonra kentin batı tarafına doğru hızla atını sürdü.

180

- TEDİRGİNLİK GÜNLERİ

Dostuma sordum: "Bunun kim olduğunu tahmin eder-sin?" Derhal yanıt verdi: "Tuşgun Lama olmalı!"

Yabancıнын her hali bana intikamcı esrarengiz Lamayı hatırlatıyor ve düşmanla temas tarzı da Tuşgun'un hareket tarzını andırıyordu. Daha sonra, geceleyin, öğrendik ki ko-miserle görüşmeye gitmeye niyetlenen konuşmacı adamın kesik başı, kendisini beklemekte olan dinleyicilerinin önüne çitin üstünden atılıvermişti. Olay, Çinli topluluğu korkutup ateşli ruhlarına durgunluk vermişti.

Ertesi sabah beklenmedik bir yardım aldık. Urga'dan, karmakarışık saçları omuzlarına dökülmüş, kemerine bir ta-banca yerleştirmiş ve gocuğu yırtık bir Moğol delikanlısı dörtnala geldi. Moğolların hep toplandıkları çarşıya doğru giderek atmdan inmeksizsin bağırdı:

"Urga'yı bizim Moğol askeriyle General Baron Ungern zaptettiler! Bogdo Hutuktu hanımız oldu! Moğollar! Çinlile-ri öldürüp dükkanlarını yağma ediniz! Sabrımız artık tüken-di!.."

Kalabalık arasından sesler yükseldi. Delikanlının etrannı, kendisine türlü türlü sorular soran bir sürü adam çevirdi. Çinliler tarafından azledilmiş olan yaşlı sa.it, Chultun Bey-li'ye derhal bilgi verildi, o da habercinin kendisine getiril-mesini istedi. Sait, delikanlıyı sorguya çektikten sonra halkı ayaklanmaya teşvik suçuyla tutukladı fakat Çin makamları-na teslim etmekten kaçındı. O sırada sair'in yanındaydım ve bu konudaki kararını işittim. Çin komiseri Wang Tsao-tsun, sait'i itaatsizlik suçlamasıyla tehdit edince, yaşlı adam tespi-hini çekmekle yetinip şöyle dedi:

"Sanırım, bu Moğol'un söylediklerinin her kelimesi doğ-ru. Yalanda

rollerimiz değişecek ve seni tutuklayacağım."

181

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Wang Tsao-tsun'un da haberin doğruluğuna inandığını tahmin ettim, çünkü hiçbir Şey söylemedi. O andan itibaren Çinliler, hiç mevcut değillermiş gibi, Ulyassutay sokakların-dan kayboldular, ama buna karşılık Rus subayları ve yaban-cı yerleşimciler onların yerlerini aldılar. O sırada gelen bir mektup, Çinlileri büsbütün telaşlandırdı. Moğollar ile Altay Tatarları'nın, Tatar subayı Kaygorodofun komutasında, Kobdo yağmasında ele geçirdikleri mallarla kaçmakta olan Çinlilerin peşine düştüğü, kendilerine yetişip Sinkiang sınır-larında hepsini kılıçtan geğirdiği haber veriliyordu. Mektup-ta Şunlar da bildiriliyordu ki Amil kıyılarında Çin yetkilile-rince gözaltma alınmiş olan general Bakiç ile altı bin askere silah verilmiş ve bunlar Baron Ungern ile birleşmek üzere Kulca'da gözaltında olan ataman Annenkof la buluşmaya gitmişlerdi. Bu haberin aslı yoktu; çünkü ne Bakiç ne de An-nenkof'un böyle bir niyetleri olamazdı. Çinliler Annenkof'u . Türkistan'ın en ücra bir yerine sürmüşlerdi. Bununla birlik-te haber, Çinliler arasında gerçekten şaşkınlık yarattı. Tam bu sırada, Rus Bolşevik yerleşimci Bourdukof'un ya-nma İrkutsk sovyetinden Saltikof, Freimann ve Novak adın-da üç ajan geldi. Bunlar, Çin makamları nezdinde girişimde bulunup Rus subaylarının silahsızlandırılarak Kızıllara tes-lim edilmesini istediler. Çinlileri Beyaz birliklerden korumak üzere Ulyassutay'a bir Kızıl birlik gönderilmesini, İrkutsk sovyetinden isteme konusunda Çin ticaret odasını ikna etti-ler. Freimann, beraberinde Moğol dilinde yazılmış komünist propaganda broşürleri ve İrkutsk telgraf hattının yeniden yapımına ilişkin bir talimat getirdi. Bourdukof da Bolşevik-lerden bazı mesajlar aldı. Onlarla pazarlığı o kadar ustaca yönettiler ki Wang Tsao-tsun'un da bir süre sonra kendile-riyle aynı düşünceleri paylaşmasını sağladılar.

182

- TEDİRGİNLİK GÜNLERİ

Ulyassutay'da soykırım bekleme günleri bir kez daha gel-mişti. Rus subayları tutuklanmayı bekliyorlardı. Amerikan ti-caretevlerinden birinin

temsilcisiyle beraber görüşmek üzere komiserin yanına gittik. Düzene uymayan hareketlerini ken-disine anlattık; çünkü Sovyetler hükümeti Pekin hükümeti ta-rafından tanınmadıkça Bolşeviklerle müzakere konusunda hükümetinin iznini alamazdı. Wang Tsao-tsun ile yardımcısı Fu Hsiang, Bolşevik ajanlarıyla yaptıkları gizli görüşmeyi bil-memizden ötürü açıkça sıkıldılar. Komiser bize bu tür bir soy-kırımı, muhafızların önleyeceği konusunda bize güvence ver-meye çalıştı. Muhafızların mükemmel olduğu kesindi; çünkü ciddiyet ve gücüyle tanınmış eğitilmiş bir subayın komutası altında deneyimli ve disiplinli askerlerden oluşuyorlardı. An-cak, üç bin vasıfsız işçi, silahlı bin esnaf ve ikiyüz başıbozuk-tan oluşan bir kalabalığa karşı seksen asker ne yapabilirdi? Korkularımızın ne kadar esaslı olduğunu anlattık ve yabancı-larla Rusların kendilerini sonuna kadar savunmaya kararlı ol-duklarını bildirerek kan dökülmesine her şekilde engel olma-sı konusunda ısrarda bulunduk. Wang, sokaklara devriye çı-karılması için derhal emir verdi ve Çin, yabana ve Rus birlik-lerinin bunun üzerine kenti dolaşmaya başlamaları tuhaf sah-nelere neden oldu. Muhafız sayısının, bilinenden üçyüz kişi fazla olduğunu o zaman henüz bilmiyorduk. Bunlar da Tuş-gun Lama'nın civarda, dağda gizli olan askerleriydi.

Durum bir kez daha birdenbire değişmişti. Komşu ma-nastırın Lamalarından, Moğol sait'e gelen habere göre, al-bay Kazagranti, Çinli başıbozukları yendikten sonra Van Küre'yi ele geçirmiş; Yaşayan Buddha'nın isteğiyle Moğolla-n, Baron Ungern'in emriyle de Rusları seferber ederek Rus-Moğol süvari tugayları kurmuştu. Birkaç saat sonra öğrenil-di ki, büyük Çin manastırındaki Çinliler, Rus subayı Bars-ki'yi öldürmüşler ve albay Kazagranti de, misillemede bu-

183

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

lunmak üzere saldırıya geçip Çinlileri buradan atmıştı. Van Kure'nin ele geçirilişi sırasında Ruslar, altm ve propaganda broşürleriyle Moskova'dan Kore'ye ve oradan da Amerika'-ya gitmek isteyen Koreli bir komünisti tutukladılar. Albay Kazagranti bu Koreli komünisti akınlarıyla birlikte Baron Ungern'e gönderdi. Bu haber alınır alınmaz, Ulyassutay'da-ki Rus birliği komutanı Bolşevik ajanlarını tutuklattı ve ken-dilerini Bobrof'un katilleriyle birlikte mahkemeye verdi. Sal-tikof ile Novak hakkında kuşkular çoğaldı. Bundan başka Saltikof kaçmayı başardı. Novak ise yarbay Mihailof'un önerisi üzerine batıya hareket etti.

Rus birliğinin komutanı, Rusları seferber etme emrini ver-di ve Moğol

makamlarının sözlü ya da yazılı olarak belirtme-melerine karşın Ulyassutay'ı açıkça himayesi altına aldı. Mo-ğol sait Chultun Beyli, ünlü yurtsever Hun Jap Lama'nın ön-cülüğünde, bölgedeki Moğol prenslerini topladı. Prensler, Çinlilerden, zamanında sait Chultun Beyli'nin egemenliği altında bulunan bütün yerleri hemen boşaltmalarını istediler. Moğollar ile Çinliler arasında pazarlıklar, tehditler ve kavgalar yaşandı. Wang Tsao-tsun, bir anlaşma taslağı önerdi ve bunu prenslerden bazıları kabul etti. Fakat Hun Jap Lama, tam karar anında, Çin önerisine ilişkin anlaşma metnini ye-re attı ve bıçağını çekip, bu ihanet anlaşmasını imzalamak-tansa kendi eliyle kendini öldüreceğine and içti. Bunun sonucunda Çin önerileri reddedildi ve düşmanlar mücadeleye hazırlanmaya başladılar. Jassaktu Han'ın, Noyon Han'm ve Yahantsi Lama'nın idaresindeki Moğollar seferber edildiler. Çinliler, ellerindeki dört mitralyöze mevzi aldirıp kaleyi savunmaya hazırlandılar. Çinlilerle Moğollar arasında sonu gelmez müzakereler yapıyordu. Nihayet, eski dostumuz Tzeren gelip tarafsız yabancı sıfatıyla beni buldu ve Wang Tsao-tsun ile Chultun Beyli'nin benden iki karşıt kesimi sa-

184

- TEDİRGİNLİK GÜNLERİ

kinleştirmemi ve aralarında kabule değer bir anlaşma hazırlamamı istediklerini bildiren mektuplarım verdi. Buna benzer talepler bir Amerika ticaretevinin temsilcisine de verildi. Er-tesi akşam, Çin ve Moğol temsilcilerinin huzurunda arabulu-culuk toplantımızı gerçekleştiriyorduk. Bu toplantı gürültülü ve coşkulu geçti. Bu nedenledir ki görevimizi başarıyla gerçekleştirmek konusundaki tüm umudumu yitirdim. Bununla birlikte, konuşmacıların yorulduğu gece boyunca, iki nokta üzerinde uzlaşma sağlamaya olanak bulduk: Moğollar savaşmak istemediklerini ve bu işi büyük Çin halkının dostluğunu koruyacak şekilde çözümlenmek arzusunda bulduklarını belirttiler. Çin komiseri de Moğolistan'a tam bağımsızlık ta-nıyan anlaşmaları Çin'in ihlal etmiş olduğunu kabul etti. Bu iki nokta, ikinci toplantıda yapılan müzakerelerin esasını oluşturarak barış için bize hareket noktası işlevi gördü. Müzakereler üç gün sürdü ve o duruma geldi ki önerilerimi-zin tarafların uzlaşmalarıyla formüllere bağlayabildik. Başlıca maddeler, Çinli yetkililerin Moğollara yönetim yetkisini ve silahlarını geri vermelerini, ikiyüz başbozuğu silahsızlandır-malarını ve ülkeyi terketmelerini; öte yandan Moğolların da Çin komiseriyle seksen askerlik muhafız kıtasının her türlü silah ve levazımı ile ülkelerinden çıkmalarına izin vermele-rini belirliyordu. Bu,

Çin-Moğol Ulyassutay antlaşması, Çin komiserleri Wang Tsao-tsun ile Fu Hsiang, iki Moğol sair, Hun Jap Lama ile diğer Moğol prensleri, Rus ve Çin ticaret odaları başkanları ve arabulucu sıfatıyla, bizler tarafından imzalandı. Çinli görevlilerle muhafızları hareket hazırlıkları-na başladılar. Görev ve yetkilerini tekrar eline almış olan sa-ir Chultun Beyli, güvenliklerini garanti ettiğinden Çinli tüc-carlar Ulyassutay'da kalıyordu. Hareket günü geldi. Yüklü develer daha şimdiden ortalığı dolduruyor ve adamlar da ovadan getirilecek olan atlarını bekliyorlardı. Bir anda çıkan

185

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

söylentiye göre atlar gece çalınmış ve güneye doğru götürül-müşlerdi. Bunların ardından gönderilen iki askerden biri ge-ri gelip ötekinin öldürüldüğünü haber verdi. Bu olayın tüm kentte uyandırdığı şaşkınlık, Çinliler arasında gerçek bir pa-niğe neden oldu. Doğudan gelen Moğollar, Wang Tsao-tsun tarafından Urga'ya haberci olarak gönderilen askerlerden onaltısının cesetlerine Urga yolu üzerinde çeşitli yerlerde rastladıklarını söyleyince panik daha da arttı. Olayın sırrı bir süre sonra anlaşıldı.

Rus birlik komutanının, V.N. Domojirof adında bir Ka-zak albayından aldığı mektupta Çin garnizonunun hemen silahsızlandırılması, bütün Çin memurlarının tutuklanması, bunların Baron Ungern'e teslim edilmek üzere koruma al-tında Urga'ya gönderilmesi, Ulyayssutay'm gerekiyorsa kuvvet kullanılarak ele geçirilmesi ve kendisinin de kıtasıyla birleşmesi emrediliyordu. Aynı zamanda Narabaşi Hutuk-tusu'ndan dörtнала gelen bir habercinin getirdiği mektupta da Hun Baldon ile albay Domojirof komutasındaki bir Rus kıtasının Çin dükkanlarını yağma ettiği, tüccarların öldürül-düğü ve manastıra gelip et ve yiyecek istediği bildiriliyordu. Hutuktu yardım istiyordu; çünkü Kobdo'nun vahşi fatihi Hun Boldon تنها ve himayesiz manastın kolayca talan edebilirdi. Henüz imzalanmış olan antlaşmayı bozmaması-nı, bunun hazırlanmasına katılmış olan Ruslarla yabancı-ların cesaretini kırmamasını albay Mihailof "tan rica ettik. Ak-si taktirde bu, hükümet etmenin başlıca yöntemi olarak, ve-rilen sözü tanımayan Bolşevik ilkesini taklit olurdu. Bu ge-rekçe Mihailof'u ikna etti: Domojirof'a Ulyassutay'm aslın-da kavgasızca yönetimi altma girmiş bulunduğunu, eski konsolosluk üzerinde Rusya'nın üç renkli bayrağının dalga-lanmakta olduğunu, başıbozukların silahsızlandırıldığını ve

- TEDİRGİNLİK GÜNLERİ

Ulyassutay'da yeni imzalanan antlaşmayı bozmaksızın öte-ki emirlerinin yerine getirilemeyeceğini yanıtında bildirdi.

Her gün Narabañşi Hutuktusu'ndan Ulyassutay'a haber-ciler geliyordu. Haberler gittikçe kaygılandınıcı bir içerik ka-zanıyordu. Hutuktu, Hun Boldon'un dilencilerle at hırsızla-rını seferber ederek silahlandırdığını, onlara askerî eğitim verdiğini, askerlerin manastıra ait koyunları aldıklarını, "Noyon" Domojirof'un her an sarhoş olduğunu, itirazların bu adam tarafından alay ve küfürle karşılandığını anlatıyor-du. Haberciler kıtanın gücüne ilişkin çok belirsiz bilgiler ve-riyorlardı: Bazıları otuz kişiden, diğerleri de Domojirof ko-mutasında sekiz yüz kişi bulunduğundan söz ediyorlardı. Sait'in bütün mektupları yanıtızsız kaldı ve gönderdiği adam-lar da geri gelmez oldu. Artık kuşku duymanın anlamı yok-tu; bunlar ya öldürülmüşler ya da tutsak edilmişlerdi.

Prens Chultun Beyli kalkıp bizzat gitmeye karar verdi. Beraberinde Rus ve Çin ticaret odalan başkanlarıyla iki Mo-ğol subayını götürdü. Kendisinden hiçbir haber çıkmadan üç gün geçti. Moğollar kaygılanmaya başlıyorlardı. Bunun üzerine Çin komiseri ile Hun Jap Lama, yabancılara başvu-rarak sorunu çözmek, Domojirof'u antlaşmayı tanımaya ik-na etmek ve iki büyük halk arasındaki uzlaşmanın bozulma-sı gibi tatsız bir olayı önlemek üzere, birinin Narabañşi'ye gönderilmesini rica ettiler. Bizimkiler, bu görevin kamu ya-ran adma, bir kez daha tarafımdan yerine getirilmesini iste-diler. Yanıma çevirmen olarak iyi bir binici ve cesur ve so-ğukkanlı genç bir Rus yerleşimci olan Bobrof'un yeğenini al-dım. Cebimize de bize en iyi posta atlarıyla en bilgili kıla-vuzları sağlayan çarâ'yı koyarak artık iyice tanımakta oldu-ğum yoldan, dostum Narabañşi Hutuktusu Jelib Djams-rap'ın manastırına doğru hareket ettim...

26 Beyaz Hong'lar Çetesi

Ü çüncü günün gecesı, geç vakit, Narabañşi'ye vardık. Oraya yaklaştığımız,

sırada gördüğümüz süvariler, bizi farkeder etmez, dörtnala manastıra döndüler. Bir süre, aradı-ğımız Rus karargâhını bulamadık. Moğolların bizi götürdük-leri manastırda Hutuktu beni derhal yanına kabul etti. Yur-ta 'smda Chultun Beyli de oturuyordu. Bana hatik'ler suna-rak, "Bu güç zamanlarda sizi buraya Tanrı gönderdi," dedi.

Domojirof, iki ticaretevinin başkanlarını, tutuklamakla ve prens Chultun Beyli'yi de kurşuna dizmekle tehdit etmiş-ti. Domojirof un Hun Boldon gibi davranışlarını meşru gös-terecek hiçbir resmî belgesi yoktu. Chultun Beyli bunlara karşı savaşa hazırlanıyordu.

Beni, Domojirof'un yanına götürmelerini istedim. Karan-lıkta dört büyük yurta ve Rus tüfekleriyle silahlanmış iki Moğol nöbetçi gördüm. Rus Noyonu'nun çadırına girdik. Gözlerimiz önüne serili manzara çok tuhaftı. Yurta 'nın or-tasında mangal yanıyordu. Sunağm bulunması gereken yer-de bir taht kurulmuş ve buna da uzun boylu, zayıf ve kır saçlı bir adam olan albay Domojirof oturmuştu. Üzerinde yalnızca iç çamaşırı ve ayaklarında da çoraplan vardı.

189

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Sarhoştı ve hikâye anlatıyordu. Ateşin etrafında, ayrı ve dikkate değer bir durumda uzanmış, oniki delikanlı vardı. Arkadaşım olan subay, Domojirof'a Ulyassutay'da olup bi-tenleri nakletti ve ben de, söz arasında, birliğin nereden ko-naklamakta olduğunu sordum. Gülmeye başlayıp eliyle işa-ret ederek, "İşte, benim birliğim" dedi. Emirlerinin, önemli kuvvetlere komuta ettiği izlenimi verdiğini söyledim ve al-bay Mihailofun Ulyassutay'a yaklaşmakta olan Kızıllarla çarpışmaya hazırlanmakta olduğunu ekledim. Yüzünü kor-ku ve şaşkınlık bürüyerek, bağırdı:

"Nasıl? Kızıllar mı geliyor?"

Geceyi onun yurta'sında geçirdik. Yatmak üzereyken su-bay kulağıma fısıldadı:

"Tabancanızı el altında bulundurmaya dikkat ediniz." Bu sözleri gülererek karşıladım:

"Bir Beyaz Rus birliğinde konuğuz ve öyleyse güvendedeyiz demektir."

Subay bir gözünü kırparak karşılık verdi: "Şey!.. Evet!..."

Ertesi sabah Domojirof'u ovada bir gezintiye davet ede-rek kendisine olan bitenlerden açıkça söz ettim. Görüşme-mizden anladım ki gerek kendisi ve gerek Hun Boldon, Ba-ron Ungern'den yalnızca general Bakiç'e tâbi olma emrini almışlar, fakat böylelikle hareket edecek yerde yol boyunca Çin

ticaretevlerini soymaya koyulmuşlardı. Domojirof, bü-yük bir fatih olmayı aklına koymuştu. Yolu üzerinde albay Kazagranti kıtasından kaçan birkaç subaya rastlayarak bun-larla çetesini kurmuştu. Chultun Beyli ile işleri dostça halle-dip antlaşmayı bozmaması gerektiğine kendisini inandır-dım. Derhal manastıra gitti.

190

- BEYAZ HONG'LAR ÇETESİ

Dönüşte, uzun boylu, haşin yüzlü, mavi ipek elbiseli bir Moğol ile karşılaştım. Hun Boldon buydu. Rusça konuşarak bana kendisini tanıttı. Domojirof'un çadırında paltomu an-cak çıkarmıştım ki bir Moğol koşarak içeri girip Hun Bol-don'un beni yurtta 'sına çağırdığını söyledi. Prens hemen orada, nefis bir mavi /urta'da oturuyordu. Moğol âdetleri-ni bildiğimden atıma atlayıp altı adım ötedeki kapısının önünde indim. Hun Boldon beni kibirli ve soğuk bir tavırla karşıladı. Beni, çevirmene parmağıyla göstererek sordu:

"Kim bu?"

Beni incitmek niyetinde olduğunu anlayarak aynı tarzda karşılık verdim. Çevirmene dönüp onu parmağımla göster-dim ve daha çirkin olasmı istediğim bir tavırla aynı soru-yu sordum:

"Kim bu? Büyük bir prens ve savaşçı mı yoksa bir çoban ya da vahşi bir adam mı?"

Boldon o anda kendini kaybetti. Sesi titreyip, halinden heyecanı belli bir şekilde, işlerine karışmama izin vermeye-ceğini, emirlerine kim karşı gelmeye cesaret edecek olursa onu yere sereceğini yüzüme karşı bağırarak söyledi. Masaya yumruğunu indirdi, sonra ayağa kalkıp tabancasını çekti. Fakat göçebeler arasında çok dolaşmıştım. Prens, Lama ve-ya çoban ya da haydut olsunlar, onları iyice incelemiştim. Kırbacımı yakaladım ve tüm gücümle masaya indirerek çe-virmene şunları söyledim:

"Ona de ki, ne Moğol ne de Rus, büyük ve özgür bir dev-letin uyruğundan bir yabancı ile görüşmek şerefine mazhar bulunmaktadır. Ona, ilk önce insan olmayı öğrenmesini söyle. Ancak o zaman beni ziyaret edebilir ve ancak o za-man kendisiyle görüşebiliriz."

191

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Arkamı dönüp dışarıya çıktım. On dakika sonra Hun Boldon bulunduğum yurta 'ya gelip benden özür diliyordu. Chultun Beyli ile anlaşması ve maceralarıyla özgür Moğol halkını artık incitmemesi konusunda kendisini ikna ettim. O akşam her şey çözümlenmişti. Hun Boldon, Moğolları ter-his edip Kobdo'ya çekildi. Domojirof ile çetesi de Moğolla-n örgütlemek üzere Jassaktu Han'a hareket etti. Chultun Beyli'nin uygun görmesiyle Wang Tsao-tsun'a mektup yazıp muhafız kıtasının silahtan arındırılmasını istedi; çünkü Ur-ga'daki bütün Çin kıtaları bu emri almışlardı. Fakat, bu mektup, Wang çalman atların yerine develer satın alıp sınırı-ra doğru yola çıktuktan sonra Ulyassutay'a ulaştı. Bir süre sonra yarbay Mihailof, Wang'ın askerlerine yetiştirilip silahları-nı teslim almak üzere teğmen Strigine'nin komutasında elli kişilik bir birliği yola çıkardı.

192

27 Küçük Bir Tapınağın Sırrı

T)rens Chultun Beyli ile ben Narabaşı Küre1 den ayrılmaya L hazırдық. Hutuktu, sairin şerefine Kutlama Tapınağı'nda âyin yaparken ben de çevrede, kenarlarında çeşitli dereceler-de Lama gelong'h.nn, Geru/lann, Chaidje ve Rabdjampa'ia.-nn evlerinin bulunduğu dar yollarda geziniyordum. Bu yapı-lar, bilgin ilahiyat doktorlarının (Maramba) ve aynı Zamanda tıp doktorlarının (Ta Lama) ders verdikleri okullar, öğrenci-lerin {Bandî) koğuşları, depolar, evrak mahzenleri ve kütüp-hanelerdi. Hutuktu'nun yurta'sına döndüğümde kendisini burada buldum. Bana büyük bir hatik armağan ederek ma-nastın gezmemizi önerdi. Yurta 'dan dışarıya çıktığımızda, serbest bırakılmış olan Rus ticaret odası başkanı ile bir Rus subayı bize katıldılar. Hutuktu bizi parlak sarıya boyanmış bir duvarın arkasındaki küçük bir yapıya götürdü.

"Dalai Lama ile Bogdo Han bir keresinde burada kalmış-lardı. Bu tür kutsal kişilerin bulunduğu yerleri sarı renge bo-yamak geleneğimizdir, içeriye giriniz."

İçerisi oldukça görkemli bir biçimde dekore edilmişti. Ze-min katta, ince oymalı Çin işi ahşap masalar, içi porselen ve bronz nesnelere dolu camlı ve raflı dolapların yer aldığı ye-

193

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

mek salonu bulunuyordu. Üst kat iki odadan oluşuyordu: İlk oda, parlak san ipekten perdeleri olan bir yatak odasıydı. Bu-rada, tavandaki ahşap oyma kirişe ince bir bronz zincirle ası-lı, renkli taşlarla bezeli büyük bir Çin feneri dikkat çekiyor-du. Dört köşe büyük bir yatağın üzerinde, ipek yastıklar, şil-teler ve battaniyeler bulunuyordu. Karyola, Doğu Hindis-tan'a özgü kara ahşaptan yapılmaydı ve özellikle de cibinliği tutan direklerde son derece ince işlenmiş oymalar vardı. Bu oymaların başlıca motifi de güneşi yutmakta olan geleneksel ejderhaydı. Yan tarafta, dinsel sahneleri gösteren oymalarla kaplı bir dolap duruyordu. Dört rahat koltuk, mobilyayı ta-mamlıyor ve odanın en dibinde de bir sedir üzerinde Doğu türü alçak bir taht bulunuyordu. Hutuktu bana şöyle dedi:

"Bu tahtı görüyor musunuz? Bir kış gecesi, birtakım sü-variler manastıra gelerek bütün gelongla.nn, getullerin, başlarında Hutuktu ile Kanpo olduğu halde, bu odada top-lanmalarını istediler. O zaman, yabancılardan biri tahta ge-çip oturduktan sonra başlığını çıkardı. Bütün lamalar diz çöktüler. Çünkü Dalai Lama'nın, Tashi Lama'mn ve Bogdo Han'ın kutsal emirnamelerinde adı geçen kişiyi tanımışlar-dı. Bu, bütün dünyanın kendisine ait olduğu, doğanın tüm sırlarına ermiş bulunan kişiydi. Tibetçe kısa bir dua okudu ve sonra orada bulunanları kutsadı. Daha sonra gelecek ya-rım yüzyıla ilişkin kehanetlerde bulundu. Bundan otuz yıl önceydi ve bu süre boyunca, bütün kehanetleri gerçekleşti. O, yandaki odada, küçük mihrap önünde dua ederken, şu gördüğünüz kapı kendiliğinden açıldı, mihrabın yanında duran mumlarla kandiller yanıyordu ve içlerinde ateş olma-yan kutsal buhurdanlardan çıkan günlük kokulan odayı kaplıyordu. Sonra, 'Dünyanın Hâkimi' ile yoldaşları sessiz-ce aramızdan yok oldular. Ardında hiçbir iz kalmadı; üzeri-ne kimse oturmamış gibi bir durumda bırakarak gittiği tah-

194

- KÜÇÜK BİR TAPINAĞIN SIRRI

ti kaplayan ipek örtünün ağır ağır eski durumunu alan kıvr-ımları dışında..."

Hutuktu kutsal yere girdi, diz çöktü, gözlerini elleriyle örterek dua etmeye başladı. Titreyerek yanan kandillerin gölgeleyip aydınlattığı altın

yaldızlı Buda'nın sakın ve kayıt-sız yüzüne baktım. Harikulade ve inanılması güç bir şeydi ama, güçlü, kaslı, ağzı ve çeneleri sert ifadeli, bütün yüzü gözlerinin parlaklığıyla belirginleşen adamı karşımda iyice gördüm. Beyaz bir giysiye bürülü saydam bedeninin gerisin-de tahtın sırt dayanacak yerindeki Tibetçe yazıtları gördüm. Gözlerimi kapayıp tekrar açtım. Kimse yoktu. Ancak, tah-tın ipek yastıkları kımıldandı gibime geldi.

Kendi kendime, "Sinirlilik," diye söylendim. Alışılmadık bir ortamın etkisinden kaynaklanan aşın gerginlik ve deği-şen duygular..." Hutuktu bana dönerek şöyle dedi:

"Bana hatiginizi verin. Sevdikleriniz hakkında tasalı ol-duğunuzu hissediyorum ve onlar için dua etmek üşüyorum. Siz de dua etmelisiniz, Tanrı'ya yakarmak ve burada bulun-muş olan ve bu yere kutsallığını bırakmış olan 'Dünyanın Hâkimi'ne ruhunuzun bakışlarını çevirmelisiniz." Hutuktu, hatigi Buda'nın omuzuna yerleştirdi ve mihra-bın önündeki kilimin üzerinde secde ederek duaya başladı. Sonra, başını kaldırdı, eliyle bana işaret etti:

"Buda heykelinin arka tarafındaki karanlık boşluğa bakı-nız. O size sevdiklerinizi gösterecektir."

Ciddi bir ifadeyle verilen bu emre derhal itaat ederek, Buda heykelinin arkasındaki niş'e bakmaya başladım. Biraz sonra, karanlıkta dalgalanan dumanlar veya saydam iplikler görünmeye başladı. Bunlar havada yüzüyor, giderek yoğun-

195

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

laşıyor ve çoğalıyordu. Yavaş yavaş çeşitli insan ve eşya bi-çimlerine dönüşüyorlardı. İçinde, tanıdığım dostların yanı-sıra daha başka tanımadığım kimselerin ve ailemin de bu-lunduğu tanımadığım bir oda gördüm. Hatta karımın giymiş olduğu elbiseyi anımsadım. Sevgili yüzünün bütün çizgileri gözle görülecek şekilde belirgindi. Sonra, bu görüntü karar-dı, duman ve saydam iplik dalgalan arasında dağılıp yok ol-du. Hutuktu ayağa kalktı. Hatigimi Buda heykelinin omzun-dan alıp şu sözlerle bana geri verdi:

"Şans hep sizinle ve ailenizle birlikte olacaktır. Tann'nm iyiliği sizi terketmeyecektir..."

"Dünyanın HâkimTnin, insanlık için dua ettiği ve tüm ulusların ve ülkelerin kaderlerine ilişkin kehanette bulundu-ęu bu yapıdan ayrıldık.

Arkadaşlarımın da, görmüş olduğum görüntünün tanığı olduklarını

öğrendiğimde ve bana, o ka-ranlık niş'te, Buda'nın başının arkasında gördüğüm kişilerin görünümelerini ve giysilerini en ince ayrıntılarına vancaya dek tanımladıklarında büyük bir şaşkınlığa düştüm. * Moğol subayı bana, Chultun Beyli'nin, bir gün önce, ya-sanımın bu önemli devresinde, ülkesinin, yaşamakta olduğu kriz sırasında kaderinin ne olacağını açıklamasını istemişse de, Hutuktu'nun, çekingen bir ifadeyle elini sallamakla ye-tinerek bu isteği reddettiğini de anlattı. Sevdiklerimin haya-lini görmek bana nasıl huzur verdiyse, geleceğini öğrenme-nin, Chultun Beyli'yi de sakinleştireceğini söyleyerek, isteği-ni niçin reddetmiş olduğunu sorduğumda Hutuktu kaşlarını çatarak şöyle dedi:

* Bu, olağandışı etkileyici görüntüyü benim gibi görmüş olan diğer kişilerin tanıklıklarım belgelemek amacıyla, görmüş olduklarını yazmalarını kendilerinden rica ettim. Yeminli ve yazılı ifadeyle hazırlanan bu belge şimdi bende bulunmaktadır. (Ossendowski, 1922)

196

- KÜÇÜK BİR TAPINAĞIN SIRRI

"Olmaz! Görüntü, prensi memnun etmeyecektir. Onun talihi karadır. Dün, onun kaderine, yanmış kürek kemikle-riyle ve koyun bağırsaklarıyla üç kez baktım. Üçünde de ay-nı korkunç sonuçla karşılaştım; aynı korkunç sonuçla!..

Sözlerini tamamlayamadı. Dehşetinden gözlerini elleriyle kapadı. Chultun Beyli'nin kaderi gece gibi kapkaraydı.

Bir saat sonra, Narabañşi Kure'yi görüş açımızdan artık çıkararak tepelerin öte tarafındaydık.

197

28 Ölümün Nefesi

W ang Tsao-tsun'un muhafız kıtasını silahsızlandırmaya gitmiş olan

birliğin döndüğü gün Ulyassutay'a geldik. Birlik, yolda albay Domojirofa rastlamıştı. Domojirof, as-kerlerine, adamları silahsızlandırmanın yanısıra soymalarını da emretmiş. Ne yazık ki, teğmen Strigine, yetkisiz biri ta-rafından verilen bu emri yerine getirmişti. Rus subay ve er-lerinin, Çinli memurlarla muhafızlarından çalınmış gocukla-rı ve çizmeleri giyip, kol saatlerini takarak ortalıkta dolaştık-larını görmek onursuzca ve yüz kızartıcı bir davranıştı. Her-kes Çin gümüşlerinden ve altınlarından payına düşeni almış-tı. Wang Tsao-tsun, Moğol karısı ve onun erkek kardeşi müf-rezeyle birlikte geldiler ve Ruslar tarafından eşyalarının ça-lınmasından yakındılar. Birlikte oldukları Çinli memurlar er-zaksız ve eşyasız kalmış oldukları için açlıktan ve soğuktan oldukça ızdırap çekerek Çin sınırına vardılar. Biz yabancılar, yarbay Mihailof'un Strigine'yi askerî saygıyla kabul etmiş ol-masına çok kızdık. Fakat, daha sonra Mihailof'un Çin gü-müşlerinden payını ve karısının da Fu Hsiang'ın çok güzel bir eyer takımını almış olduğunu öğrenince mesele açıklığa kavuşmuş oldu. Chultun Beyli, Çin yetkililerine teslim edil-

199

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

mek üzere gümüşlerle eşyaların kendisine verilmesini istedi. Mihailof öneriyi reddetti. Yabancı yerleşimciler, o andan iti-baren, Rus birliğiyle bütün ilgiyi kesti. Ruslarla Moğollar ara-sındaki ilişki günden güne gerginleşti. Rus subaylarından bir-çoğu Mihailof ile Strigine'nin tavır ve hareketlerini eleştirdi-ler. Kavgalar böylece daha ciddi bir duruma dönüştü.

Bu sırada, bir nisan sabahı, silahlı atlılardan oluşan ola-ğanüstü bir grup Ulyassutay'a geldi. Bunlar Bolşevik Bour-dukof'un evine indiler ve ev sahibi de kendilerine, bize söy-lendiğine göre, yüklü miktarda gümüş verdi. Bu grup, impa-ratorluk muhafız kıtası eski subaylarından albay Poletika ve N.N. Filipof ile üç kardeşinden oluşuyordu. Amaçlan, Mo-ğolistan ile Çin'deki bütün Beyaz Rus subaylarını ve erlerini toplayıp Bolşeviklerle mücadele için Uryanhay'a götürmekti; fakat, ilk önce Ungern'i yok etmek ve Moğolistan'ı da Çin'e bırakmak arzusundaydılar. Kendilerine, "Rusya Beyazlan Merkezî Örgütü" temsilcileri adını veriyorlardı.

Ulyassutay'daki Rus subaylan, bunlan bir toplantıya çağı-ıp belgelerini inceledi ve kendilerini de sorguya çektiler. Bu inceleme ortaya koydu ki, bu subayların eski görevlerine iliş-kin bütün iddialan tümüyle asılsızdı; Poletika, Sovyet savaş komiserliğinde önemli bir konumdaydı; Filipof'un

kardeşle-rinden biri Kamenef'in yardımcılığını yapmıştı; Rusya'da Be-yazlar Merkezî Örgütü yoktu; Uryanhay'da yapılması tasar-lanan mücadele Beyaz Rus subaylarına kurulmuş bir tuzaktı ve bu grup da Bolşevik Bourdukof ile sıkı ilişkiler içindeydi.

Rus subaylan arasında, bu gruba alınacak uygun tavır hakkında hemen tartışma başladı. Müfreze birbirine tümüyle karşıt iki gruba ayrıldı.

Albay Domojirof askerleriyle bir-likte geldiği sırada yarbay Mihailof, kendisini izleyen birkaç subayla birlikte, Poletika grubuna katıldı.

Domojirof iki kar-

200

- ÖLÜMÜN NEFESİ

şıt grupla ilişki kurdu ve durumu inceledikten sonra Poleti-ka'yı Ulyasşutay komutanlığına tayin edip Baron Ungern'e de olayları ilişkin geniş bir rapor gönderdi. Bu raporda be-ni kendisinin emirlerine karşı gelmiş olmakla suçlayarak, şahsıma geniş bir yer ayırmıştı. Subayları beni devamlı su-rette dikkatlice izliyorlardı. Çeşitli bakımlardan dikkatli ol-mam tavsiye edilmişti. Çete ile reisi, bir yabancınn Moğolistan'm iç işlerine hangi hakla karışmak cesareti gösterdiği-ni açıkça soruyorlardı. Domojirof'un subaylarından biri, bir toplantıda, tartışmaya çekmek amacıyla beni doğrudan doğ-ruya tahrik etti. Kendisine sükûnetle karşılık verdim:

"Rus mültecileri ne kendi ülkelerinde, ne de yabancı ül-kelerde hiçbir hakka sahip değilken burada neye dayanarak müdahaleye kalkışıyorlar?" Subay bir şey demediyse de, gözlerinde anlaşılması kolay bir yanıt belirdi. Yanımda oturmakta olan dostum kalkıp bu subaya doğru yürüdü ve uzun boyuyla karşısına dikilip ye-ni uyanmış gibi gerindi ve, "Biraz boks yapmak isterdim!" dedi.

Bir keresinde, bizim yabancılar grubunun uyanıklığı sa-yesinde kurtulmamış olsaydım, Domojirof'un adamları beni yakalamayı başaracaklardı.

Yabancıların Ulyasşutay "dan ay-rılmalarına ilişkin koşulları görüşmek üzere, kaleye, Moğol sair'in yanına gitmiştim. Chultun Beyli beni o kadar fazla alıkoydu ki akşamın dokuzuna doğru eve döndüm. Atım ya-vaş yürüyordu. Kente bir kilometre uzaklıkta bir hendekten üç kişi fırlayıp üzerime atıldı. Atımı kamçıldım. Ancak, karşı taraftaki hendekten yolumu kesecek şekilde başka adamların da çıkmakta olduğunu farkettim. Fakat, bunlar öteki grubun üzerine yürüyüp bu grubu aralarına aldılar. Bunlardan biri beni çağırdı. Yanlarına gittiğimde, eski dos-

İtti.

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

tum ziraat mühendisinin liderliğinde Polonyalı askerlerle di-ğer yabancıların Domojirof un subaylarından üçünün etrafı-nı çevirmiş olduklarını gördüm. Dostum, subayların ellerini kollarını arkalarına öyle sıkıca bağlamaktaydılar ki adamların kemikleri çatırdıyordu. Dostum, ağzından hiç düşmeyen çubuğunu çekerek işini tamamlarken ciddi bir tavırla, "Sa-nırım bunları suya atmak daha uygun olur," dedi. Onun bu ciddi haline ve Domojirof'un subaylarının kor-kusuna gülerek, bana niçin saldırmak istediklerini sordum. Gözlerini önlerine dikip sustular. Fakat, ses çıkarmamaları anlamlıydı ve niyetlerinin ne olduğu da iyice anlaşıldı. Cep-lerine gizledikleri tabancaları vardı. Onlara, "Harika!" dedim. "Mesele çok açık. Sizi serbest bırakacağım. Fakat sizi buraya göndermiş olan kişiye, bir dahaki sefere sizleri artık göremeyeceğini bildireceksiniz. Si-lahlarınıza gelince; onları komutana teslim edeceğim."

Dostum, bağları ilmiklerken göstermiş olduğu müthiş özeni, onları çözerken de tekrarlayarak durmaksızın söyle-niyordu: "Oysa ben sizi balıklara yem olsun diye ırmağa atacaktım!" Daha sonra, adamları serbest bırakarak, bizim-kilerle birlikte kente döndük.

Domojirof, Urga'daki Baron Ungern'e, Mihailof, Chultun Beyli, Poletika, Filipof ve benim hakkında raporlar gönderip kendisinden tam yetki ve para istemeye devam etti. Asyalı kurnazlığının her türlü-sünü bilen bu adam, Ulyassutay'da olup bitenler hakkında yalnızca kendisinden tek yanlı bilgi almakta olan çetin savaşçı Baron Ungern'in ellerinde ölüm-lerini hazırladığı bu insanlarla iyi ilişkilerini yine koruyordu. Bizim yabancılar topluluğu çok kaygılıydı. Subaylar birbirine karşıt gruplara bölünmüşlerdi. Askerler, gruplar şeklinde

- ÖLÜMÜN NEFESİ

toplanarak günün olaylarına ilişkin değerlendirmeler yapı-yor, komutanlarını eleştiriyor ve Domojirof'un bazı adamlarının etkisi altmda,

şöyle yaklaşımlarda bulunuyorlardı:

"Şimdi, yedi albayımız var, ki hepsi komuta etmek isti-yor ve çekişip duruyorlar. Bunların yedisini de kazıklara bağlayıp iyice bir dayaktan geçirmeli. Hangisi daha çok da-yanırsa, o liderimiz olmalı..."

Bu, Rus kıtasının moral bozukluğunu iyice anlatan an-lamlı bir şakaydı.

Arkadaşım bana sık sık gözlemlerini aktarıyordu:

"Görünüşe bakılırsa, yakında Ulyassutay'da bir askerler konseyi kurulduğunu görmekten mutluluk duyacağız. Şu işe bak! Burada gerçekten şanssızlık diyeceğim bir şey var: Bu-ralarda, iman sahiplerinin, şu körolasica Sovyetlerden uzak-ta, derinliklerine dalacakları ormanlar bulamamasıdır. Bu perişan Moğolistan korkunç surette çıplak ve bizi gizleyecek hiçbir yeri yok..."

Burada bir sovyet kurulmasının giderek olanaklı duruma geldiği doğruydu.

Bir gün askerler, Çinlilere teslim edilmiş olan silahların bulunduğu depoyu basıp içindekileri aldılar, Kışlarına götürdüler. Sarhoşluk, kumar ve kavga giderek arttı. Olayları sağduyuyla izleyen ve bir felaketten korkan yabancılar artık siyasi tutkular, kavgalar ve ihbarlar yuvası haline gelmiş olan Ulyassutay'dan çıkıp gitmeye karar ver-diler. Öğrendik ki Poletika takımı da birkaç gün sonra hare-ke-t edecekti. Biz yabancılar iki gruba ayrıldık: Bir grup, Go-bi'den geçip Urga'nın güneyinden Kuhu-Hoto veya Kwei-hu-acheng ve Kalgan'a doğru eski kervan yolunu izleyecek; ben, eski dostum ve iki Polonyalı askerden oluşan öteki grup da, albay Kazagrani'nin, bir mektubunda beni davet

203

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

etmiş olduğu Urga'ya doğru, Zain Shabi'den geçecekti. Son derece heyecan verici olaylar yaşamış olduğumuz Ulyassu-tay'dan işte böyle ayrıldık. Hareketimizden altı gün sonra kente Vandalof adında bir Buryat ile yüzbaşı Bezrodnof komutasında bir Buryat-Moğol birliği geldi. Onlarla, daha sonra, Zain Shabi'de karşılaştım. Bu birlik Ulyassutay'da düzeni sağlamak ve Kobdo'ya yürü-mek üzere Urga'dan Baron Ungern tarafından gönderilmiş-ti. Bezrodnof, Zain Shabi'den gelirken, Poletika-Mihailof grubuyla karşılaştı. Grubun eşyalarını kontrol etti ve kuşku-lu belgeler buldu. Mihailof ile karısına ait çantalarda Çinli-lerden çalınmış para ve eşyalar buldu. Bu, onaltı kişilik grup-tan N.N. Filipof'u alıp, koruma altında, Baron Ungern'e gönderdi, üç kişiyi serbest bıraktı ve geri kalan oniki kişiyi de kurşuna dizdi. Bir mülteciler grubunun varlığı ve Poleti-ka grubunun entrikaları işte böylelikle sona ermiş oldu.

Ulyassutay'da Bezrodnof, birkaç Bolşeviği ve Çin-Moğol antlaşmasının hükümlerine aykırı hareketlerinden ötürü de Chultun Beyli'yi kurşuna dizdirdi. Domojirof'u tutuklayıp Urga'ya gönderdi. İç düzen böylece yeniden sağlandı. Chul-tun Beyli hakkındaki kehanet doğru çıkmıştı... Bu arada, Domojirof'un hakkımda düzenlediği raporların içeriğini öğrenmiştim. Ancak Poletika'nın, Bezrodnof'un eline düştüğü zaman yapmış olduğu gibi Urga'nın çevresinden dolaşmayarak kente doğru yoluma devam etmeye karar verdim. Artık tehlike ile yüzyüze gelmeye alışmışım. Kor-kunç ve kan dökücü Baron'la buluşmak üzere hareket ettim. Hiç kimse kendi alın yazısını belirleyemez. Yanlış davrandığımı sanmıyordum. Korku duygusu ise uzun zamandan beri düşüncelerimde hiç yer bulmaz olmuştu. Karşılaştığımız bir Moğol süvarisi, tanıdıklarımızın Zain Shabi'de öldüğü

204

- ÖLÜMÜN NEFESİ

haberini getirdi. Geceyi yurtta 'da benimle birlikte geçirdi ve şu ölüm efsanesini anlattı:

"Moğolların Çin'e egemen oldukları, çok uzun bir zaman önceydi. Ulyassutay prensi Beltis Van deliydi. Kimden hoşlanmazsa, sorgusuz sualsiz öldürtürdü. Hiç kimse kentten geçmeye cesaret edemezdi. Öteki prenslerle zengin Moğol-lar Ulyassutay'ın ordularıyla kuşattılar ve kentten ayrılmayı da, kente girmeyi de yasaklayarak dışarıyla olan her türlü ilişkiyi kestiler. Korkunç bir kıtlık oldu. Kentte yaşayanlar sığırları, koyunları ve atları kesip yediler. Sonunda, Beltis Van kabilelerinden biri olan Olet'lere doğru kentin batı tarafında bulunan kuvvetleriyle umutsuz bir çıkışa karar ver-di. Savaşta kendisi ve son askerine kadar bütün adamları öldü. Prensler, Hutuktu Buyantu'nun tavsiyesi üzerine, Ulyassutay'ı çevreleyen dağların yamaçlarına ölümlerini gömdüler. Artık ülkelerine ölüm ve şiddet gelmesin diye ölümleri tılsımlarla ve efsunlarla birlikte gömdüler. Mezarların üzerine ağır taşlar yerleştirildi ve Hutuktu, ölüm ve şiddet iblisinin hapsedilmiş olduğu yerden ancak mezar taşlarının üzerine insan kanı döküldüğü gün çıkabileceği kehanetinde bulundu. Biz bu efsaneyi uzun bir süredir yaşatmaktaydık. İşte şimdi kehanet tümüyle gerçekleşti. Ruslar burada üç Bolşeviği, Çinliler de iki Moğolu öldürdüler, Beltis Van'ın kötü ruhu taş hapisanesinden kurtuldu; şimdi halkımıza tırpan atıyor. Soylu Chultun Beyli öldü; Rus Noyon'u Mihailof da göçüp gitti. Ölüm, uçsuz bucaksız ovalarımıza yayılıyor. Onu şimdi kim durduracak? Onun yırtıcı ellerini kim bağlayacak? Tanrılarla iyi ruhların üzerine bir felaket devri çöktü. Kötü ruhlar iyi ruhlara savaş açtı.

İnsan Şimdi ne yapa-bilir? Yalnızca yok olacak... yok olacak..."

205

L

Gergin Asya'nın Orta Yerinde

29 Büyük Fatihlerin Yolu Üzerinde

Eski bir efsanede Şöyle denir: Hüzünlü, acımasız ve zor-lu Moğolistan'ın oğlu, büyük fatih Cengiz Han, Karasu Togol'un tepesine çıkıp kartal bakışlarını doğudan batıya gezdirdi. Batıda, bir insan kanı okyanusu gördü; bunun üzerinde dalgalanan kızıl bir sis tüm ufku ondan gizliyordu. Kaderini bu tarafta bulamadı. Ne var ki, tanrılar doğuya yü-rümesini ve Moğol kabilelerinin tüm savaşılanını da berabe-rinde götürmesini ona emrettiler. Batıda o, zengin beldeler, pırıl pırıl tapmaklar, mutlu insanlar, bahçeler ve verimli tar-lalar gördü ve bütün bu manzaralar onun ruhunu neşeyle doldurdu. Oğullarına Şöyle dedi: "Ben batıda ateş ve kılıç, yıkıcı, intikam alıcı kader olacağım; doğuya ise merhametli, büyük bir kurucu gibi gelececeğim ve halklara ve toprakla-rına mutluluk getireceğim."

Efsane böyledir. Ben bu söylencede büyük bir gerçeklik payı buldum. Batıda, Cengiz Han'm yolunu, birçok nokta-larda izlemiştim. Daima, o yolu mezarlarla ve merhametsiz fatihin buralardan geçmiş olduğunu gösteren harabelerle işa-retlenmiş buldum. Kahramanın doğudaki yolundan bir bölü-münü, Çin'e gitmek üzere izlediği yolu da gördüm. Bir gece,

209

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Djirgalantu'da konakladık. Oradaki yaşlı bir hancı beni tanıdığından -Narabañşi'ye yaptığım yolculukların birinde orada kalmıştım- bizi büyük bir yakınlıkla karşıladı ve yemek yer-ken birçok öykü anlattı. Bu öykülerden birini anlatırken bizi yurta. 'dan dışarı çıkarıp, Ay'ın iyice aydınlattığı sivri bir da-ğı göstererek Cengiz Han'ın daha sonraları Çin, Çin Hindi ve Moğolistan imparatoru olan bir oğlunun macerasını nak-letti: "Yerin güzelliğini ve Djirgalantu otlaklarının bolluğunu görerek buraya gelip bir kent kurmuştu. Bir süre sonra bu kent ahalisiz kaldı; çünkü Moğollar göçebedir ve yapay yer-leşim yerlerinde yaşayamazlar. Ova onların evi, yeryüzü ise kentleridir. Bir zamanlar burası Çinlilerle Cengiz Han ordu-ları arasındaki savaşılar sahne oldu ve sonra unutuldu. Şim-di ondan geriye kalan, eski zamanlarda düşmanların başları-na koca taşlar yağdırdıkları bir kule ile çatısız bir kapıdır, ki bu, Cengiz Han'ın torununun, Kubilay Han'ın adını taşır." Dağların girintili çıkıntılı çizgisi ile kulenin kapkara silueti Ay ışığında pırıldayan yeşilimsi göğe yansıyor; mazgallarda, hız-la geçip akan bulutlar, bir Ay parlaklığı ışıldıyordu.

Grubumuz Ulyassutay'dan ayrıldıktan sonra Zain Sha-bi'nin doksan kilometre yalanma gelinceye kadar, acele et-meksizin, günde ellibeş, seksen kilometre yol aldık. Burada, ötekilerden izin isteyerek güneye, albay Kazagrandı tarafın-dan belirlenen buluşma yerine doğru ilerledim. Güneş he-nüz çıkmamıştı ki ben ve Moğol kılavuzum -yanımızda, yük hayvanı yoktu- vadideki arkadaşlarımızı artık zorlukla seçe-bildiğim alçak ve ağaçlıklı tepelere çıkmaya başladık. Yalnız başıma yaptığım bu seferde beni bekleyen ve karşıma çık-ması olası ölümcül tehlikelere ilişkin henüz bir fikrim yok-tu. Bu sefer tasavvur ettiğimden daha uzun sürecekti. Kıyı-ları kumlu bir küçük çaydan geçerken Moğol kılavuzum yurttaşlarının, Lamaların yasaklamasına karşın, yaz ayların-

210

- BÜYÜK FATİHLERİN YOLU ÜZERİNDE

da buraya altın aramaya geldiklerini anlattı. Bunların altın arama tarzı pek ilkel ise de sonuçlar kumlann zenginliğini açıkça kanıtlamaktadır. Moğol yüz üstü yere uzanır, kumu bir tüyle aralar ve böylelikle oluşan küçük yangın içine üf-ler. Zaman zaman, ıslak parmağı ile bir altın zerresi veya küçük küçük ince bir altın tabakası alarak boynuna asılmış olan keseye yerleştirir. Bu ilkel yöntem, günde yedi gram altın toplanmasına olanak sağlar.

Yolculuğu bir günde tamamlamayı tasarladım. Posta menzillerinden her birinde, bana, olabildiğince hızlı biçim-de yeni atlar eyerlemeleri için adamları sıkıştırdım. Menzil-lerden birinde, manastırdan yaklaşık kırk kilometre uzakta bana vahşi bir hayvan, bir kır at verdiler. Tam bineceğim, ayağımı üzengiye geçirmiş olduğum sırada şahlanıp bacağı-mın yaralı yerine bir tekme savurdu. Bacağı-m şışmeye ve ba-na acı vermeye başladı. Güneş batarken ilk Rus ve Çin evle-rini ve daha sonra da Zain manastırını gördüm. Bir dağ bo-yunca akan küçük çaya vardık. Bu dağın tepesinde beyaz taşlar bir Tibet duasının harflerini oluşturacak biçimde yer-leştirilmişlerdi. Tepenin eteğinde bir Lama mezarlığı, yani bir yığın kemikle bir sürü köpek vardı. Nihayet, manastır tam alt tarafımızda, etrafı çitle çevrili bir kare halinde gö-ründü. Bu karenin ortasında, Moğolistan'ın batısında şimdi-ye kadar görmüş olduklarımdan tümüyle başka, ancak mi-mari yapısı ne Çin ne de Tibet üslûplarına benzeyen bir ta-pınak yükseliyordu. Bu, beyaz bir yapıydı, dikey duvarlı, da-mı siyah kiremitli, siyah çerçeveli düzenli bir sıra pencere, duvarla dam arasında da hiç çürümeyen bir Tibet ağacının dalları birbirine geçirilerek düzenlenmiş bir süsle bezenmiş-ti. Manastıra telefonla bağlı Rus evlerinden oluşan daha kü-çük bir kare yerleşim yeri de doğu tarafında bulunuyordu. Moğol parmağıyla küçük yapıyı göstererek şöyle dedi:

211

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Burası, Zain'deki Yaşayan Tann'nın evidir. O Rus gele-neklerini ve âdetlerini sever."

Kuzeyde, konik bir tepe üzerinde Babil'in zigguratlarını çağrıştıran bir kule yer alıyordu. Burası eski kitap ve elyaz-malannın, zamanında dinsel âyinlerde kullanılıp kırılmış olan nesnelere ve değerli eşyaların, ölen Hutuktulanın giy-silerinin korunduğu bir tapınaktı. Bu müzenin arka tarafın-da tırmanılması olanaksız bir sarp yamaç vardı. Bu sarp ya-macın yüzeyindeki taşlara, özel bir düzen kaygısı olmaksı-zın Lamacı tanrıların resimleri kazınmıştı. Bunların boylan bir, ikibuçuk metre arasında değişiyordu. Akşam, rahipler, bu yüksek kabartmaların önünde, tanrıların tanrıçaların re-simleri uzaktan görülsün diye lambalar yakıyorlardı. Alışveriş mahallesine girdik. Yollar tenhaydı ve pencere-lerde yalnızca kadınlarla çocuklar görülüyordu. Ülkenin başka yerlerinde benzerlerine rastladığım bir Rus dükkanı-nın önünde durdum. Beni bir dost gibi karşılamalarına çok şaşırdım. Narabañşi Hutuktusunun gideceğim yerlerdeki bütün manastırlara, bana yardım etmelerini yazmış olduğ-u-nu öğrendim.

Çünkü, Narabaşı manastırını kurtarmıştım ve kehanetlerde de açıkça anlatılmış olduğuna göre ben tan-rıların sevgilisi, enkarne olmuş bir Buda idim. Sayın Hutuk-tunun bu mektubunun bana büyük yardımı olmuştu. Hatta beni ölümden koruduğunu bile söylemeliyim. Ev sahipleri-nin konukseverliği benim için gerçek bir dayanak oldu, çün-kü yaralı bacağım epeyce şişmiş ve sancılanmaya başlamış-tı. Çizmemi çıkardığım zaman ayağımın kan içinde olduğu-nu gördüm, atın tekmesi eski yarayı deşmişti. Bana bakıp yarımı sarmak için bir feldsher* getirdiler. Üç gün sonra yürümem mümkün oldu. * Feldsher: Doğu Avrupa ülkelerinde, özellikle de Rusya'da, tam bir tıp eği-timi almamış, kısmen tıbbi bilgilere sahip sağlık uzmanı. Feldsher'ler eski-den özellikle savaş alanında hekimlere yardım ederdi. (Çev.n.)

212

- BÜYÜK FATİHLERİN YOLU ÜZERİNDE

Albay Kazagrandi'yi Zain Shabi'de bulamadım. Bölgenin komutanını öldürmüş olan başıbozuk Çin birliğini yok ettik-ten sonra Van Küre yoluyla hareket etmişti. Yeni komutan bana Kazagrandi'nin Zain'de bir süre dinlendikten sonra kendisini ziyaret etmem ricasında bulunan mektubunu ver-di. Mektuba bir de Moğol belgesi iliştirilmişti. Bu belge ba-na, daha ileride anlatacağım, "urga." [kement] aracılığıyla sürüden sürüye at ve araba değiştirme hakkını veriyor ve Moğol yaşamı ve ülkesi üzerine yeni ufuklar açıyordu. Bu belge elime geçmemiş olsaydı ne bu yaşamı, ne de bu ülke-yi öğrenip tanıyabilirdim. Bu üçyüz kilometreden biraz uzun yolculuk, yorgunluğuma yorgunluk katacaktı ama he-nüz kendisiyle buluşmamış olduğum Kazagrandi'nin beni görmeyi arzulaması elbette ciddi nedenlere dayanıyordu. Geldiğimin ertesi günü, saat birde, burasın yüce kişisi, "tanrı" Gheghen Pandita Hutuktu'nun ziyaretini kabul et-tim. Bu denli tuhaf, bu denli olağandışı bir "tann"yı düşle-mem bile olanaksızdı. Bu, yirmibir, yirmiiki yaşlarında, ufak tefek ve zayıf, hareketleri sert, sinirli ve anlamlı yüzü, bü-tün Moğol "tanrTlannda olduğu gibi, iri ve ürkek gözlerle çevresini etkileyen bir delikanlıydı. Üzerinde mavi ipekli-den, Hutuktu Pandita'ya özgü apoletler taşıyan bir Rus üni-forması, yine mavi ipekli bir pantolon, uzun konçlu çizme-ler ve başmda da, tepesi san beyaz astragan bir kalpak var-dı. Kemerinde bir tabancayla bir kılıç takılıydı. Bu kılık de-ğiştirmiş "tanrı" hakkında ne düşüneceğimi bilemiyordum. Bir fincan çay içip Moğolca ile Rusçayı birbirine karıştırarak konuşmaya başladı:

"Buradan uzak olmayan bir yerde, Cengiz Han'ın eski başkenti Karakorum yıkıntıları üzerine kurulmuş Erdeni Dzu manastın bulunur. Kubilay Han burayı sık sık ziyaret

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

etmiştir. Bu kutsal bölgeye hacca gelircesine gelir ve yorgun-luğunu atardı. Çünkü o, Çin'in, Hindistan'ın, İran'ın, Afga-nistan'ın, Moğolistan'ın ve Avrupa'nın yarısının imparatoruydu. Bu pek 'görmekli günler bahçesi'nin yerini belirtmek için bugün orada kala kala yıkıntılar ve mezarlar kalmıştır. Baroun Kure'li dindar rahipler yeraltı odalarında Erdeni Dzu'nun kendisinden de eski elyazmaları bulmuşlardı. Ma-ramba Meetchik-Atakun, işte burada, öyle bir kehanete rastlamıştır ki, buna göre, Pandita unvanını taşıyacak olan Zain Hutuktusu ancak yirmibir yaşında olacak, Cengiz Han'ın toprakları içinde doğacak, göğsünde doğuştan swas-tika işareti bulunacak ve bu Hutuktu büyük savaş ve felaket-ler döneminde halkın saygısını kazanacak, Kızıl şeytana hizmet edenlerle savaşacak, onları yenecek, yeryüzüne düzeni tekrar getirecek ve bu mutlu günü, ak tapınaklar kurup on-bin çanı birden çaldırarak kutlayacaktır. Pandita Hutuktu benim! Bu işaretler ve simgeler benim şahsımda biraraya gelmişlerdir. Kızıl şeytanın hizmetkârları olan Bolşevikleri yok edecek ve şerefli hizmetlerimin yorgunluğunu Mosko-va'da gidereceğim. Bunun içindir ki beni Baron Ungern bir-liklerine yazdırıp savaşmama olanak vermesini albay Kazag-randi'dan istedim. Lamalar hareketime engel olmak istiyor-lar. Ama, burada Tanrı kim?.."

Ayrılırken bana bir hatik armağan etti. Ben de, çantalarımı karıştırarak Hutuktu'ya lâyık bir armağan sayılabilecek tek şeyi, küçük bir şişe iridyumu, platinin bu nadir ve doğal ortağını sundum.

"İşte, madenlerin en dayanıklısı ve en sertti," dedim. "Di-lerim ki o, şeref ve kudretinizin simgesi olsun, Hutuktu!"

Pandita bana teşekkür edip ziyaretine çağırdı. Daha son-ra yaramın iyileştiğini hissedince yanına gittim. Evi Avrupa

- BÜYÜK FATİHLERİN YOLU ÜZERİNDE

tarzı döşenmişti: Elektrik ışığı, elektrik zilleri ve telefonları vardı.

Bana şarap ve tatlılar ikram edip iki ilginç kişiyi tanıttı. Bunlardan biri Tibetli bir cerrahı ki yüzü derince çiçekbozuguydu; kocaman bir

burnu ve şaşığı gözleri vardı. Bu, tuhaf bir cerrahı ve Tibet'e ün salmıştı. Görevi, hasta-landıklarında Hutuktulan tedavi etmek ve iyileştirmek, ge-lecekte sınırlarını aştıklarında veya Yaşayan Buddha'nın ya da Dalai Lama'nın yardımcısı Lamalar Meclisi'nin isteğiyle, politikaları uyuşmadığı zaman onları zehirleyip öldürmek-ten ibaretti. Şu anda olasılıkla, Pandita Hutuktu saray heki-minin lütfuyla, gönderilmiş olduğu bir kutlu dağın tepesin-de ebedî istirahattedir. Çünkü Pandita Hutuktu'nun savaşçı zihniyetinden Lamalar meclisi hiç hoşlanmıyordu.

Pandita, içkiyi ve iskambil kağıtlarını pek seviyordu. Bir gün Avrupalı gibi giyinmiş olarak birkaç Rusla birlikte bulu-nurken birkaç Lama koşa koşa gelip dinsel âyinin başlamış olduğunu ve yaşayan "tann"nın da inananların dualarını ka-bul etmek üzere mihraptaki yerine geçmiş bulunması gerek-tiğini haber vermek istediler. Fakat o, evinde değildi. Kağıt oynamaya gitmişti. Arayıp buldukları zaman Pandita hiç al-dırış etmeyerek kırmızı Hutuktu cübbesini, kül rengi ceke-ti ile pantolonunu üzerine geçirdi ve bu durumdan çok ir-kilmiş olan Lamaların taşıdıkları tahtırevana binip gitti.

Hutuktu'nun evinde zehirleyici cerrahı başka bir de onüç yaşlarında bir çocuk gördüm. Bu, gençliği, kırmızı giy-sisi ve kısa saçlarıyla bende, burada hizmet eden bir bandı veya öğrenci olduğu izlenimini bıraktı. Fakat, onun büsbü-tün başka bir şey olduğunu keşfettim. Delikanlı birinci Hu-bilgan'dı o da enkarne olmuş Buda, usta bir kâhin ve Pan-dita Hutuktu'nun veliahtıydı. Durmadan içiyor, bıkmaksı-zın kumar oynuyor ve şaklabanlıklar yapıp Lamaların onu-runu ayaklar altına seriyordu.

215

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Aynı akşam beni ziyarete gelen ikinci Hubilgan ile tanış-tım. Yaşayan Buddha'nın doğrudan doğruya egemenliği al-tında bağımsız bir bölge olan Zain Shabi'nin gerçek yöneti-cisi kendisiydi. Bu Hubilgan otuziki yaşlarında, ciddi, mün-zevî, iyi eğitilmiş ve Moğol bilgeliğini derinlemesine bilen bir kişiydi. Rusça biliyor ve bu dilde yazılmış kitapları çok oku-yor, özellikle başka ulusların yaşam biçimleri ve tarihleriyle ilgileniyordu. Amerikan ulusunun yaratıcı dehasına karşı büyük bir saygı duyuyor ve şöyle diyordu:

"Amerika'ya gittiğiniz zaman, onlardan ülkemize gelme-lerini ve bizi çevreleyen karanlıktan çekip çıkarmalarını iste-yin. Çinlilerle Ruslar bizi felakete götüreceklerdir. Sadece Amerikalılar bizi kurtarabilirler."

Beni derinden etkileyen bu kişinin dileğini ve çağrısını Amerikan ulusuna

büyük bir memnuniyetle sunuyorum. Ka-ranlık ve zulüm içinde bırakılan dürüst insanlardan oluşan bir halk kurtarılmayacak mıdır? Bu ülke niçin yıkıma terke-dilmeli? Moğolların ruhları, güçlü manevi kuvvetlerle dolu-dur. Bu iyi insanları kültürlü bir halk haline getiriniz; onla-ra ülke topraklarının servetlerini kullanmayı öğretiniz. Cen-giz Han'ın kadim halkı, o zaman, size daima bağlılık dolu bir dostluk gösterecektir. Oldukça iyileştiğimde, Hutuktu beni birlikte Erdeni Dzu'ya gitmeye çağırdı ve ben de hemen kabul ettim. Erte-si sabah bana hafii ve rahat bir araba geldi. Yolculuğumuz beş gün sürdü. Erdemi Dzu'yu, Karakorum'u, Hoto-Zai-dam'ı ve Hara-Balgasun'u ziyaret ettik. Bunlar Cengiz Han ile ardılları Ugaday Han ve Kubilay Han tarafından onüçün-cü yüzyılda kurulmuş manastır ve beldelerin yıkıntılarıdır. Bu manastır ve beldelerden arta kalanlar duvarlar ve kuleler, birkaç büyük mezar, efsane ve öykülere ilişkin kitaplarıdır.

216

- BÜYÜK FATİHLERİN YOLU ÜZERİNDE

Hutuktu bana, "Şu mezarlara bakınız," dedi. "Han-Uyuk'un oğlu buraya gömülmüştü. Çinliler ona babasını öl-dürmesi için para vermişlerdi, fakat kız kardeşi, babası ihti-yar imparatoru korumak üzere genç prensi kendi elleriyle öl-dürerek bu cinayeti önledi. Han-Mangu'nun sevgili karısı Tsinilla'nın mezarı da buradadır. Tsinilla, Kara-Bolgasun'a gitmek üzere Çin başkentinden ayrıldı ve burada cesur ço-ban Damçaren'e, hani atma binince rüzgardan hızlı giden ve elleriyle yak ve yaban atı avlayan Damçaren'e âşık oldu. Bu işe fena halde öfkelenen Han vefasız kadını boğdurdu, fakat onu bir imparatoriçeye lâıyk törenle gömdürdü ve sonra, sık sık mezarı başına gelip yitik aşkına gözyaşları döktü."

"Damçaren ne oldu?" diye merakla sordum.

Hutuktu da bunu bilmiyordu. Ancak, gerçek bir efsane-ler arşivi olan hizmetlisi yanıt verdi:

"Acımasız Çahar eşkiyasının yardımıyla Çinlilerle karşı uzun süre savaştı. Fakat, nasıl öldüğü bilinmiyor."

Rahipler, belirli zamanlarda bu yıkıntılara gelip dua eder-ler.

Yıkıntıların arasında gizli ya da gömülü kutsal kitaplar-la nesnelere ararlar. Yakın zamanlarda burada iki Çin tüfe-ği, iki altın yüzük ve sıırımlarla bağlanmış çok eski elyazma-sı tomarları bulunmuştur.

Kendi kendime, acaba bu bölge Büyük Okyanus'tan Ad-riyatige kadar saltanat sürmüş olan kudretli imparatorlar ve hanları niçin bunca zaman kendisine çekmiştir, diye düşün-düm. Muhakkak ki, bu dağlardan, karaçamlarla ve

kayınlar-la örtülü bu vadilerden, bu sonsuz kumullardan, bu çekilen göller ve bu kıraç kayalardan ötürü değil. Büyük imparatorlar, Cengiz Han'ın gördüğü vizyonu anımsayarak, onun ilâhî bir onurla, itaat ve nefretle çevrili,

217

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

görkem ve mucizelerle dolu alinyazısına ilişkin yeni vahiy-leri, yeni kehanetleri burada aramışlardır. Tanrılarla, iyi ve kötü ruhlarla buradan başka nerede ilişki kurabilirlerdi? Yalnızca onların yaşadıkları yerde değil mi? Bu kadim yıkıntı-larıyla tüm Zain bölgesi işte böyle bir bölgedir.

Pandita açıkladı:

"Yalnızca Cengiz Han'm soyundan gelenler bu dağa çı-kabilirler. Herhangi birisi, yan yolda, nefes alamaz olur ve daha yükseklere çıkmaya kalkışırsa ölür. Bir zaman önce Moğol avcılan bir kurt sürüsünü dağda izlediler ve bu böl-geye varınca hepsi öldüler. Yamaçlarda kartal, muflon ve rüzgar gibi hafif ve hızlı koşan kabarga antiloplarının ke-miklerine rastlanır. İnsanlığın kaderine hükmeden kitaba sa-hip olan kötü ruhun mekânı burasıdır."

İşte yanıt bu, diye düşündüm.

Batı Kafkasya'da Soukhoum Kale ile Toupsei arasında kurtların, kartalların ve yaban keçilerinin öldükleri bir dağa bir kez çıkmıştım. Bu bölgeyi at üstünde geçmeyecek olur-larsa insanlar ölürler. Toprak burada, dağ yamacındaki de-liklerden çıkan ve her türlü hayvani yaşamı yok eden kar-bon gazı yayar. Gaz, yarım metre kalınlığında bir katman oluşturarak toprağa yayılır. Atlılar bu katmanın üst tarafın-dan geçerler, atlar ise, tehlikeli bölümü aşıncaya kadar baş-larını havaya diker, hafifçe kişnerler. Burada, "kötü ruhun, insanlığın kaderine ilişkin kitabı okuduğu" bu dağın tepesin-de de aynı olay gerçekleşmektedir. Moğolların kutsal korku-sunu da, Cengiz Han'ın soyundan gelen, uzun boylu, dev gibi insanlar için buranın zorlu çekiciliğini de anladım. Gu-rurlu başlan zehirli gaz tabakasının üzerinde kaldığından, onlar bu korkunç ve gizemli dağın tepelerine kadar çıkabili-yorlardı. Bu olayın bir de jeolojik açıklaması vardır ki o da

218

- BÜYÜK FATİHLERİN YOLU ÜZERİNDE

karbonlu asitle bataklık gazım oluşturan taş kömürü birikin-tilerinin güney sınırının burada olduğudur.

Hun Doptchin Djamptso topraklarını kaplayan yıkıntılar-dan biraz ötede küçük bir göl vardır. Burada bazen Moğol-larla at sürülerini korkutan kırmızı alevler çıkar. Bu göle iliş-kin çok sayıda söylence anlatılması doğaldır. Zamanında buraya bir göktaş düşmüş ve toprağa epeyce gömülmüştü. Ortaya çıkan çöküntü gölü oluşturmuştu. Anlaşıyordu ki yeraltı geçitlerinin sakinleri olan yarı insan ve yan cinler bu gökyüzü taşını derin yatağından çıkarmaya uğraşiyor, fakat onlar taşı kaldırdıkça, taş da gölü alevler içinde bırakarak tüm çabalara karşın, tekrar yerine oturuyordu. Bu gölü ben görmedim. Bir Rus yerleşimci gölün yüzeyinde, kuşkusuz, petrol bulunduğunu, çobanların yaktıkları ateşlerin veya gü-neşin yakıcı sıcaklığının petrolü tutuşturduğunu söylemişti.

Her ne olursa olsun, bütün bunlar, Moğol hükümdarları için bu ülkenin çekiciliğine ilişkin gerekçeleri dile getirir. Üzerimde en güçlü etkiyi yapan Karakoram oldu. Zalim ve bilge Cengiz Han burada yaşadı; Batı'yı kana boğmak ve Doğu'ya benzeri hiç görülmemiş bir şan ve şeref kazandırmak üzere dev düşüncelerini burada tasarladı. Cengiz Han iki Karakoram inşa etmişti; biri Tatsa Gol yakınında, kervan yolu üzerinde, öteki de Pamir1 deydi. Onun üzgün savaşçıları, insanlığın bu en büyük fatihini buraya, eser tamamlan-dıktan sonra yüce Han'ın ruhuna kurban ettikleri beşyüz tutsağa yaptırdıkları mezara gömdüler.

Dünyanın yarısı üzerinde saltanat sürmüş büyük hüküm-darlann hayallerinin dolaştığı bu yıkıntılar arasında, savaşçı Pandita Hutuktu duasını etti.

Ruhu, Cengiz Han'ın ve Ti-murlenk'in şan ve şerefine yükselmekti.

Onları kadar gerçek olmayacak bir kahramanlığı özlüyordu.

219

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Dönüş yolculuğunda, çok zengin bir Moğol tarafından Zain'den çok da uzak olmayan bir yere davet edildik. Bizim için değerli halılar ve ipek örtülerle bezenmiş yatta, lar ha-zırlamıştı. Hutuktu daveti kabul etti.

Hutuktu, Moğolun başına kutlu elini uzatıp kendisinden hatikler alarak onu kut-sarken biz de yumuşak yastıklara kurulduk. Davet sahibi, dev bir kazanda pişirilmiş bütün bir koyun getirtti. Hutuk-tu bir butu koparıp bana ikram etti ve ötekini kendisi aldı. Daha sonra, davet sahibinin en

küçük oğluna bir et parçası uzatarak ziyafetin başladığına ilişkin işaretini böylelikle ver-miş oldu. Koyun bir anda bütünüyle bölünmüş ve parçalan konukların eline geçmiş oldu. Hutuktu, üzerinde hiçbir et izi kalmayan çıplak kemiği ateşin kenarına attığı zaman, diz çöküp, oturmakta olan davet sahibi, ateşten aldığı bir koyun postu parçasını iki eliyle tutarak büyük bir saygıyla Hutuk-tu'ya sundu. Pandita, postun üzerindeki yünlerle külleri bı-çağıyla kazıdıktan sonra deriyi incecik parçalara ayırıp bu lezzetli parçayı yemeye başladı. Bu, göğüs kemiğini örten kısımdır ve Moğollar buna turaç derler. Koyun bölündüğü zaman bu parça ayrılır, ateşe konulup ağır ağır pişirilir. Bu şekilde hazırlanan parça, hayvanın en lezzetli yeri olduğun-dan başkonuğa sunulur. Gelenekler ve tören adabı bu par-çanın bölüşülmesine izin vermez. Yemekten sonra davet sahibi, büyük bir sürünün yur-ralardan bin beşyüz metre öteden geçtiği bilindiğinden muflon avına çıkmamızı önerdi. Üzerlerine şık eyerler vu-rulmuş atlar getirildi. Hutuktu'ya ayrılan atın takınılan, bu-lunduğu konumun belirtisi olarak, sarı ve kırmızı kumaş parçalarıyla süslenmişti. Arkamızdan elli kadar süvari at koşturuyordu. Yere indiğimiz zaman bizi, birbirimizden el-lişer adım aralıkla, kayalıklar arkasma yerleştirdiler. Moğol-lar dağı kuşatmaya başladılar. Yarım saat kadar bir zaman

220

- BÜYÜK FATİHLERİN YOLU ÜZERİNDE

geçmişti ki tepede bir şeyin parıldadığını ve bir an sonra da nefis bir muflonun, inanılmaz zıplayışlarla, kayadan kayaya atladığını gördüm. Onun arkasından, yirmi kadar hayvan-dan oluşan bir sürü, yıldırım hızıyla geçiyordu. Moğolların, kuşatma hareketini beceremediklerini ve bu hareketi ta-mamlamadan sürüyü bir tarafa yönlendirmiş olduklarını sandım. İyi ki yanılıyordum. Tam karşımdaki kayalar-dan birinin arkasından bir Moğol fırlayıp ellerini salladı. Başta giden hayvan ürkmeksizin Moğolun yanından geçer-ken sürünün geri kalan kısmı ansızın yön değiştirerek üze-rime doğru fırladı. Ateş ettim, iki hayvan düştü. Hutuktu da hem bunlardan bir tane, hem de oracıkta ortaya çıkıveren bir misk keçisi vurdu. En güzel boynuzun çifti yaklaşık on-beş kilo ağırlığındaydı ve genç bir muflona aitti. Zain Shabi'ye döndüğümüzün ertesi günü, tamamen iyi-leşmiş olduğumu hissederek, Van Kure'ye kadar yolculuğa devam etmeye karar verdim. Hutuktu'dan izin istedim. Ba-na büyük bir hatik verdi ve ilk günkü armağanımdan ötürü bana çok sıcak bir biçimde teşekkür etti. "Mükemmel bir ilâç!" diye heyecanla bağırdı. "Yaptığı-mız gezintiden sonra

kendimi çok yorgun hissediyordum; fakat, sizin ilacı aldım ve şimdi kendime geldim. Teşekkür ederim, çok teşekkür ederim..." Zavallı delikanlı, benim iridyumu yutmuştu. Eminim ki bunun ona bir kötülüğü dokunamazdı, fakat iyiliği dokun-duğu konusuna gelince; olağandışı olan işte buydu! Batı he-kimleri, olasılıkla, bu zararsız ve çok pahalı olmayan yeni ilacı -yeryüzünde topu topu dört kilo iridyum vardır- dene-mek isteyeceklerdir. Bu durumda bana Moğolistan, Barga, Sinkiang, Koko Nur ve diğer Orta Asya topraklarındaki pa-tent hakkını bıraksınlar yeter!..

221

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Yaşlı bir Rus yerleşimci bana kılavuzluk etti. Bana, ol-dukça tuhaf bir şekilde çekilen büyük, hafif ve rahat bir ara-ba verildi. Dört metre kadar uzunluğunda bir sırik, tahtıre-vanın ön tarafına geçirilmişti. Bunu, iki süvari, uçlarından tutup eyerlerinin kaşına yerleştirmişlerdi. Böylece, beni ar-kalarından çekerek dörtnala gidiyorlardı. Arkamızdan, dört yük atı ile, dört süvari geliyordu.

222

30 Tutuklandım!

■TT-anm saat kadar sonra, Zain'den onsekiz kilometre ka-X dar ötede, derin

ve bataklık bir ırmak kenarında, bir sırt üzerinden, vadide döne kıvnla ilerlemekte olduğunu gördü-ğümüz bir süvari koluna rastladık. Bu grup Rus tüfekleriyle silahlanmış Moğol, Buryat ve Tibetlilerden oluşuyordu. Ko-lun başında iki süvari yanyana gidiyordu. Başında siyah ast-ragan kocaman bir kalpak, sırtında siyah abadan bir gocuk ve omuzlarında da kırmızı bir Kafkas başlığı olan bunlardan biri yolumu kesti, sert ve kaba bir sesle sordu:

"Kimsiniz? Nereden geliyor, nereye gidiyorsunuz?"

Az ve öz biçimde yanıtladım. Bunun üzerine, birliğin Ba-ron Ungern kuvvetlerine bağlı bir birlik olduğunu ve yüzba-şısı Vandalof'un komutasında

bulduğunu söylediler.

Biri, "Ben, askerî yargıç, yüzbaşı Bezrodnof'um," dedi.

Birdenbire kahkahalar atarak gülmeye başladı. Küstah ve ahmak sürati hoşuma gitmiyordu. Subayları selamlayarak süvarilerime ilerlemelerini söyledim.

Tekrar yolumu kesip, "Olmaz!" diye bağırdı. Daha ileriye gitmenize izin veremem. Sizinle uzun ve ciddi bir görüşme yapmak isterim. Bu yüzden benimle Zain'e döneceksiniz."

223

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Bu isteğe karşı çıktım ve kendisine albay Kazagrandi'nin mektubunu gösterdim. Soğuk biçimde yanıt verdi:

"Bu mektup albay Kazagrandi'yi ilgilendirir. Zain'e dön-meye gelince; bu da benim isimdir. Şimdi bana silahlarınızı verin."

Ölümlle tehdit edilmiş bile olsam bu emre uymak benim için olanaksızdı.

"Beni dinleyin," dedim. "Açıkça söyleyin: Birliğiniz Bol-şeviklerle mi savaşıyor, yoksa siz Kızıl mısınız?"

Buryat subayı Vandalof, bana yaklaşarak, "Hayır, dedi. Emin olun ki üç yıldır Bolşeviklerle savaş halindeyiz." Sakin biçimde karşılık verdim:

"Öyleyse silahlarımı size teslim edemem. Onları ben Si-birya'dan buraya kadar getirdim. Birçok çatışmaya bu sadık silahlarla girdim. Şimdi, onları benden Beyaz subaylar al-mak istiyorlar. Bu davranışı hoşgörüle karşılayamam."

Bu sözler üzerine tüfeğimi ve tabancamı ırmağa attım. Subayların kafası karışmıştı. Bezrodnof öfkeden kıpkırmızı kesildi.

"Sizi de, kendimi de, böylece utançtan kurtarmış ol-dum," dedim.

Bezrodnof sesini çıkarmadan atmı geri döndürdü. Üç yüz kişilik birlik önümden geçti. Yalnızca iki subay durup, benim Moğollara, arabayı geri çevirmeleri emrini verdiler. Sonra, küçük grubumuzun arkasına geçtiler.

Demek ki tu-tukluydum! Arkadan gelen subaylardan biri bana Rus oldu-ğunu ve Bezrodnof'un birçok ölüm kararını beraberinde gö-türmekte olduğunu söyledi. Eminim ki, benim ölüm kara-rım da onların arasındaydı.

224

- TUTUKLANDIM!

Şimdi Bezrodnof'un yanındaki Moğolların kurşunuyla öle-cek olduktan sonra Kızıl birlikler arasından kendime yol aç-mış, soğuşun ve açlığın acısını çekmiş, Tibet'te ölümün ya-nından sıyrılıp geçmiş olmak neye yarardı? Bunca yolculuk et-miş, bu kadar uzaklardan gelmiş olmak boşunaydı! Çektiğim acıların sonucu bu olacak olduktan sonra, ona, Sibiry'a'nın herhangi bir Çeka merkezinde çoktan boyun eğebilirdim! Zain Shabi'ye dönünce çantalarım araştırıldı. Bezrodnof, Ulyassutay'da olup biten işler hakkında beni inceden ince-ye sorguya çekmeye başladı. Kendisiyle üç saat kadar görüş-tük ve bu üç saat boyunca ben, yalnızca Domojirof'un ra-porlarına inanmanın doğru olamayacağı konusunda kendisi-ni ikna etmeye çalışarak Ulyassutay'daki bütün subaylan sa-vunmaya uğraştım. Görüşme bitince yüzbaşı ayağa kalkıp yolumdan alıkoymuş olduğu için benden özür diledi. Sonra, bana gümüş kabzalı nefis bir mavzer vererek şöyle

dedi:

"Gururunuz çok hoşuma gitti." Bir anı olarak bu silahı kabul etmenizi rica ediyorum."

Ertesi sabah, cebimde, Bezrodnof'un ileri karakollarına yönelik olarak verilmiş bir 'geçebilir' belgesi olduğu halde, Zain Shabi'den tekrar yola çıktım.

225

31 "Urga" ile Yolculuk

Bir kez geçtiğim yerlerden bir daha geçtim; Bezrodnof birliğine rastladığım dağdan ve silahlarımı attığım ır-maktan... Sonra, bunların tümü arkamda kaldı. İlk konak-lama yerinde at bulamamak gibi hoş olmayan bir olayla kar-şılaştık. Yurta 'da, sahibi ile iki oğlu vardı. Kendisine belge-mi gösterince bağırdı:

"Noyon'un urga hakkı var. Kendisine hemen at bulaca-ğız. Eyere atladı. Moğollardan ikisini beraberine ve her biri dört beş metre uzunluğunda, uçları ip halkalı uzun delenk-leri de yanına alarak dört nala kalktı. Arabam izleniyordu. Yoldan ayrıldık. Ovayı geçtik, ve bir saat gittikten sonra, ça-yırda bir at sürüsü bulduk. Moğol, "urga" adı verilen ucu

düğümlü kementle bu atlardan birkaçını yakaladı. Sürünün sahipleri çevredeki dağlardan dört nala inip yanımıza geldi-ler. Yaşlı Moğol, belgelerimi kendilerine gösterince itaatle razı oldular ve bana yoldaşlık etmiş olanlar yerine adamlarından dördünü verdiler. Moğollar böyle yolculuk ederler. Menzilden menzile gide-ceklerine sürüden sürüye uğrayıp "urga" ile tuttıkları atları eyerletir, bunların sahiplerini de kılavuz diye yanlarına alır-

227

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

lar. Urga hakkıyla böylece angaryaya koşulan Moğollar, bu görevden bir an önce kurtulmaya çalışarak, görevi bir başkasına devretmek için ilk at sürüsüne doğru dört nala giderler. Urga hakkına sahip olan yolcu atı bizzat tutabilir ve çobanları bulamayacak olursa, el koyup aldığı yeni hayvanların yerine eskilerini bırakarak kılavuzlarını yeni bir sürüye kadar gitmeye zorlayabilir. Ancak, bu yöntem nadir olarak uygulanır, çünkü Moğollar kendilerine ait olmayan sürülerden at almayı, birtakım tartışmalara neden olmamak için sevmezler.

Bir açıklamaya göre, Urga kenti, adının kökenini bu gelenekten almıştır. Yabancılar, kente Urga derken, Moğollar, ona eskiden beri "Ta Küre", yani "Yüce Manastır" derler. Bu bölgeye ticareti ilk getirmiş olan Buryatlar ve Ruslar kenti Urga diye anmışlardır; çünkü, anlattığım angarya yön-teminden ya da yolculuk hakkından yararlanarak ovalan geçmiş olan tüm ticari seferlerin asıl hedefi buydu. Bir başka açıklama daha vardır: Kent, kenarlarını birer dağın oluştuğu bir "ilmek" içindedir ve bu sırtlardan birinin eteğinde akan Tuul ırmağı ise, ucuna, bu ovaların pek iyi tanıdığı urga geçirilmiş bir değneye benzetilmektedir.

İşte, bu urga hakkı sayesinde, Moğolistan'ın gezginlerce bilinmeyen yörelerinde üç yüz kilometreyi bulan bir yolculuk yaptım. Böylelikle de ülkenin bu bölümündeki fauna'yi inceleme olanağı buldum. Beş altı bin başhayvanlık büyük antilop sürüleri, muflonlar, vwapiti denilen kuzey geyikleri, kabarga denilen misk keçileri gördüm. Zaman olurdu ki ufukta belirip kaybolan birer hayal gibi küçük bir yaban atı ve eşek sürüleri yıldırım hızıyla geçip giderlerdi.

Bir yerde büyük bir dağsıçanı kolonisine rastladım. Toprakta yaptıkları kabartılarla yuvalarına giden delikler onlarca metre genişlikte görülüyordu. Bu mini mini tepecikler arasında da oradan oraya sarımsı gri veya boz renkli hay-

- "URGA" İLE YOLCULUK

vanlar koşuyordu. Bunlar, en kocamanı orta boylu bir kö-peğin yarısı kadar olmak üzere, irili ufaklıydılar. Postları, tombul vücutlarına fazla geniş geliyormuşcasına, zahmetle koşuyorlardı. Dağ sıçanları dikkat çekici arayıcılardır. Top-rak içindeki taşları yüzeye atarak durmadan hendek kazarlar. Birçok yerde bakır cevherinden tepecikler gördüm. Da-ha kuzeyde volfram ve vanadyum gibi minerallere de rastladım. Dağsıçanı, deliğinin girişinde, arka ayakları üstünde dimdik oturur ve bu görüntüsüyle bir tahta parçasını, ağaç kökünü ya da taşı andırır. Bir süvari görür görmez onu me-rakla gözlemeye ve tiz bir ıslık çalmaya başlar. Avcılar, uzun sopaların ucuna bez parçaları takıp yavaş yavaş ileri-lerken dağ sıçanlarının bu merakından yararlanırlar. Hayvanın tüm dikkati bu bez parçasında toplanmıştır ve gelip ken-disini vuran kurşun ise bez parçasının niçin böyle kendisine doğru ilerlemekte olduğunu nedenini ona anlatır.

Orhon nehri yakınlarında, bir dağsıçanı kolonisi arasından geçerken ilginç bir sahnenin tanığı oldum. Burada binlerce yuva vardı. Bu yüzden de benim Moğollar, atlarının ayağı bunlardan birine girip kırılmasın diye bütün hünerlerini kullanmak zorunda kalıyorlardı. Bir kartalın üzerimizde daireler çize çize çok yüksekte uçmakta olduğunu farkettim. Kartal bir taş gibi kendini tepeciklerden birinin üzerine atıp burada hareketsiz kaldı. Birkaç dakika sonra bir dağsıçanı, komşusuna gitmek üzere delikten çıktı. Kartal tepecikten aşağı yavaşça atlayıp bunun deliğini bir kanadı ile kapattı. Dağsıçanı gürültüyü işitip geri döndü ve belli ki, içinde yavrularını bırakmış olduğu deliğe zorla girmeye yeltenerek hücumu geçti. Kavga başladı. Kartal, serbest bulunan bir kanadı ile döğüşüp öteki kanadıyla deliği kapatmaya devam ediyordu. Dağsıçanı, yırtıcı kuşun üzerine cesaretle atıldı ama biraz sonra başına inen bir gaga darbesiyle vurulup düştü. Kartal, ancak o zaman dağsıçanına yaklaştı, işini ta-

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

marnladı ve onu pençelerinin arasına alıp dağın tepesinde midesine atmak için hayli güçle kaldırdı, götürdü.

Şurasında burasında birkaç ot bulunabilen daha kıraç yer-lerde, sincap büyüklüğünde, imouran denilen bir başka ke-mirici vardır. Bunların tüyleri, rüzgarın serptiği tohumlan toplayıp küçücük konutlarına götürmek için yılan gibi kaya-rak üzerinde koşuştukları ovanın rengindedir. İmouran'tn sadık dostu boz sırtlı ve boz başlı tarlakuşudur. Tarlakuşu, imouran 'in ovidan geçmekte olduğunu görünce gidip onun sırtına konar. Üzerinde dengede durabilmek için kanatlarını çırpar ve darmadağınık kuyruğunu neşeyle kaldırarak, böy-lece kendisini bineğine neredeyse dörtnala taşır. Tarlakuşu, bu sırada, dostunun vücudunda yaşayan asalakları büyük bir hünerle ve hızla toplarken yaptığı bu avcılıktan haz duydu-ğunu da hoş ötüşleriyle dile getirir. Moğollar imouran 'a "ne-şeli tarlakuşunun küheylanı" adını verirler. Tarlakuşu bu ha-va haydudu kartalın yaklaştığını, gördüğü anda üç kez öte-rek imouran 'a haber verir ve kendisi de bir taşın arkasına ve-ya bir hendeğe gizlenir. Bu işareti alan hiçbir imouran tehli-ke geçmeden başını deliğinden çıkaramaz, işte tarlakuşu ile onun küheylanı, böyle, dostça geçinip giderler. Moğolistan'ın zengin otluk yörelerinde, Uryanhay'da bi-le rastlamış olduğum, bir başka tür kemirici gördüm. Bu kı-sa kuyruklu ve siyah bir tarlafaresidir ki yüz, iki yüz başlık sürüler halinde yaşar. Bu tarlafaresi, eşsiz ve hünerli bir çift-çi olarak, kışlık besinini özenle hazırlaması bakımından dik-kat çekicidir ve hatta hayvanlar âleminde bu anlamda rakip-sizdir. Otun en lezzetli olduğu haftalarda başmm hızlı ve sert sallayışlan ve sivri ön dişleriyle yirmi, otuz sapı birden ade-ta tırpanlar. Sonra, bu otları bir süre kurumaya bırakır ve da-ha sonra da, tümüyle usûlüne uygun bir tarzda depolar: İlk önce, otuz santimetre kadar yükseklikte bir yığın oluşturur. Bu işi bitirince yığının ortasında, uçları birleşecek şekilde, ye-

230

- "URGA" İLE YOLCULUK

re dört eğri çöp sokup bunları yığının üst tarafından, bir ot yığını daha ekleyebilecek kadar mesafe bırakarak en uzun saplarla birbirine bağlar. Yığın, otuz santimetre daha yüksel-dikten sonra, kışlık zahiresinin rüzgarla dağılmaması için bu kısmı da üst tarafından uzun saplarla iyice kapatır. Kötü mevsimlerde taşıma zahmetini önlemek amacıyla ot balyası-nı yuvasının kapısının önüne yerleştirir. Atlarla develer, mi-nik çiftçinin bu kuru otuna pek düşkündürler. Çünkü bu ot en lezzetli olanlardan seçilmiştir. Ne var ki, balyalar öyle sağlam yapılmıştır ki tekmeyle bile zor dağıtırlar.

Moğolistan'ın hemen hemen her yerinde, gerek çiftte çift-te, gerek sürü halinde salga adı verilen ya da uzun kuyruk-ları kırlangıç kuyruğunu andırdığı ve uçuşları da kırlangıç uçuşuna çok benzediği için keklik-kırlangıç denilen tarla kekliklerine de rastladım. Bu kuşlar ne yabani ne de ürkek-tirler, çünkü on, onbeş adıma kadar yaklaşmanıza izin verirler. Fakat, bir kez uçunca da çok yükseklere çıkar, durmadan kırlangıç gibi öterek yere konmaksızın uzun mesafeler alırlar. Renkleri genel görünümüyle, açık kurşunî ve sarı, erkeklerinin sırtları ve kanatları koyu benekli, ayakları da genellikle tüylerle örtülüdür. Uğrak yeri olmayan bölgelerde bu gözlemlerde bulunma-ya olanak vermiş olan urga'nın bazı sakıncaları da vardı. Moğollar beni doğrudan ve hızla hedefime doğru götürüyor ve verdiğim Çin dolarlarını da sevinçle benden alıyorlardı. Şimdi arabada, arka tarafımda, tozlar içinde duran Kazak eyeri üzerinde sekiz bin kilometre kadar yol aldıktan sonra, doludizgin giden yaban atlarının çektiği arabanın taşlardan, tepeciklerden, hendeklerden atlayarak beni dayanmaya zorladığı sarsıntılarla yürek hiplenmelerime artık kızıyordum. Araba zıplıyor çatırıyor ve doğrusunu söylemek gerekirse, bir Moğol koşum at ve arabasının rahatıyla zevkini yabancı

231

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

gezgin kanıtlanmadaki vahşi ve inatçı karar sayesinde sağlam kalabiliyordu. Bütün kemiklerim sızlamaya başlamıştı. Nihayet, her sallanışta inlemeye başladım çünkü yaralı bacağымda çok keskin bir siyatik krizi tutmuştu. O gece ne uyuyabildim, ne uzanabildim, ne de acı çekmeden oturabildim. Bütün geceyi yurta sakinlerinin horultularını dinleyerek ovada bir aşağı, bir yukarı dolaşmakla geçirdim. Bir süre sonra bana saldıran, kapkara iki dev köpekle mücadele etmek zorunda kaldım. Ertesi gün, bu işkenceye ancak öğleye kadar dayandım ve mücadeleyi terkederek yatmak zorunda kaldım. Acı dayanılmaz duruma gelmişti. Ne bacağımı ne sırtımı kımıldatabiliyordum. En sonunda nöbet de başladı. Ne kadar aspirinimle kininim varsa tümünü yuttuğum halde hiçbir yararını göremedim. Küçük bir manastırın yanında bulunan ve konuklara ayrılmış bir yurta. 'ya indik. Yanımdaki Moğol gidip Lama-hekimi beni görmeye çağırdı. Lama-hekim bana çok acı bir toz verdi ve ertesi sabah yolu-ya devam edebileceğimi söyledi. Biraz sonra kalbimin çarpıntılarını arttı ve sızı da daha şiddetlendi. Bir uykusuz gece daha geçirdim. Fakat, güneş çılınca acı birdenbire dindi. Bir saat sonra da bana bir at hazırlamalarını söyledim. Çünkü, yolculuğa arabayla devam etmekten

korkuyordum.

Moğollar atları yakalarken çadırıma albay N.N. Filipof geldi ve Bolşevik oldukları iddiasıyla kendisine, kardeşine ve Poletika'ya yönelik suçlamaları ısrarla reddettiğini söyledi. Bezrodnof, Van Küre'de beklemekte olan Baron Ungern'i görmek için oraya gitmesine izin vermişti. Ancak, Filipof bilmiyordu ki Moğol kılavuzunun yanında bir el bombası vardı ve bir Moğol da öne sıra, bir mektupla Baron'a gön-derilmişti. Bilmiyordu ki, Poletika ile kardeşleri Zain Sha-bi'de aynı anda kurşuna dizilmişlerdi. Filipof acele ediyor ve o gün Van Küre'ye ulaşmak istiyordu. Ben, kendisinden bir saat sonra yola çıktım.

232

32 Yaşlı Bir Fala

P osta yolunu izledik. Daichin Van ile albay Kazagran-di'nin hizmetçilerine durmadan binek sağlamak zorunda olduklarından, Moğolların bu bölgelerde ancak bitkin atlan vardı. Yaşlı bir Moğol ile oğlunun tuttıkları Van Küre'den önceki son menzilde durmak zorunda kaldık. Akşam yeme-ğinden sonra yaşlı adam, üzerinden eti iyice sıyrılmış olan koyunun kürek kemiğini eline alıp yüzüme bakarak birtakım dualar okudu ve kemiği harlı ateşe koydu. Şöyle dedi:

"Sana geleceğini söylemek istiyorum. Benim bütün keha-netlerim gerçekleşir."

Kemik siyahlanınca ateşten aldı, üzerindeki külleri üfledi ve yüzeyini büyük bir dikkatle incelemeye, sonra onu ateşe tutup bakmaya başladı. Uzun süren bu incelemeden sonra, yüzü korku içinde, kemiği tekrar ateşe

bıraktı.

Gülerek sordum: "Ne gördünüz?"

"Sessiz ol! diye fısıldadı. "Çok korkunç şeyler gördüm!"

Kemiği yine eline aldı. Durmaksızın dualar mırıldanıp tu-haf hareketler yaparak kemiğin bütün yüzeyini gözden ge-çirmeye koyuldu. Sonra sakin ve gizemli bir tavırla kehanet-lerini sıraladı:

233

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Ölüm, kızıl saçlı, uzun boylu bir beyaz adam biçimin-de karşına çıkacak.

Hemen arkanda duracak ve seni yakın-dan, uzun süre izleyecek. Sen ölümü hissedip bekleyeceksin ama o geri çekilecek. Bir başka beyaz adam seninle dost olacak. Dördüncü günden önce bazı dostları kaybedeceksin. Onlar, uzun bir bıçakla vurulup ölecekler. Onları köpekle-rin yediğini görüyorum. Eyer biçiminde kafası olan adam-dan sakın. O, senin ölümüne neden olmaya çalışacak."

İhtiyarın bana geleceğimi bildirmesinden bir hayli sonra-ya kadar çay içip pipolarımızı tüttürdük. Ancak, ihtiyar yü-züme hâlâ korkuyla bakıyordu. Zihnimde şu düşünce oluştu; bir ölüm mahkûmuna cezaevi arkadaşlarının böyle bak-maları gerekir!

Ertesi sabah güneş çıkmadan falcıdan izin istedik ve yir-mibeş kilometre kadar yol aldıktan sonra Van Kure'nin kar-şısına geldik. Albay Kazagranti'yi karargâhında buldum. Bu adam, iyi bir aileden geliyordu, deneyimli bir mühendis ve mükemmel bir subaydı. Savaşta, Baltık Denizi'ndeki Moon adasının savunmasında ve sonra da Volga üzerinde Bolşeviklerle olan çarpışmalarda kendini göstermişti. Albay Kazagranti, ticaret odası başkanının evinde bulunan gerçek bir banyoda yıkanmamı önerdi. Henüz bu evden çıkmamış-tım ki uzun boylu genç bir yüzbaşı içeriye girdi. Saçları uzun, kıvrır kıvrır kaba çizgili ve zekâdan yoksun olmakla bir-likte yüzü alışılmadık biçimde beyazdı. İri gözleri çelik gibi soğuktu; dudakları ince ve hemen hemen kadıncaydı. Fakat, gözlerinde öyle acımasızca bir hainlik okunuyordu ki yüzüne irkilmeden bakılamazdı. Yüzbaşı odadan çıkınca ev sahibim onun, Moğolistan'ın kuzeyinde Kızıllarla savaşmak-ta olan general Rezukhin'in emir subayı, yüzbaşı Veselovs-ki olduğunu söyledi. Baron Ungern ile görüşmek üzere o gün buraya gelmişlerdi.

234

- YAŞLI BİR FALCI

Yemekten sonra, albay Kazagranti beni yurta'sına davet etti. Kendisiyle, durumu, oldukça gerginleşmiş olan batı Moğolistan olayları hakkında görüşmeye başladık. Kazagranti sordu:

"Doktor Gay'ı tanır mısınız? Doktor Gay, birliğimin kurulmasına yardım etmiştir. Fakat Urga'dakiler onu Bolşevik ajanı olmakla suçluyor."

Gay'ı elimden geldiği kadar savundum. Bana yardımları dokunmuştu ve bizzat Kolçak tarafından tebrik edilmişti.

"Evet, evet, ben de Gay'ın hakkını sizin gibi korumaya çalıştımsa da Rezukhin, Gay'ın Bolşeviklere gönderilmiş ve yolda el konulan mektuplarıyla bugün geldi. Baron Ungern'in emriyle Gay ve ailesi bugün

Rezukhin'in karargâhına gönderildiler ve korkarım ki hedeflerine ulaşamayacaklar."

— Niçin?

— Daha önce öldürülecekler de ondan.

— Peki ne yapmalı? Gay'm Bolşevik olması olanaksızdır. Buna eğitimi de, zekâsı da yetmez.

Albay, maneviyatı kırılmış bir insan gibi mırıldandı:

"Bilmiyorum, gerçekten bilmiyorum! Rezukhin'e ondan söz etmeye çalışın." Hemen gidip Rezukhin'i görmeye karar verdim. Fakat, o sırada albay Filipof içeriye girip askerlerin eğitiminde yapı-lan yanlışlıklardan söz etmeye başladı. Paltomu giydiğim sı-rada içeriye bir başkası girdi. Bu, kısa boylu bir subaydı. Ba-şında, siperliği olan yeşil bir Kazak kasketi, sırtında kül ren-gi ve yırtık bir Moğol kaputu vardı, sağ eli de boynuna bağ-lı siyah bir kuşakta asılıydı. Hemen tanıştırdığım bu adam General Rezukhin'di. Görüşmemiz boyunca general, bizden

235

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

geçen üç yıl boyunca neler yapmış olduğumuza dair şakay-la ve nezaketle karışık ama ustalıkla bilgi aldı. General çı-karken fırsatını bulup onunla birlikte çıktım.

Beni dikkatle ve kibarca dinledi. Sakin bir sesle şunları söyledi:

"Doktor Gay, Sovyetlerin ajanıdır. Daha iyi görmek, da-ha iyi işitmek ve her şeyi bilmek için Beyaz kılığına girmiş-tir. Rus halkı moralsiz olduğundan, para için her türlü iha-nete girişebilir. Gay da böyledir işte. Her neyse, onun hak-kında daha fazla konuşmaya hiç gerek yok. Çünkü onun da, ailesinin de yaşamlara sona ermiş bulunmakta. Bugün adamlarım onları buradan beş kilometre ötede öldürdüler."

Bu faal, tatlı dilli ve kibar tavırlı, ufak tefek adama şaş-kınlık ve korkuyla baktım. Gözlerinde öyle bir nefret, öyle bir kararlılık okunuyordu ki karşısında görmüş olduğum bü-tün subayların oha niçin titreyerek saygı gösterdiklerini he-men anladım. Daha sonraları Urga'da, cesareti kadar zul-müyle de tanınan general Rezukhin hakkında başka şeyler de öğrendim. Bu adam, Baron Ungern'in, kendisini ateşe ve efendisince gösterilecek olanlann gırtlaklarına atlamaya her an hazır bekçi köpeğiydi sanki.

Aradan dört gün geçmişti ve "dostlarım" ölmüşlerdi, üs-telik "uzun bir bıçak" ile vurularak. Böylece, yaşlı falcının kehanetinin bir bölümü olsun gerçekleşmişti. Şimdi sıra, be-nim ölümle tehdit edilmeme gelmişti.

Nitekim çok da gecik-medi. İki gün sonra Asya Süvari Tümeni komutanı geliyor-du. Bu, Baron Ungern Von Stenberg idi.

236

33

"Ölüm, Bir Beyaz Adam Biçiminde Karşına Çıkacak!"

I

4-T7"orkunç general Baron Ungern, albay Kazagrandi'nin ile-J»ri postalannca bildirilmeksizin, tümüyle habersizce geli-verdi. Albayla görüştüktan sonra da albay N.N. Filipof ile beni davet etti. Davetten beni haberdar eden Kazagrandi ol-du. Hemen gitmek istediysen de albay beni yarım saat ka-dar alıkoyduktan sonra iyi şanslar diledi.

"Tanrı yardımcınız olsun! İyi yolculuklar."

Bu çok tuhaf, az tatmin edici, tümüyle sır dolu bir ve-daydı. Mavzerimi yanıma aldım ve potasyum siyanürümü de kolumun yenine gizledim. Baron, askerî hekimin yurta-'sına inmişti. Avluya girince yüzbaşı Veselovski yanıma gel-di. Kemerinde bir Kazak kılıcı ile kılıfsız bir tabanca vardı. Geldiğimi söylemek üzere yurta 'ya girdi.

Çadırdan çıkarak, "Girin," dedi.

Girişte, gözlerim, toprağın henüz emmediği bir kan biri-kintisine takıldı. Yurta 'ya benden önce girmiş olan kişinin başına ne geldiğinin kanıtı sayılabilecek bir uğursuzluk ese-ri. .. Kapıyı vurdum. Oldukça tiz bir ses karşılık verdi:

"İçeri gelin!"

237

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Eşiği atlıyordum ki kırmızı ipekliden bir Moğol cübbesi giymiş bir adam kaplan gibi üzerime atılıp aceleyle elimi sık-tıktan sonra çadırın bir kenarındaki sedire kendini attı.

Gözlerini üzerime dikerek histerik bir sesle bağırdı:

"Bana kim olduğunuzu söyleyin! Çevremizi casuslar ve tahrikçiler almış!"

Bir anda, görünümünden ve ruh halinden yola çıkıp ada-mı çözdüm. Küçük bir baş ve geniş omuzlar, karmakarışık san saçlar, fırça gibi kırmızımsı

bıyıklar, eski Bizans ikona-lanndaki gibi zayıf bir yüz... Sonra, bütün bu çizgiler kay-boldu ve geriye yalnızca çıkıntılı bir alnın altında çelik gibi pırıltılı keskin bir çift göz kaldı. Sanki bir hayvan, bir ma-ğaranın derinliklerinden gözlerini dikmiş bana bakıyordu. Gözlemlerim bir an sürdü, ama anladım ki karşımda kendi-ni geri dönülmez maceralara atmaya hazır, tehlikeli bir adam vardı. Tehlike açıkça ortada olduğu için bir saldırıyla karşı karşıyaydım.

Bir iskemle gösterip bıyıklarını sinirli sinirli bükerek, ıslık gibi öten ve emretmeye alışık bir sesle, "Otur!" dedi. Tüm bedenime, giderek artan bir öfkenin yayıldığını hissediyor-dum. Oturmadan karşılık verdim: "Baron! Bana kendimi savunma hakkı vermiş bulunuyor-sunuz. Benim adım, sizin bana bu tür saldırılarda buluna-mayacağınız kadar tanınmıştır. Bana ne isterseniz yapabilir-siniz, çünkü güç sizin elinizde. Fakat, beni, bana saldırıya geçen birisine karşılık vermeye zorlayamazsınız." Bu sözleri işitir işitmez sedirden kalktı. Şaşkınlığı, yüzün-den okunuyordu. Nefesini tutup bıyıklarını bükmeye devam ederek beni incelemeye başladı. O zaman general Rezu-

238

- "ÖLÜM, BİR BEYAZ ADAM BİÇİMİNDE...

khin'i gördüm. Kendisini başımla selamladım. Sessizce kar-şılık verdi. Sonra, Baron'un bulunduğu yana döndüm. Oturmuş, başım önüne eğmiş, gözlerini kapamış, anlaşılmaz sözcükler mırıldanıyordu. Arasına eliyle alnını ovuyordu.

Birdenbire ayağa kalkıp, arkamda bulunan birine hitap ederek, "Çık! Artık sana ihtiyacım yok," dedi.

Arkama baktım; beyaz ve soğuk benizli yüzbaşı Vese-lovski'yi gördüm. Onun içeriye girdiğini farketmemiştim. Askerce geriye dönüp çıktı.

"Ölüm, kızıl saçlı, uzun boylu bir beyaz adam biçiminde arkamda duruyordu." Fakat, acaba peşimi bırakmış mıydı?

Baron bir an düşünceye daldı, ve sonra kesik ve tamam-lanmamış cümlelerle söze başladı:

"Özür dilerim... Anlarsınız ki... Hain çok!.. Namuslu in-san kalmadı...

Kimseye güvenemiyorum. Bütün adlar sah-te... Belgeler tahrif edilmiş...

Gözler ve sözler hep yalan. Ahlsızlık her yanda. Bolşevikler her şeyi bozdu. Albay Fi-lipof'u az önce öldürttüm. Filipof, Rusya Beyaz Örgütü'nün temsilcisi olduğunu iddia ediyordu. Üzerinde Bolşeviklerce kullanılan iki şifre bulduk. Emir subayım kılıcını kaldırdığı zaman, 'Beni niçin öldürmek istiyorsun, tavarişV diye bağırdı. Kimseye güvenemiyorum..."

Sustu. Ben de ses çıkarmadım. Devam etti:

"Afedersiniz. Size hakaret ettimse sıradan bir insan olma-dığımı, önemli kuvvetlerin komutanı bulunduğumu, kafamın kaygılar, tasalar ve sıkıntılarla dolu olduğunu hesaba katın."

Sesinde ümitsizlik ve acı sezdim. Elini içtenlikle uzattı. Bunu bir sessizlik izledi. Sordum:

239

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Şimdi, bana ne emrediyorsunuz? Benim ne gerçek ne de sahte hiçbir belgem yok. Subaylarınızdan çoğu beni tanır. Urga'dan da bana kefil olacak birçok kişi gösterebilirim. Bunlar tanıktır ki ben ne tahrikçi, ne de..."

Baron sözümü kesti:

"Gerek yok, gerek yok! Her şey açık. Her şeyi anladım. Ruhunuzu okudum ve her şeyi biliyorum. Narabaşi Hu-tuktusu'nun hakkınızda yazmış oldukları gerçektir. Sizin için ne yapabilirim?"

Ülkemize ulaşabilmek amacıyla ben ve dostum Sovyet Rusya'dan nasıl kaçmıştık, bir asker grubu Polonya'ya gide-. bilmek için bize nasıl katılmıştı... Kendisine tüm bunları an-lattım. En yakın limana varabilmemiz için bize yardım et-mesini rica ettim. Heyecanlı bir şekilde yanıt verdi:

"Seve seve... Hepinize yardım edeceğim. Sizi Urga'ya otomobilimle götüreceğim. Yarın Urga'ya hareket edecek ve daha sonra neler yapacağımızı konuşacağız."

Kendisinden izin isteyerek yurta 'dan çıktım. Eve döndü-ğüm zaman albay Kazagrani'yi odamda, sıkıntılı, bir aşı-ğın bir yukarı dolaşır buldum. Haç çıkararak bağırdı:

"Tanrım! Sana şükürler olsun!..."

Sevinci çok dokunaklıydı ama bana yine öyle geldi ki, eğer niyeti içten olsaydı konunun güvenliği için daha et-kili önlemler alabilirdi.

O gün yaşanan heyecanlar beni harap etmişti. Birkaç yıl daha yaşlandığımı hissediyordum. Aynaya baktığım zaman saçımdaki beyaz tellerin biraz daha çoğalmış olduğunu gör-düm. Hep albay Filipof'un ince yüzünü, yerdeki kan biri-kintisini, yüzbaşı Veselovski'nin soğuk bakışlı gözlerini, Ba-

240

- "ÖLÜM, BİR BEYAZ ADAM BİÇİMİNDE...

ron Ungern'in acı ve ümitsizlik ifade eden sesini düşünüp anımsayarak gece uyuyamadım. Sonunda, derin bir şekilde kendimden geçmişim. Beni uyandıran Baron Ungern oldu. Daichin Van'ı beraberinde götürmek zorunda kaldığı için beni otomobiline alamayacağını söyleyerek özür diledi. Fa-kat, bana kendi beyaz devesi ile hizmetime bakmak üzere iki Kazak verilmesi konusunda emir verdiğini söyledi. Te-şekkür etmeme fırsat bırakmadan aceleyle çıktı

gitti.

Uykum büsbütün kaçtı. Giyindim ve birini yakıp birini söndürerek pipo üstüne pipo içerek düşünmeye başladım. Seybi bataklıklarında Bolşeviklerle çarpışmak, cinlerin gelip geçeni çarptığı Ulan Tayga dağlarının karlı sırtlarını aşmak ne kadar daha kolaydı! Orada her şey basit ve anlaşılırdı. Fakat burada korkunç bir kâbus, karanlık ve fırtına öncesi bir sessizlik vardı. Baron Ungern'in her hareketiyle yarattığı dehşet, beyaz suratlı yüzbaşı Veselovski ve ölüm, bu ses-sizliğin ardında kol geziyorlardı.

241

34 Savaş Felaketi

t rtesi sabah, şafak sökerken, bana harikulade bir beyaz -C/deve getirdiler. Yola çıktık. Sefer heyetim iki Kazak, iki Moğol askeri, bir Lamadan ve çadırlarımızla erzakımızı taşı-yan iki yük devesinden oluşuyordu. Baron'un, beni Van Ku-re'de, arkadaşlarımın önünde harcamak istemeyerek bir yol-culuk düzenleyip yolda icabıma bakma düşüncesiyle hareket etmekte olduğundan hâlâ kuşkulanıyordum. Arkadan atıla-cak bir kurşunla her şey bitebilirdi. Bu nedenle, her an ta-bancamı çekip kendimi savunmaya hazır durumdaydım. Ka-zakları önümde veya yanımda tutmaya sürekli dikkat ettim. Öğleye doğru uzaktan bir otomobil kornası işittik ve biraz sonra da Baron Ungern'in bütün hızıyla yanımızdan geçtiği-ni gördük. Beraberinde iki subayla, prens Daichin Van var-dı. Baron, geçerken beni pek içten selamlayıp bağırdı:

"Urga'da görüşürüz!"

Eh, demek ki Urga'ya sağ salim varacaksın, dedim ken-di kendime. Şu halde

rahatça yolculuk edebilirdim. Ulyas-sutay'dayken yanımda ve bu yolculukta önden yola çıkmış olan Polonyalı askerleri hesaba katmasam bile, Urga'da yi-ne pek çok dostum vardı. Baron'a rastlamamızdan sonra

243

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Kazaklar bana pek fazla ilgi göstermeye ve oyalamak için de hikayeler anlatmaya başladılar. Transbaykallar ile Moğolis-tan'da Bolşeviklerle, Urga yakınında Çinlilerle yaptıkları çarpışmaları ve Çinli askerlerin üzerinde Moskova'dan gel-me pasaportlar buldukları anlattılar. Baron'un cesaretinden, savaş alanında düşman kurşununa hiçbir zaman hedef ol-mayışından, hatta kamp ateşinin başında nasıl tütün ve çay içtiğinden söz ettiler. Bir keresinde, yetmişdört kurşun he-men yanıbaşındaki paltosunu, eyerini ve kutuları delip geç-tiği halde hiçbiri vücuduna isabet etmemişti. Baron'un, Mo-ğollar üzerindeki büyük etkisinin bir nedeni de bu olmalıydı. Urga'da, çarpışmadan önce, yanına bir tek Kazak alarak keşfe çıkmış ve dönüşte bambu bastonu ya da taşur'uyla Çinli bir subayı ve iki askeri öldürmüştü. Yanında yalnızca iç çamaşırlarıyla bir çift çizme taşıyordu. Savaşta hep neşe-li ve sakin, ender barış günlerinde ise ciddi ve düşünceliydi. Savaşırken de askerlerinden hiç ayrılmıyordu. Ben de, Kazaklar'a karşılık olmak üzere, onlara Sibiry'a'-dan nasıl kaçtığımı anlattım ve zaman çabucak geçti. Deve-lerimiz hep tırıs gidiyorlardı; böylece günde otuz kilometre yerine seksene kadar çıkıyorduk. Devem, ötekilere göre en hızlısıydı. Bu, kocaman bir hayvandı; bembeyazdı ve nefis bir yelesi vardı. Onu, İç Moğolistanlı bir prens, bir çift si-yah samur kürkle birlikte Baron'a armağan etmişti. Bu sa-kin ve kuvvetli çöl devi o kadar yüksekti ki kendimi bir ku-lenin tepesinde oturuyor sanıyordum. Orhon nehrini geçtik-ten sonra, yolun tam ortasında, kolları iki yana açılmış ve sırtüstü yatan iki Çinli askerinin cesedine rastladık. Burgut dağlarını aştıktan sonra, Urga'nın bulunduğu Tuul nehri va-disine girdik. Yol, kaçarken Çinlilerin atmış oldukları kaput-lar, gömlekler, botlar, kasketler ve mataralarla doluydu. Ölülerinin çoğunu da yollarda bırakmışlardı. Yol, daha ile-

244

- SAVAŞ FELAKETİ

ride, bir bataklıkta ortasından geçiyor ve iki yanında insan, at ve deve ceseti yığınlarıyla parçalanmış arabalar ve her türlü askerî malzeme görülüyordu. Baron Urgern'in Tibet-lileri, kaçmakta olan Çinlileri burada yok etmişlerdi. Yeni başlayan ilkbahardan ötürü, doğada her yandan yaşam fiş-kırmasıyla, bu ceset yığınlarının görüntüsü ne kadar tuhaf, ne kadar hüznü bir zıtlık oluşturuyordu! Su birikintilerin-de türlü türlü yaban ördekleri, arkalarında köpüklü çizgiler bırakıyor; yüksek otlar arasında turnalar ilginç danslarıyla birbirlerine arkadaşlık ediyor; göllerde kuğularla kazlar bü-yük sürüler halinde kayıp gidiyor; Moğolistan'ın parlak renkli kutsal kuşu turpun ya da "Lama kaz" çiftleri, bataklık yerlerde, minik ışık noktalan gibi dolanıp duruyorlardı. Daha yükseklerdeki kuru yerlerde yaban hindileri bir yan-dan karınlarını doyururken bir yandan da sıçrayıp zıplaşı-yorlardı; sürü sürü salga keklikleri öterek uçuşuyor; dağ baş-larında kurtlar tembel tembel güneşlenerek zaman zaman şakacı köpek yavrulan gibi uluyup havlıyorlardı. Doğa sadece yaşamı bilir. Ölüm, doğa için olaylar zinciri içerisinde bir ara bölümdür. Doğa, ölümün izlerini kum-larla veya karlarla siler, güre yeşilliklerle ve pırıl pırıl otlarla, rengarenk çiçeklerle üzerini örter. Şayet Chefoo'da veya Yangzte suyu kıyılarında bir ana, oğlunun geri gelmesi için, tütsü yakıp herhangi bir tapınağa bir kâse pirinç getiriyorsa, bu, doğanın hiç de umurunda değildir! Bu oğulun, Tuul ovalarında vurulup düşmüş olan bu meçhul şehidin kemik-leri, güneşin yakıp yok eden ışınları altında kuruyor ve rüz-garlar onun tozlarını çayın kumlan arasına serpiştiriyor. Doğanın ölüm karşısındaki bu kayıtsızlığında ve yaşam kar-şısındaki bu açgözlülüğünde bir muhteşemlik vardır. Dördüncü gün, akşam karanlığı çökerken Tuul kıyılarına vardık. Irmağın geçit verdiği yeri bir türlü bulamadık. Derin

245

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

olmayan bir yer aramak amacıyla devemi suya girmeye zor-ladım. Neyse ki, bataklık olmakla birlikte, sığ bir kısım bula-rak buradan kolaylıkla geçtik. Bundan ötürü kendimizi kut-layabilirdik; çünkü develer bu tür durumlarda yolcuları hoş olmayan sürprizlerle karşı karşıya bırakırlar. Suyu çok derin bulup, boyunlarına çıktığını hissedince kendilerini yanlaması-na akıntıya bırakırlar. Bu da biniciler için, tahmin edersiniz ki, oldukça tatsız bir durumdur. Çadırımızı kıyıda kurduk. Yirmibeş kilometre kadar ötede, Moğolistan'ın bağımsız-lığı uğruna

yapılmış olan üçüncü büyük savaşın gerçekleşti-ği yerden geçtik. Baron Ungern kuvvetleri Urga'yı savun-mak amacıyla Kyahta'dan gelmekte olan altı bin Çin askeri-nin ilerlemesini burada önlemişlerdi. Çinliler dağıtılıp dört bin asker tutsak edilmişti. Ancak, tutsaklar gece olunca kaç-maya kalkışmışlardı. Baron Ungern bunların arkasından Transbaykallı Kazaklarla Tibetlileri göndermişti. Ölüm ala-nında gördüklerimiz bunlardan arta kalanlardı. Henüz me-zarları olmayan bin beşyüz ceset savaş alanındaydı. Savaşa katılmış olan Kazakların bana anlattıklarına göre bir o kada-rı da gömülmüştü. Ölülerin üzerinde, yedikleri kılıç darbe-lerinden kaynaklanan çok kötü yaralar vardı. Her yana araç gereç ve döküntüler saçılmıştı. Moğollar sürüleriyle birlikte uzaklaşınca onların yerini kurtlar almıştı. Biz geçerken her taşın altında veya hendeklerin içinde saklanmış kurtlar var-dı. Yabani köpek sürüleri bu iğrenç avı ele geçirmek için kurtlarla kavga ediyorlardı...

Sonunda, lanetli savaş tanrısının katliam alanını terket-tik. Hızlı akan sığ bir suya yaklaştık; Moğollar develerinden yere atlayıp kasketlerini çıkararak su içmeye başladılar. Bu, Yaşayan Buddha'nın oturduğu yerin yakınından geçen kut-sal bir suydü. Suyun kıvrımlı vadisinden bir başkasma geçip

246

- SAVAŞ FELAKETİ

karşımızda sık ve karanlık ağaçlarla örtülü bir dağ bulduk. Lama bağırdı: "Kutsal Bogdo-Ol! Yaşayan Buddhamızı koruyan tanrı-la-rın mekânı!" Bogdo-Ol, üç sıra dağı birbirine bağlayan dev bir ilmek-tir; güneybatıda Gegly, güneyde Gangyn, kuzeyde de Hutu. Balta girmemiş ormanların kapladığı bu dağ Yaşayan Bu-ddha'nın malıdır. Ormanlar, Moğolistan'da bulunan hemen hemen her türlü hayvanlarla doluysa da bunların avlanma-sı yasaktır. Bu yasayı bozan her Moğol ölüme mahkûm edi-lir. Yabancılar ise kovulur. Bogdo-Ol'u aşmak yasaktır. Ge-çenler ölümlerle cezalandırılır. Ancak bir tek kişi bu yasağı ih-lal etti. Baron Ungern elli Kazakla birlikte dağdan geçti, Ya-şayan Buddha'nın sarayına girdi ve Çinlilerce burada tutsak bulundurulan Urga ruhanî liderini alıp kaçırdı.

247

xraşayan Buddha 'nın ikâmetgâhı nihayet gözlerimiz önün-X deydi! Bogdo-Ol'un eteğinde, beyaz duvarlar arkasında, güneş altında parlayan yeşilimsi-mavi kiremitlerle kaplı be-yaz bir yapı yükseliyordu. Bu yapı, ilginç çatılı tapınaklarla küçük sarayların, oraya buraya dağılmış zengin ve sık bir ağaçlığın arasında yer alıyordu. Dağın karşı tarafında, Tuul ırmağı üzerine kurulmuş uzun bir tahta köprü, Yaşayan Buddha'nın ikâmetgâhını, keşişler kentine, tüm doğuda Ta Küre veya Urga adıyla anılan kutsal yerleşim yerine bağlı-yordu. Burada, Yaşayan Buddha'nın dışında, mucizeler or-taya koyanlar, kâhinler, büyücüler ve kutsal hekimler toplu-luğu yaşamaktadır. Bu kişilerin tümü ilahi kökenlidir ve kendilerine de "yaşayan tanrılar" gibi önem verilip saygı gösterilir. Solda, yüksek bir yayla üzerinde, koyu kırmızı dev bir kulesi olan eski bir manastır vardır. Bu manastır "Lamalar Beldesi Tapınağı" adıyla bilinir. Beldede, lotus çi-çeği üzerinde oturan, altın yaldızlı dev gibi bir Buda heyke-li, onlarca küçük tapmak ve manastır, obo lar, açık sunak-lar, astroloji kuleleri, her yaştan ve her düzeyden altmış bin keşişin yaşadığı tek kişilik evler; yurta. lan olan kül rengi bir

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

köy, okullar, kutsal metin arşivleri, kitaplıklar, öğrenci yur-ta.\a.n ve Çin'den, Tibet'ten, Buryat ve Kalmuk-ülkelerin-den gelen konuklan barındıracak hanlar bulunmaktadır.

Manastırın alt tarafında, çoğu Rus ve Çinli olan tüccarın oturduğu yabancılar yerleşimi bulunur. Renk renk giysileriyle, alışverişe dalmış kalabalık insan topluluklarını birbirine kaynaştıran doğu çarşısı burada bulunmaktadır. Bir kilomet-re kadar ötede, Çin dükkanlarından geri kalanları, grimsi Maimachan surları kuşatır ve biraz daha ileride de bir dizi Rus evi, bir hastane, bir kilise, bir cezaevi ile zamanında Rus konsolosluğu işlevi görmüş olan kırmızı tuğladan dört katlı ilginç bir bina yer almaktadır.

Manastıra çok yakın bir yerdeydik ki bir derenin ağzın-da, buraya gizlemek istedikleri üç cesedi sürükleyen çok sa-yıda Moğol askeri gördüm.

"Bunlar ne yapıyorlar?" diye sordum,

Kazaklar yanıt vermeyip gülümsemekle yetindiler. Sonra esas duruşa geçip askerce selam verdiler. Derken, eyerli bir Moğol poni'sine binmiş, kısa boylu bir adam ortaya çıktı. Yanımızdan geçerken onun albay apoletleriyle güneşlikli ye-şil kasketini gördüm. Çok kaim kaşlarının altındaki soğuk ve renksiz gözleriyle beni süzdü. Biraz ötede kasketini çıkarıp çıplak başını sildi. Kafatasının tepesindeki tuhaf biçimleniş gözümde kaçmadı... Van Kure'den önceki menzilde yaşlı falcının dikkat etmem uyarısında bulunmuş olduğu eyer biçimli kafası olan adam işte karşımdaydı!..

"Bu subay kim?" diye merakla sordum.

Subay, bizden bir hayli uzaklaşmış olmasına karşın Ka-zak alçak sesle yanıt verdi:

250

- YAŞAYAN TANRILAR...

"Albay Sepailof! Urga merkez komutanı!"

Albay Sepailof, Moğolistan'daki olayların içerisinde yer alan en karanlık adamdı. Eski bir makine ustasıydı. Çarlık döneminde jandarma olduktan sonra büyük bir hızla yeni rütbeler kazanmıştı. Durmaksızın sinirli sinirli yüzünü bu-ruşturuyor, boğuk ve rahatsız edici bir sesle konuşuyor, dudaklarının kenarından salyaları akıyordu. Yüzünde hep ka-sılmalar ya da tikler gözleniyordu. Bu adam bir deliydi. Ba-ron Ungem onu iki kez doktorlara muayene ettirmiş, onlar da Baronu bu kötü yardımcıdan kurtarmış olmak adına al-baya mutlak dinlenme vermişlerdi. Hiç kuşku yok ki Sepa-ilof bir sadistti. Daha sonraları öğrendim ki bu adam, mah-kûmları elleriyle öldürürken, şakalar yapıp şarkı söylüyordu. Sepailof hakkında dehşet verici söylentiler dolaşıyordu. Ba-ron Ungem'e atfedilen zulüm hikâyelerinin çoğu aslında Se-pailof'a aitti. Baron, kendisini albayın kaygılandırıldığını ba-na birkaç gün sonra itiraf etti; çünkü bu adam şefini de, ba-sit bir mahkûm gibi öldürebilecek yeteneğe sahipti. Bundan başka Transbaykallar'da karşılaşmış olduğu bir büyücü-he-kim, Baron'un bu adamı yanından uzaklaştıracak olursa, öleceğini haber vermişti. İşte bu yüzden Baron, aynı ke-hanetin etkisi altında bulunan Sepailof'dan çekiniyordu. Al-bay, Bolşevik diye ne biliyorsa ya da uzaktan yakından on-larla ilgili her kim varsa tümüne karşı mutlak bir acımasız-lık gösteriyordu. Kızıklar ona cezaevindeyken işkence yap-mışlar ve kaçmasından sonra da bütün ailesini öldürmüşler-di. O da şimdi intikam alıyordu.

Bir Rus tüccarının evine indim ve Zain Shabi ile Van Ku-re'ye yaptığım yolculukla ilgili hayli endişe duyduktan son-ra beni sevinçle karşılayan Ulyassutay'daki dostlarımın bu-radaki ziyaretini kabul ettim. Yıkandım, biraz kendime çeki-

251

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

düzen verdim. Sonra onlarla birlikte dışarı çıktım, pazara girdik. Ortalık çok kalabalıktı. İnsanm kulağını sağır edecek-miş gibi bağırıp çağırın acayip alıcı ve satıcı gruplarıyla, Çin kumaşlarının capcanlı renkleri, inci gerdanlıklar, küpeler ve bileziklerle sanki bir festival havası egemendi. Bazdan canlı koyunların memelerini, yağlı olup olmadıklarını anlamak için emiyor, kasaplar kancalara asılı hayvanlardan iri parça-lar kesiyor ve her yanda bu ovaların çocukları gülüp şakala-şıyorlardı. Yüksek başlıkları üzerine ağır gümüş taslar oturt-muş olan Moğol kadınları her renk ipek kurdeleleri ve uzun mercan gerdanlıkları büyük bir hayranlıkla seyrediyorlardı. Etkileyici bir görünümü olan uzun boylu bir Moğol, nefis at-lardan oluşan bir sürüyü inceleyip zahachin ile pazarlık ya-pıyordu. Yaşayan Buddha'ya dualarını sunmak için veya Lhasa'daki diğer " tanrı "nın gizli bir mesajıyla Urga'ya gel-miş kara, canlı, sıska bir Tibetli çömelmış, akik üzerine nak-şedilmiş lotüslü bir Buda resmi üzerine pazarlık ediyordu. Bir başka köşede camdan, kristalden, porselenden, ametist, yeşim, akik veya nefritten yapıma ve son derece ince sanat eseri enfiye şişeleri satan bir Çinlinin basma Moğollarla Bur-yatlar üşüşmüştü. Kahverengi düzgün menevişli yeşil nefrit-ten oyulmuş olan bunlardan biri, birkaç genç kıza sarılmış bir ejderhayı temsil ediyordu. Satıcı bu enfiye şişesine karşı-lık on tane genç öküz istiyordu. Her yanda, Buryatların uzun kırmızı cübbeleriyle altın nakış işlemeli küçük kasket-lerine, Tatarların siyah paltoları ve başlarının tepesinde taşı-dıkları minicik kadife kalpakları karışıyordu. Sarı ve kırmızı giysileri, omuzlarına öylesine atılmış pelerinleri ve sarı baş-lık, kırmızı Frigya bonesi ya da eski Yunan miğferi türünden türlü türlü başlıklarıyla Lamalar bu karmaşık insan toplulu-ğunun arka planını oluşturuyorlardı. Bunlar sükünetle dav-ranarak, tespihlerini çekerek, fal yorumlayarak ve özellikle

252

- YAŞAYAN TANRILAR...

keşifler, kehanetler ve diğer kerametleri aracılığıyla zengin Moğollan tedavi veya istismar etmeye ya da "60 bin Lama kenti "nin öteki sırlarına ulaşmaya çalışarak kalabalığa katılı-yorlardı. Yaygın biçimde dinî ve siyasi casusluk yapıyordu. Tam o sırada İç Moğolistan'dan gelen Moğolların etrafını, çok sayıda Lama belli etmeden çeviriyordu. Binaların üze-rinde Rus, Çin ve Moğol bayrakları dalgalanıyordu. Küçük bir dükkana yıldızlı ve şeritli bir bayrak çekilmişti. Çadır di-reklerinde çiçeğe veya cüzzama yakalanmış ve ölmek üzere bulunmuş olan prenslerle özel kişilerin şerit, kare, daire ve-ya üçgen şeklindeki bayrakları dalgalanıyordu. Tüm bunlar, pırıl pırıl güneşin altında göze çarpan bir kütle şeklinde bir-birine karışıyordu. Ara sıra, Baron Ungern'in mavi ünifor-malı askerlerinin ve san apoletlerinde Cengiz Han'm swasti-kası ile Yaşayan Buddha'nın işaretlerini taşıyan san ve kır-mızı giysili Moğollarla Tibetlilerin, bir Moğol birliğine ait Çinli askerlerin gidip geldikleri görülüyordu. Çin ordusunun dağılmasından sonra bu kahramanlardan iki bini, Yaşayan Buddha'ya bağlılık yemini etmişler, kendilerini himayesine almasını ondan yalvararak istemişlerdi. İsteklerinin kabul edilmesi üzerine kasketleriyle omuz başlarına gümüş Çin ej-derhaları takarak iki alay oluşturmuşlardı.

Biz çarşıdan geçerken, köşeyi dönüp kornasını çalan bü-yük bir otomobil geldi. İçinde, san ipekli Moğol cübbesini giyip üzerine de mavi kuşağı bağlamış olan Baron Ungern vardı. Otomobil hızlı gidiyordu. Ancak Baron beni tanıyıp aracı durduttu, indi ve yurta'ya kadar kendisine eşlik et-mem ricasında bulundu. Cadın oldukça basit ve sade biçim-de döşenmişti. Bir Çin mağazasının avlusuna kurulmuştu. Genel karargâhı, yakındaki diğer iki yurta. 'ya ve hizmetçile-ri ise bir Çinlinin evine yerleşmişlerdi. Büyük Okyanus kıyı-larında bir limana varabilmem için yardım edeceği vaadini

253

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

kendisine hatırlattığım zaman general bana parlak gözleriyle bakarak Fransızca yanıt verdi:

"Benim işim burada sonuna yaklaşıyor. Dokuz güne ka-dar Bolşeviklerle çarpışmaya başlıyor ve Transbaykallar'a gi-diyorum. O zamana kadar kalmanızı sizden rica ediyorum. Yıllar var ki uygarlıktan uzakta yaşıyorum. Düşüncelerimle başbaşayım. Onları sizinle paylaşmak istiyorum. Göreceksi-niz ki, ben ne düşmanlarımın dedikleri gibi 'kana susamış Deli

Baron', ne erlerimle subaylarımın takmış olduğu lâkap-la 'sert büyükbaba'yım. Yalnızca çok aramış ve daha çok acı çekmiş bir insanım." Baron bir süre sustu, sonra devam etti:

"Grubunuzun bundan sonraki yolculuğu hakkında dü-şündüm. Her şeyi ayarlayacağım. Fakat, sizden bu dokuz gün boyunca burada kalmanızı rica ediyorum."

Ne yapabilirdim? Kabul ettim. Baron sıcak bir biçimde elimi sıktı ve çay söyledi.

254

36 Haçlıların ve Korsanların Çocuğu

B ana kendinizden ve yolculuğunuzdan söz edin, dedi. Kendisini ilgilendirebileceğini sandığım her şeyi anlat-tım. Öykümü büyük bir dikkatle dinledi.

"Şimdi de ben size kendimden söz edeceğim. Benim adı-mın çevresinde dönen ve kimsenin sorgulayamadığı nefreti ve korkuyu öğreneceksiniz. Neyin gerçek ya da yanlış oldu-đunu, neyin tarih neyin efsane olduğunu göreceksiniz. Bir gün bir kitap yazacak, Moğolistan'dan geçişinizi ve 'kan dö-kücü general'in yurtta. 'sında kalışınızı anımsayacaksınız."

Sanki cümlelerini tamamlamasına fırsat verilmiyormuş gibi bir yandan konuşup bir yandan sigarasını tütürüyordu.

"Ungern von Sternberg ailesi çok eskidir. Attila devrinin Cermen, Macar ve Hunlan'nın karışımından gelir. Savaşçı atalarım Avrupa'daki bütün savaşlara katılmışlardır. Haçlı seferlerinde görülmüşlerdir. Bir Ungern, Arslan Yürekli Ric-hard'ın alaylarından birinde savaşıırken Kudüs surları önün-de öldürülmüştür. Hatta o trajik Çocuk Haçlılar seferi bile, Ralph Ungern'in onbir yaşında ölümüyle simgeleşmiştir. Sa-vaşçıların en kahramanları Slavlara karşı Cermen impara-

255

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

torluğunun doğu sınırlarına gönderildikleri zaman atalarım-dan Arthur,

yani Baron Halsa Ungern Stenberg bunların arasındaydı. Bu sınır boyu şövalyeleri, Litvanyalı, Estonya-lı, Letonyalı ve putperest Slav halkı, ateş ve kılıçla Hıristi-yanlığa zorlayan Rahip Şövalyeler ya da Teuton Örgütü'nü kurdular. O zamandan beri Teuton şövalyeleri tarikatında hep ailemizin temsilcileri bulunmuştur. Teuton Şövalyeleri Örgütü, Leh ve Litvanya birliklerinin kılıçlan altında, Grun-wald'da yok olduğu zaman, savaşta iki Baron Ungern von Sternberg de öldü. Ailemizde, savaşçılığın yanısıra mistisizm ve çilekeşlik zihniyeti de vardı.

"Onaltıncı ve onyedinci yüzyıllarda, Letonya ve Litvan-ya topraklarında birçok Ungern baronu ve şatoları bulunuyordu. Onlarla ilgili nice öykü ve efsane anlatılır. 'Balta' la-kabıyla anılan Heinrich von Sternberg, bir gezgin şövalyeydi. Fransa, İngiltere, İspanya ve İtalya'da yapılan turnuvalarda, onun rakiplerinin yüreğini korkuyla dolduran adı da mızrağı da iyi tanınırdı. Cádiz'de [İspanya] kafasını ikiye bölen bir şövalyenin kılıç darbesiyle can verdi. Baron Raul Ungern, Riga ile Reval arasında dolaşan bir korsan şövalyeydi. Baron Peter Ungern'in Baltık Denizi'nin ortasındaki Dago adasında şatosu vardı ve bir korsan olarak döneminin tüccarlarına hükmederdi.

"Onsekizinci yüzyıl başlarında, Baron Wilhelm Ungern adıyla tanınan ve bir simyacı olduğu için 'şeytanın kardeşi' diye anılan biri vardı. Büyükbabam ise Hint Okyanusu'nda korsandı. İngiliz ticaret gemilerini haraca bağlamıştı ve uzun yıllar da kendi gemisiyle İngiliz savaş gemilerinden ka-çıp kurtulmuştu. Rusya'da tutsak düşmüş ve Transbaykal-lar'a sürülmüştü. Ben de bir deniz subayım. Ne var ki Rus-Japon savaşı, beni, mesleğimi bırakıp Zabaykal Kazak-

256

- HAÇLILARIN VE KORSANLARIN ÇOCUĞU

ları'na katılmaya ve onlarla birlikte savaşmaya zorladı. Tüm yaşamımı savaşa ve budizmi incelemeye, öğrenmeye adanmışım. Büyükbabam bize budizmi Hindistan'dan getirmişti. Babam ve ben budizmi benimsedik.

Transbaykallar'da, dev-rimin çarpıklığına karşı acımasızca savaşmak için Askerî Bu-dist Örgütü'nü kurmaya çalıştım."

Burada sustu. Kahve kadar koyu biçimde hazırlattığı çay-dan fincan fincan içti.

"Devrim çarpıklığı! Bunu kim düşünüyor, Fransız filozofu Bergson ile Tibet'teki pek bilgin Tashi Lama'dan başka?.."

Korsanın torunu, bilimsel kuramlardan, yapıtlardan, bilgin ve yazar adlarından, Kutsal Kitap'tan, budizm kitaplarından sözedip, Fransızca'yı,

Almancayı, Rusçayı ve İngiliz-ceyi birbirine karıştırarak konuşmaya devam etti:

"Budist metinlerde ve eski Hıristiyanlık kitaplarında, iyi ve kötü ruhlar arasında savaşın başlayacağı zamana dair önemli kehanetler okuruz. Ne zaman ki, bilinmeyen 'Lanet' gelip tüm uygarlığı silip dünyayı ele geçirecek, o zaman her türlü ahlak yok olup halklar ortadan kalkacaktır. Onun sila-hı devrimdir. Her devrimde, geçmişin deneyimlerinden yar-dım gören yaratıcı zekânın yerini yıkıcının genç ve kaba gü-cü alacaktır. O, bayağı tutkularla içgüdüleri ele geçirecek ve onları öne çıkaracaktır. İnsanoğlu ilahi ve ruhsal olandan uzaklaşacaktır. Büyük savaş [Birinci Dünya Savaşı] kanıtla-mıştır ki, insanlık hep daha yüksek ideallere doğru gelişme-lidir. Fakat, İsa'nın, havari Aziz John'un, Buda'nın, ilk Hı-ristiyan şehitlerinin, Dante'nin, Leonardo da Vinci'nin, Go-ethe'nin ve Dostoyevski'nin zamanından önce gördükleri ve hissettikleri Lanet de işte tam bu sırada ortaya çıkmıştır. Bu Lanet ortaya çıkarak bizim, ilahi olana doğru giden yolumu-

257

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

zu kapatmıştır. Devrim bulaşıcı bir hastalıktır ve Avrupa, Moskova ile anlaşarak hem kendisini ve hem de dünyanın diğer bölgelerini aldatmıştır. Büyük Ruh, hayatımızın eşiği-ne, ne öfkeyi ne de bağışlamayı bilmeyen Karma 'yi yerleş-tirmiştir. Karma, hesabımızı görür. Bunun sonucu ise kıtlık ve yıkımdır; uygarlığın, onurun, şerefin ve ruhun ölümü, devletlerin ve ulusların ölümüdür. Bu dehşeti, insanlığın bu karanlık ve çılginca çöküşünü şimdiden görebiliyorum."

Yurta 'nın kapısı birdenbire açıldı. Bir subay, topuklarını birbirine vurup hazırol durumunda dimdik kesilerek selam verdi. Baron, çok kızgın biçimde bağırdı:

— Niçin izinsiz içeri giriyorsunuz?

— Ekselansları... Sınırdaki küçük postamız bir Bolşevik birliğini tutsak edip getirdi.

Baron ayağa kalktı. Gözleri panldıyordu, yüzü tiklerle kasılmaya başlamıştı. Emir verdi:

" Yurta 'mm karşısına getirin onları!" Her şey unutulmuş-tu, o esin dolu sözleri, etkileyici sesi... Acımasız komutanın kısa emri altında tümü birden yok olmuştu. Baron şapkası-nı başına geçirdi, hiç elinden bırakmadığı bambu sopasını eline aldı ve derhal çıktı. Ben de peşinden. Yurta 'nın karşı tarafında, Kazakların arasında, altı Kızıl vardı.

Baron durdu, birkaç dakika onlara dimdik baktı. Aklın-dan geçirmekte olduğu düşüncelerin şiddeti yüzünden oku-nuyordu. Sonra, gözlerini onlardan çevirdi, Çin evinin eşi-ğine oturup uzun uzun düşündü. Nihayet, kalkıp tutsakla-ra doğru yürüdü ve kesin bir ifadeyle bambu sopasını her birinin omzuna ayrı ayrı dokundurdu:

"Sen sola!.. Sen sağa!.."

258

- HAÇLILARIN VE KORSANLARIN ÇOCUĞU

Böylelikle, altı kişiyi, dördü sağda ve ikisi solda kalmak üzere ikiye ayırdı.

"Bu ikisinin üstlerini arayın. Bunlar komiser olmalı!" Sonra, diğer dördüne doğru dönerek şöyle dedi:

"Sizler çiftçiydiniz ve Bolşevikler tarafından silah altına alındınız, değil mi?" Korku içindeki askerler bağırdılar:

— Evet, evet, ekselansları!.."

— Gidin komutanı bulun ve sizleri benim birliklerime al-masını emrettiğimi söyleyin.

Öteki iki kişinin üzerinde Komünist Siyasî Daire Komise-ri kimlikleri bulundu. General kaşlarını çatarak hükmünü verdi:

"Bunları sopayla döverek öldürün!"

Geri dönüp yurta 'ya girdi. Fakat, bu olaydan sonra, gö-rüşmemiz biraz sıkıntılı bir durum aldığından generalden izin istedim.

Kaldığım Rus evindeki yemekten sonra, Ungern'in su-baylarından birkaçı geldi. Hararetli biçimde konuşurken bir otomobil kornası sesi duyuldu ve subaylar sustu.

Bunlardan biri tuhaf bir sesle, "General geçiyor," dedi.

Yarıda kalan konuşmamız tekrar başladı ise de çok za-man sürmedi. Evin hizmetçisi koşarak gelip, "Baron geli-yor," dedi.

Baron içeri girdi. Kapının eşiğinde durdu. Lambalar he-nüz yakılmamıştı. Karanlık çökmek üzereydi. Bununla bera-ber Baron bizleri tanıyıp ev sahibi bayana yaklaşarak elini öptü. Sıcak bir tavırla herkesi selamladı. İkram edilen çayı kabul edip masanın önüne geldi.

259

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Ev sahibi bayana, "Konuğunuzu alıp götüreceğim," de-di. Ve sonra, bana dönerek sordu:

"Otomobille bir gezinti yapmak ister misiniz? Size ken-tin çevresini göstereceğim."

Paltomu aldım ve eski alışkanlığımla, tabancamı cebime koyunca Baron güldü:

"Bırakınız şunu! Burada güvendesiniz. Hem Narabañşi Hutuktusu'nun kehanetini anımsayın: Şans hep sizinle beraber olacaktır."

Gülerek karşılık verdim:

"Tamam, kehaneti unutmadım. Ancak, Hutuktu'nun, şans sözüyle ne söylemek istediğini pek anlayamadım. Aca-ba, o zahmetli ve uzun yolculuktan sonra, bazıları için ol-duğu gibi ölümüm müdür bu? Bununla birlikte, itiraf etme-liyim ki, yoluma devam etmeyi tercih ediyor, ölümün çeki-mine kapılmıyorum..."

Çıktık. Kapıda bizi göz kamaştıran fenerleriyle kocaman bir Fiat bekliyordu. Direksiyonda oturan şoför, biz yerleri-mize geçip oturuncaya kadar, eli şapkasında selam duru-munda, heykel gibi kımıldamaksızın durdu. Baron emretti: "Telsiz istasyonuna!"

Otomobil ileri fırladı. Kent, biraz önceki gibi, bütün Do-ğu kalabalığıyla uğulduyordu. Fakat, manzara daha ilginç ve daha güzeldi. Gürültücü halkın arasından Moğol, Buryat ve Tibet süvarileri hızla geçiyor; deve kervanlarındaki insan-lar başlarını saygıyla çevirip bize bakıyor; Moğol at arabala-rının ahşap tekerlekleri acı acı inildiyordu. Her yan, Baro-

260

- HAÇLILARIN VE KORSANLARIN ÇOCUĞU

n'un kenti ele geçirdikten sonra bir telefon şebekesi ve bir de telsiz telgraf istasyonu ile birlikte yaptırmış olduğu elekt-rik santralının ark lambalarıyla ışıl ışıl parlıyordu. General, aynı zamanda, yollar olasılıkla Cengiz Han döneminden be-ri süpürge görmemiş olduklarından, adamlarına kenti temiz-letip dezenfekte ettirmişti. Değişik mahalleleri birbirine bağ-layan bir otobüs servisi kurmuş, Tuul ve Orhon ırmakları üzerine birer köprü yaptırmış, bir gazete çıkarmaya başla-mış, bir veteriner laboratuvarı ile hastahaneler açmış, okul-larda eğitime devam edilmesini emretmiş, Çin dükkanlarını yağmalayan Rus ve Moğol askerlerini hemen astırarak tica-ret yaşamını korumuştur.

Bir gün, bir Çin dükkanından içki çalmış olan iki Kazak-la bir Moğol askerini yakalayan merkez komutanı bunları generalin huzuruna getirdi.

General, hırsızları otomobiline alıp hemen Çin dükkanına giderek içkileri sahibine geri ver-di. Moğola, Kazaklardan birini dükkanın kapısına asma emretti.

Kazak asıldıktan sonra, "Şimdi, ötekini as!" dedi.

İkinci Kazak da henüz asılmıştı ki merkez komutanına dönerek şimdi de Moğolun asılmasını emretti. Bu hızlı ada-let herkesi memnun etmiş görünüyordu. Fakat, Çinli dük-kan sahibi, umutsuz bir tavırla komutana yaklaşarak yalvar-maya başladı:

"General Baron! Bu adamları kapımın önünden kaldırtın yoksa dükkanıma bir daha kimse girmez!"

Ticaret mahallesinden hızla geçip küçük bir çayı aştıktan sonra Rus mahallesine girdik. Biz geçerken iki Rus askeriyle oldukça zarif giyimli dört Moğol kadını köprüünün üzerinde duruyorlardı. Erler, gözlerini komutanlarının ciddi bakışla-

261

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

rına dikerek, selam verip put kesildiler. Kadınlar ilk önce şa-şırp kaçmaya kalkışırken, kuşkusuz askerî disiplininin bu-laşmasıyla, onlar da askerler gibi kımıldanmaksızın durup ellerini başlıklarna götürerek selam verdiler.

"Disiplini görüyor musunuz? Moğol kadınları bile beni selamlıyorlar."

Otomobil ok gibi giderken ve rüzgar ıslık çalıp paltomun eteklerini uçururken biraz sonra ovaya geldik. Fakat, ya-nımda oturan Baron, gözlerini yummuş, durmadan, "Daha hızlı! Daha hızlı!" diyordu. Uzun bir süre ikimiz de konuş-madık.

General, "Yurta'ya. izinsiz girdiği ve hikâyemi kestiği için, o subayı dövdüm," dedi.

"Şimdi devam edebilirsiniz," yanıtını verdim.

"Sıkılmadınız değil mi? Zaten geriye pek fazla bir şey kalmadı, ama, en dikkate değer olanı da bu kısımdır. Rus-ya da askerî bir budist örgütü kurmak istediğimi size anlat-mıştım. Niye biliyor musunuz? İnsanlığın evrimini korumak ve devrime karşı mücadele etmek için. Çünkü, evrim insanı tanrısallığa, devrim ise ancak hayvanlığa götürür. Ben Rus-ya'da buldum. Köylüler kaba, okumaz yazmaz, başlarına buyruk ve her zaman öfkelidirler, bunlar her şeyden ve her-kesten nedensiz yere nefret ederler. Kuşkucu ve materyalist-tirler. Kutsal idealleri yoktur. Rus aydınlan, gerçeğe ilgili olmayan düşsel idealler içerisinde yaşıyorlar. Her şeyi eleş-tirecek güçlü bir kapasiteleri vardır ama yaratıcı güçten yok-sundurlar. Başka da hiçbir

güçleri yoktur, yalnızca bol bol konuşmayı bilirler. Köylüler gibi, onlar da hiç kimseyi, hiç-bir şeyi sevmiyorlar. Sevgileri de duyguları da tamamen düşsel. Düşünceleri, boş sözcükler gibi, iz bırakmadan ge-

262

- HAÇLILARIN VE KORSANLARIN ÇOCUĞU

çip gidiyor. Bu nedenlerden ötürü arkadaşlarım örgütün ku-rallarına karşı hareketlere başladılar. Bunun üzerine, ben de, Sarı Din'in buyrukları doğrultusunda; bekâr kalınması, kadınlardan ve yaşamın her türlü huzur ve dinlenme araç-larından, gerekli sayılmayan her şeyden mutlak surette vaz-geçilmesi zorunluluğunu koydum. Rus'un içgüdüsünü yine-bilmesi için alkolün, haşhaşın ve afyonun sınırsız biçimde kullanılmasını tavsiye ettim. Şimdi, alkol için subaylarla er-leri astırıyorum. O zamanlar, çılgınca hezeyanlara kapılınca-ya kadar, halüsinasyonlar görünceye kadar içiyorduk. Örgü-tü kurmayı başaramadım; fakat, çevremde inanılmayacak kadar cesur, benzeri görülmeyecek kadar kadar vahşi üçyüz kişi topladım. Bunlar, önce Almanya'ya ve sonra Bolşevik-lere karşı olan çarpışmalarda kahramanca hareket ettiler. Ancak sayıları çok çok azaldı." Şoför haber verdi: "Telsizi istasyonu Ekselansları!" "İçeri gir!" diye buyurdu.

Bir tepenin başında, geri çekilirken Çinlilerin bir bölümü-nü yıktığı, sonra Ungern ordusu istihkâm kıtalarının tekrar kurmuş olduğu güçlü telsiz telgraf istasyonu yükseliyordu. General, gelen telgraflardan bilgi alıp bana da aktardı. Bun-lar Moskova'dan, Chita'dan, Vladivostok'tan ve Pekin'den geliyordu. San bir kağıda yazılmış olan şifreleri cebine yer-leştirirken açıkladı:

"Bunlar Chita'daki, İrkutsk'taki, Harbin ve Vladivostok-ta'ki ajanlarımdan geliyor. Oralardaki adamların hepsi çok cesur, çok yetenekli yahudilerdir ve tümü dostumdur. Bir de yahudi subayım, sağ kanadıma komuta eden Vulvoviç var. Bu adam şeytan kadar vahşi, fakat zeki ve cesurdur... Şimdi boşluğa uçacağız..."

263

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Bir kez daha gecenin karanlığına dalarak bütün hızımız-la tekrar yola

koyulduk. Bu delice bir gidiş oldu. Otomobil taşların ve hendeklerin üzerinden zıplıyor, hatta küçük çay-lardan geçiyor ve şoförün sadece kayalardan kaçındığı anlaşılıyordu. Biz böyle kasırga gibi giderken ovada birçok kez, karanlıkta çakıp sönen parıltılar dikkatimi çekti.

"Kurt gözleri," dedi. "Onları gerek bizimkilerin ve gerek düşmanlarımızın etiyle besledik."

Bu sözlerden sonra öyküsünü anlatmayı sürdürdü:

"Savaş sırasında, Rus ordusunun yavaş yavaş ahlaki çö-küşe uğradığını, Rusya'nın Müttefikler'e ihanetini ve devrim tehlikesinin belirdiğini önceden gördük. Buna karşılık olmak üzere de, eski inanç ve âdetlerini unutmamış bütün Moğol halklarını birleştirip özerk kabilelerden oluşan ve uygarlıkla-rın en eski ve en öncü yurdu olan Çin'in manevi ve yasal egemenliği altında tek bir Asya devleti kurmayı tasarladık. Bu devlet Çinlileri, Moğolları, Tibetlileri, Afganları, Türkis-tan'daki Moğol kabilelerini, Tatarları, Buryatları, Kırgızları ve Kalmukları biraraya toplayacaktı. Bu devletin devrim karşısında bir bariyer oluşturarak, kendine özgü bir ruhu, felsefesi ve bireysel politikası olabilmesi için maddi ve ma-nevi bakımlardan çok güçlü olması gerekiyordu. Eğer çılgın ve ahlakı bozuk insanlık, kişinin yüreğindeki Tanrısal Ruh'u kaldırmaya, kan dökmeye, her türlü manevi ilerlemeyi ön-lemeye devam ederse Asya devletinin görevi bu yıkıntıya doğru gidişi durdurmak, kalıcı ve güvenli bir barış düzeni kurmak olmalıdır. Bu propaganda savaş sırasında Türkmen-ler, Kırgızlar, Buryatlar ve Moğollar arasında büyük bir ba-şarı kazandı... Dur!" Baron ansızın bağırdı.

Otomobil şiddetli bir sarsıntıyla durdu. General yere at-layıp beni de kendisini izlemeye çağırdı.

264

- HAÇLILARIN VE KORSANLARIN ÇOCUĞU

Baron, bir şey arıyormuş gibi toprağa eğilmiş olarak ça-yırda bir süre yürüdü.

Sonunda, "Ah! Gitmiş," diye mırıldandı. Merakla yüzüne baktım.

"Burada zengin bir Moğolun yurta'sı vardı. Bu adam, Noskof adında bir Rus tüccarına mal satardı. Noskof, Mo-ğolların kendisine vermiş oldukları 'şeytan' sözcüğünün de ifade ettiği üzere hain bir adamdı. Alacaklısı olduğu Moğol-ları Çinli yetkililere dövdürüp hapsedti. Noskof, bu zen-gin Moğolu mahvetmişti. Bütün servetini kaybeden adamca-ğız buradan kırkbeş kilometre öteye kaçtı. Fakat, Noskof peşini bırakmadı. Ne kadar davan ve atı varsa elinden alıp onu ailesiyle birlikte aç bıraktı. Urga'yı

ele geçirdiğim za-man Moğol, kendisi gibi Noskof tarafından iflasa sürüklen-miş olan otuz kadar Moğol ailesiyle bana geldi. Bunlar onun ölümünü istiyorlardı... 'Şeytan'ı astırdım."

Otomobil çayıda büyük bir kavis çizerek hızla ilerliyor-du. Baron bir kez daha keskin ve sinirli sesiyle Asya yaşa-mının engin dairesi içinde zihnen dolaşıyordu:

"Rusya Fransa'ya, İngiltere'ye ve Amerika'ya ihanet edip Brest-Litovsk anlaşmasını imzalayarak kaosu saltanatını kurdu. Bunun üzerine Almanya'ya karşı Asya'nın seferber-liğini ilan ettik. Temsilcilerimiz Moğolistan'a, Tibet'e, Tür-kistan'a ve Çin'e girdiler. O dönemde Bolşevikler tüm Rus subaylarını öldürmeye başladılar. Biz de onlara karşı iç sa-vaşa girişip Asya Birliği hakkındaki tasarılarımızdan vazgeç-tik. Fakat, daha sonraları, bütün Asya'yı uyandıracığımızı ve onun yardımıyla yeryüzünde Tanrı'nın barış ve egemen-liğini yeni baştan kuracağımızı umuyoruz. Moğolistan'ı kur-tarmakla bu işe kendi ölçümde yardım etmiş olduğumu dü-şünmekten haz duyuyorum."

265

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Bir an düşündü. Sonra devam etti:

"Fakat, bu davayı benimle paylaşmış olanlardan kimile-ri, ciddiyetimden ötürü (mahzun bir ifade takınarak) 'cana-varlık' ve 'haşinlik' diye dile getirdikleri hareketlerimden ötürü beni sevmiyorlar. Bunlar henüz anlayamıyorlar ki, biz sadece bir siyasi parti ile değil, bugünün uygarlığının yıkıcı-ları olan bir katiller grubuna karşı savaşıyoruz. İtalyanlar mafya çetelerini niçin idam ediyorlar? Amerikalılar bomba atan anarşistleri niçin elektrikli sandalyeye oturtuyorlar? Halkın ruhunu öldürmek isteyenlerden dünyayı temizlemek benim de hakkım değil midir? Haçlıların ve korsanların nes-linden gelen bir Teuton olarak ben, katiller için ceza olarak yalnızca ölümü bilirim!.. Geri dön!"
Şoföre emir vermişti. Birbuçuk saat kadar sonra Urga'nın ışıklarını görüyorduk.

266

37 Şehitler Kampı

Kentin girişine yaklaşırken küçük bir evin karşısında du-ran bir otomobil gördük.

Baron, "Bunun anlamı ne? Çabuk oraya git!" dedi.

Otomobilimizi ötekinin yanına park ettik. O sırada evin kapısı açılıp birtakım subaylar, gizlenmeye çalışarak, aceley-le dışarıya çıktılar.

General emretti:

"Durun! Hepiniz içeri girin!"

İtaat ettiler. General de, kamış bastonuna dayanarak, on-ların arkasından içeri girdi. Kapı açık kaldığından her şeyi görüp işittim. Şoför, mırıldanır gibi durumu değerlendirdi:

"Vay başlanna gelen! Subaylar generalin otomobille kentten çıktığını biliyorlardı. Bu, her zaman uzun bir yolcu-luk anlamına gelirdi. Onlar da bundan yararlanarak, belli ki eğlenmek istemişler. Şimdi, ölümüne sopa yiyecekler..."

Masanın, şişe ve konserve kutulanyla dolu olan bir ucu-nu görebiliyordum. Bir tarafta oturmakta olan iki genç ka-dın, general içeriye girince, bir hamlede ayağa kalktılar. Ge-neralin kısa, sert cümlelerden oluşan boğuk sesini işittim:

267

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Vatanınız mahvoluyor!.. Bunun utancı siz Ruslara aittir. Ve siz hâlâ bunu anlayamıyorsunuz. Farkında bile değilsiniz! Şarap ve kadın istiyorsunuz!.. Hergeleler!.. Hayvan he-rifler!.. Her birinize yüzelli sopa çekilecek!.."

Sonra sesini alçalttı, fısıltıyla konuşmaya başladı:

"Ya siz bayanlar! Ulusunuzun yıkılmakta olduğunun farkında mısınız? Hayır, değil mi? Sizler için bunun hiçbir öne-mi yok. Cephede bulunan ve belki şu anda can vermek üze-re olan kocalarınıza karşı hiç mi bağlılık duygunuz yok? Siz kadın değil misiniz? Duygulan erkeğinkinden daha güçlü ve daha derin olan kadına saygı gösteririm ben!.. Fakat, siz ka-dın değilsiniz! Beni dinleyin bayanlar! Bir daha sefere ikini-zi de astırırım, anladınız mı?.."

Arabaya dönüp kornayı kendisi birkaç kez çaldı. Çevre-den hemen Moğol süvarileri dörtnala geldiler.

"Alın bu herifleri komutana görürün! Emirleri sonra gön-dereceğim!"

Susuyorduk. Çok sinirlenmiş olan Baron gürültülü biçim-de soluyor, sigara üstüne sigara yakıp birer nefes çekip du-ruyordu. Bana döndü:

"Birlikte yemek yeriz."

Çok çekingen, sessiz ve iyi eğitim görmüş bir adam olan kurmay başkanını da çağırdı. Hizmetçiler bize sıcak bir Çin yemeği ve bunun arkasından da kaçınılmaz çayla birlikte so-ğuk et ve Kaliforniya meyvelerinden yapılmış bir komposto getirdiler. Yemeğimizi Çinliler gibi çubuklarla yiyorduk.

Ba-ronun canı sıkındı.

Büyük bir özenle konuşmaya başladım. Suçlu subayların çok zor koşullar içinde yaşamakta olduklarını öne sürerek,

268

- ŞEHİTLER KAMPI

davranışlarında haklı olabileceklerini anlatmaya çalıştım. General, mırıldanır gibi konuştu:

"İliklerine kadar çürümüşler!.. Bunlar ahlaklarını yitir-mişler !..

Batmışlar!.."

Kurmay başkanı da beni destekledi ve Baron nihayet ko-mutana telefon ederek subayların serbest bırakılması emrini verdi. Ertesi gün, dostlarımla sokaklarda dolaşarak kentin kalabalığını izledim. Baron'un enerjisi, onun sürekli bir si-nirlilik hali içerisinde olmasını gerektiriyordu ve tabii ki çev-resindekiler de bu durumdan nasiplerini alıyorlardı. O, her yerdedi, her şeyi görüyordu, fakat yanmdakilerin çalışma-larına engel olmuyordu. Herkes işinin başmdaydı.

O akşam, kurmay başkanı beni evine davet etti. Burada oldukça zeki birçok subayla tanıştım. Kendilerine yolculuğu-mu anlatıyor ve hararetle konuşuyorduk ki albay Sepailof şarkı söyleyerek içeriye girdi. Subaylar hemen sustular ve çeşitli bahanelerle teker teker gittiler.

Sepailof, ev sahibime birkaç kağıt uzattı ve sonra bize dönerek, "Size akşam yemeği için nefis bir balık ezmesi ile domatesli çorba göndereceğim," dedi.

O, odadan çıktıktan sonra, kurmay başkanı başını elleri-nin arasma alıp umutsuz bir tavırla şöyle dedi:

"Devrimden beri bu artıklarla çalışmak zorundayız..."

Bir süre sonra, bir er, Sepailof tarafından gönderilen bir kâse çorba ile balık ezmesi getirdi. Er, bunları masanın üze-rine bırakmak için dikilirken kurmay başkanı gözleriyle işa-ret ederek kulağıma fısıldadı:

"Şu surata bakın..."

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Er dışarı çıktıktan sonra kurmay başkanı, ayak seslerinin iyice uzaklaşmasını bekledi:

"Bu, Sepailof'un celladıdır. Zavallı mahkûmları ipe çeken veya boğan adam..."

Bunları söyledikten sonra, beni şaşkınlık içinde bıraka-rak, çorbayı yere döktü ve dışarı çıkıp balık ezmesini de çi-tin üzerinden sokağa attı.

"Sepailof'un yemeğidir bu. Çok lezzetli olduğu kesin ol-sa bile zehirli olmasından da o derece kuşku duyulur! Sepa-ilof'un evinde yemek ve içmek çok tehlikelidir."

İçim bu olaylarla daralmış olarak evime döndüm. Ev sa-hibim uyumamıştı.

Korku içinde, yanıma geldi. Dostlarım da oradaydılar.

Hepsi birden, "Tann'ya şükür! dediler. "Ne oldu?" diye sordum.

"Siz gittikten sonra Sepailof'un gönderdiği bir er geldi ve kendisini göndermiş olduğundan söz ederek bavullarınızı alıp götürdü. Bunun, ne anlama geldiğini biliyorduk. Her şeyi karıştıracaklar ve sonra da..."

Tehlikeyi derhal anladım. Sepailof eşyalarımın arasına is-tediği şeyi sokar ve böylece beni suçlu çıkarabilirdi. Emek-tar dostum ziraatçı ile birlikte hemen Sepailof'un evine git-tik. Arkadaşımı kapıda bırakıp içeriye girdim ve bize yemek getirmiş olan askere rastladım. Sepailof beni derhal kabul etti. Şikayetlerime yanıt olarak bir yanlışlık olduğu konu-sunda ısrar etti ve biraz beklememi isteyerek çıktı. Beş, on, dakika bekledimse de kimse gelmedi. Kapıyı açmak istedim. Kilitliydi. Diğer kapıyı açmaya çalıştım. O da kilitliydi. Tu-zağa düşmüştüm. Dostumu çağırma-yı düşündüğüm sırada

- ŞEHİTLER KAMPI

bir duvar telefonu gözüme ilişti. Baron Ungern'i aradım. Birkaç dakika sonra Baron, Sepailof'la birlikte odaya girdi.

Ciddi, hatta tehdit edici bir sesle Sepailof a sordu: "Nedir bu?"

Ve yanıtı beklemeden ona bastonuyla öyle şiddetli bir darbe indirdi ki albay yere yuvarlandı. Çıktık. General ba-vullarımın geri getirilmesi emretti. Bundan sonra beni yur-ia'sına götürdü,

"Bundan böyle burada kalın," dedi ve gülümseyerek ek-ledi: "Bu olaydan ötürü pek memnunum. Çünkü şimdi si-zinle istediğim gibi konuşabilirim." Bunun üzerine bir soru sorma ihtiyacı hissettim:

"Burada bütün görüp işittiklerimi size söyleyebilir mi-yim?" Yanıt vermeden bir an düşündü ve sonra, "Not def-terinizi bana verin," dedi. Kendisine, yolculuklarıma dair bazı krokiler çizmiş oldu-ğum albümü uzattım. O da bunun bir sayfasına şunları yaz-dı: "Ölümünden sonra... Baron Ungern."

Ona şunu anımsattım:

"Sizden daha yaşlı olduğuma göre sizden önce ölece-ğim. " Gözlerini kapattı, başını önüne eğdi ve mırıldandı:

"Hayır! Yüzotuz gün daha var, o zaman her şey sona er-miş olacak. Sonra... Nirvana! Nasıl bıktım, kederden, sefa-letten ve nefretten..."

Uzun süre ikimiz de konuşmadık. Hissediyordum ki al-bay Sepailof'u kendime iyice düşman etmişim ve Urga'dan bir an önce ayrılmak çok yerinde olacaktı.

271

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Gece yansım iki saat geçmişti. Baron birdenbire ayağa kalktı. Yüzü derin düşünceleri ifade ediyor, gözleri panldıyor, yüzündeki çizgiler acı ve elemli bir gülümseyişle çekiliyordu.

"Haydi yüce ve iyi Buda'nın yanına gidelim," dedi ve he-men sonra otomobili getirtti.

Bu şehitler kampı, bu mülteci kampı, olayların önüne ka-tılarak, ölüme doğru sürüklenerek ve bu Teuton şövalyeleri çocuğunun nefreti ve tepeden görmesiyle yönlendirilerek, işte böylece varlığını sürdürüyordu. Ve bu insanlara böyle zulmeden o, huzur içinde ne bir gün ne de bir gece geçire-biliyordu. Zehirleyici düşüncelerle yanıp tutuşuyor, bir Ti-tan'ın acılarını çekiyor ve onu "Ölüm" adı verilen uçuruma doğru sürükleyen yüzotuz halkalık kısa zincirin her gün bir halka boyu kısaldığını bile bile bizzat kendisine de işkence ediyordu.

272

M anastıra varınca otomobili bırakıp dar yolların labiren-tine daldık. Bu yollar bizi, Tibet'e özgü duvarlarının ve pencerelerinin üzerinde, iddialı Çin üslubunda bir çatı-nın yükseldiği Urga'nın en büyük tapınağına ulaştırdı. Gi-rişte tek bir fener parlıyordu. Tunç ve çelikle kaplı ağır ka-pı kapalıydı. General, kapıya asılı dev gonga vurur vurmaz şaşırıp korkan çilekeşler her yöne doğru koşuşmaya başladı-lar ve "General Baron"u gördüklerinde secdeye kapanıp başlarını yerden kaldırmaz oldular. General, "Kalkın ve bizi tapınağa götürün!" dedi.

İçerisi bütün Lama tapınakları gibiydi: Üzerine dualar, sembolik işaretler ve kutlu resimler nakşedilmiş renk renk bayraklar; tavana asılmış uzun ipek kumaş parçaları; tanrı ve tanrıça resimleri görülüyordu. Sunağın iki yanında lama-larla koronun kırmızı sıralan yer alıyordu. Sunakta küçücük lambalar, altın ve gümüşten şamdanların yüzeylerini aydın-latıyordu. Arka tarafta, üzerinde Tibetçe yazılar bulunan, san ipekli ağır bir perde yukarıdan aşağıya uzanıyordu. La-malar perdeyi çektiler. Lambaların hafif ve titrek ışığında Buda'nın altın lotus çiçeği üzerine oturtulmuş büyük heyke-li ortaya çıktı. "Tanrının yüzü durgun ve kayıtsızdı. Sade-

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

ce tatlı bir pırıltı onu canlandırıyor gibiydi. İnananların adak diye getirmiş oldukları binlerce minik Buda heykeli onun iki yanında nöbet bekliyordu. Baron, Büyük Buda'nın dikkatini, edeceği duaya çekmek için gonga vurdu ve büyük tunç kâseye bir avuç para attı. Daha sonra, bütün Doğu fi-lozoflarını incelemiş olan bu Haçlı çocuğu, gözlerini yumdu ve birleştirdiği elleriyle yüzünü kapatarak dua etti. Sol elin-de siyah bir tespih gözüme çarptı. Duası on dakika kadar sürdü. Dua bitince beni alıp manastırın öbür ucuna götürür-ken konuşmaya başladı:

"Bu tapınaktan hoşlanmıyorum. Yenidir ve Yaşayan Buddha kör olduğu zaman lamalar tarafından yapılmıştı. Altın yaldızlı Buda'nın yüzünde halkın gözyaşlarını, umut-larını, üzüntü veya şükranlarını görmüyorum. Halkın, onun yüzü üzerinde, dualarının izlerini bırakacak kadar zamanı olmamış. Şimdi bundan daha eski Kehanetler Tapınağı'nı göreceğiz."

Burası daha küçük, zamanla kararmış, kuleyi andıran, te-pesi kubbeli bir yapıydı. Kapı açıktı. Kapının iki yanında döndürülebilir dua çarkları bulunuyordu. Üzerinde de. Burçlar Kuşağı'nın işaretlerini gösteren bir

bakır levha var-dı. İçeride, iki keşiş kutsal sutra. lan* okuyorlardı.

Girdiği-miz zaman başlarını kaldırmadılar.

General yanlarına yaklaşp, "Günlerimin sayısını anla-mak için zarları atın," dedi.

" Sutra: Hinduizmde, kutsal metinlerin kullanımında yardımcı kaynaklar oluş-turan Brahmana'lann 'talimat kılavuzları' şekline indirgenmiş biçimi. Sanskrit bir sözcüktür ve "iplik" Anlamına gelir. Sutra'larda yaşama ve öğ-retiye ilişkin çeşitli düzenlemeler öne sürülür. Sonraları 'yasa kitapları'na dönüşmüşlerdir. Budizmde ise, Buda'nın söylevlerinden oluşan derleme me-tinler olarak kabul edilir. Sanskrit ve Pali dillerindeki orijinallerinin yanısı-ra, Uygurlar arasında yapılmış Türkçe çevirileri bulunmaktadır. (Çev.n.)

274

- BUDA'NIN HUZURUNDA

Rahipler içleri zarlarla dolu iki kupa getirip bunlan alçak masaların üzerine boşalttılar. Baron eğilip onlarla birlikte baktı, saydı ve, "Yüzotuz," dedi. "Her zaman, yüzotuz..."

Buda'nın, Hindistan'dan getirilmiş eski bir taş heykelinin durduğu sunağa yaklaşıp tekrar dua etmeye başladı. Gün ışıırken tapmaklarla kutsal yerleri, hekimlik okulunun müze-sini, kehanet kulesini, banallerle genç lamaların güreştikle-ri avluyu dolaştık. Başka bir yerde lamalar yay çekip ok atı-yorlardı. Yüksek rütbeli bazı Lamalar bize koyun eti, çay ve yabani soğan ikram ettiler.

Yurta 'ya dönüşümümüzde boş yere uyumaya çabaladım. Bir-çok soru zihnimi kurcalıyordu: Ben neredeyim? Hangi çağda yaşamaktayım? Açık bir biçimde algılayamamakla birlikte herhangi büyük bir fikrin, devasa bir tasarımın, anlatılamaz bir beşerî ızdırabın görünmez varlığını hissediyordum.

Yemekten sonra general beni Yaşayan Buddha'ya tanış-tırmak istediğini söyledi. Yaşayan Buddha tarafmdan kabul edilmek o kadar güçtür ki bu fırsat beni çok mutlu etti. Oto-mobil bir süre sonra, "tanrTnın sarayını çeviren beyaz kır-mızı çizgili büyük duvarın kapısının önünde durdu. Sarı kır-mızı giysili iki yüz kadar Lama, generali yani "Chiang Chun"u, "Han! Savaş Tanrısı!" fısıltüıyla selamlamak üze-re koşup geldiler. Resmî bir teşrifatçı alayı, bizi, yan karan-lık büyük bir salona götürdüler. Sarayın iç tarafına oymalı ağır kapılar açılıyordu. Salonun bir ucunda, san, ipek yas-tıklar içinde, taht bulunuyordu. Tahtın arkalığı, altm yıldız-lı ahşap çerçeveli ve kırmızıydı. İki yanında karışık oymalı abanoz çerçevelere

gerilmiş sarı ipekliler, duvara dayanmış camlı dolaplarda da Çin'den, Japonya'dan, Hindistan'dan ve Rusya'dan gelmiş her türlü nesne vardı. Biblolar arasın-da Sevres porseleninden harikulade bir marki ile bir markiz

275

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

dikkatimi çekti. Tahtın ön tarafında, alçak bir masanın önünde, sekiz soylu Moğol oturmuşlardı. Saygıdeğer bir yaşlı kişi olan liderleri, zekâ ve güç ifade eden yüzü, insa-nın içine işleyen iri gözleriyle bana; Tokyo İmparatorluk Müzesi'nde Amida'nın, * tanrıça Kwannon'un ve "gülen" Hotei'nin* eski heykellerinin bulunduğu budizm salonlar-ında görmüş olduğum, gözleri değerli taşlardan yapılma kutsal kişilerin heykellerini anımsattı.

Bu kişi, ülke sınırlarının hayli ötesinde bile sayılıp sevi-len, Moğolistan Bakanlar Konseyi Başkanı Hutuktu Jahant-si idi. Ötekiler de, bakanlar (Hanlar) ve Khalkha prensleriy-di. Jahantsi Hutuktu, Baron Ungern'i yanma çağırdı. Bana da Batı tarzı bir sandalye getirildi. Baron, birkaç güne ka-dar Moğolistan'dan ayrılacağını, bir çevirmen aracılığıyla Bakanlar Konseyi'ne bildirdi. Hutuktu'ya, Cengiz Han'ın ardıllarının, ülkenin kazanmış olduğu özgürlüğü korumala-rı gerektiğini, Cengiz Han'ın, daima yaşamakta olan ruhu ile Moğollarm yine güçlü bir halk olmalannı ve üzerinde egemenlik sürmüş olduğu ülkeleri büyük bir Asya devleti şeklinde tekrar birleştirmelerini beklediğini söyledi.

General ayağa kalktı. Ötekiler kendisini izledi. Her biri-ne ayrı ayrı ve sert bakışlarıyla veda etti. Hutuktu, ellerini başmm üzerine koyup onu kutsarken, o da Jahantsi La-

Amida/Amita (Sanskrit amitabha): Japonca'da "Sonsuz Işık" anlamına ge-lir. Erken budizm döneminde, Mahayana budizminin en önemli ve en çok tanınan "Buddha"sıdır. (Çev.n.)

'Hotei (Çince Putaî: Onuncu yüzyılda yaşamış zen-budist Çinli bilge, gez-gin-keşiş. Sözcük, Çince'de "kenevir torbası" anlamına gelir. Hotei'nin, sır-tında kenevirden yapılma bir çuvalla dolaştığı için bu adı aldığı söylenir. Beklenen "Dünya öğretmeni" (Maitreya) olarak tekrar enkarne olacağına inanılır. Genellikle gülerken tasvir edildiği için "Gülen Buddha" olarak da adlandırılır. Hotei'yi, bilgece yaşam tarzı ve ilginç sözlerinden ötürü Nas-reddin Hoca'ya benzetmek olasıdır. (Çev.n.)

- BUDA'NIN HUZURUNDA

ma'nın önünde eğildi. Daha sonra bu salondan, Yaşayan Buddha'nın özel konutu olan Rus tarzı evine geçtik. Evin çevresi tümüyle, san ve kırmızı giysili çok sayıda Lama, hiz-metçiler, danışmanlar, memurlar, falcılar, hekimler ve Hu-tuktu'nun sevenlerince doldurulmuştu. Dış kapıdan kırmızı uzun bir ip, parmaklığın yanından, duvarın ötesine kadar uzanıyordu. Dizüstü sürünen hacılar, dışarıdan bu ipin ucu-nu tutuyor ve keşişe, ya bir ipek hatik ya da bir gümüş pa-ra veriyorlar; bir ucu Bogdo'nun elinde bulunan bu ipi tut-makla da, enkarne olmuş kutsal yaşayan "tanrı" ile ilişki kurmuş oluyorlardı. Deve tüyüyle at kılından örülmüş olan bu ip aracılığıyla bir kutsama akımı geçtiği varsayılıyordu. Bu mistik ipe dokunmuş olan her Moğola kırmızıya bir bez verilir, o da bunu, hacımı başarıyla tamamladığının bir gös-tergesi olarak boynuna sarar. Kendisini görme fırsatını bulmadan önce bana Bogdo Han'dan çok söz edilmişti. Görme yetisini yitirmesine ne-den olan alkol düşkünlüğü, batı kültürüne eğilimi ve kendi-si gibi alkol düşkününü ve çeşitli delegelerle özel elçileri kabul eden karısı hakkında bana çok şeyler anlatılmıştı. Bogdo'nun çalışma odası haline getirmiş olduğu ve bü-yük mühürlerin bulunduğu kasayı iki kâtip-lamanın bekledi-ği salonda, dikkat çekici bir sadelik egemendi. Lake tahta-dan alçak ve gösterişsiz bir masanın üzerinde yazı takımla-rıyla Çin hükümeti ve Dalai Lama tarafından verilmiş mü-hürlerin korunduğu san ipekli bir kumaşa sarılmış bir kutu duruyordu. Alçak bir koltuk, bronz bir mangal, duvarlarda Moğolca ve Tibetçe levhalarla swastika, koltuğun arka tara-ında Buda'nın altın yıldızlı bir heykeli ve bir sunak bulu-nuyor, heykelin önünde de iki lamba yanıyordu. Yer, kalın bir san halıyla kaplıydı.

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

İçeriye girdiğimiz zaman odada sadece iki kâtip-lama bu-lunuyordu. Yaşayan Buddha, yalnızca Bogdo Han'm ve bir de tapmakla ilgilenip, özel dualarında kendisine yardım eden bir Lamanm, Kampo-Gelong'un girebildiği özel sunak-ta bulunuyordu. Buraya öğle zamanı girmişti. San Din'in li-derinin hararetle dualar eden sesi uzun süre işitilmiş ve ar-dından da, tanmmayan

bir başka ses duyulmuştu. Tapınak-ta, yeryüzündeki Buddha ile gökyüzündeki Buddha arasın-da bir görüşme olmuştu. Lamalar böyle söylüyordu.

Baron, "Biraz bekleyelim. Belki yalanda çıkar," dedi.

Onu beklerken General de, Jahantsi Lama'nım, sakın ol-duğu sürece olağan bir insan olduğunu, fakat heyecanlandı-ğı ve derin düşünceye daldığı zaman başının çevresinde bir hâle belirlediğini anlatarak bana Jahantsi Lama'dan söz etti.

Yarım saat kadar geçmişti ki kâtip-lamalar büyük korku belirtileri göstererek tapmağa doğru kulak vermeye başladı-lar. Kapı yavaşça açıldı ve içeriye Moğolistan İmparatoru Yaşayan Buddha, kutsal Bogdo Djebsung Damba Hutuktu, Dış Moğolistan Ham girdi. Bu, tümüyle tıraşlı yüzüyle Ro-ma kardinalleri gibi, şişmanca yaşlı bir adamdı. Siyah ke-merli san ipekten bir Moğol cübbesi giyinmişti. Gözleri açıktı. Bu gözlerde korku ve şaşkınlık okunuyordu. "Yazı-nız" diye mırıldanarak kendisini koltuğa bıraktı.

Bir yazıcı hemen bir kağıt ve bir Çin kalem alarak Bogdo Han'ın pek karışık ve belirgin olmaktan uzak olan gördükle-rini yazmaya başladı.

Yaşayan Buddha sözlerini şöyle bitirdi:

"İşte, ben, Bogdo Hutuktu Han, iyi ve kötü ruhlar, etra-fında olduğu halde yüce ve bilge Buda ile görüşürken bunla-rı gördüm. Akıllı Lamalar, Hutuktu'lar, Kanpo'lar, Ma-ram-ba'lar ve kutsal Gheghen'ler, gördüklerimin yanıtım veriniz!"

278

- BUDA'NIN HUZURUNDA

Ter tanecikleriyle kaplı olan alnını silip sözlerine son ve-rirken yanında bulunanların kim olduğunu sordu. Diz çök-müş olan kâtiplerden biri yanıt verdi:

"Han Chiang Chun Baron Ungern ve bir yabancı."

General beni, selam işareti olarak başını eğen Yaşayan Buddha'ya takdim etti. İkisi alçak sesle konuşmaya başladı-lar. Açık kapıdan tapınağın bir bölümünü görüyordum. Üzeri, bazıları açık ve diğerleri gelişi güzel bırakılmış kitap-larla örtülü büyük bir masa, iyice yanmış kömürle dolu bir mangal, geleceği öğrenmek için koyunun incik kemikleriyle bağırsak dolu bir sepet gördüm. Biraz sonra Baron ayağa kalkıp Bogdo'nun önünde eğildi. Tibetli, ellerini Baronun başına koyup fısıldayarak dua okudu.

Sonra, boynunda sal-lanan ağır bir ikonu çıkarıp Generalin boynuna taktı.

"Ölmeyeceksiniz. En üst düzeyde varlık formunda en-karne olacaksınız. Siz, insan bedeninde enkarne olmuş Sa-vaş Tanrısı! Minnettar Moğolistan'ın

Han'ım, unutmayın."

Anladım ki Yaşayan Buddha "Kan dökücü General"i, ölümünden önce kutsuyordu.

Ertesi gün ve daha sonraki günler, Yaşayan Buddha'yi Bogdo'nun dostu olan Buryat Prensi Djam Bolon'la birlikte, üç kez ziyaret etme şansını buldum. (Bu ziyaretleri, "Yaşa-yan Buddha" başlıklı dördüncü kısımda anlatacağım.) Baron Ungern, grubumuzun yolculuğunu Büyük Okya-nus kıyılarına kadar düzenledi. Deve sırtında Kuzey Man-çurya'ya kadar gidecektik. Çünkü, Polonya ile olan uluslar-arası ilişkiler bakımından iyi niyetler beslememekte olan Çin yetkilileriyle aramızda çıkabilecek tartışmalar böylece önlen-miş olacaktı. Ulyassutay'dan Pekin'deki Fransız elçiliğine

279

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

bir mektup göndermiştim; ayrıca kenti bir soykırımdan kur-tardığım için bana minnetini bildiren Çin Ticaret Odası'nın mektubunu da yanıma almış olduğumdan Doğu Çin Demir-yolu'nun en yakın istasyonuna kadar gidip oradan da Peki-n'e varmak niyetindeydim. Danimarkalı tüccar E.V. Oluf-sen ile Çin'e gitmekte olan bilgin Lama Turgut da benimle yolculuk yapacaktı. 19/20 Mayıs 1921 gecesini hiç unutamayacağım. Akşam yemeğinden sonra

Baron

Ungern, Urga'ya geldiğimin erte-si günü tanımış olduğum Djam Bolon'un yanına gitmemiz önerisinde bulundu. Yurta 'sı, Rus mahallesinin arkasında çitle çevrili bir yerde, bir tepeciğin üzerine kurulmuştu. İki Buryat subayı bizi karşılayıp içeriye aldılar. Djam Bolon uzun boylu ve zayıfça, çok uzun yüzlü, orta yaşlı bir adam-dı. Büyük savaştan önce basit bir çobandı, fakat Baron Un-ger'nle birlikte Alman cephesinde ve sonra da Bolşeviklere karşı savaşmıştı. Buryatlann, bu büyük soylu lideri, Buryat halkının bağımsızlığını sağlama girişimleri üzerine Ruslar ta-rafından tahtlarından indirilmiş olan Buryat krallarının ardı-lıydı. Hizmetçiler ceviz, kuru üzüm, hurma ve peynir dolu tabaklar getirip çay ikram ettiler. Baron, "Bu son gece Djam Bolon," dedi. Oysa bana söz vermiştiniz..."

Bolon, "Unutmadım. Her şey hazır," diye yanıt verdi.

Eski savaşlarda kaybettikleri dostları hakkında anlattıkları öyküleri uzun süre dinledim. Saatin yelkovanı ile akrebi tam onikinin üzerine gelmişti ki Djam Bolon kalkıp çıktı.

Baron, hareketini haklı gösterme arzusundaymışçasına, "Geleceğimi öğrenmek istiyorum," dedi. "Ölümüm, dava-mızın esenliği bakımından, çok zamansız bir ölüm olur."

- BUDA'NIN HUZURUNDA

Djam Bolon, orta yaşlı, ufak tefek bir kadınla geri geldi. Kadın, ateşin başına Doğulular gibi diz çöküp eğildi ve göz-lerini Baron'a dikti. Yüzü Moğol kadınlarına göre daha be-yaz, daha ince, uzun ve zayıf, gözleri siyah ve bakışları sert-ti. Elbisesi çingenelerinkine benziyordu. Bir süre sonra öğ-rendim ki bu kadın Buryatlarca pek tanınmış bir falcı ve kâ-hinmiş. Bir çingene kadınıyla bir Buryat'ın kızıymış. Kadın, kuşağının arasından, ağır hareketlerle bir kese çıkardı, kese-den de küçük küçük kuş kemikleriyle bir parça kuru ot aldı. Bu ottan bir miktannı ara ara ateşe atarak anlaşılmasız sözcükler mırıldanmaya başladı. Çadırın içini tatlı bir koku doldurdu. Yüreğimin çarptığını ve başımın döndüğünü hissettim. Kadın bütün otu yakıp bitirdikten sonra kuş kemiklerini ateşe koyup pirinç maşa ile çevirerek durmadan karıştırdı. "Kemik-ler karardıkça bunları alıp inceliyordu. Birdenbire yüzünde korku ve acı belirtileri ortaya çıktı. Başına sarılmış olan ör-tüyü çekip attı ve çırpınmalar içinde, kısa ve seri biçimde konuşmaya başladı:

"Görüyorum... Savaş tanrısını görüyorum... Hayatı çok kötü geçiyor... Sonra bir gölge... Gece gibi karanlık... Göl-ge. .. Yüzotuz basamak kaldı... Karanlığın ötesi... Hiç... Hiç-bir şey göremiyorum... Savaş tanrısı kayboldu..."

Baron başını önüne eğdi. Kadın, kollarını açarak sırtüstü yere yuvarlandı. Kendinden geçmişti; fakat ben, kapalı kirpiklerinin arasından bir göz bebeğinin parladığını görür gibi oldum. İki Buryat, kadını alıp götürdükten sonra Pren-sin yurta. 'sına derin bir sessizlik çöktü. Baron Ungern, niha-yet ayağa kalktı, ateşin çevresinde dört dönerek kendi ken-dine bir şeyler mırıldanmaya başladı. Sonra, durdu ve hızlı hızlı şunları söyledi:

"Öleceğim!.. Evet öleceğim!.. Olsun. Ne çıkar bundan... Ama dava ölmeyecektir. Ben bu davanın seyredeceği yolu ,ğ

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

biliyorum. Cengiz Han'ın soyundan gelen kabileler uyan-mışlardır. Moğolların yüreğinde yanan ateşi kimse söndüre-meyecektir! Asya'da, Büyük

Okyanus'tan, Hint Okyanusu'ndan Volga kıyılarına kadar uzanan büyük bir devlet olacaktır. Buda'nın bilge öğretisi kuzeye ve batıya kadar uza-nacaktır. Bu, ruhun zaferi olacaktır. Cengiz Han'dan ve Ugaday'dan daha güçlü ve daha kararlı bir fatih, bir lider ortaya çıkacaktır. Sultan Babür'den daha maharetli ve daha merhametli olacak, 'yeraltı başkenti'nden Dünyanın Hâki-mi'nin çıkacağı mutlu güne kadar iktidarı elinde tutacaktır. Niçin ben Budist savaşçıların ön safında bulunamayacağım? Niçin? Karma, niçin hükmünü böyle vermiştir? Bunun böy-le olmaması gerekirdi. Rusya, ilk önce, devrim utancından yıkanıp temizlenmeli, kan ve ölümlerle kendini arındırman, komünizmi kabul eden tüm halklar, onun, kökünden yok olması için, aileleriyle birlikte ölmelidirler!.."

Baron, elini başının üzerine doğru kaldırıp göze görün-meyen kimselere emirler veriyormuşçasına salladı.

Gün işiyordu. Son sözlerini söyledi:

"Benim zamanım geldi. Yalanda Urga'dan ayrılacağım."

Hızla ve güçlü bir şekilde ellerimizi sıkarken ekledi:

"Ebediyen veda ediyorum. Korkunç bir ölümlerle öleceğim, fakat dünya da şimdiye kadar görmemiş olduğu bir dehşet ve kan deryasına gömülecektir."

Yurta 'nın kapısı şiddetle kapandı. General gitmişti. Kendisini bir daha hiç görmedim.

"Ben de gideyim. Çünkü benim de bugün Urga'dan ayrılmam gerek," dedim.

Prens yanıt verdi:

282

- BUDA'NIN HUZURUNDA

"Biliyorum. Baron sizi bu nedenle yanımda bıraktı. Ben size bir dördüncü arkadaş daha vereceğim: Moğolistan Sa-vaş Bakanı'nı. Yurta 'niza dönerken onu yanınıza alın. Bu si-zin için çok iyi olacak."

Djam Bolon, bu son cümleyi, her sözcüğünü, üzerine ba-sarak söyledi.

Kendisine herhangi bir şey sormadım. İyi ve kötü ruhların sırlarının ülkesinde, sırrın ne demek olduğu-nu biliyordum.

39 Eyer Biçimli Kafası Olan Adam

Djam Bolon'un yurtta'sında çayımı içtikten sonra, evime dönüp eşyayı hazırladım. Lama Turgut da oradaydı.

"Savaş Bakanı bizimle birlikte yolculuk edecek. Bu gerek-li," dedi.

"Tamam," dedim ve Olufsen'i almaya gittim. Fakat Oluf-sen, Urğa'da birkaç gün daha kalmak zorunda olduğunu söyleyerek beni şaşırttı. Bu, onun için ölümcül bir karar ol-muştu, çünkü Baron Ungern'in aynlmasmdan sonra merkez komutanı olan Sepailof, bir ay kadar sonra, bir raporunda Olufsen'in ölmüş olduğunu haber verdi.

Genç ve güçlü bir Moğol olan Savaş Bakanı, kervanımıza katıldı. Kentten dokuz kilometre kadar ileride bir otomobil bize yetişti. Lama, bütün vücudu titreyerek korku içinde ba-na baktı. Şimdi artık alışık olduğum tehlike havasını seziyor-dum. Tabancamın kılıfını açarak emniyetini kaldırdım. Oto-mobil, kervanımızın yanında durdu. İçeride, Sepailof ile bir-likte iki celladı Chestiakof ile Jdanof oturuyordu.

Sepailof bizi oldukça içten bir biçimde selamlayıp sordifö

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Khazahuduk'ta at değiştiriyorsunuz, değil mi? Yol, kar-şımızdaki geçitten mi geçiyor? Yolu bilmiyorum. Oysa bir haberciye yetişmem gerekiyor."

Savaş Bakanı, o akşam Khazahuduk'a varacağımızı söy-ledi ve yola dair de gereken açıklamaları yaptı. Otomobil bütün hızıyla uzaklaştı ve tepeyi aşınca Bakan, yanındaki Moğollardan birine, gidip onun ileride bir yerde durup dur-madığına bakmasını emretti.

"Ne oluyor? Bana da anlatın," dedim.

Djam Bolon, bir gün önce, Sepailof'un, yolda kervanımı-za yetişerek, beni öldürmeye karar vermiş olduğu haberini al-dığını anlattı. Sepailof, Baron'u kendisine karşı kışkırttığı-m-dan kuşkulanyormuş. Djam Bolon, bu plandan Baron'a söz etmiş, o da beni korumak amacıyla bu kervanı düzenlemişti.

Moğol geri geldi ve otomobilin gözden kaybolmuş oldu-ğunu bildirdi.

Bakan, "Şimdi, tümüyle başka bir yön tutturacağız, öyle ki albay bizi Khazahuduk'ta boşuna bekleyecek," dedi.

Kuzeye, Undur Dobo'ya doğru yöneldik ve o geceyi, yer-li bir prensin evinde geçirdik. Ertesi sabah Bakan'dan izin isteyip ayrıldık. Bize çok güzel atlar verildi. Bunlara bi-nip Van Kure'deki yaşlı falcının,

kendisinden çekinmem yolun-da uyarılmış olduğu "eyer biçimli kafası olan adam"ı geriler-de bırakarak doğruya doğru yolumuza devam ettik. Oniki gün süren yolculuktan sonra, başımıza başka bir şey gelmeden, Doğu Çin Demiryolu üzerindeki ilk durağa vardık.

286

- EYER BİÇİMLİ KAFASI OLAN ADAM

Huzur ve konfor adına tüm olanaklarla kuşatılmış oldu-ğum Pekin'deki bir otelde gezgin, avcı ve savaşçı sıfatların-dan sıyrıldım. Ne var ki, Urga'da, "Enkarne Olmuş Savaş Tanrısı" Baron Ungern'den hiç ayrılmaksızın geçirmiş oldu-ğum dokuz günün gizemli büyüsunü unutamıyorum. Ba-ron'un Transbaykallar'dan kanlı geçişini anlatan gazeteler zihnimde hep o günlerin anısını uyandırıyorlardı. Aradan yedi ay geçmiş olmasına karşın, şimdi bile, o çılgınlık, esin ve kin günlerini unutamıyorum.

Kehanetler tümüyle gerçekleşti. Yüzotuz gün sonra Ba-ron, subaylarının ihaneti yüzünden, Bolşevikler tarafından yakalanıp Eylül sonlarında öldürüldü.

Baron R.F. Ungern von Sternberg... İntikamcı karma'nın kanlı fırtınası gibi Orta Asya üzerinden gelip geçti. Ardında ne bırakmıştı? Askerlerine hitap ederek çıkardığı, İncil'de, Yuhanna'nın Vahyi'ndeki şu sözlerle biten sert emrini:

"Rus halkının ruhunu, yozlaşmaya ve soysuzluğa gömüp katlettiği intikam darbesine kimse engel olmasın. O devrim, kökünden koparılıp yeryüzünden atılmalıdır. Yuhanna, bizi ona karşı şöyle uyarmaktadır: 'Ve kadın çirkinlikler ve ken-di zinasının iğrenç şeyleriyle dolu bir altın kâse elinde olarak erguvanı ve kırmızı ile kuşanmış, ve altın ve kıymetli taş ve incilerle bezenmişti. Ve alnı üzerine bir isim yazılmıştır: SIR, BÜYÜK BABİL, DÜNYANIN FAHİŞELERİNİN VE ÇİR-KİNLİKLERİNİN ANASI.

Ve kadını

mukaddeslerin kanın-dan ve İsa'nın şahitlerinin kamndan sarhoş gördüm. (...)"*

Bu beşerî bir belgedir; Rusya'nın, belki de dünyanın ya-şadığı bir trajedinin belgesidir.

Fakat, Ungern daha başka ve bundan daha önemli bir iz bırakarak gitmişti.

Moğol yurtta larında, çobanların yaktığı

' İncil: "Yuhanna'nın Vahyi", bap 17/4-6.

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

ateş başlarında, Buryatlar, Moğollar, Cungarlar, Kırgızlar, Kalmuklar ve Tibetliler, bu Haçlı ve korsan çocuğundan do-ğan efsaneyi hâlâ birbirlerine anlatırlar:

"Kuzeyden bir beyaz savaşçı gelip Moğolları, tutsaklık zincirini kırmaya çağırırdı ve bu zincirin halkaları, kölelikten kurtulmuş toprağımızın üzerine birer birer döküldü. Bu be-yaz savaşçının bedeninde, Cengiz Han'ın ruhu vardı. O biz-lere, Buda'nın adaletli inancını ve Cengiz Han'ın ve Uga-day'ın ve Kubilay Han'ın şanını ve gücünü yayacak olan, tüm Moğolların en büyüğünün geleceğini bildirmiştir. Ve öyle de olacaktır!"

Asya uyanmıştır ve Asya'nın çocukları cesur sözler söy-lemektedirler. Dünya barışı adına dileğimiz odur ki Asya'nın çocukları, yıkıcı Timurlenk'in "kötü cinleri"ne uymayıp bilge yaratıcı-lar Uğaday'ın ve Sultan Babür'ün izdeşleri olduklarını gös-tersinler.

288

IV Yaşayan Buddha

40 Binbir Sevincin Mutluluk Bahçesinde

M ucizeler ve gizemler ülkesi Moğolistan'da, tüm gizem-lerin ve bilinmeyenlerin koruyucusu olan Yaşayan Bu-ddha, Kutsal Djembtsung Damba Hutuktu Han ya da Ta Kure'nin lideri Bogdo Gheghen yaşamaktadır. O, ölümsüz Buda'nın yeniden bedenlenmiş ruhudur; Chan-ra-zi ile ya da "Dağların Merhametli Ruhunu"yla birleşen Buddha Amitab-ha'nın arınan ruhunu içlerinde gizleyerek, 1670'den bu yana kesintisiz saltanat süren esrarengiz ruhsal hükümdarlar ardı-şıklığının temsilcisidir. O'nda her şey birleşmiştir: Güneş mi-tosu; Himalayalar'ın gizemli doruklarının büyüü; Hint pa-godalarının öyküsü; Moğol fatihlerinin -Asya'nın tüm impa-ratorları- acımasız azameti ve Çinli bilgelere ilişkin kadim ve

sislerle örtülü efsaneler; Brahmanlann düşüncelerine batıp boğulma; "Erdem Tarikatı" keşişlerinin yaşamlarının zorlu-ğu; ebediyen başıboş gezecek savaşçı Oletler ve Hanları Ba-tur Hun Taigi ve Gushi'nin intikamları; Cengiz Han'ın ve Kubilay Han'ın mağrur vasiyetleri; Lamaların gerici psikolo-jileri; Srong-Tsang Gampo ile başlayan Tibet kralların gize-mi; San Paspas mezhebinin amansız zulmü... ve nihayet, As-ya'nın, Moğolistan'ın, Pamir'in, Himalayalar'ın, Mezopo-tamya'nın, İran'ın ve Çin'in bütün o sisler arasındaki tarihi, Urgan'daki Yaşayan "Tanrı"yı kuşatır. Bu nedendir ki, Vol-

291

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

ga boylarında, Sibiryada, Arabistan'da, Dicle ile Fırat arasında, Çin Hindi'nde ve Kuzey Buz Denizi kıyılarında adına saygı gösterilmesine şaşmamak gerekir.

Urgan'da kaldığım sırada Yaşayan Buddha'yı birçok kez ziyaret ettim. Kendisiyle görüşüp yaşamını gözlemledim. Bilgin maramhan bana onun hakkında çeşitli bilgiler verdiler. Burçlar Kuşağı'nı okuduğumu gördüm, kehanetlerini dinledim, tüm Bogdo Hanlar'ın yaşamlarını ve kehanetlerini içeren, kadim kitapların ve elyazmalarının bulunduğu kütüphaneyi inceledim. Narabaşi Hutuktusu'nun mektubundan ötürü güvenlerini kazandığım için Lamalar bana çok açsözlü biçimde davrandılar. Yaşayan Buddha'nın kişiliğinde, Lamacılığın kendisinde de olduğu gibi bir ikilik vardır. Zeki, anlayışlı ve enerjik bir insan olan Yaşayan Buddha, aynı zamanda kendisini, gör-me yetisini yitirmesine neden olan alkole vermiştir. O kör olunca Lamalar derin bir umutsuzluk durumuna düştüler. Kimileri onun hemen zehirlenip yaşamına son verilerek, yerine bir başka enkarne Buddha'nın geçirilmesinde ısrar ederken; kimi Lamalar da, liderlerinin, Moğolların ve San Din'in izleyicilerinin gözündeki yüksek nitelikleri olgusunu öne sürdüler. Sonunda, tanrıların gönlünü almak amacıyla, görkemli bir Buda heykeli ile büyük bir tapınak yapmaya karar verdiler. Ancak bu durum, Bogdo'nun tekrar görebilmesini sağlamamış, sadece, sorunların çözümünde daha radikal davranma yanlısı Lamalar arasında, kendilerinin daha yüksek ve ruhsal bir yaşama, daha hızlı ulaşmaları düşünce-sinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Yaşayan Buddha, gerek inanç sisteminin ve gerekse Moğolistan'ın kaderini düşünmekten bir an vazgeçmediği halde yararsız işlerle de uğraşmaktan geri kalmaz. Örneğin oyalan-

- BİNBİR SEVİNCİN MUTLULUK BAHÇESİNDE

mak için topçulukla ilgilenir. Emekli bir Rus subayı kendisi-ne iki eski top armağan etmiş ve bu armağandan ötürü de subaya "Tumbaiir Hun", yani "Gönlümün Sevgili Prensi" unvanı verilmiştir. Bayram günlerinde bu top ateşlenir ve çı-kan sesle de bu görme engelli büyük insan mutlu olur. Oto-mobiller, gramofonlar, telefonlar, kristaller, porselenler, re-simler, parfümler, müzik enstrümanları, nadir hayvanlar ve kuşlar; filler ve Himalaya hayvanları, Hindistan yılanları ve papağanları... Tüm bunlardan "tann"nın sarayında bulunu-yordu, fakat hızla unutulmuşlar ve bir yana atılmışlardı..

Urga'ya bütün Lamacı ve Budist dünyadan hacılar ve ar-mağanlar gelir. Saray hazinedarı, Saygıdeğer Balma Dorji, bir gün bana, Yaşayan Buddha'ya sunulan bütün armağan-ların korunduğu salonu gösterdi. Burası, değerli parçaların bulunduğu eşsiz bir müzeydi. Burada Avrupa'nın müzeleri-nde asla görülemeyecek çok nadir nesnelere biraraya getiril-miştir. Haznedar, gümüş kilitli bir camekânı açarak bana şu açıklamayı yaptı:

"Bu saf altın külçeleri Bei Kem'den getirilmiştir. Bunlar, Kemchick'in siyah samur kürkleri... Bunlar harikulade geyik boynuzları... Değerli ginseng kökleri ve misklerle dolu bir kutu... Bu, 'donmuş deniz'in kıyılarından getirilmiş 124 lan (yaklaşık 4,5 kg) ağırlığında bir kehribar parçası... Bunlar Hindistan'dan değerli taşlar, Çin'den oyma

fildişleri..."

Anlatırken büyük bir keyif aldığını belli ederek, uzun sü-re bana salondaki bütün nesnelere gösterdi. Ve bütün bun-lar, gerçekten olağanüstü şeylerdi. Gözlerimin önünde nadir kürkler, beyaz kastorlar, siyah samur kürkleri, beyaz, mavi ve siyah tilkiler; kara parsler; örümcek ağı kadar ince Hint ipeğinden on, onbeş metrelik hatikler. içine alan kaplumba-ğa kabuğuna büyük bir ustalıkla oyulmuş kutular; Hint ra-

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

çalarının armağanını incilerle bezenmiş altın kutular; Çin ve Hint yapımı safir ve kırmızı yakuttan yüzükler; büyük yeşim parçalan, işlenmemiş elmaslar; altın, inci ve değerli taşlarla süslenmiş fildişleri; Bering Denizi kıyılarından getirilmiş ve İlkçağ sanatçılarıca mors balığı dişlerinin üzerine yapılmış rölyefler... ve daha nice nice, anımsayıp

sayamayacağım şeyler vardı. Özel bir salonda altın, gümüş, tunç, fildişi, mercan, sedef veya nadir ağaç türlerinden yapılmış boyalı ve kokulu ahşap Buda heykellerinin yerleştirildiği camlı do-laplar bulunuyordu.

"İşgalciler, tanrıların saygı gördüğü ülkeleri ele geçirdik-leri zaman resimleri, heykelleri fırlatıp attıklarını bilirsiniz. Üçyüz yıl evvel Kalmuklar Tibet'e girdiklerinde ve 1900'de Avrupalılar Pekin'i yağmaladıklarında da böyle olmuştur. Bu niçin böyle olur, hiç düşündünüz mü? Şu heykellerden birini alıp inceleyin."

Kenarda en yakın duranlardan birini, ahşap bir Buda heykelini elime alıp baktım. İçinde başka bir şey vardı; sal-ladıkça tıkrıyordu.

Lama sordu:

"Duyuyor musunuz? Bunlar 'tann'nın içini dolduran de-ğerli taşlarla altın parçalandır. İşgalcilerin, heykelleri derhal kırmalarının nedeni işte budur. Dünyanın ünlü taşlarının çoğu Hindistan, Babil ve Çin'de bulunmuş tann heykelleri-nin içinden çıkarılmıştır."

Salonların birkaçı kütüphaneye ayrılmıştı ve buradaki raflar değişik dönemlere ait, çeşitli dillerde ve birbirinden tamamıyla ayrı konulara ait elyazmaları ve cilt cilt kitaplar-la doluydu. Bunlardan bazıları çürüyüp toz haline geldiği için Lamalar, bir süre sonra katılaştıran özel bir sıvıyla geri ka-lan parçalan ortamın etkisinden korumaya çalışıyorlardı.

294

- BİN BİR SEVİNCİN MUTLULUK BAHÇESİNDE

Kütüphanede, Babil'den geldiği belli olan çivi yazılı kil tab-letler; Moğol kitaplarının yanına sıralanmış Çin, Hint ve Ti-bet eserleri; kadim ve özgün budizmden söz eden ciltler ve "Kırmızı Şapka tarikatı -ya da dejenere olmuş budizm-mensuplanca yazılmış eserler, "San" ya da Lamacı budizm kitapları; tradisyon, efsane ve mesel kitapları gördüm. Grup grup Lamalar bunları okuyor, inceliyor, kopya ediyor ve böylelikle kadim bilgeliği koruyup kendilerinden sonra gele-cek olanlara aktarmayı amaçlıyorlardı.

Kütüphanedeki bir bölüm, büyücülüğe ilişkin olan gi-zemli kitaplara, otuzbir Yaşayan Buddha'nın yaşamlarına ve yapıtlarına, Dalai Lama'nın, Çin'deki Utai Hutuktusu'nun, İç Moğolistan'daki Dolo Nor Panditası Ghegheri'in ve yüz Çin bilgesinin kitaplarına ayrılmıştı.

Bu, esrarengiz bilgilerin hazine odasına yalnızca Bogdo Hutuktu ile Maramba Ta-Rimpo-Cha girebilir. Bu bölümün anahtarları, Yaşayan Buddha'nın mühürleri ve Cengiz Han'ın swastika işaretli yakut yüzüğüyle birlikte Bogdo'nun özel çalışma odasındaki özel bir kasada saklanmaktadır.

Kutsal Yaşayan Buddha'nın yanında beş bin Lama bulunmaktadır. Bunlar, basit hizmetçilerden başlayıp "tan-rı "nm danışmanlarına değin çeşitli düzeydendirler. Danış-manlar arasmda dört Moğol Han'ı ile üst düzey beş Prens bulunmaktadır.

Lamalar arasmda özellikle dikkate değer üç sınıf vardır, ki Djam Bolon'la birlikte Yaşayan Buddha'run ziyaretine gittiğimizde bunlardan bana kendisi söz etmişti.

"Tanrı", Lamaların sürdükleri düzensiz ve şatafatlı yaşa-mın, bunlar arasmda falcılarla kâhinlerin azalmasına neden olduğundan yalanmıştı:

295

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Jahantsi ve Narabañşi manastırları sert rejimleriyle dü-zenlerini korumamış olsalardı Ta Kure'de ne kâhin, ne falcı kalırdı. Sıradan insanların gözünden gizli kalana nüfuz etme gücüne sahip olan Banın Abaga Nar, Dorchiul-Jurdok ve öte-kiler gibi kutsal Lamalar tanrıların kutsamasıyla gitmişlerdir."

Bu Lama sınıfı son derece önemlidir, çünkü Urga manas-tırlarını ziyaret eden her önemli kişi, kaderinin ve geleceği-nin incelenmesi amacıyla, haberi olmadan Lama Tzuren'e ya da kâhin Lama'ya gösterilir. Bu incelemenin sonucu, he-men Bogdo Hutuktu'ya bildirilir. Böylelikle Hutuktu, konu-ğu hakkında önceden bilgi sahibi olur ve ona gerektiği gibi davranır. Tzuren'ler çoğunlukla oldukça zayıf ve bitkin, yaşlı ve çilekeş kişilerdir. Öte yandan çocuk denilecek kadar genç Lamalara da rastladım. Bunlar, "enkarne tanrılar" olan Hubilganlar, çeşitli Moğol manastırlarından geleceğin Hu-tuktuları ve Gheghen'leriydiler. İkinci sınıf Lamalar hekimdir yani, "Ta Lama"lardır. Bunlar bitkilerle bazı hayvansal besinlerin insanlar üzerin-deki etkileri ve koruyucu Tibet ilaçları ile tedavileri üzerin-de çalışırlar. Hayvanları ya da insanları kesip biçmeden ve çok dikkatli bir şekilde anatomi incelemeleri yaparlar. Ke-mik kırıklarını tedavi etmede çok yeteneklidirler, mükem-mel masördürler ve hipnotizma ile hayvansal manyetizma* alanlarında çok Ustadırlar.

Üçüncü sınıf Lamalar, hekimlerin en üst düzeyini oluşturu-rlar. Bunlardan çoğu Tibetli veya Kalmuktur. Bunlar " zehir-leyiciler" dir. Bunlara "siyasi tıp doktorları" adı da verilebilir. Kendi başlarına yaşarlar, ötekilere katılmazlar ve Yaşayan Bu-

Hayvansal manyetizma: Alman hekim F. Anton Mesmer'in (1734-1815), 1775'te

ortaya attığı ve insanların birtakım evrensel güçleri birbirlerine ak-tarabilecekleri ve bu yolla da birbirlerini etkileyebilecekleri yolundaki kura-mı. (Çev.n.)

296

- BİN BİR SEVİNCİN MUTLULUK BAHÇESİNDE

ddha'nın elinde en büyük sessiz silahı oluştururlar. Bana an-latıldığına göre bunların çoğu dilsizdir. Bu sınıfa ait birisini gördüm. Bu, Yaşayan Buddha'yı devirmek amacıyla Çin im-paratorunca Pekin'den gönderilen Çinli bir hekimi zehirlemiş olan, ufak tefek yaşlı bir adamdı. Yüzü derin kırışıklar içinde, çenesinin ucunda sivri ve bembeyaz bir sakalı vardı. Capcan-lı gözleri, merakla her an çevresinde bir şeyler arıyordu. Bu adam bir manastıra gittiği zaman oranın yerel "tanrısı", bu Moğol Loküst'ünden* öyle korkar ki artık hiçbir şey yemez ve içmez. Fakat, bu tür önlemler de mahkûmu ölümden kurta-ramaz: Bir şapka, bir gömlek, bir çizme, bir tespih, bir at yu-ları, zehirli bir sıvıya batırılmış bir kitap veya herhangi bir dua nesnesi, Bogdo Han'ın amacına başarıyla hizmet eder! Gözleri görmeyen dini liderin çevresi büyük bir saygı ve dinsel bir bağlılıkla kuşatılmıştır. Herkes onun önünde başı-nı yere koyar. Hanlar ve Hutuktular ona dizüstü yürüyerek yaklaşırlar. Onunla ilgili her şey, esrarengizlik ve kadim Po-ğu tradisyonlarıyla doludur. Gramofonda sıradan bir arya dinleyen ya da dinamoyla elektrik vererek hizmetkitlannın ellerini sarsan, politik düşmanlarını zehirleten bu kör v<6 sar-hoş ihtiyar, halkını bilgisizlik içinde tutan, insanları keha-netleriyle ve mucizeleriyle aldatan bu Lama, yine de tümü-y-le sıradan olmayan bir adamdır.

t Bir gün Bogdo'nun odasında oturmuştuk; ben Büyük Sa-vaş'a ait öyküler anlatıyordum; Prens Djam Boion bana ter-cümanlık ediyordu. İhtiyar, konuşmalarımızı dikkatle dinli-yordu. Ansızın gözlerini dört açıp, odanın dışından gelen gürültülere dikkat kesildi. Yüzünde saygıU, yalvarıcı ve korkmuş bir ifade vardı.

Loküst (Fr. Locuste): Romalı tarihçilere göre, İmparator Claudius'u zehirle-me girişiminde bulunduğu inanan kadın. (Çev.n.)

297

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Tanrılar beni çağırıyor," diye mırıldandı. Kalktı, ağır ağır özel tapmağa girdi ve orada diz çöküp bir heykel gibi kımıldamaksızın tam iki saat yüksek sesle dua etti. Duası, göze görünmez tanrıların sorularına yanıtlar vermekten iba-ret bir görüşmeydi. Tapınaktan solgun, yorgun, fakat mutlu bir durumda çıktı. Bu onun özel tapınmasıydı. Genel tapı-naktaki duaya katılmazdı, çünkü o sırada o "tanrı"dır. Tah-tına oturur ve taht, törenle sunağa götürülüp yerleştirilir ve Lamalarla insanların dualarını orada kabul eder. Onların yal-varışlarını, umutlarını, umutsuzluklarını, gözyaşlarını ve acı-larını dinlerken hiç hareket etmeden durur ve parlak, fakat cansız gözleriyle öylesine ileriye bakar. Hizmetindeki Lama-lar, o sırada birçok kez onun san ve kırmızı giysilerini, baş-lıklarını değiştirirler. Yaşayan Buddha'nın, başmda tacı oldu-ğu halde, sırasıyla dört yöne dönüp en sonunda da ellerini kuzeybatıya, yani Avrupa'ya doğru çevirmesiyle ibadet sona erer. Bu, şu anlama gelir: San Din'deki inanışa göre, bilge Buda'nın öğretileri Avrupa'ya ulaşmalıdır.

Yaşayan Buddha, harareti dualardan veya tapmakta ge-çirdiği uzun zamandan sonra çok sarsılmış görünür. Genel-likle kâtiplerini yanma çağınıp, hep çok karmaşık ve açıkla-ması olmayan vizyonlarını ve kehanetlerini onlara söyleyip yazdır. Bazen, "Ruhlan birbiriyle haberleşiyor," sözlerini söylerken beyaz elbisesini giyer ve tapınağında dua eder. O zaman, sarayın bütün kapılan kapatılır. Lamalar ciddi ve mistik bir korkuya bürünüp hep birlikte dua edip tespihleri-ni çekerler ve mırıldanırlar: "Om! Mani padme Hung!"... ya da dua çarklarını döndürürler, kâhinler horoskoptan okur, Marambalar ise Yaşayan Buddha'nın sözlerini açıklamak için kadim kitapların sayfalarını karıştırırlar.

298

41 Yüzyılların Tozu

I " talya'da, Fransa'da veya İngiltere'de herhangi bir eski şa-toda tozlu örümcek ağlarını veya mahzen küflerini hiç gör-dünüz mü? Bu, yüzyılların tozudur. O belki bir Roma impa-ratorunun, Aziz Lui'nin, bir engizisyonumun, Galileo'nun veya Kral Richard'ın yüzüne, miğferine veya kılıcına temas etmiştir. Yüreğiniz istemeyerek daralır ve bu geçmiş yüzyıl-ların tanıklarına karşı içiniz saygıyla dolar. Bu duyguya, bel-ki de daha derin olarak, Ta Kure'de kapıldım. Yaşam bura-da sekiz yüzyıl önce nasıl idiyse öyle sürmekte, insan ancak geçmiş zamanlarda yaşamaktadır.

Bugünün insanı ise sıra-dan yaşamını sürdürmekte ve onu zorlaştırmaktadır. Yaşayan Buddha bir ziyaretimde bana şöyle demişti: "Bugün büyük bir gündür. Budizmin diğer tüm dinlere karşı zafer kazanmış olduğu gündür. Çok uzun bir zaman önce bugün, Kubilay Han, bütün dinlerin Lamalarını yanı-na çağırıp onlardan neye inandıklarını açıklamalarını istedi. Hepsini tanımlayarak Hutuktularını övdüler. Aralarında tartışmaya ve kavga etmeye başladılar. Yalnızca bir Lama susu-yordu. Nihayet, alaycı bir tavırla gülümseyerek şöyle dedi: 'Yüce Hükümdar! Her birine, tanrılarının gücünü kanıtlaya-

299

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

cak bir mucize göstermesini söyle. O zaman hükmünü verir ve beğendiğini seçersin,' dedi.

"Kubilay Han da Lamalara bir mucize göstermelerini em-retti. Fakat tümü Han'ın karşısında utanç ve iktidarsızlık içerisinde duruyordu.

"Kubilay Han, bu teklifi yapmış olan Lamaya dönerek, 'Şimdi,' dedi, 'Tanrılarının kudretini kanıtlamak sana düşüyor.'

"Lama sessizce Han'a uzun uzun baktı, döndü, bütün odada hazır bulunanlara gözlerini dikti ve ellerini ağır ağır onlara doğru uzattı. O anda, Han'ın altın kupası, gözle görünür hiçbir elin yardımı olmaksızın, kendi kendine masa-nın üzerinden kalkıp gitti, Han'ın dudaklarına doğru yaklaştı. Yüce Han güzel kokulu bir şarabın tadına vardı. Herkes şaşkınlık içerisindeyken Han hükmünü verdi:

" 'Dualarımı tanrılara yönelteceğim ve bütün halklarım da onlara ibadet edeceklerdir. Senin inancın hangisidir, sen kimsin ve nereden geliyorsun?'

"Benim inancım yüce bilge Buda'nın öğretileridir. Ben, çok uzaktaki, Tibet'teki şanlı Sakkiya manastırından Pan-dita Lama Turjo Gamba'yım. Orada, bir insan bedenine bağlanmış olan Buda'nın ruhu, Bilgeliği ve Kudreti vardır. Anımsa yüce Han! İnancımıza katılacak halklar bütün Batı âlemini ele geçirecekler ve inançlarını sekizyüz onbir yıl içerisinde tüm yeryüzüne yayacaklardır.'

"İşte yüzyıllar önce bugün böyle olmuştu. Lama Turjo Gambo, Tibet'e dönmedi; burada, yalnızca küçük bir tapınağın bulunduğu Ta Kure'de kaldı. Buradan, Karako-rum'daki imparatorun yanına ve daha sonra, onunla birlik-

300

- YÜZYILLARIN TOZU

te, onun inancını sağlamlaştırmak ve devlet işlerinin ne yön-de seyredeceğini gelecekte haber verip, kendisini de Tanrı'nın iradesine göre aydınlatmak üzere Çin başkentine gitti."

Yaşayan Buddha bir süre sustu, bir dua mırıldandı ve sözlerine devam etti: "Urga! Budizmin kadim yuvası... Cengiz Han'la birlikte Avrupa'nın ele geçirilmesine Kalmuklar olarak da bilinen Oletler de gittiler. Orada, Rusya'nın ovalarında yaşayarak, yüz yıl kadar kaldılar. Sonra, Moğolistan'a döndüler. Çün-kü, halka baskı uygulayan Tibet kralları Kırmızı Şapkalılar ile mücadele etmek için Sarı Şapkalılar onları geri çağırılmışlardı. Kalmuklar, San Din'e yardım ettiler de Lhasa'nın çok uzakta olduğunu ve inancımızın buradan yeryüzüne yayılmayacağını anladılar. Bunun üzerine Kalmuk Gushi Han, 'Dünyanın Hâkimi'ni ziyaret etmiş olan bir yüce La-mayı, Undur Gheghen'i Tibet'e götürdü. O günden itibaren Bogdo Gheghen sürekli Urga'da yaşadı; kendisi, Moğolistan'ın bağımsızlığının ve Moğol kökenli Çin imparatorlarının koruyucusu oldu. Undur Gheghen, Moğol diyarının ilk Yaşayan Buddha'sı oldu. Biz ardıllarına, Lama Turjo Gam-ba'nın gösterdiği mucizeye bir karşılık olarak Kubilay Han tarafından gönderilen Cengiz Han'ın yüzüğünü miras bıraktı. Bizde bir de, Hintli keramet sahibi esrarengiz bir kişinin kafatası bulunmaktadır. Tibet Kralı Strongtsan, bunu kupa olarak kullanmış ve bin altıyüz yıl önce tapınırdaki törenlerde bununla içki içmiştir. Ayrıca, Sarı Din'in kurucusu Pas-pa tarafından Delhi'den getirilen Buda'nın eski bir taş heykeli hâlâ bizdedir."

Bogdo ellerini çırptı ve kâtiplerden biri, kırmızı bir ku-maşla kaplı iri bir gümüş anahtar alıp mühür çekmesini açtı. Bogdo, elini içine soktu ve oymalı küçük bir fildişi ku-

301

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

tudan, bana göstermek üzere swastika işaretli harikulade bir yakut taşı olan kalın altın bir yüzük çıkardı.

"Bu yüzük Cengiz Han'la Kubilay Han'ın sağ ellerinden hiç çıkmamıştır," dedi.

Kâtip çekmeceyi kapadıktan sonra Bogdo, hiç yanından ayırmadığı Maramba'yı çağırttı ve kendisine masanın üzerinde duran eski bir kitaptan birkaç sayfa okumasını istedi. Lama tekdüze bir sesle okumaya başladı:

"Kalmuklann lideri Gushi Han, Kırmızı Şapkalılar'a kar-şı olan savaşı bitirdikten sonra 'Dünyanın Hâkimi' tarafın-dan Dalai Lama'ya [5. ya da 6. Dalai Lama] gönderilmiş olan mucizevi 'kara taş'ı yanmda götürdü. Gushi Han, batı Moğolistan'da San Din'in merkezini kurmak istiyordu. Ne var ki, Oletler o devirde Çin tahtı için Mançular'la savaşı-yorlar ve yenilgiden yenilgiye uğruyorlardı. Oletlerin son Han'ı Amursana Rusya'ya kaçtı, fakat daha önce kutsal 'ka-ra taş'ı Urga'ya gönderdi. Böylelikle Yaşayan Buddha onu halkını kutsamak için kullanabilecekti ve Moğollara ve hay-vanlarına ne hastalık, ne de bir felaket gelecekti. Yüz yıl ka-dar oldu ki, birisi kutsal taşı çaldı, Budistler boş yere onu aradılar. Taşın kaybolmasıyla birlikte Moğol halkı yavaş ya-vaş ölmeye başladı."

Bogdo Gheghen, "Yeter!" dedi. "Komşularımız bizi kü-çümsüyorlar. Zamanında onlara egemen olduğumuzu unu-tuyorlar. Fakat biz kutlu geleneklerimizi koruyoruz. Biliyo-ruz ki Moğol kabileleriyle San Din'in zafer günü yine gele-cektir. İnancımızın koruyucuları, Buryatlar vardır. Cengiz Han'm mirasının en sadık bekçileri onlardır.

Yaşayan Buddha böyle dedi, kadim kitaplar böyle dediler!

302

'i li'V

K

■v I

42 Mucize Kitapları

Prens Djam Bolon, bir Maramba'ya, bize Yaşayan Budd-ha'nın kütüphanesini göstermesini söyledi. Kütüphane, Undur Gheghen'le başlayan ve değişik Moğol manastırların-dan gelen tüm Gheghen'lerin ve Hutuktular'm mucizelerin-den söz eden kitaplan hazırlamakla yükümlü yirmi kadar ya-zıcının bulunduğu büyük bir salondu. Bu kitaplar sonradan Bandi okullarına, tapmaklarına ve Lama manastırlarına dağı-tılıyordu.

Maramba'lardan biri metinlerden iki parça okudu:

"... Pek bahtiyar Bogdo Gheghen bir aynaya üfledi. He-men, bir sis içindeymişçesine, binlerce ve binlerce savaşı-cı-nın birbiriyle dövüşmekte olduğu bir vadi göründü.

"Tanrıların sevgisine kavuşmuş olan bilge Yaşayan Budd-ha, prenslerin kaderini kendisine açıklamaları için tütsü yak-tı. Mavi dumanlar arasmda

herkes, karanlık bir zindan ile ölmüş prenslerin, işkenceye uğramış cesetlerini gördü."

Hali hazırda binlerce nüsha basılmış olan özel bir kitap, bugünkü Yaşayan Buddha'nın mucizelerini aktarıyordu. Prens Djam Bolon bu cildin birkaç konusunu anlattı:

"Buda'nın, gözleri açık olarak yapılmış, ahşaptan çok es-ki bir heykeli vardır ki Hindistan'dan getirilmiştir. Bogdo

3Q3

,

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

Gheghen bunu sunağın üzerine koyduktan sonra duaya baş-ladı. Duası bittikten sonra heykelin getirilmesini emretti. Herkes hayretten donakaldı; çünkü, 'tann'nın gözleri ka-panmıştı ve yaşlar akıyordu. Ahşap heykelin üzerinde yeşil filizler ortaya çıkmıştı ve Bogdo şunları söyledi: 'Istırap ve sevinç beni bekliyor. Kör olacağım, ama Moğolistan bağım-sızlığına kavuşacaktır.'

"Kehanet tümüyle çıktı. Bir başka kez de, büyük bir coş-ku içinde olduğu bir gün, Yaşayan Buddha, içi su dolu bir leğen getirtip sunağın önüne koydurdu. Lamaları çağırdık-tan sonra duaya başladı. Birdenbire sunaktaki mumlar ve lambalar kendiliklerinden yandı ve leğendeki su türlü renk-lere boyandı."

Prens bundan sonra bana, Bogdo Han'ın geleceği nasıl haber verdiğini anlattı: Yüzeyinde harflerle resimlerin belir-diği taze kan aracılığıyla; prenslerin kaderiyle düşüncelerini okumasına olanak veren koyun ve keçi bağırsaklarıyla; taş-ların ve kemiklerin yardımıyla (öyle ki Yaşayan Buddha bunların üzerinde herkesin geleceğine dair işaretleri büyük bir açıklıkla görür); bunlardan başka, yıldızların konumuna bakıp silah mermisine ve hastalıklara karşı koruyucu muska-lar da hazırlar.

Maramba, "Eski Bogdo Hanlar, sadece 'kara taş'la gelece-ği öğrenirlerdi," dedi. "Taşın üzerinde Tibet yazılan görünür ve Bogdo bunları okuyup tüm ulusların kaderini öğrenirdi."

Maramba, üzerinde Tibet efsanelerinin görüldüğü 'kara taş'tan söz edince bu tür bir olayın gerçekten doğru olabi-leceğini anımsadım. Uryanhay'ın güneydoğusunda, Ulan Tayga'da bir yerde, dağılmak üzere olan bir siyah arduvaz taşı görmüştüm. Bu arduvazın bütün parçalarını örten be-

- MUCİZE KİTAPLARI

yaz bir yosun öyle karışık resimler oluşturuyordu ki Vene-dik dantel modelini ya da bir rune* sayfasını andırıyordu. Arduvaz nemliyken bu görüntüler yok oluyor, kuruyken tekrar ortaya çıkıyorlardı. Hiç kimse Yaşayan Buddha'dan geleceği bildirmesini iste-me hakkına sahip olmadığı gibi, bu cüreti de gösteremez. Kendisi, ancak esin geldiğini hissettiği ya da Dalai-Lama'dan veya Tashi-Lama'dan bir mektupla özel bir temsilci gönde-rildiği zamanlarda kehanette bulunur. Çar Birinci Aleksandr, Barones Kzudener'in ve onun mistik etkisine girdiğinde, Ya-şayan Buddha'ya özel bir elçi göndererek geleceğinin ne ola-bileceğini öğrenmek istemişti. O zaman Bogdo Han olan bir delikanlı, Çar'ın geleceğini "kara taş"ta okudu ve Beyaz Ça-r'ın son günlerinde, herkesten gizlenip ama her yerde izle-nerek, başıboş biçimde ve ıstırap içinde şurada burada dola-şacağını bildirdi. Bugün Rusya'da halk arasında şöyle yaygın bir inanç vardır: Birinci Aleksandr, yaşamının son dönemini Feodor Kusmitch takma adıyla; Rusya ve Sibirya'da, mah-kûmlara, dilencilere ve acı çeken insanlara yardım ederek, genellikle polis tarafından izlenerek ve cezaevlerinde geçir-miştir. Sibirya'da, Tomsk kentinde öldükten sonra, son gün-lerini geçirdiği eviyle mezarı, kutsal ziyaret ve mucizeler me-kânı durumuna gelmiştir. Romanof Hanedanı iktidardayken, Feodor Kusmitch'in yaşam öyküsüyle ilgilenilmiş ve bu ilgi de onun gerçekten de Birinci Aleksandr olduğunu ve bu çe-tin çileyi kendi isteğiyle çektiğine ilişkin halk arasında yerleş-miş olan sözkonusu inancı doğrulamıştır.

Rune: Çok eskiden Kuzey Avrupa halklarınca kullanılmış olan eski Cermen alfabesinin, taş, tahta vb. üzerine kazılmış harflerinden her biri. Sözcük, "tılsım, büyülü yazı ya da söz" anlamına da gelmektedir! (Çev.n.)

305

i

43 Yaşayan Buddha'nın Doğumu

Yaşayan Buddha ölmez. Bazen ruhu, tam bedellinin öldüğü gün, yeni doğmuş bir bebeğe geçer ve kendisi hayattayken başka bir varlığa göç eder."Yaşayan Buddha'nın kutsal ruhunun bu şekilde bir ölümlüye g&işt, he-men hemen her zaman yoksul bir fibdtli veya MÖTOİ alîe nin yurta 'sında gerçekleşir. Bunun siyasal bir nedeni vârdjr. Eğer Yaşayan Buddha, zengin bir Prens' ailesinde doğacak olursa -geçmişte de görülmüş olduğu üzere- tMlpîere ftaat etmeyebilecek bir ailenin yükselmiş olma olasılığı vardır. Oysa Cengiz Han'ın tahtına varis olan yoksul ve tanınma-mış aile, bu sayede servete de sahip olunca, Lamalara seve seve bağlanır. Yalnızca üç ya da dört Yaşayan Buddha, saf Moğol kökenli, ötekiler hep Tibetliydi.

Yaşayan Buddha'nın danışmanlarından biri, Lama-Han Jassaktu bana şunları anlattı:

"Urga'dan gönderilen mektuplarla, Lhasa ve Tashi Lum-po manastırlarına, Yaşayan Buddha'nın sağlık durumuna ilişkin sürekli bilgi verilir. Onun beşerî bedeni yaşlanıp da, Buda'nın ruhu bu bedenden kurtulmaya uğraştığı zaman Ti-bet tapınaklarında çok özel ve önemli törenler yapılmaya

307

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

başlanır ve kâhinler astroloji aracılığıyla geleceği görmeye ça-lışır. Bu törenler sırasında Buda'nın ruhunun nerede reen-karne olacağını keşfedecek ve dindarlığı ile tanınmış Lama-lar seçilir. Bu Lamalar, bu amaçla ülkenin her yanına yolcu-luk ederler ve araştırırlar. Genellikle bizzat 'tann'nın kendi-si onlara işaret ve belirtiler verir. Zaman olur ki yoksul bir çobanın yurta 'sının çevresinde beyaz bir kurt görünür; ya da iki başlı bir kuzunun doğduğu haber verilir veya gökten ye-re bir göktaş düşer. Lamalar kutsal Tangri Nor* gölünde tuttıkları balıkların derisinde, yeni Bogdo Han'ın adını okurlar. Daha başka Lamalar öyle taşlar bulurlar ki üzerle-rindeki yarıklar nerede ve kimi nerede arayıp bulabilecekle-rini onlara gösterir; kimi kez de dağlardaki dar derelere çe-kilip, tanrıların yeni seçtikleri kişinin adını bildirecekleri dağ-lardaki ruhların sesini dinlerler. Yeni Yaşayan Buddha bulu-nur bulunmaz, gizlice ailesi hakkında olabildiğince çok bilgi toplanır. Bu bilgi, 'Erdeni', yani 'Bilgeliğin Yüce Mücevheri' adıyla tanınan ve Rama geleneğine uygun olarak o varlığın seçilme nedenlerini saptayan En Bilge Tashi Lama "ya sunu-lur. Eğer seçim kutsal metinlere uygun çıkarsa Tashi La-ma'nın gizli bir mektup gönderdiği Dalai Lama, 'Dağların Ruhu Tapınağı'nda özel bir tören yaptıktan sonra Tashi La-ma'nın mektubuna büyük mührünü basarak seçimi onaylar.

"Eğer eski Yaşayan Buddha henüz sağ ise, yerine geçecek olanın adı büyük bir gizlilikle saklanır. Eğer Buda'nın ruhu Bogdo Han'ın bedenini terk etmişse özel bir elçilik heyeti, yeni Yaşayan Buddha ile birlikte Tibet'ten yola çıkar. Aynı tören, Gheghen'ler ile Hutuktu'ların seçiminde de tekrarlanır, fakat seçimin onaylanması yalnızca Yaşayan Buddha'ya aittir ve Lhasa'ya sonradan bildirilir."

* Tangra Tso ya da Tibetçe'de Tang-ku-h Hu: Bu göl, Lhasa'nın yaklaşık 500 kilometre batısında, 6 bin metre yükseklikte bulunmaktadır. (Çev.n.)

308

44

Şimdiki Yaşayan Buddha'nın Tarihinden Bir Sayfa

Dış Moğolistan'da saltanat sürmekte olan Bogdo Han Ti-betlidir. Doğu Tibet'te, Sakkia Küre yakınlarında yaşayan yoksul bir aileden gelmektedir. Küçük yaştan beri gü-rültülü ve zarafetten uzak bir mizaç sahibi olmuştur. Moğol bağımsızlığı düşüncesiyle tutuşuyor ve Cengiz Han'ın mirasına eski şanını kazandırma özlemini taşıyordu. Bu durumu ona, Moğolistan Lamaları, Prens ve Hânları ve aynı zaman-da Rus hükümetinin gözünde büyük b» &&& kazandırdı. Rus hükümeti onu hep kendi yanına çekmenin yollarını ara-dı. Çin'deki Mançu hanedanına karşı gelmekten korkmadı ve kendisine para, silah, asker ve diplomatlarının, yardımını sağlamış olan Rusya'dan, Tibet'ten, Buryatlarla Kırgızlar-dan destek gördü. Çin İmparatorları, Çinli budistlerin mu-halefetiyle karşılaşma korkusuyla Yaşayan Buddha ile açıkça mücadele etmekten çekindiler. Bir keresinde Bogdo Han'a, işinde yetenekli bir zehirleyici-hekim gönderdiler. Yaşayan Buddha ise bu ilginin içeriğini çabuk anladığı için ve Asya zehirlerinin kuvvetini de bildiği için Moğol ve Tibet manas-tırlarını ziyaret amacıyla yolculuğa çıkmaya karar verdi. Kendi yerine bıraktığı Hubilgan, Çinli hekimle dost olup zi-

309

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -
yaretinin amacını öğrendi. Bir süre sonra Çinli, bilinmeyen bir nedenle

öldü ve Yaşayan Buddha da başkentine döndü.

Yaşayan Buddha, bir başka tehlikeyle daha karşı karşıya kaldı. Bu da, Lhasa'nın, Bogdo Han'ın Tibet için fazla öz-gürlükçü bir politika izlediğini anladığı zamana rastlar. Da-lai-Lama 113. ya da 12.

Dalai-Lama], hareketin başında Sa-in Noyon Han ile Jassaktu Han bulunduğu halde, birçok Han ve Prense görüşmeler yaptı ve bu kişileri, Buda'nın, beşerî bir forma göçmesini hızlandırma konusunda ikna et-ti. Bunlar Urga'ya geldiler. Bogdo Han da kendilerini büyük sevinç ve saygıyla karşılayıp ağırladı. Suikastçılar Dalai-La-ma'nın emirlerini yerine getirmeye hazırlanmışlardı ki ken-dilerine büyük bir ziyafet çekildi. Ziyafetin sonunda konuk-lar kendilerini biraz rahatsız hissettiler ve tümü o gece öl-düler. Yaşayan Buddha, cesetleri, mertebelerine uygun tö-renlerle ailelerine gönderdi.

Bogdo Han, Prenslerin ve Hanların bütün düşünce ve ha-reketlerini bilir. Kendisi aleyhinde en küçük bir planı olan ki-şi, nezaketle Urga'ya çağırılır ve oradan da sağ olarak çıkmaz.

Çin hükümeti, Yaşayan Buddha geleneğine son vermek isteyerek Urga'daki dini liderle mücadeleden vazgeçti ve amaçlarına erişmek için şu entrikayı planladı:

Pekin, Yaşayan Buddha'nının egemenliğini tanımamakta olan Dolo Nor Panditası Gheghen ile Çinli Lamacılann lide-ri Utai Hutuktusunu başkente davet etti. Bunlar, kimi budist kitapları inceledikten sonra, Bogdo Han'lara isabet eden Bu-da'nın ruhunun, insan bedeninde ancak otuzbir yaşam ka-labileceğini, bu nedenle, şimdiki Bogdo Han'ın sonuncu Ya-şayan Buddha olacağına karar verdiler. Bogdo Han ise Un-dur Gheghen'den beri süregelen Yaşayan Buddha 'lann otuz-

310

- ŞİMDİKİ YAŞAYAN BUDDHA'NIN TARİHİNDEN...

birincisi olduğuna göre, Urga dini liderliği, bu karara göre, kendisinde sona eriyordu. Bu karan öğrenen Bogdo Han ba-zı incelemeler yaptı ve eski Tibet elyazmalarında Urga dini liderlerinden birinin evli olduğunu, oğlunun da Yaşayan Bu-ddha'lık yapmış olduğunu ortaya çıkardı. İşte, bundan ötü-rüdür ki Bogdo evlenmiştir ve şimdi, son derece yetenekli ve enerjik bir oğlu olduğu için Cengiz Han'ın dini tahtı boş kal-mayacaktır. Çin imparatorlan hanedanı, siyasi olaylar sah-nesinden artık çekilmişse de Yaşayan Buddha, Birleşik Asya idealinin merkezi olmaya devam etmektedir. 1920 yılında iş başında bulunan yeni Çin hükümeti Yaşa-yan Buddha'yı kendi sarayında tutuklamıştı, ancak Baron Ungern 1921'de kutsal Bogdo-Ol'dan

geçerek saraya arka ta-rafından yaklaşmıştı. Tibetli süvariler Çinli nöbetçileri okla öldürmüşler, Moğollar saraya girip "tann"larını almış ve ka-çırmışlardı. Bogdo Han da Moğolistan'ı ayaklandırarak Asya uluslarının ve kavimlerinin umutlarını yemden uyandırmıştı.

Bogdo'nun büyük sarayında bir Lama, baha değerli bir kilimle örtülmüş bir çekmece gösterdi. İçinde, Dalai-Lama ile Tashi Lama'nın bildirimleri, Rus ve Çin imparatorlarının kararnameleleri, Moğolistan ile Rusya, Çin ve Tibet arasında yapılan antlaşmalar saklanıyordu. Aynı çekmecede "Dünya'nın Hâkimi"nin gizemli işaretini taşıyan bir plaka ile Yaşayan Buddha'nın son vizyonuna ait tarihsel kayıt'da korun-maktadır.

311

45

Yaşayan Buddha'nın Gördüğü Vizyon 17 Mayıs 1921

«Tpvua ettim ve halkın gözünden gizli olanı gördüm. l—S Önümde uzak dağlarla çevrilmiş geniş bir ova uzanı-yordu. Yaşlı bir Lama, ağır taşlarla dölü bir sejjet taşıyordu. Zorla ilerleyebiliyordu. Kuzeyden beyazlar giyinmiş bir sü-vari geldi. Lamanın yanına yaklaştı ve ona şöyle dedi:

"Sepetini bana ver. Onu Kure'ye kadar götürmene yar-dım edeceğim.'

"Lama, sepeti süvariye verdi, fakat süvari, sepeti eyerin hizasına kadar kaldıramadığından yaşlı Lama onu tekrar sırtlayıp, ağırlığı altında iki kat ezilerek, yoluna devam et-mek zorunda kaldı. Bu defa, yine kuzeyden, siyahlar giyin-miş, bir yağız ata binmiş başka bir süvari daha geldi ve o da Lamanın yanına yaklaştı ve şöyle dedi:

"Aptal ihtiyar! her yerde bol bol varken bu ağır taşları ne diye taşıyıp duruyorsun?"

"Bunu söylerken de atının göğsüyle yaşlı adamı itip taş-ları yere döktü. Taşlar toprağa temas eder etmez elmas ol-dular. Üç kişi birden bunları toplamak için yere eğildiyse de hiçbiri bunları topraktan ayıramadı. Ve yaşlı Lama bağırdı:

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Ey tanrılar! Ömrüm boyunca bu ağır yükü taşıdım ve şimdi çok az yolum kalmışken onu kaybettim. Bana yardım edin, yüce ve iyi tanrılar!"

"Birdenbire sendeleyeni bir ihtiyar ortaya çıkıttı. Bütün el-masları toplayıp zahmetsizce sepete yerleştirdi, üzerindeki tozları temizledi ve sepetini sırtladıktan sonra Lamaya şun-ları söyleyerek yürüdü:

"Bir an dinlen. Yükümü, amacım doğrultusunda sonuna kadar taşıdım ve şimdi sana yardım ettiğim için mutluyum."

"Süvariler birbiriyle çarpışmaya başlarken, onları da göz-den kaybettim. Bunlar bütün gün ve bütün gece savaştılar ve güneş ovada yükseldiği zaman ikisi de, ne ölü ne diri, orada yoktu. İz bırakmadan ortadan yok olmuşlardı. Ben, Bogdo Hutuktu Han, etrafını iyi ruhların ve iblislerin çevir-miş olduğu Yüce ve Bilge Buda'ya hitap ederken, işte, bun-ları gördüm.

"Bilge Lamalar, Hutuktular, Kampolar, Marambalar ve kutlu Gheghenler! Gördüklerime bir açıklama getirin."

Bunlar, benim önümde, 17 Mayıs 1921'de, Yaşayan Bu-ddha, çalışma odasına bitişik özel dua odasından çıktığı an-da söylediği sözlere göre yazıldı.

Hutuktuların, Gheghenle-rin, kâhinlerin, büyücülerin ona ne yanıt verdiklerini bilmi-yorum. Fakat, bugünkü Asya'nın durumu bilindiği takdirde verilecek yanıt açık değil midir?

Asya uyanıyor; o, bilinmezliklerle doluyorsa da insanlığın kaderini ilgilendiren soruların yanıtları vardır. Gizemli ruha-nî liderlerin, yaşayan "tann"ların, Mahatmaların, korkunç Karma kitabını okuyan insanların yaşadığı büyük kıta, uy-kudan uyanıyor. Bu, yüz milyonlarca insan yaşamından oluş-an okyanus, devasa dalgalarını kıyılara çarpıyor.

314

V

Sırların Sırrı Dünyanın Hâkimi

46 Yeraltı Hükümdarlığı

"T^urun!" Bir gün, Tzagan Luk yakınlarındaki bir ova-JL^dan geçerken,

yaşlı Moğol kılavuzum mırıldandı: "Durun!"

Devesinin üstünden kendini bırakıp usulca yefe indi, de-ve de o sırada kendiliğinden yere çöktü.

Moğol, dua vaziyetinde ellerini yüzüne koyduktan sonra kutsal sözcükleri tekrarlamaya başladı: l

"Om mani padme hung!.." Diğer Moğollar da develerini derhal durdurdular ve dua etmeye başladılar.

Bulutsuz gökyüzünde, akşam güneşinin harikulade yumu-şak ışınlan iniyordu. Gözlerimi, yumuşak yeşil otlar üzerin-de gezdirirken kendi kendime, "Ne oluyor" diye düşündüm.

Moğollar bir süre dua ettiler, aralarında fısıldaştılar ve develerin semerlerini sıktıktan sonra tekrar yola koyuldular.

Moğol, "Gördünüz mü?" diye sordu, "Develerimiz kor-kudan kulaklarını nasıl da oynatıyor, ovadaki at sürüsü na-sıl da dikkat kesildi, koyunlar ve sığırlar nasıl da toprağa ya-kın bir şekilde çömeldiler? Kuşların uçmadığını, dağsıçanla-

317

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

nnın koşmadığını ve köpeklerin hiç havlamadığını fark etti-niz mi? Çok hafif bir meltem, uzaklardan, insanların, hay-vanların ve kuşların içlerine kadar işleyen bir şarkının ezgi-sini taşıyordu. Yeryüzünün ve gökyüzünün soluğu kesilmiş-ti. Rüzgar hiç esmedi, güneş hiç kıvıldamadı. Böyle zaman-larda, koyun çalmak için sinsice yaklaşan kurt durur; ürk-müş antilop sürüsü çılgınca koşusuna ara verir; koyunun bo-ğazını kesmeye hazır bıçak çobanın elinden düşer; yırtıcı ka-kum, hiçbir şeyden habersiz salga keklığının ardmda sinsice sürünmekten vazgeçer. Korkuya kapılan tüm yaşayan canlı-lar, yakarmak üzere, ister istemez diz çöküp kaderlerine ra-zı olurlar. Az önce olanlar bunlardı. Yeraltındaki sarayında, Dünyanın Hâkimi'nin, yeryüzündeki insanların yazgısını öğrenmek için dua ettiği her seferinde böyle olur."

Basit, kaba saba bir çoban ve avcı olan yaşlı Moğol'un sözleri işte böyledi.

Moğolistan, çıplak ve korkunç dağlan, ataların kemikle-rinin üzerini örtmüş olan uçsuz bucaksız ovalanıyla Sır'ı do-ğurmuştur. Doğanın fırtınalı tutkularından korkan ya da onun ölümcül huzuru içerisinde sessizliğe bürünen bu ülke-nin insanları, onun bu sırrını hissetmektedirler.

Moğolis-tan'ın, "San" ve "Kırmızı" Lamaları sırrı korumakta ve şiir-selleştirmektedirler. Lhasa'daki ve Urga'daki dini liderler ise sırrı

bilmektedirler ve ona sahiptirler.

Orta Asya yolculuğum boyunca ilk kez, "Sırların Sırrı" (başka hiçbir şekilde tanımlayamıyorum) ile ilgili olarak bi-lincim açıldı. Önceleri onunla çok fazla ilgilenmemiştim. Ne var ki, ara ara karşıma çıkan, anlaşılmaz ve sıklıkla da tar-tışmalı belirtileri düşündükçe ve çözümledikçe, ona yükle-nen anlamı fark etmeye başladım.

318

- YERALTI HÜKÜMDARLIĞI

Amil ırmağı kıyılarında yaşayan yaşlı kimseler, bana ka-dim bir efsaneyi anlattılar. Buna göre, bir Moğol kabilesi Cengiz Han'ın isteklerinden kurtulup kaçmaya çakışırken bir yeraltı ülkesine saklandı. Daha sonralan, bir Soyot bana, No-gan Kul gölü yakınlarında, "Agarthi HükümdarlığıTna giriş işlevi gören ve içinden dumanlar çıkan bir kapı göstermişti. Eskiden bir avcı bu kapıdan, Agarthi'ye girmiş, dönüşünde de görmüş olduklarını anlatmaya başlamıştı. Lamalar da, Sır-ların Sırrı'ndan söz etmesine engel olmak için dilini kesmiş-lerdi. Avcı, yaşlandığında bu mağaranın girişine gitti ve onun gezgin yüreğini zenginleştirmiş ve ısıtmış olan bu olayın anı-sına içeriye girdi ve yeraltı ülkesinde kayboldu.

Narabañşı Kure'de, bu yeraltı ülkesine ilişkin olarak Hu-tuktu Jelyb Celib Djamsrap'tan çok daha gerçekçi bilgiler edindim. Hutuktu bana, kudretli Dünyanın Hâkimi'nin yan gerçek biçimde yeraltı hükümdarlığından yeryüzüne gelişini, ortaya çıkışını, mucizelerini ve kehanetlerini anlattı. Ancak o zaman anlamaya başladım ki bu söylencede, bu hipnozda, bu kitlesel vizyonda ya da her ne şekilde söylenirse söylen-sin, sadece bir sır değil, Asya'nın siyasal yaşamının gidişatı-nı etkileyebilecek, son derece gerçekçi ve güçlü bir şey sak-lıydı. O andan itibaren bazı araştırmalara giriştim.

Prens Chultun Beyli ve kendisinin önem verdiği Lama Gelong bana yeraltı hükümdarlığını anlattılar:

"Yeryüzündeki her şey; insanlar, bilimler, dinler, yasalar ve âdetler, sürekli bir değişim ve dönüşüm durumundadır. Nice büyük imparatorluklar, nice parlak kültürler yok ol-muştur. Değişmeyip kalan tek bir şey vardır ki, o da Kötü Ruhlar'ın oyuncağı, piyonu olan Kötülük'tür. Altı bin yıldan fazla bir zaman önce, kutsal bir kişi, bütün bir kabile halkıy-la birlikte yerin altmda kayboldu ve bir daha yeryüzüne çık-

319

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

madı. Bununla birlikte, o zamandan sonra birçok kişi, Sak-kia Mouni, Under Gheghen, Pasma, Babür Han ve daha baş-kaları, bu yeraltı hükümdarlığını ziyaret ettiler. Hiç kimse bu yerin nerede olduğunu bilmiyor. Kimileri Afganistan'da, kimileri de Hindistan'da olduğunu söylemiştir. Sınırları içe-risinde bulunan tüm insanlar Kötülüğe ve suça karşı korun-muştur. Bilim, burada sessizce gelişmiş, hiçbir şey yok edil-me tehdidiyle yüz yüze gelmemiştir. Yeraltı halkı, en üst dü-zeyde bilgiye erişmiştir. Şimdi o milyonlarca insanıyla büyük bir ülkedir ve Dünyanın Hâkimi'nin yönetimi altındadır. Dünyanın Hâkimi yeryüzünün bütün güçlerini bilir, insanla-rın ruhlarını ve onların kaderlerinin büyük kitabını okur. Dünyaya, görünmez bir şekilde hükmederken, yeryüzünde-ki sekizyüz milyon kişi onun her buyruğunu yerine getirir."

Prens Chultun Beyli devam etti:

"Bu hükümdarlığın adı Agharti'dir. Agharti, yeraltı geçit-leriyle tüm dünyayı kaplar. Çinli bir bilgin Lamanm, Ame-rika'daki yeraltı mağaralarının tümünde, yeraltında gözden kaybolmuş kadim bir halkın yaşadığından Bogdo Han'a söz ettiğini işittim. Bu halklarla bu yeraltı boşlukları, Dünyanın Hâkimi'ne bağlı olan yöneticilerin sorumluluğundadır. Bun-da olağanüstü bir şey yoktur. Bilirsiniz ki, batıdaki ve doğu-daki iki büyük okyanusta eskiden iki kıta* yer almaktaydı. Bu iki kıta sular altında kayboldu ama üzerlerinde yaşayan-lar yeraltı ülkesine geçmişlerdir. Yeraltı mağaralarında, tahıl-ların ve bitkilerin yetişmesini sağlayan, insanlara da hasta-lıksız uzun yaşam veren tuhaf bir ışıkla aydınlanmaktadırlar. Burada farklı halklar ve çok sayıda kavim yaşamaktadır. Ne-pal'de, yaşlı bir budist brahman, Cengiz'in kadim krallığını -Siyam'ı- ziyaret etmişti. Tanrıların iradesiyle yaptığı yolcu-

' Atlas Okyanusu'nda "Atlantis", Büyük Okyanus'ta "Mu" kıtaları. (Çev.n.)
320

- YERALTI HÜKÜMDARLIĞI

luk sırasında bir balıkçıya rastladı. Balıkçının kayığına binip, birlikte denize açılmalarını istedi. Üçüncü gün bir adaya var-dılar. Burada, farklı lisanları ayrı ayrı konuşabilen ve iki dil-li bir halkla karşılaştılar. İnsanlar onlara, tuhaf ve hiç gör-medikleri hayvanlar, onaltı ayaklı ve tek gözlü kaplumbağa-lar, eti çok lezzetli dev yılanlar ve sahipleri için

denizden balık yakalayan, dişleri olan kuşlar gösterdiler. Onlara yeraltı hükümdarlığın gelmiş oldukları söylendi ve bu ülkenin belirli bölümleri kendilerine tanıtıldı."

Urga'dan Pekin'e yapmış olduğum yolculukta yanımda olan Lama Turgut daha başka ayrıntılar verdi:

"Agarhi'nin başkenti, yüksek rahiplerin ve bilginlerin yaşadığı köylerle çevrilidir. Başkent, tıpkı Dalai-Lama'nın Lhasa'da, manastır ve tapınaklarla çevrili bir dağın tepesinde bulunan sarayı Potala'ya benzer. Dünyanın Hâkimi'nin tahtı, milyonlarca enkarnen tanrı ile çevrilmiştir. Bunlar kut-sal Pandita'lardır. Sarayın kendisi de, Goro'ların sarayları ile çevrilidir. Goro'lar, yeryüzünün, cehennem ve gökyüzünün, görünen ve görünmeyen güçlerine sahiptirler ve insanların yaşamlarına ve ölümlerine ilişkin her şeyi yapabilirler. Eğer bizim çılgın beşeriyetimiz onlarla savaşmaya kalkışsa, gezegenimizin yüzeyini dümdüz edip, onu bir çöle dönüştürebilecek güce sahiptirler. Goro'lar denizleri kurutabilir, karaları okyanusa dönüştürebilirler, dağları darmadağın edip, çöllerin kumlan durumuna getirebilirler. Onların bir emriyle, ağaçlar, otlar ve çalılar büyüyebilir; zayıf ve yaşlı kimseler, genç ve güçlü kuvvetli kişiler olabilir; ölümler yeniden canlanabilir. Onlar, tuhaf ve hiç bilmediğimiz arabalara binip gezegenimizin dar geçitlerinde hızla seyrederler. Bazı Hintli Brahmanlar ve bazı Tibetli Dalai-Lamalar, hiçbir insan ayağının henüz değmemiş olduğu yüce dağlara

321

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

tırmanmayı başardıklarında, buralarda kayalara oyulmuş yazılar, kar üzerinde ayak ve tekerlek izleri gördüler. Kutlu kişi Sakkia Mouni, bir dağın tepesinde öyle taş tabletler bulmuştu ki, üzerlerinde yazılı sözcüklerin anlamını ancak yaşlılığında anlayabildi. Sonra Agharti ülkesine girdi ve oradan, belleğinde saklayabildiği kutsal bilginin kırıntılarını getirdi. Orada, olağanüstü kristal saraylarda, tüm inanç sahiplerinin görünmeyen yöneticileri oturmaktadır: Dünyanın Hâkimi ya da Brahitma, benim sizinle görüşüğüm gibi Tanrı ile görüşür; O'nun iki yardımcısından Mahitma, gelecekteki olayların amaçlarını bilir; öteki yardımcısı Mahinga ise bu olayların nedenlerini yönetir ve yönlendirir. "Kutsal Pandita'lar yeryüzünü ve onun kuvvetlerini inceleyerek. Kimi zaman, içlerinde en bilgin olanları toplanıp insanların bakışının asla girmemiş olduğu yerlere elçiler gönderirler. Bunu, sekizyüz elli yıl önce yaşamış olan Tashi Lama anlatmıştır. Üst düzey Panditalar, bir ellerini

genç rahiple-rin gözlerine ve diğer ellerini de beyinlerinin üzerine koyup, bunları derin bir uykuya sokar, vücutlarını bir bitki suyuyla yıkar, onları acıya karşı duyarsızlaştırır, bedenlerini bü-yülü bezlere sarar ve sonra, Yüce Tann'ya dua ederler. Taş kesilmiş gibi yatan, gözleri ve kulakları açık olan gençler, her şeyi görürler, işitirler ve anımsarlar. Sonra, bir Goro yaklaşır ve gözlerini uzun süre onlara diker. Yavaşça beden-leri yerden yükselir ve daha sonra kaybolur. Goro oturur ve onları nereye gönderdiyse, bakışlarını oraya sabitler. Gözle görünmeyen iplikler, onları Goro'nun iradesine bağlar. Ba-zıları yıldızlar arasında yolculuk ederek, oralardaki olayları, oraların bilinmeyen halklarını, yaşam biçimlerini ve yasala-rını incelerler. Onların konuşmalarını dinlerler, kitapları okurlar; onların kaderlerini ve çektikleri acıları, iyiliklerini ve günahlarını, tanrısal tasavvurlarını ve kötülüklerini öğre-

322

- YERALTI HÜKÜMDARLIĞI

nirler... Kimileri de alevlerin içine girer, gezegenlerin derin-liklerinde madenleri eritip, biçimlendiren, gayzerlerin ve sı-cak su kaynaklarının ortaya çıkmasına neden olan; kayaları eriten ve onları dağların deliklerinden yüzeye akıtan, ebedi-yen mücadele içinde olan hiddetli ateşin yaratıcısını görür-ler. Daha başkaları ise, havadaki son derece küçük, doğar doğmaz ölen saydam yaratıkların arasına karışıp, onların varolma nedenlerinin sırlarını ve yaşamlarının amaçlarını öğrenirler. Kimileri, denizlerin derinliklerine dalar ve tüm yeryüzüne rüzgarları, dalgaları ve fırtınaları yayan ve taşı-yan sudaki akıllı yaratıkların dünyasını gözlemlerler. * Eski-den Erdeni Dzu'da yaşayan Pandita Hutuktu, Agharti'den gelmişti. Pandita ölürken, bir Goro'nun iradesi doğrultusunda, doğuda kırmızı bir yıldızda yaşadığını, buzlarla kaplı bir okyanusun üzerinde yüzdüğünü ve yeryüzünün derinlikle-rindeki cehennemi ateşlerin araşma daldığını anlatmıştı..."

Prens yurtta. larıyla Lamacı manastırlarda dinlediğim öy-küler işte bunlardı. İnsanların, bana bunları anlatırken .ta-kındıkları çok ciddi tavır, bunların doğruluğunu sorgulama-ya ya da kuşku duymaya olanak vermemektedir.

Sır...

Lama Turgut burada okültizmde ve teozofide "elemental" olarak adlandırılan yan-zeki "doğa ruhları"na dile getirmektedir. İS 3. yüzyılın

neo-platonculan 4 sınıf "doğa ruhu" tanımlamışlardı: Topraktakiler grom'teı, havadakiler şylph'ler, sudakiler undine'ler ve ateştekiler sahmander'lei. (Çev.n.)

I47

Dünyanın Hâkimi "Tann'nın Yüzü"nü Karşısında

U rga'da kaldığım süre boyunca, Dünyanın Hâkimi hak-kındaki bu efsaneye bir açıklama bulmaya çalıştım. Kuş-kusuz ki, bana en iyi bilgi verebilecek olan kişi, Yaşayan Bu-ddha idi ve ondan öykünün aslını öğrenmeye çalıştım. Bir konuşma sırasında kendisine Dünyanın Hâkimi'nden söz et-tim. Ruhanî lider başını birdenbire bana doğru çevirdi. Ha-reketsiz ve görmeyen gözlerini üzerime dikti. İster istemez sustum. Sessizlik uzadı ve az sonra Yaşayan Buddha tekrar konuşmaya başladı ama anladım ki, bu konuda konuşmaya hiç istekli değildi. Sözlerimin, orada bulunanlar ve özellikle de Bogdo Han'ın kütüphane sorumlusu üzerinde oluşturdu-ğu etkiyi yüzlerindeki şaşkınlık ve korku ifadelerinden anla-dım. Hemen tahmin edileceği üzere, tüm bunlar beni daha çok şeyler öğrenme konusunda müthiş bir merakla yöneltti.

Bogdo Hutuktu'nun çalışma odasından çıkarken benden önce oradan ayrılmış olan kütüphaneciye rastladım ve ken-disine Yaşayan Buddha'nın kütüphanesini ziyaret etmeme izin verip vermeyeceğini sordum. Böyle derken de basit bir hileye başvurdum:

325

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Biliyor musunuz saygıdeğer Lama, bir gün Dünyanın Hâkimi'nin Tanrı ile görüştüğü anda, ovada deve üzerinde bulunuyordum ve o ânın, son derece etkileyici muhteşemli-ğini hissetmişim..."

Yaşlı Lama beni şaşkırtan bir sükûnetle yanıt verdi:

"Bir budistin ve Sarı Dinimizin bunu gizlemesi doğru de-ğildir. Kutsal bilginin yüce tapınağının, cennet krallığının en kutsal ve kudretli kişisinin varlığına ilişkin gerçek, bizim gü-nahkâr kalplerimiz ve yoldan çıkmış yaşamlarımız için öyle bir tesellidir ki, bunu insanlıktan saklamak bir günah olur-du... O halde dinleyin:

"Dünyanın Hâkimi, tüm yıl boyunca Agartha'nın Pandi-ta'larıyla Goro'lannın görevlerini denetler. Ancak, bazı za-manlar, kendisinden önceki Dünyanın Hâkimi'nin siyah taştan bir tabutun içinde yattığı mağaradaki tapmağa gider. Bu mağara her zaman karanlıktır, ama Dünyanın Hâkimi içeriye girer girmez duvarlarda ateşten çizgiler belirir tabu-tun kapağında da alevler yayılmaya başlar. Goro'larm en yaşlısı, başı ve yüzü örtülü, elleri de göğsüne kavuşturulmuş olarak, O'nun önünde durur. Goro, yüzünden örtüyü hiç kaldırmaz. Çünkü onun başı, hareketli gözler ve konuşan bir dil ile çıplak bir kafatasından ibarettir. Dünyadan göç-müş olan ruhlarla ilişki kurar.

"Dünyanın Hâkimi uzun bir süre dua eder, sonra, elleri-ni ileriye doğru uzatarak tabuta yaklaşır. Alevler daha par-lak bir durum alır, duvarlardan çıkan ateş çizgileri sönüp yanar ve birbirinin içine girerek, vatannen* alfabesinin gi-zemli harflerini oluştururlar. Tabuttan, ancak görülebilecek

' "Vatannen" ya da Agarta araştırmacısı Fransız ezoterist Saint-Yves d'Alveyd-re'e göre, "vattan" incil'de Yuhanna'nın, "Başlangıçta söz vardı" diye ifade ettiği kadim dildir. (Çev.n.)

326

- DÜNYANIN HAKİMİ "TANRI'NIN YÜZÜNÜN" KARŞISINDA kadar saydam ışık şeritleri yayılmaya başlar. Bunlar, önceki Dünyanın Hâkimi'nin düşünceleridir. Bir süre sonra, bu ışık şeritleri Dünyanın Hâkimi'ni sarmalar ve ateşten harfler, Tann'nın arzu ve buyruklanm hiç durmaksızın duvarlara yazar. Dünyanın Hâkimi o sırada, beşeriyetin yaşamına ve kaderine hükmeden tüm kişilerin; kralların, çarların, hanla-rın, savaşçı liderlerin, yüksek rahiplerin, bilginlerin ve öteki kudretli kimselerin düşünceleriyle ilişki içerisindedir. Böyle-likle bunların niyet ve düşüncelerini öğrenir. Bu niyet ve dü-şünceler Tann'yı hoşnut edecekse, Dünyanın Hâkimi bun-ları görünmez yardımıyla gerçekleştirecek, Tann'yı hoşnut etmeyecekse başarısızlığa uğramalarını sağlayacaktır. Bu kudreti Agartha'ya esrarengiz 'Om' bilimi verir. Tüm duala-rımıza Om sözüyle başlarız. Bu, kadim zamanlardan kutsal bir kimsenin adıdır. 'Om', üçyüz bin yıl önce yaşamış olan ilk Goro'dur. O, Tann'yı tanıyan, beşeriyete inanmayı, umutlanmayı ve kötülükle mücadele etmeyi öğreten ilk in-san olmuştur. Sonra, Tann ona, göze görünen dünyayı yö-neten tüm kuvvetlere egemen olma gücünü verdi.

"Dünyanın Hâkimi, kendisinden önceki Dünyanın Hâki-mi ile görüşükten sonra, 'Yüce Tanrısal Konsey'i toplar, bü-yük insanların eylem ve

düşüncelerini değerlendirir, onlara yardım eder ya da bu niyetleri ortadan kaldırır. Mahitma ile Mahinga, dünyanın gidişatına yön verecek bu eylem ve düşüncelere uygun ortamları hazırlarlar. Daha sonra, Dünya'nın Hâkimi büyük tapmağa girip yalnız basma dua eder. Su-nağın üzerinde ateş ortaya çıkar ve bu ateş yavaş yavaş öte-ki sunaklara yayılır ve alevlerin arasında da yavaş yavaş Tan-n'nm yüzü belirir. Dünyanın Hâkimi, O'na 'Tanrısal Kon-sey'in kararlarını saygı ile bildirir ve karşılık olarak 'Her Şe-ye Gücü Yeten'in ilahi buyruklarını alır. Tapmaktan çıktığın-da Dünyanın Hâkimi'nin yüzünden Tanrısal Işık yayılır."

48 Gerçek mi yoksa Dinsel Bir Fantezi mi?

4tTpünyanın Hâkimi'ni kimse gördü mü? diye sordum. l_y Lama yanıt verdi: "Evet. Siyam'da ve Hindistan'da yapılan eski budizm tö-renlerinde Dünyanın Hâkimi beş kez görüldü. Beyaz fülle-rin çektiği, altın ve değerli taş ve harikulade kumaşlarla be-zenmiş çok güzel bir arabadaydı. Beyaz bir giysiye bürün-müştü ve başındaki süslü taçtan aşağıya sarkan elmas dizi-leri yüzünü örtüyordu. Üzerinde bir kuzu figürü olan altın bir elma ile halkı kutsadı. Dünyanın Hâkimi'nin bakışları ne yana çevrildiyse, o yandaki körler gördü, dilsizler-konuştı, sağırlar işitti, kötürümler yürüdü ve ölümler ayağa kalktılar. Beşyüz kırk yıl önce o Erdeni Dzu'da da görüldü ve kadim Sakkai Manastın ile Narabañşi Kure'de bulundu. "Bizim Yaşayan Buddha'lardan biri ile Tashi Lama'lar-dan biri, Ondan altm tabletler üzerine bilinmeyen harflerle yazılmış bir mesaj aldılar. Bu harfleri kimse çözemedi. Tas-hi Lama tapmağa girdi ve başını altm tabletin üzerine koya-rak dua etmeye başladı. Dünyanın Hâkimi'nin düşünceleri bu yolla beynine geçti ve bu esrarengiz harfleri okumaya ge-rek kalmaksızın Dünyanın Hâkimi'nin mesajım anladı.

329

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

"Kaç kişi Agarthi'ye gitti?"

"Pek çok kişi. Fakat bütün bu insanlar orada neler gör-düklerini bir sır

olarak sakladılar. Oletler Lhasa'yı yıktıklarında, güneybatıdaki dağlarda bulunan müfrezelerinden biri Agarthi sınırlarına kadar ulaşmayı başardı. Burada ikinci derece gizemli bilimleri öğrenip yeryüzüne getirdiler. Bu yüzden Oletler ve Kalmuklar hünerli büyücü ve kâhindirler. Bir doğu ülkesinden birkaç kabilelik esmer tenli insan da Agarthi'ye girip yüzyıllarca orada yaşadılar. Sonraları bunlar bu hükümdarlıktan dışarı atıldılar ve iskambil ile, otlarla ve el çizgileriyle falcılığın sırlarını yeryüzüne getirdiler. Bunlar çingenelerdir... Asya'nın kuzeyinde, bir yerde, şim-di ortadan kalkmak üzere olan bir kabile vardır ki Agarthi'den gelmişlerdir. Bu kabileden olanlar, ölümlerinin ruhları havada uçtukları zaman, onları çağırma hünerlidirler."

Lama bir süre sustu. Sonra düşüncelerime yanıt veriyor-muşçasına devam etti:

"Agarthi'de bilgin Panditalar, gezegenimizin ve diğer dünyaların bütün bilimlerini taş tabletlere yazarlar. Çinli budist bilginler bunu çok iyi bilirler. Onların bilimi en üst düzeydedir ve en saf durumdadır. Her yüzyılda, yüz Çinli bilge, deniz kıyısında gizli bir yerde toplanırlar. Denizin derinliklerinden yüz ölümsüz kaplumbağa çıkar. Çinliler, bunların kabuklarının üzerine, yüzyılın ilâhî bilimine ilişkin gelişmeleri kaydederler."

(Şimdi yazarken, aklıma, Pekin'deki Cennet Tapmağı'nda yaşlı bir Çinli keşişin anlattığı bir öykü geldi. Keşiş, kaplumbağaların havasız ve gıdasız, üç bin yıldan fazla bir süre yaşadıklarını ve bu yüzden Cennet Tapmağı'nın mavi ahşap sütunlarının, çürümeden korumak amacıyla canlı kaplumbağaların üzerine yerleştirildiğini anlatmıştı.)

330

- GERÇEK Mİ YOKSA DİNSEL BİR FANTEZİ 1

"Urga ve Lhasa'daki ruhanî liderler, Dünyanın Hâki-mi'ne birçok kez elçiler gönderdiler ama elçiler O'nu bulamadılar. Yalnızca Tibetli bir lider, Olet'lerle yapılan bir sa-vaştan sonra, üzerinde, 'Bu, Agarthi'ye giden kapıdır' yazılı bir mağara buldu. Mağaradan çıkan yakışıklı bir adam, ona üzerinde esrarengiz işaretler olan altın bir tablet verdi ve şöyle dedi:

"Dünyanın Hâkimi, yeryüzündeki tüm iyi insanların, tüm kötülöklere karşı çıkmak üzere rehberlik edip başına geçeceği zamana kadar insanların karşısına çıkmayacaktır. Fakat o zaman henüz gelmedi. Çünkü insan türünün arasın-da en kötü olan henüz doğmadı!"

"Chiang Chun Baron Ungern, Dünyanın Hâkimi'ni aramak üzere genç prens

Pounzig'i gönderdi. Ancak o, Lha-sa'dan Dalai Lama'nın bir mektubu ile geri geldi. Baron onu ikinci kez gönderdi, bir daha geri gelmedi..."

49 Dünyanın Hâkimi'nin 1890'daki Kehaneti

Narabanşi Hutuktusu, 1921 yılı başlarında, kendisini ma-nastırında ziyaret ettiğimde bana şunları anlattı:

"Dünyanın Hâkimi, otuz yıl önce, manastırımızda, Tan-n'ın sevgisine kavuşmuş Lamalara görüldüğünde, gelecek elli yıl hakkında kehanette bulundu. Kehanet şöyleydi:"

İnsanlar giderek daha artan bir şekilde, canlarını unuta-cak, . bedenlerine karşı daha çok ilgi duyacaklar. En büyük günahlar ve sapkınlıklar dünyaya egemen olacak. İnsanlar, kardeşlerinin kanma ve ölümüne susamış yırtıcı hayvanlar gibi olacaklar. "Hilav'in ışığı sönmeyecek ve onun izleyicileri sefalet düşecekler ve sürekli savaşacaklar. Onun fatihleri, güneşin ışınlarına maruz kalacaklar ama yukarıya doğru bir ilerleme kaydedemeyecekler ve başlarına, öteki insanların önünde aşağılanmalarıyla son bulacak olan iki kez en ağır felaketler gelecek. Büyük ve küçük kralların taçları düşecek ... bir, M, üç, dört, beş, altı, yedi, sekiz ... Tüm halklar arasın-da korkunç bir savaş olacak. Denizler kıpkırmızı olacak... Toprağın üzeri ve denizlerin dibini kemiklerle dolacak... Krallıklar parçalanıp dağılacak... [bir kesim] halklar ölecek. Dün-yada daha önce hiç görülmemiş açlık, hastalık ve yasaktın bilmediği suçlar [görülecek]... O zaman, Tan'nın ve insan-

HAYVANLAR, İNSANLAR VE TANRILAR -

daki İlahi Ruh'un düşmanları gelecektir. Bir diğerinin elinden tutan da yok olacaktır. Unutulanlar ve kovalananlar ayaklanacak ve bütün dünyanın dikkatini üzerlerine çekeceklerdir. Sisler ve fırtınalar olacak. Çıplak dağlar ormanlarla kaplanacaktır. Depremler gelecektir... Milyonlarca kişi açlığı, hastalığı ve ölümü, köleliğin ve küçük düşürülmenin prangalarına tercih edecektir. Eski zamanlardan kalma yollar bir yerden ötekine dolanıp duran kalabalıklarla dolacak. En büyük, en güzel kentler ateşle

yok olacak... Bir, iki, üç... Baba oğula, kardeş kardeşe, ana kızma düşman kesilecek. Her türlü ahlaksızlık, sapkmhk, canilik, bedenin ve canın yok oluşu bunları izleyecek... Aileler dağılacak... Hakikat ve sevgi ortadan kaybolacak... Onbin insanda yalnızca bir kişi ayakta kalacak... O da çıplak ve delirmiş olacak ve kendine ev yapacak ve yiyecek bulacak dermandan ve bilgiden yok-sun kalacak. Kuduz kurt gibi uluyacak, leşleri kemirecek, kendi etini dişleyecek ve Tanrı 'ya savaş açacak... Bütün yer-yüzü boşalacak. Tanrı ondan yüz çevirecek. Dünyayı yalnız-ca karanlık ve ölüm kaplayacak. İşte o zaman, şimdi tanın-mayan bir halk göndereceğim. Onlar güçlü bir el ile, çılgın-lığın ve ahlaksızlığın zararlı otlarım söküp parçalayacaklar ve Kötülüğe karşı verilen savaşta insanın ruhuna hâlâ sadık kal-mış olanlara öncülük edeceklerdir. Onlar ulusların ölümüyle arınmış dünyada yeni bir yaşam kuracaklar. Ellinci yılda yal-nızca üç büyük krallık ortaya çıkacak ve onlar yetmişbir yıl mutluluk içerisinde yaşayacaklar. Sonra onsekiz yıl savaş ve yıkım olacak. İşte o zaman Agarthi'nin halkları yeraltı mağa-ralarından, yeryüzüne çıkacaklardır.

Daha sonraları, Doğu Moğolistan'dan Pekin'e doğru yol-culuk ederken hep düşündüm: Ne olurdu? Farklı renk,

334

- DÜNYANIN HAKİMİ'NİN 1890'DAKİ KEHANETİ

inanç ve kabilelerden tüm halklar batıya göç etmeye başla-salardı ne olurdu?

Şimdi, bu son satırları yazarken, gözlerim, ister istemez gelişigüzel yolculuklarımın izlerini taşıyan Asya'nın Kal-bi'nin sonsuzluklarına doğru dönüyor. Tipi ya da Gobi'nin kum fırtınaları arasında, ince parmaklı eliyle ufku göstere-rek, sakın bir sesle, bana, ruhunun derinliklerindeki düşün-celerinin kapısını aralayan Narabanşi Hutuktusu'nun yüzü-nü görüyorum:

"Karakorum yakınlarında, Ubsa gölü kıyılarında, renga-renk geniş kamplar, at ve sığır sürüleri, şeflerin mavi yurta '-larmı görüyorum. Onların üzerinde Cengiz Hân'ın, Tibet, Siyam, Afganistan krallarıyla Hint prenslerinin bayraklarını; Lamacı ruhani liderlerin kutsal işaretlerini; Hanların ve Oletlerin armalarını, kuzeydeki Moğol kabilelerinin basit işaretlerini görüyorum. Telaşlı kalabalığın gurultusuna işit-miyorum. Şarkıcılar, dağların, ovaların ve çöllerin hüznü şarkılarını söylemiyorlar. Genç süvariler tezayak atlarına at-layıp dörtnala kalkmaktan hoşlanmıyorlar... Sayısız ihtiyar, kadın ve çocuk kalabalıkları

var, ve, daha ötede, kuzeyde ve batıda, gözün görebildiği uzaklara kadar gökyüzü alev gibi kıpkızıl; ateşin gürlmesi ve çatırtısı, savaşın vahşi sesi du-yuluyor. Kıpkızıl gök altında kendi kanlarını ve başkalarının kanını döken bu savaşçılara kim önderlik ediyor? Kim güdü-yor, bu silahsız ihtiyarlar ve kadınlar kalabalığını? Sert bir düzen görüyorum; niyetlerin, sabrın ve kararlılığın derin dinsel anlayışını, insanların yeni bir göçünü, Moğolların son yürüyüşünü görüyorum..."
Karma, tarihin yeni bir sayfasını açmış olabilir. Ya Dünyanın Hâkimi de onlarla birlikte ne olacaktır? Ne var ki, bu en büyük Sırların Sırrı, derin sessizliğini korumakta...

335

"Gizli Öğretide Dünyanın Hâkimi*

"(...) Yukarıda değinilen ve adsız kalması gereken 'Var-lık', daha sonraki çağlarda tarih çerçevesinde bilinen, Rişi Kapila, Hermes, Hanok, Orié vs. gibi tüm yüce Ermişler'in ve Hiyerofantlar'ın kendisinden dallanıp budaklandıkları Ağaç'tu. Nesnel İnsan olarak, O, gizemli (ve dindışı olanlar için her daim görülmez olan) ama her zaman için hazır ve nazır olan Zât'tır. Doğuda özellikle de okültistler ve Kutsal Bilim'in öğrencileri arasında O'nun hakkında birçok efsane anlatılır. Girdiği kalıbı değiştiren, ama hep aynı kalan da O'dur. Dünyanın her yanında İnişiyeye olmuş Arifler arasın-da spiritüel egemenliğe sahip olan da O'dur. Denildiği gibi, O öylesine çok adı olup da 'Adı Olmayan'dır; O, birçok adı olmasına rağmen, adları ve bizzat niteliği bilinmeyendir. O YÜCE FEDAKÂRLIK denilen İnişiyatör'ün bizzat Kendi-si'dir. Çünkü, IŞIGIN eşiğinde oturarak, oraya Karanlığın dairesi içinden bakar ve o eşiği geçmez; ne de bu yaşam devresinin son gününe değin Konumu'nu terk edecektir. Pe-ki, ne bu dünyada ne de bu dünyanın cennetinde, bilmeyip

H.P. Blavatsky, "Sectet Doctrine", Cilt 1, s. 207-208. (Bu alıntı, Türkçe baskıya editör tarafından eklenmiştir.)

336

-EK

de öğreneceği hiçbir şey kalmadığı için artık suyundan içme-diği Aslî Bilgelik çeşmesinin başında niçin oturmaktadır ki? Çünkü yurtlarına dönüş yoluna koyulmuş olan yalnız, ayak-larına kara sular inmiş hacılar, son ana kadar, adına Dünya Yaşamı denilen bu uçsuz bucaksız yanılısma ve madde çö-lünde yollarını kaybedip kaybetmediklerinden emin değil-lerdir. Çünkü, O, kendisini bedeninin ve yanılısmanın zincir-lerinden kurtarmayı başarmış olan her tutsağa Özgürlük ve Işık Yöresi'ne giden yolu —ki oradan gönüllü olarak sürgü-ne gelmiştir— gösterme arzusundadır. Çünkü kısacası, O, insanlığın uğruna Kendisi'ni feda etmiş bulunmaktadır. Ne var ki, YÜCE FEDAKÂRLIK'tan ancak birkaç Seçilmiş Kişi yararlanabilmektedir. "İşte bu MAHA (Yüce) GURU'nun doğrudan ve sessiz Rehberliği sayesinde ki, insanlığın daha küçük çaptaki di-ğer İlahi Öğretmenleri ile Yol Göstericileri de beşerî bilincin ilk uyanışından itibaren, erken Beşeriyet'in rehberleri haline geldiler. Bu 'Tanrı Oğulları' sayesinde ki, bebeklik çağın-daki Beşeriyet hem tüm sanatlar ile bilimlerin hem de spiri-tüel bilginin ilk kavramlarını edinmiştir. (...)"

Sözlükçe*

Ataman: Kazak lider, şef.

Bandi: Budizmde teoloji öğrencisi.

Buiyat: Transbaykalya'da Selenga vadisinde yaşayan ve Moğolistan'ın en gelişmiş halklarından.

Cagan: Beyaz.

Chaidje: Lamacı yüksek rahip (bedenlenmiş bir tanrı değildir).

Çahar'lar: (Chahar) Çin Şeddi yakınlarında yaşayan savaşçı bir Moğol kabilesi.

Çeka: (Cheka) Sovyet devletinde rejim düşmanlarını takip eden teşekkül.

Chiang Chun: Çince'de "general"; Moğolistan'daki tüm Çin birliklerinin komutanı.

Cungar'lar: (Djungar) Moğolistan'ın batısında yaşayan bir ka-bile.

Dalai-Lama: Lhassa'da sarı dinin veya Lamacı inancın reisi.

Dugun: Askerî bir bölgede bulunan Çin çarşısı.

Dzuk: "Yereyat/çök!"

Fang-tzu: Çince'de "ev".

Fatil: Çin'de ve Tibet'te, hekimlikte kullanılan nadir ve çok de-ğerli bir kök.

Gelong: Tannya kurban adamaya hakkı olan Lamacı rahip.

Getul: Lamacı rahipler hiyerarşisinde üçüncü derece.

Goto: "Dünyanın Hâkimi"nin başrahibi.

Han: Kral, hükümdar.

Hatik: Konuklara, şeflere, Lamalara ve tanrılara armağan edi-len mavi veya san ipek kumaş parçası. Aynı zamanda 25-50 cent'e eşdeğer madeni para.

Hım: Prenslerde en alt derece.

* Yazar tarafından hazırlanmıştır.

338

- SÖZLÜKÇE

Hushun: Moğolistan'daki Rus Kazakları'nın ev, mağaza ve ahırlarını içeren, çevresi çit veya duvarla çevrili avlu.

Hutuktu: Lamacı rahipler hiyerarşisinde en yüksek derece; en-karne olmuş tanrı; kutsal.

İmuran: Yer sincabına benzeyen, bir tür kemirici.

Kabarga: Misk keçisi.

Kalmuk: (Olet ya da Eleuth diye de anılırlar.) Cengiz Han döneminde Moğolistan'a göç eden ve şimdi [1922] Ural dağları ile Volga kıyılarında yaşayan bir Moğol kabilesi.

Kanpo-gelong: Gelonglarda en yüksek rütbe; saygı unvanı.

Kanpo: Lamacı manastırın sorumlusu; "beyaz" rahiplikte en yüksek derece.

Karma: Alınyazısı olgusunun budizmdeki karşılığı. Yunan ve Roma mitolojisindeki "Nemesis" (adalet) ile eşanlamlıdır.

Khayrus: Bir tür alabalık.

Kuropatka: Keklik.

Kırgız: Batı Sibiry'a da İrtiş nehri, Balkaş gölü ve Volga arasında yaşayan geniş bir Moğol halkı.

Lama: Lamacı rahiplerin genel adı.

Lan: Otuzaltı gram ağırlığında gümüş veya altın Rus parası.

Lanhon: Yuvarlak kil şişesi.

Maramba: Teoloji doktoru.

Mende: "İyi günler" (Soyot selamı).

Merin: Uryanhay'da Soyot bölgesindeki polis şefi.

Nagan-hushun: Moğolistan'da, Çin sebze bahçesi.

Naida: Sibiryalı oduncularının ateş yakma tarzı.

Noyon: Prens ya da Han; ekselansları.

Obo: Moğolistan'da, tanrıları yatıştırmak için, tehlikeli yerlere dikilen ve yığma taşlardan oluşan kutsal anıt.

Olet: Kalmuk.

Om: 1-Selam; 2- Birinci Goro'nun adı. 3- Agarthi'nin esraren-giz ve

büyüsel bilimi.

Om Mani Padme Hung: "Selam Lotus çiçeğindeki Yüce Lama."

Omur Sayn: Allahaismarladık, hoşçakal.

Orohon'lar: Amur nehri kıyılarında yaşayan Moğol kabilesi.

Oulatchen: Menzil atlarının sorumlusu; resmî kılavuz.

Ourton: Yolcuların at ve "oulatchen" değiştirdikleri posta istas-yonu.

Pandita: Budist rahiplerde en yüksek derece.

Panti: Tibet'te ve Çin'de hekimlikte kullanılan ve tüyleri üze-rinde karaca boynuzu.

Paspa: Lamacılıkta şimdi 11922i egemen durumda bulunan Sa-rı mezhebin kurucusu.

Sait: Moğol valisi.

Salga: Bir cins keklik.

Sayn: İyi günler, günaydın, iyi akşamlar, tamam, iyi.

Ta-Lama: Sözlük anlamı "büyük rahip"; metinde "tıp dokto-ru".

Taimen: 55 kg ağırlığa ulaşabilen büyük alabalık.

Tang-Çu: Çin evi.

Tashur: Bambudan yapılmış sağlam değnek.

Tayga: Sibiryada ormanı.

Turpan: Kırmızı renkte yaban kazı ya da Lama-kaz.

Tzuren: Zehirleyici-doktor.

Ulan: Kırmızı.

Urga: 1- Moğolistan'ın başkenti 2- Bir cins Moğol kemendi.

Vapiti: Bir tür sığın.

Vatannen: Dünyanın Hâkimi'nin ülkesinde kullanılan dil.

Yak: Zorlu yolculuklara dayanıklı Tibet öküzü.

Yurta: Abadan yapılmış Moğol cadın, evi.

Zaberega: Baharda çay kenarlarında toplanan kar yığını.

Zahachine: Moğolistan'ın batısında göçebe Moğol kabilesi.

Ziggurat: Babil mimarisinde yüksek kule.